NEU
KHON KAEN

NEUARJ

NEU ACADEMIC AND RESEARCH JOURNAL

ปีที่ 16
ฉบับที่ 2

วารสารวิชาการและวิจัย

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เมษายน - มิถุนายน 2569
ISSN 2697-3731 (Online)
Thai-Journal Citation Index Center Tier #2

เว็บไซต์ NEUAJR

043-222-959 www.neu.ac.th @neuinfo

บรรณาธิการแถลง

วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน 2569 นี้ ซึ่งศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย TCI จัดคุณภาพให้เป็นวารสารกลุ่มที่ 2 กองบรรณาธิการมีความมุ่งมั่นคัดสรรผลงานทางวิชาการที่เปี่ยมไปด้วยคุณภาพในด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เพื่อเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ให้แก่ผู้อ่าน ทั้งในรูปแบบของบทความวิจัยและบทความทางวิชาการในด้านรัฐประศาสนศาสตร์ บริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ มนุษยศาสตร์ นิเทศศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ศึกษาศาสตร์ และที่เกี่ยวข้องกับด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

สำหรับวารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ฉบับนี้ นำเสนอผลงานที่ผ่านการประเมินคุณภาพอย่างเป็นระบบจากผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการที่เชี่ยวชาญในแต่ละสาขา รวมทั้งหมด 20 เรื่อง เป็นบทความวิจัย จำนวน 18 เรื่อง และบทความวิชาการ จำนวน 2 เรื่อง การนำเสนอบทความจากผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ทางวิชาการที่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะนั้น ทุกบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารจึงต้องผ่านกระบวนการทั้งในส่วนของคณะกรรมการกลั่นกรองบทความของวารสารและผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ จำนวน 3 ท่าน ที่ทางกองบรรณาธิการได้กำหนดเป็นกรอบที่จะรับบทความเพื่อพิจารณาลงตีพิมพ์ โดยกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่นำเสนอในวารสารนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านทั้งในแง่ของการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาองค์กรหรือท้องถิ่น หรือการวิจัยต่อยอด ดังนั้น จึงขอเชิญชวนนักวิชาการ นักวิจัยจากทุกสถาบัน ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศเสนอผลงานทางวิชาการของท่าน ทั้งที่เป็นบทความวิจัยหรือบทความวิชาการในด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เพื่อเผยแพร่เป็นคุณค่าแก่สังคมต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกอร บุญมี
บรรณาธิการ

สารบัญ

บทความวิจัย

การพัฒนาระบบแชทบอทเพื่อการสื่อสารและให้บริการข้อมูลแก่ลูกค้า..... 1
: กรณีศึกษา บริษัท บัณฑิตเวิลด์ จำกัด
Development of a Chatbot System for Customer Communication and Information Services: A Case Study of Bundit World Co., Ltd.
สิปปกร พงศ์เดโชธนบดี พิชัย ระเวงวัน ดนัย ศรีษะนอก และ วิจิตร เดชทะสอน
Sippakorn Phongdechothanabodee Pichai Rawengwan Danai Srisanok and Wichit Detthason

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทย..... 30
ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น
The Analysis of Effective Factors in the Performance of State Railway of Thailand Employees in Khon Kaen Province
อนันต์ เหลาหล่ม และ อุมาวรรณ วาทกิจ
Anun Laolom and Umarwan Watakit

กฎต้นแบบว่าด้วยการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล..... 45
Model Regulations on The Providing of Personal Data Protection Officers
ชื่นสุมน ณ นคร ภูมิ โชคเหมาะ และ ศิวพร เสาวคนธ์
Chunsumon Na Nakorn Poom Chokmoh and Siwaporn Saowakon

แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา..... 59
ประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2
Guidelines for Academic Administration in Small Schools Under Roi Et Primary Educational Service Area Office 20
โยษิตา ทีนะกุล และ ภัทรวรรณ คำแปล
Yosita Teenagul and Pattarawan Kamplae

สารบัญ (ต่อ)

ปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในรูปแบบรายการเกมโชว์..... 73

Legal Issues in Copyright Protection of Game Show Formats

ศิกวัส กริ่งสันเทียะ นพพรศิริ สกุลศิริสังฆะ และ แสนทนง อภิบาลศรี

Siggawat Kringsantie Noppornsiri Sakulsirisangkha and Santhanong Apibansri

การพัฒนาแพลตฟอร์มธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์เพื่อส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์..... 87
ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์

Development of an E-Business Platform to Promote the Sales of Products of Community Enterprise Groups in Buriram Province

ปิติวรรณ ฝ้ายโคกสูง[1*] และ คธาวุฒิ จันบัวลา[2]

Pitiwan Faikhoksung[1*] and Khathawut Chanbuala[2]

ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาการให้บริการของผู้ให้บริการรับรองกับคุณภาพการรับรอง..... 102
ความยั่งยืน: กรณีบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

The Relationship between Sustainability Assurance Tenure and Sustainability Assurance Quality: Evidence from Companies Listed on the Stock Exchange of Thailand

ภาณุวีร์ ไชยศรี สุรชัย บุบผา และ อัฐพงษ์ ธีระคานนท์

Panuwee chaisri Surachai Bubpha and Attapong Teerakanon

การจัดการโซ่อุปทานมะเขือเทศท้อที่ส่งผลต่อความยั่งยืน: กรณีศึกษาโรงงานหลวงอาหาร..... 117
สำเร็จรูปที่ 3 (เต่างอย)

Supply Chain Management of Processing Tomatoes Affecting Sustainability: A Case Study of the Third Royal Factory (Tao Ngoy)

วัชรินทร์ ตั้งรักษา และ กฤตภา แสนชัยธร

Watcharin Tangraksa and Krittapha Saenchaiyathon

สารบัญ (ต่อ)

การศึกษาความสำเร็จในการบริหารแผนงบประมาณรายจ่ายของคณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม..... 132
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
The Study of Success in Expenditure Budget Plan Management of Faculty of Business Administration for Society, Srinakharinwirot University
ประภานิช ดวงเพ็ชร และ ณันธภัท พรมดวง
Prapanit Duangpech and Nanthaphat Promduang

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อดัชนีหลักทรัพย์กลุ่มธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์..... 145
ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
The Factors Affecting the Stock Price Index of Electronic Components Sector in the Stock Exchange of Thailand
ปานเลขา วงษ์ศรี และ วรรณรพี บานชื่นวิจิตร
Panlekha Wongsri and Wanrapee Banchuenvijit

ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้..... 159
ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม
Learning Leadership of School Administrators on the Effectiveness of Learning Organization of Schools Under the Secondary Educational Service Area Office Maha Sarakham
ภัทรวดี ถามุลตรี ศักดิ์สิทธิ์ ฤทธิลัน และ คมสันทิ์ ขจรปัญญาไพศาล
Phattarawadee Thamultree Saksit Rittilun and Komsan Khajornpanyapaisan

ประสิทธิผลของการสื่อสารแนวคิด ความหลากหลาย ความเท่าเทียม และการครอบคลุม (DEI)..... 174
ผ่านอินสตาแกรมต่อการมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาแบรนด์เครื่องสำอาง MNML; Haus
The Effectiveness of Diversity, Equity, and Inclusion (DEI) Communication on Consumer Engagement on Instagram: A Case Study of the Cosmetic Brand MNML; Haus
ณัฐณิชา ตุ้มเรืองศรี และ ชุติมา เกศดายุรัตน์
Nutnicha Tumreungsri and Chutima Kessadayurat

สารบัญ (ต่อ)

อิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาด เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ประสบการณ์ลูกค้า และ..... 189
ความไว้วางใจที่มีต่อความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัล: กรณีจังหวัดนครราชสีมา
The Influence of Marketing Mix, Artificial Intelligence Technology, Customer Experience, and Trust on Customers' Intention to Choose Hotel Services in the Digital Era: The Case of Nakhon Ratchasima Province
บุญมา อิ่มวิเศษ ปาลิดา เชษฐ์ขุนทด และ อรณิชชา ทศตา
Boonma Imwised Palida Chetkhuntod and Onnitcha Thossata

ปัญหาทางกฎหมายในการกำกับดูแลและคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของเด็ก..... 204
และเยาวชนเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล
Legal Problems for Regulating and Protecting the Privacy Rights of Children and Youth Regarding Personal Data
ณัฐธิดา นุ่นวิเชียร และ ศิวพร เสาวคนธ์
Natthida Noonvichian and Siwaporn Saowakon

อิทธิพลของระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติที่มีต่อการยอมรับและความตั้งใจในการใช้งาน..... 216
สำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ
The Influence of Automated Recommendation Systems on User Acceptance and Usage Intention for OTOP Products on E-commerce Platforms
สุวรรณ เดชน้อย วิศาล ภุชงณ์ และ ศิรินธร เอี๊ยบศิริเมธี
Suwan Detnoi Wisan Phuchong and Sirinthorn Eapsirimetee

อิทธิพลของนวัตกรรมทางธุรกิจ ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน และคุณภาพบริการ..... 230
โลจิสติกส์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชนของการส่งต่อผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาล
The Influence of Business Innovation, Supply Chain Collaboration, and Logistics Service Quality on the Supply Chain Performance of Inter-Hospital Patient Transfers
พงศ์พัชร บัวเพ็ชร ปรีชา วรารัตน์ชัย และ ภคพร ผงทอง
Pongpat Buapet Preecha Wararatchai and Pakaporn Phongthong

สารบัญ (ต่อ)

ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ.. 245
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1
Teachers' Satisfaction on Learning Environment Management of Schools in Muang Samut Prakan School Group under Office of Samut Prakan Primary Educational Service Area 1
ศใบพร เหล่าจันอัน และ นิวัตต์ น้อยมณี
Sabaiporn Laojanoan and Niwat Noymanee

ความสัมพันธ์ของสมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลส่งผลต่อคุณภาพรายงานทางการเงินของ..... 274
สถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย
Correlation of Digital Accountant Competencies Affecting the Financial Reporting Quality of Private Higher Education Institutions of Thailand
ปาลิดา เชษฐ์ขุนทด
Palida Chetkhuntod

บทความวิชาการ

อำนาจรวมศูนย์กับการสื่อสารที่ไร้เสียง: วิเคราะห์ปัจจัยเชิงโครงสร้างในโครงการแลนด์บริดจ์..... 16
(ชุมพร-ระนอง)
Centralized Power and the Voiceless Communication: Analyzing Structural Factors in the Land Bridge Project (Chumphon-Ranong)
กษิรา วิเชียร และ วิจิตรา ศรีสอน
Kasira Wichian and Wijittra Srisorn

การบูรณาการกลไกความมั่นคงภายในของรัฐ: กรณีศึกษา กองอำนวยการรักษาความมั่นคง..... 260
ภายในราชอาณาจักร
Integrating the State's Internal Security Mechanisms: A Case Study of the Internal Security Operations Command
พรพิมล ภูเต้าทอง และ วิจิตรา ศรีสอน
Ponpimol Putouthong and Wijittra Srisorn

คำแนะนำในการเตรียมบทความ..... 289

การพัฒนาระบบแชทบอทเพื่อการสื่อสารและให้บริการข้อมูลแก่ลูกค้า: กรณีศึกษา บริษัท บัณฑิตเวิลด์ จำกัด

Development of a Chatbot System for Customer Communication and Information Services: A Case Study of Bundit World Co., Ltd.

สิปปกร พงศ์เดโชธนบดี[1*], พิชัย ระเวงวัน[2], ดนัย ศรีษะนอก[3] และ วิจิตร เดชทะสอน[4]

Sippakorn Phongdechothanabodee[1*], Pichai Rawengwan[2], Danai Srisanok[3] and Wichit Detthason[4]

[1,2,3]สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[4]บริษัท บัณฑิตเวิลด์ จำกัด

[1,2,3]Department of Information Technology, Faculty of Engineer, Northeastern University

[4]Bundit World Co., Ltd.

*Corresponding author's email address: sippakorn.pho@neu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received)	วันที่แก้ไขบทความ (Revised)	วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)
29 เมษายน 2569	26 พฤษภาคม 2569	4 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาและพัฒนาระบบแชทบอทอัตโนมัติบนแอปพลิเคชัน LINE 2) เพื่อศึกษาวิธีเพิ่มความแม่นยำในการจำแนกประเภทคำถาม ด้วยเทคโนโลยี AI 3) เพื่อประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อระบบแชทบอท ดำเนินการพัฒนาระบบแชทบอทเพื่อการสื่อสารและให้บริการข้อมูลแก่ลูกค้า ดำเนินการพัฒนาตามวงจรการพัฒนาระบบ กลุ่มตัวอย่างสำหรับประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจของระบบ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย คือ ผู้ใช้งานทั่วไปจำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากผู้ที่ยินดีเข้าร่วมการทดสอบและประเมินผลประสิทธิภาพการใช้งานระบบแชทบอท เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินได้แก่ ระบบแชทบอทเพื่อการสื่อสารและการให้บริการข้อมูลแก่ลูกค้าที่ได้จากการพัฒนา และแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจของระบบแชทบอท เลือกใช้สถิติเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ระบบแชทบอทเพื่อการสื่อสารและการให้บริการข้อมูลแก่ลูกค้าที่ได้จากการพัฒนามีประสิทธิภาพการทำงานตามเป้าหมายที่กำหนด ผลการประเมินประสิทธิภาพ และความพึงพอใจของระบบในภาพรวม ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจต่อระบบอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.54)

คำสำคัญ: แชทบอท, LINE Messaging API, Gemini AI, การประมวลผลภาษาธรรมชาติ (NLP), การบริการลูกค้าอัตโนมัติ

ABSTRACT

This research aimed to: 1) study and develop an automated chatbot system on the LINE application, 2) investigate methods to enhance intent classification accuracy utilizing Artificial Intelligence (AI) technology, and 3) evaluate the system's performance and users' satisfaction. The chatbot was developed to facilitate communication and provide customer information services for Bundit World Co., Ltd., following the System Development Life Cycle (SDLC) framework. The research sample comprised 30 general users, selected through purposive sampling from individuals who volunteered for system testing and performance evaluation. The research instruments included the developed chatbot system and an evaluation questionnaire. Data collected from the performance and satisfaction assessments were analyzed using descriptive statistics. The research findings revealed that the developed chatbot system functioned effectively in alignment with the specified objectives. Furthermore, the overall evaluation indicated that users' satisfaction was at the highest level ($\overline{X}$ = 4.54).

Keywords: Chatbot, LINE Messaging API, Gemini AI, Natural Language Processing (NLP), Customer Service Automation

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน เทคโนโลยีการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันสนทนา (Messaging Platforms) โดยเฉพาะ LINE ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินธุรกิจ เนื่องจากเป็นช่องทางที่เข้าถึงกลุ่มลูกค้าในประเทศไทยได้ง่ายที่สุด ธุรกิจค้าปลีกและจัดจำหน่ายส่วนใหญ่จึงจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าที่ต้องการข้อมูลที่รวดเร็วและถูกต้อง

บริษัท บัณฑิตเวิลด์ จำกัด จังหวัดขอนแก่น 40000 เป็นหนึ่งในผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่มีรายละเอียดทางเทคนิคเฉพาะด้านสูงไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์เสริมอาหารหรือเคมีภัณฑ์ทางการเกษตร ซึ่งผลิตภัณฑ์เหล่านี้มีรูปแบบการใช้งานที่หลากหลาย ทั้งแบบแคปซูล เช่น ผลิตภัณฑ์อิมมูตี้ และสามสิบ และแบบชนิดน้ำ เช่น ผลิตภัณฑ์เอ็นดี และแบล็คอดัม ความหลากหลายของรูปแบบผลิตภัณฑ์นี้ ทำให้ลูกค้ามักสอบถามข้อมูลเดิมซ้ำ ๆ เกี่ยวกับสเปกสินค้า วิธีการใช้งาน และอัตราส่วนการผสมที่ถูกต้อง

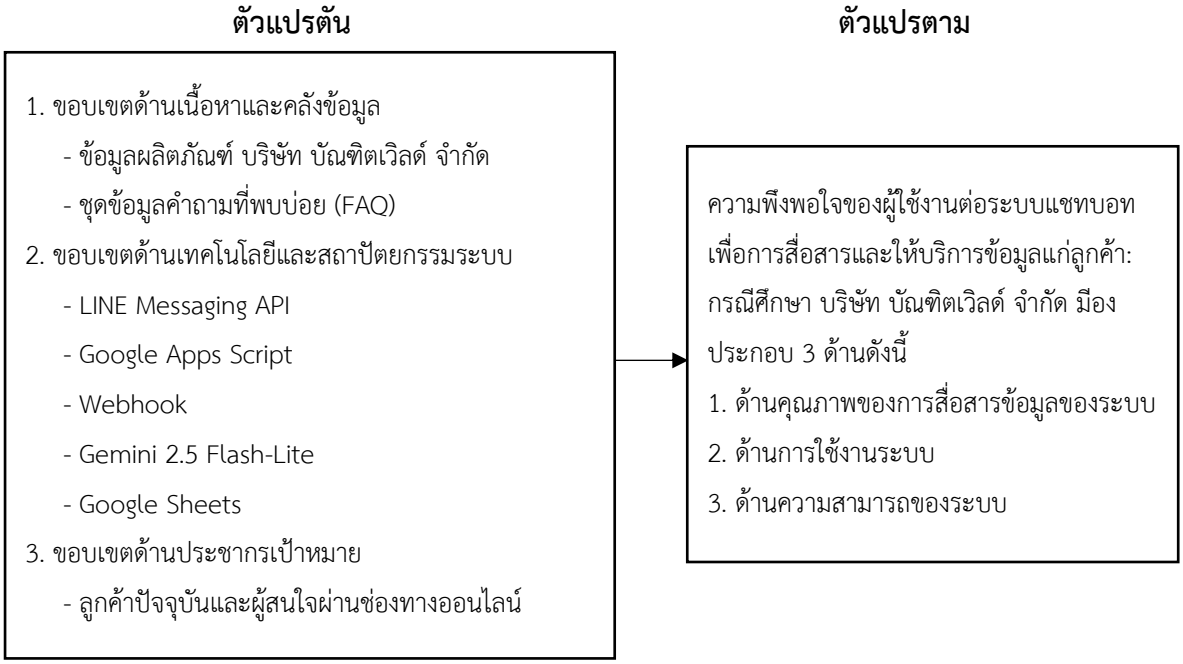
ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในปัจจุบันคือ เมื่อมีคำถามเข้ามาพร้อมกันเป็นจำนวนมาก การใช้เจ้าหน้าที่แอดมินเพียงอย่างเดียวในการตอบคำถามมักเกิดความล่าช้า นอกจากนี้ เนื่องจากข้อมูลผลิตภัณฑ์มีความซับซ้อนและแตกต่างกันไปตามแต่ละประเภท เจ้าหน้าที่อาจเกิดความเหนื่อยล้าจนให้ข้อมูลผิดพลาดได้ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อความพึงพอใจของลูกค้าและอาจทำให้บริษัทสูญเสียโอกาสในการปิดการขาย

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) และระบบแชทบอทอัตโนมัติเข้ามาช่วยจัดการฐานข้อมูลและสื่อสารกับลูกค้าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง โดยระบบที่พัฒนาขึ้นจะใช้การเชื่อมต่อระหว่าง LINE Messaging API เข้ากับฐานข้อมูล Google Sheets และใช้ Gemini AI เป็นตัวช่วยอัจฉริยะในการวิเคราะห์เจตนาของลูกค้า เพื่อให้ระบบสามารถคัดกรองได้เองว่าลูกค้าถามถึงสินค้าประเภทใด และดึงข้อมูลมาตอบได้อย่างแม่นยำตลอด24ชั่วโมง ซึ่งจะช่วยยกระดับการบริการให้เป็นมาตรฐานสากลและเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของบริษัทได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาและพัฒนาระบบแชทบอทอัตโนมัติบนแอปพลิเคชัน LINE
2. เพื่อศึกษาวิธีเพิ่มความแม่นยำในการจำแนกประเภทคำถาม ด้วยเทคโนโลยี AI
3. เพื่อประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อระบบแชทบอท

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาและรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในข้างต้น สามารถสรุปประเด็นสำคัญเพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในงานวิจัยได้ดังนี้

1. การพัฒนาระบบแชทบอท มุ่งเน้นการบูรณาการเทคโนโลยีไร้ต้นทุนเซิร์ฟเวอร์ (Zero-Cost Serverless) ผ่านแอปพลิเคชัน LINE และ Google Apps Script ร่วมกับการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ Gemini 2.5 Flash-Lite เพื่อเชื่อมโยงและดึงคำตอบมาตรฐานจากฐานข้อมูลได้อย่างถูกต้องแม่นยำ (ไพลิน วิรุฬห์ทรัพย์, 2567); (ปกรณ์ เสงี่ยมรัตน์, 2566) ตลอด 24 ชั่วโมง ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพองค์กรในการลดภาระงานของเจ้าหน้าที่ (เธียรวิชญ์ พาทรัพย์มา, 2565); (ชรัช แสวงเจริญ และชุติมา พิศาลย์, 2568) ควบคู่ไปกับการสร้างประสบการณ์ที่ดี และตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานได้อย่างสะดวกรวดเร็ว

2. วงจรการพัฒนาระบบ (System Development Life Cycle: SDLC) เป็นกระบวนการทางวิศวกรรมซอฟต์แวร์ที่ใช้เป็นกรอบมาตรฐานเพื่อให้ได้ระบบที่มีคุณภาพและตรงตามความต้องการของผู้ใช้งาน (ทองปาน ปริวัตร และพลวัชร์ จันทรมงคล, 2565) โดยโครงการนี้เลือกใช้แบบจำลอง 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การกำหนดปัญหา 2) การศึกษาความเป็นไปได้ 3) การวิเคราะห์ระบบ 4) การออกแบบระบบ 5) การสร้างและพัฒนาระบบ 6) การทดสอบและติดตั้ง และ 7) การประเมินบำรุงรักษา

3. การวิเคราะห์และออกแบบระบบ ในการพัฒนาระบบสารสนเทศให้มีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือในการจำลองและออกแบบระบบ เพื่อให้ผู้พัฒนาและผู้ใช้งานสามารถมองเห็นภาพรวม ทิศทางการไหลของข้อมูล และตรรกะการทำงานที่ตรงกันก่อนเริ่มกระบวนการเขียนโปรแกรม (โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์, 2560)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำกระบวนการตามวงจรการพัฒนาระบบ (Software Development Life Cycle: SDLC) (ทองปาน ปริวัตร และพลวัชร์ จันทรมงคล, 2565) มาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวทางหลักในการดำเนินงาน เพื่อให้การพัฒนาระบบมีความเป็นระบบ มีประสิทธิภาพสูง และสามารถตอบสนองต่อความต้องการขององค์กรได้อย่างครบถ้วนแบ่งเป็น 7 ขั้นตอนได้แก่ (1) การกำหนดปัญหา (2) การศึกษาความเป็นไปได้ (3) การวิเคราะห์ระบบ (4) การออกแบบระบบ (5) การสร้างและพัฒนาระบบ (6) การทดสอบและติดตั้ง และ (7) การประเมินบำรุงรักษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยนี้ คือ แบบสอบถามออนไลน์ที่สร้างขึ้นผ่านแพลตฟอร์ม Google Forms โดยแบ่งโครงสร้างออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 การประเมินความพึงพอใจครอบคลุม 3 ด้าน (ด้านคุณภาพของการสื่อสารข้อมูลของระบบ ด้านการใช้งานระบบ และด้านความสามารถของระบบ) และส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ประชากรสำหรับทำประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจในงานวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มลูกค้าและผู้ใช้งานทั่วไปที่ติดต่อสอบถามข้อมูลผลิตภัณฑ์ผ่านบัญชี LINE Official Account (LINE OA) ของบริษัท บัณฑิตเวิลด์ จำกัด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย คือ ผู้ใช้งานทั่วไปจำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากการเลือก

กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่ยินดีเข้าร่วมการทดสอบและประเมินผลประสิทธิภาพการใช้งานระบบแชทบอท

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจของระบบแชทบอท ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาประมวลผลทางสถิติโดยเลือกใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ประกอบด้วย การหาค่าเฉลี่ย (Mean หรือ $\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อใช้ในการอภิปรายและแปรผลลัพธ์เชิงสถิติ

ผลการวิจัย

การพัฒนาระบบแชทบอทเพื่อการสื่อสารและให้บริการข้อมูลแก่ลูกค้า ดำเนินการพัฒนาตามวงจรการพัฒนาระบบ (Software Development Life Cycle: SDLC) ผลที่ได้จากการพัฒนาระบบมีดังนี้

1. ขั้นตอนกำหนดปัญหา ผู้วิจัยได้ดำเนินการประชุมร่วมกับพนักงานที่ปรึกษาของบริษัท บัณฑิตเวิลด์ จำกัด เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและรวบรวมความต้องการในการพัฒนาระบบ ผลการวิเคราะห์พบว่า องค์กรมีความต้องการระบบตอบกลับอัตโนมัติ (Chatbot) ที่สามารถให้บริการข้อมูลผลิตภัณฑ์สมุนไพร (เช่น คิคุนิอีซี, สามสิบ, อิมมูตี้) ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร (เช่น ปุ๋ยแพนต้าโกรว์) ตลอดจนแนะนำวิธีการสั่งซื้อสินค้าได้อย่างถูกต้องแม่นยำตลอด 24 ชั่วโมง ผ่านแอปพลิเคชัน LINE

2. การศึกษาความเป็นไปได้ เป็นการประเมินความความเป็นไปได้ทั้งในด้านเทคนิคและด้านงบประมาณ โดยผู้วิจัยได้ตัดสินใจเลือกใช้เครื่องมือที่ไม่มีค่าใช้จ่ายในส่วนของต้นทุนเซิร์ฟเวอร์ (Server) เพื่อบริหารจัดการงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ เครื่องมือที่เลือกใช้ประกอบด้วย LINE Messaging API สำหรับเป็นช่องทางหลักในการสนทนา, Google Apps Script (GAS) สำหรับทำหน้าที่เป็นเว็บฮุค (Webhook) ในการเชื่อมโยงระบบ, Google Sheets สำหรับใช้เป็นระบบจัดการฐานข้อมูลสินค้า และ Google Gemini API สำหรับประมวลผลวิเคราะห์คำตอบด้วยปัญญาประดิษฐ์

3. การวิเคราะห์ระบบ ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการออกแบบโครงสร้างสถาปัตยกรรมระบบและผังการทำงานของแชทบอท โดยประยุกต์ใช้แผนภาพแบบจำลองระบบ (System Modeling Diagrams)

1) ผังงานแสดงลำดับขั้นตอนการทำงานของระบบ (System Flowchart) ตั้งแต่เริ่มต้นรับข้อความจากผู้ใช้จนถึงการประมวลผลตอบกลับ ผ่านการทำงานร่วมกันของแพลตฟอร์ม LINE, Google Apps Script และ Gemini API

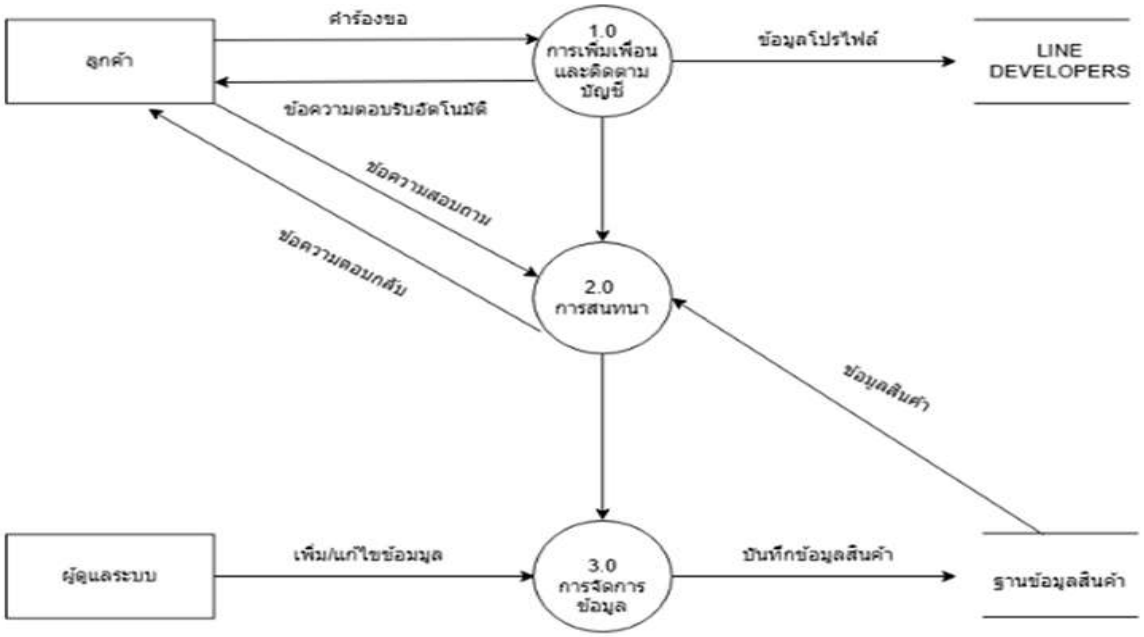

ภาพที่ 2 ผังงาน (Flowchart) แสดงขั้นตอนการประมวลผลของระบบแชทบอท

2) แผนภาพบริบท (Context Diagram) การออกแบบแผนภาพบริบทเพื่อแสดงให้เห็นถึงขอบเขตของระบบแชทบอท บริษัท บัณฑิตเวิลด์ จำกัด และการโต้ตอบกับสภาพแวดล้อมภายนอก (External Entities) ได้แก่ ลูกค้า และ ผู้ดูแลระบบ

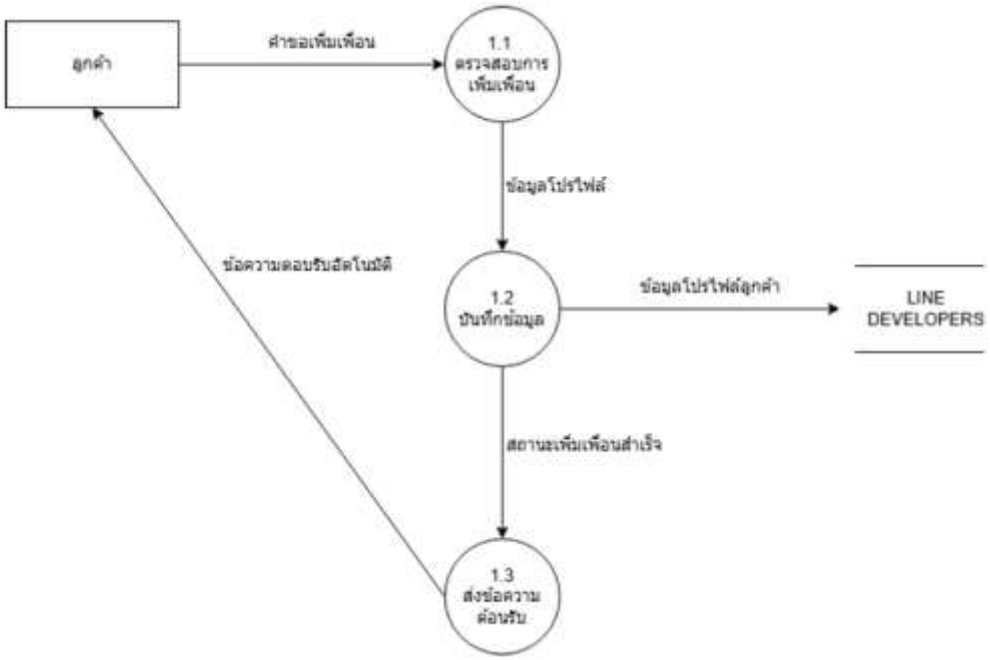

ภาพที่ 3 แผนภาพบริบท (Context Diagram) ของระบบแชทบอท

3) แผนภาพกระแสข้อมูลระดับที่ 1 (Data Flow Diagram Level 1) จากการวิเคราะห์แผนภาพบริบท (Context Diagram) ผู้วิจัยได้นำมาแจกแจงรายละเอียดการทำงานภายในของระบบแชทบอทให้ชัดเจนยิ่งขึ้นผ่านแผนภาพกระแสข้อมูลระดับที่ 1 แสดงให้เห็นถึงกระบวนการ (Processes) แหล่งเก็บข้อมูล (Data Stores) และเส้นทางการไหลของข้อมูลระหว่างระบบกับผู้ใช้งานและระบบภายนอก

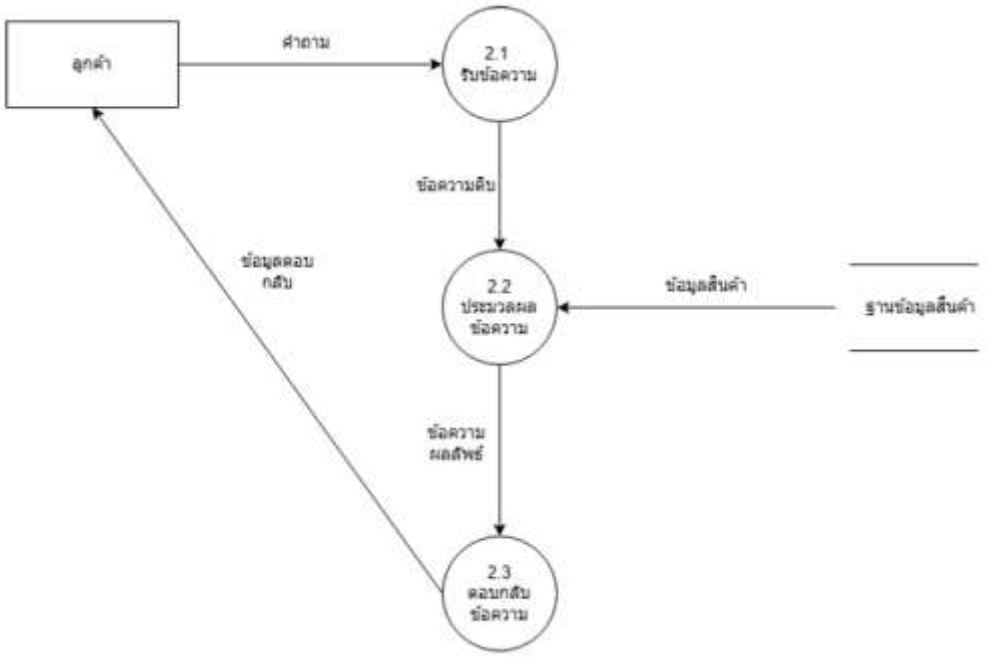

ภาพที่ 4 แผนภาพกระแสข้อมูลระดับที่ 1 (Data Flow Diagram Level 1) ของระบบแชทบอท

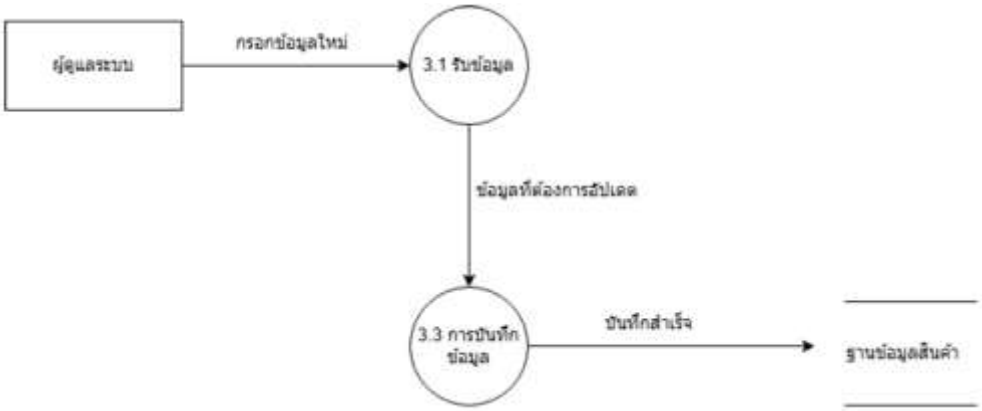
4) แผนภาพกระแสข้อมูลระดับที่ 2 (Data Flow Diagram Level 2) จากการวิเคราะห์แผนภาพกระแสข้อมูลระดับที่ 1 ผู้วิจัยได้นำกระบวนการหลัก (Main Processes) ของระบบ มาแจกแจงรายละเอียดการทำงานย่อยภายในให้ชัดเจนยิ่งขึ้นผ่านแผนภาพกระแสข้อมูลระดับที่ 2 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงขั้นตอนการทำงานเชิงลึก (Sub-processes) การเรียกใช้แหล่งเก็บข้อมูล (Data Stores) และเส้นทางการไหลของข้อมูลที่เชื่อมโยงกันและเกิดการประมวลผลภายในแต่ละกระบวนการหลักอย่างละเอียด

ภาพที่ 5 แผนภาพกระแสข้อมูลระดับที่ 2 ของโพรเซส 1.0 การเพิ่มเพื่อนและติดตามบัญชีของระบบแชทบอท

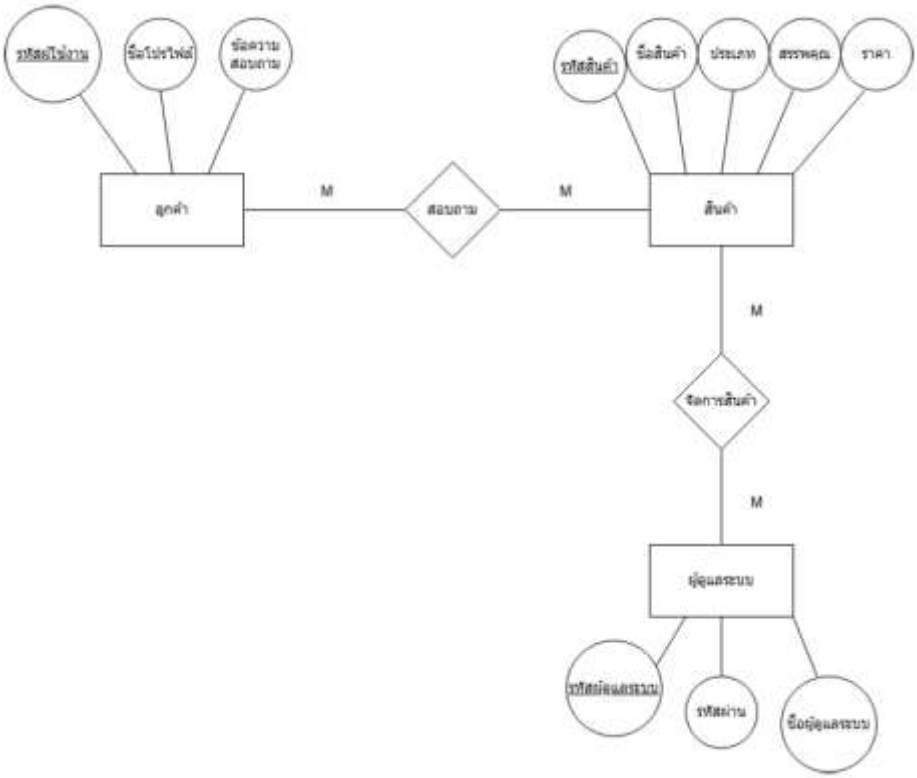

ภาพที่ 6 แผนภาพกระแสข้อมูลระดับที่ 2 ของโพรเซส 2.0 การสนทนาของระบบแชทบอท

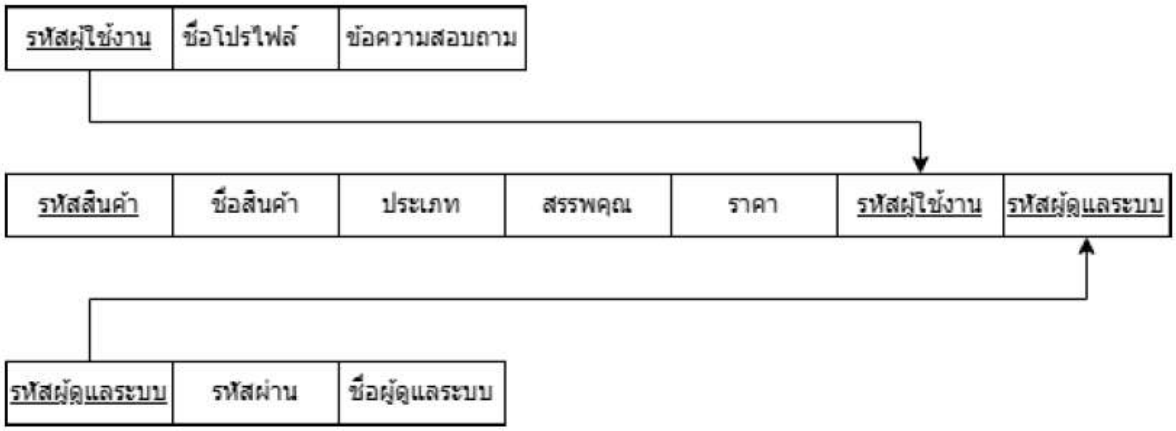

ภาพที่ 7 แผนภาพกระแสข้อมูลระดับที่ 2 ของโพรเซส 3.0 การจัดการข้อมูลของระบบแชทบอท

5) การออกแบบฐานข้อมูลผลิตภัณฑ์ (Database Design และ ER Model) เพื่อให้ปัญญาประดิษฐ์สามารถค้นหาและดึงข้อมูลไปตอบคำถามได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ ผู้วิจัยได้ออกแบบโครงสร้างการจัดเก็บข้อมูลบน Google Sheets โดยประยุกต์ใช้หลักการของแบบจำลองความสัมพันธ์ของข้อมูล (ER Model) เพื่อแสดงกลุ่มข้อมูลหลักที่ระบบต้องประมวลผล โดยสามารถแบ่งเอนทิตี (Entity) หลักออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ภาพที่ 8 แผนภาพความสัมพันธ์ของข้อมูล (ER Model) ของระบบแชทบอท

ภาพที่ 9 แผนภาพแสดง Relational Database Design

6) เครื่องมือและสถาปัตยกรรมในการพัฒนาระบบ (System Architecture and Tools)

6.1 เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาระบบ (Hardware and Software Requirements) ในการพัฒนาระบบแชทบอท ผู้วิจัยได้เลือกใช้เครื่องมือทั้งด้านฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ด้านฮาร์ดแวร์ (Hardware)

- เครื่องคอมพิวเตอร์ ใช้สำหรับการเขียนโปรแกรมและจัดการระบบฐานข้อมูล

- สมาร์ทโฟน ใช้สำหรับทดสอบการแสดงผลและการโต้ตอบของแชทบอทผ่านแอปพลิเคชัน LINE ในฝั่งผู้ใช้งาน

ด้านซอฟต์แวร์และบริการคลาวด์ (Software and Cloud Services)

- LINE Official Account Manager ใช้สำหรับสร้างบัญชีทางการและตั้งค่าการใช้งาน Messaging API

- Google Apps Script (GAS) ใช้เป็น Webhook ในการเขียนคำสั่งเพื่อเชื่อมต่อและประสานการทำงานระหว่าง LINE และปัญญาประดิษฐ์

- Google Sheets ใช้เป็นระบบจัดการฐานข้อมูล จัดเก็บรายละเอียดของผลิตภัณฑ์

- Gemini API โมเดลปัญญาประดิษฐ์ขนาดใหญ่ (Large Language Model: LLM) ทำหน้าที่วิเคราะห์และประมวลผลภาษาธรรมชาติ (NLP) เพื่อสร้างคำตอบโต้ตอบกับผู้ใช้งานโดยอัตโนมัติ

6.2 สถาปัตยกรรมการทำงานของระบบ (System Architecture) การทำงานของระบบแชทบอทถูกออกแบบให้มีการรับส่งและประมวลผลข้อมูลแบบเรียลไทม์ (Real-time Processing) โดยมีลำดับขั้นตอนการทำงานดังต่อไปนี้

(1) เมื่อผู้ใช้งานพิมพ์และส่งข้อความผ่านแอปพลิเคชัน LINE ข้อความดังกล่าวจะถูกส่งไปยังเซิร์ฟเวอร์ของ LINE ก่อนเป็นอันดับแรก

(2) เซิร์ฟเวอร์ของ LINE จะส่งต่อข้อความนั้นไปยัง Webhook (Google Apps Script)

(3) จากนั้นระบบจะดึงข้อมูลของผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องจากฐานข้อมูล Google Sheets และส่งข้อมูลไปให้ Gemini API เพื่อทำหน้าที่วิเคราะห์เจตนา (Intent Analysis) และสร้างคำตอบ

(4) เมื่อได้คำตอบที่ผ่านการประมวลผลเรียบร้อยแล้ว ระบบจะส่งข้อความนั้นกลับไปยังผู้ใช้งานผ่านหน้าต่างแชททันที

7) การออกแบบคำสั่งควบคุมปัญญาประดิษฐ์ (Prompt Engineering Design) เพื่อให้แชทบอทมีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับองค์กร และป้องกันการตอบคำถามที่ผิดพลาด (AI Hallucination) ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิค Prompt Engineering ในการกำหนดบทบาท (System Prompt) ลงในโค้ด Google Apps Script โดยมีเงื่อนไขหลักดังนี้

การกำหนดบทบาท (Persona) สั่งให้ AI ทำหน้าที่เป็น "พนักงานบริการลูกค้าของบริษัทบัณฑิตเวิลด์ จำกัด" ที่มีความสุภาพ เป็นมิตร และให้ข้อมูลที่ถูกต้องเสมอ

ขอบเขตการตอบคำถาม (Boundary) กำหนดให้ AI ตอบคำถามโดยอ้างอิงจากข้อมูลใน Google Sheets ที่เตรียมไว้ให้เท่านั้น ห้ามคิดค้นข้อมูลสินค้าหรือราคาขึ้นมาเองเด็ดขาด

4. การพัฒนาระบบและการเขียนโปรแกรม (Development / Coding) ลงมือพัฒนาระบบตามที่ได้ออกแบบไว้ โดยมีรายละเอียดดังนี้ (1) สมัครใช้งาน LINE Developers เพื่อรับ Channel Access Token เขียนชุดคำสั่งภาษา JavaScript บนแพลตฟอร์ม Google Apps Script ให้ทำหน้าที่เป็น Webhook พร้อมเขียนฟังก์ชันให้ดึงข้อมูลจากตาราง Google Sheets เพื่อเตรียมเป็นฐานความรู้เชื่อมต่อ API ของ Gemini พร้อมทั้งเขียนคำสั่ง (Prompt Engineering) ควบคุมบทบาทให้ AI ตอบคาถามอย่างสุภาพและถูกต้องตามข้อมูลสินค้าของบริษัทเท่านั้น

ภาพที่ 10 แผนภาพแสดง Relational Database Design

ภาพที่ 11 ชุดคำสั่ง (Source Code) บางส่วนที่พัฒนาบนแพลตฟอร์ม Google Apps Script

5. การทดสอบระบบ (Testing) ดำเนินการทดสอบระบบ (System Testing) ผ่านหน้าต่างแชท LINE จริง โดยจำลองเป็นลูกค้าสอบถามข้อมูลหลากหลายรูปแบบ เช่น ถามสรรพคุณของผลิตภัณฑ์ชนิดน้ำและแคปซูล หรือสอบถามวิธีการจัดส่ง เพื่อตรวจสอบความแม่นยำของ AI หากพบว่า AI ให้ข้อมูลคลาดเคลื่อน (Hallucination) จะกลับไปปรับแก้ชุดคำสั่ง Prompt ใน GAS ให้รัดกุมยิ่งขึ้น

6. การติดตั้งและนาไปใช้งานจริง (Deployment / Implementation) เมื่อระบบผ่านการทดสอบและทำงานได้อย่างเสถียร ได้ทำการเชื่อมต่อ Webhook เข้ากับบัญชี LINE Official Account (LINE OA) ของบริษัท บัณฑิตเวิลด์ จำกัด อย่างเป็นทางการ เพื่อเปิดให้ลูกค้าของบริษัทสามารถเข้ามาใช้งานระบบแชทบอทสอบถามข้อมูลสินค้าได้จริง

ภาพที่ 12 หน้าจอทดสอบการสนทนากับระบบแชทบอทบนแอปพลิเคชัน LINE

7. การบารุงรักษา (Maintenance) ในระยะการบำรุงรักษา ผู้วิจัยได้แนะนำขั้นตอนการจัดการระบบให้กับบุคลากรของบริษัท โดยหากบริษัทมีผลิตภัณฑ์ใหม่เข้ามา หรือมีการเปลี่ยนแปลงราคาสินค้า พนักงานสามารถเข้าไปแก้ไขพิมพ์ข้อมูลลงใน Google Sheets ได้โดยตรง ซึ่งระบบแชทบอทจะอัปเดตข้อมูลและดึงข้อมูลใหม่ไปตอบลูกค้าได้แบบเรียลไทม์ทันทีโดยไม่ต้องแก้โค้ดโปรแกรม จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจของระบบจากกลุ่มตัวอย่าง เมื่อได้ข้อมูลการประเมินเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมทางสถิติ เพื่อนำผลการวิเคราะห์ที่ได้มาสรุปและหาข้อเสนอแนะในการปรับปรุงระบบต่อไปในอนาคต ผลการวิเคราะห์การประเมินมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 สรุปผลการประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจของระบบแชทบอทจากกลุ่มตัวอย่าง 30 คน

หัวข้อการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
ด้านคุณภาพของการสื่อสารข้อมูลของระบบ			
ข้อมูลที่ Chatbot ให้บริการมีความถูกต้องและเชื่อถือได้	4.47	0.63	มาก
ภาษาที่ Chatbot ใช้สื่อสารเข้าใจง่ายและไม่ซับซ้อน	4.53	0.68	มากที่สุด
Chatbot สามารถตอบคำถามได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่คุณต้องการ	4.20	0.66	มาก
ข้อมูลที่ได้รับจากระบบมีความเป็นปัจจุบันและพร้อมใช้งาน	4.43	0.63	มาก
รวม	**4.41**	**0.27**	**มาก**
ด้านการใช้งานระบบ			
ขั้นตอนการเริ่มต้นใช้งาน Chatbot มีความสะดวกและไม่ยุ่งยาก	4.70	0.54	มากที่สุด
เมนูหรือปุ่มคำสั่งต่าง ๆ มีการจัดวางที่เหมาะสมและค้นหาง่าย	4.53	0.63	มากที่สุด
สามารถเข้าถึง Chatbot ได้อย่างสะดวกผ่านอุปกรณ์หรือแพลตฟอร์มต่าง ๆ	4.63	0.56	มากที่สุด
รวม	**4.62**	**0.35**	**มากที่สุด**
ด้านความสามารถของระบบ			
Chatbot มีความสามารถในการทำความเข้าใจคำถามหรือคำสำคัญ (Keywords) ได้ดี	4.57	0.63	มากที่สุด

ตารางที่ 3 (ต่อ)

หัวข้อการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
ระบบใช้เวลาในการประมวลผลและตอบกลับอย่างรวดเร็วทันใจ	4.63	0.56	มากที่สุด
Chatbot มีฟังก์ชันที่ช่วยให้คุณบรรลุเป้าหมายหรือแก้ปัญหาได้จริง	4.60	0.56	มากที่สุด
รวม	**4.60**	**0.32**	**มากที่สุด**
รวมเฉลี่ยทั้งหมด	**4.54**	**0.13**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจของระบบแชทบอท จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน พบว่า ในภาพรวมผู้ใช้งานมีความพึงพอใจต่อระบบแชทบอทอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.54) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีผลการประเมินเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการใช้งานระบบ ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.62) รองลงมาคือ ด้านความสามารถของระบบ ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ($\overline{X}$ = 4.60) และสุดท้ายด้านที่มีผลการประเมินเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านคุณภาพของการสื่อสารข้อมูลของระบบ แต่ยังคงอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.41)

อภิปรายผลและสรุปผลการวิจัย

การพัฒนาระบบแชทบอทเพื่อการสื่อสารและให้บริการข้อมูลแก่ลูกค้า ดำเนินการพัฒนาตามวงจรการพัฒนาระบบ (Software Development Life Cycle: SDLC) เป็นกระบวนการทางวิศวกรรมซอฟต์แวร์ที่ใช้เป็นกรอบมาตรฐานเพื่อให้ได้ระบบที่มีคุณภาพและตรงตามความต้องการของผู้ใช้งาน (ทองปาน ปริวัตร และพลวัชร์ จันทรมงคล, 2565) โดยมีกระบวนการ 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การกำหนดปัญหา 2) การศึกษาความเป็นไปได้ 3) การวิเคราะห์ระบบ 4) การออกแบบระบบ 5) การสร้างและพัฒนาระบบ 6) การทดสอบและติดตั้ง และ 7) การประเมินบำรุงรักษา

การประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจของระบบแชทบอท โดยผู้ใช้งานทั่วไปจำนวน 30 คน จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีผลการประเมินโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.54) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีผลการประเมินเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการใช้งานระบบ ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.62) มีความสอดคล้องกับ การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านระบบแอปพลิเคชัน LINE Chatbot ในจังหวัดพิษณุโลก ที่มีผลการประเมินประสิทธิภาพของระบบโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.42) (จักรพันธ์ สาตมุณี และคณะ, 2564) โดยมีคะแนนสูงสุดในข้อขั้นตอนการเริ่มต้นใช้งาน Chatbot มีความสะดวกและไม่ยุ่งยาก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.70) มีความสอดคล้องกับ การใช้ LINE Chatbot สำหรับการแจ้งซ่อมโสตทัศนูปกรณ์ งานเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ที่มีผลการประเมินในเรื่อง ความง่ายในการเรียนรู้และเริ่มต้นใช้งาน อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.50) (ชรัช แสวงเจริญ และชุติมา พิศาลย์, 2568) และยังสอดคล้องกับการออกแบบระบบแชทบอทร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ช่วยวินิจฉัยการแพ้ยา ซึ่งมีผลการทดสอบความพึงพอใจของผู้ใช้งานในเรื่อง ความง่ายในการเรียกใช้งานระบบ อยู่ในระดับดีมาก ($\overline{X}$ = 4.65) (ปกรณ์ เสงี่ยมรัตน์,

2566) รองลงมาคือ ด้านความสามารถของระบบ ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ($\overline{X}$ = 4.60) โดยโดดเด่นในเรื่องระบบใช้เวลาในการประมวลผลและตอบกลับอย่างรวดเร็วทันใจ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.63) สอดคล้องกับ การพัฒนาไลน์แชทบอทโดยใช้ไดอะล็อกโฟลว์เพื่อให้ข้อมูลโฆษณาเครื่องสำอาง ที่มีผลการประเมินประสิทธิภาพในเรื่องแชทบอทตอบโต้ทันทีหลังมีข้อความส่งเข้ามา อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.33) (วันวิสาข์ หาดสูง, 2567) สำหรับด้านที่มีผลการประเมินเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านคุณภาพของการสื่อสารข้อมูลของระบบ แต่ยังคงอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.41) ซึ่งในด้านนี้มีข้อเด่นคือ ภาษาที่ Chatbot ใช้สื่อสารเข้าใจง่ายและไม่ซับซ้อน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.53) มีความสอดคล้องกับ การพัฒนาชุดข้อมูลสำหรับระบบสนทนาอัตโนมัติ เพื่อช่วยในการค้นคว้า กฎหมายควบคุมอาคารในกรุงเทพมหานคร เรื่องประสิทธิภาพในการตอบคำถามว่า ข้อมูลที่ได้รับมีความชัดเจน / เข้าใจง่าย อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.62) (ไพลิน วิรุฬห์ทรัพย์, 2567) ขณะที่ข้อ Chatbot สามารถตอบคำถามได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ได้รับคะแนนน้อยที่สุดแต่ยังคงอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.20) สรุปได้ว่าระบบแชทบอทที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพและความพึงพอใจโดยรวมในระดับที่ดีมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติด้านความสะดวกในการใช้งานและความรวดเร็วในการให้บริการ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาระบบในอนาคต การแสดงผลในรูปแบบมัลติมีเดีย (Multimedia Messages) ควรมีการพัฒนาให้ระบบแชทบอทสามารถส่ง รูปภาพผลิตภัณฑ์ (เช่น ภาพขวดผลิตภัณฑ์คิคุนิอีซีหรือแพนต้าโกรว์) สลิปการโอนเงิน หรือแผนที่ตั้งของ บริษัทควบคู่ไปกับข้อความตัวอักษร เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและความชัดเจนในการให้ข้อมูล การประยุกต์ใช้ LINE Rich Menu ควรมีการออกแบบและติดตั้ง Rich Menu บนหน้าต่างแชท เพื่อให้ลูกค้าสามารถกดปุ่ม เลือกดูหมวดหมู่สินค้า หรือตรวจสอบสถานะการจัดส่งได้ทันทีโดยไม่ต้องพิมพ์ข้อความ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความ สะดวกและลดระยะเวลาในการประมวลผลของ AI การเชื่อมต่อกับระบบจัดการคลังสินค้า (Inventory System) ในอนาคตสามารถพัฒนาให้ Webhook เชื่อมต่อกับระบบคลังสินค้า เพื่อให้แชทบอทสามารถแจ้งจำนวนสินค้าคงเหลือหรือรับออเดอร์การสั่งซื้อได้แบบอัตโนมัติครบจบในขั้นตอนเดียว

2. ข้อเสนอแนะสำหรับสถานประกอบการ เพื่อให้ระบบแชทบอทสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดอย่างต่อเนื่อง บริษัท บัณฑิตเวิลด์ จำกัด ควรมีการมอบหมายพนักงานเพื่อทำหน้าที่ดูแลและอัปเดตข้อมูลผลิตภัณฑ์ รวมถึงการปรับปรุงราคาและโปรโมชันในฐานข้อมูล (Google Sheets) ให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

3. ควรศึกษาและเปรียบเทียบประสิทธิภาพการทำงานของระบบบอทกับแอปพลิเคชันอื่น เช่น Facebook Messenger และ Telegram สำหรับนำมาวิเคราะห์ต้นทุนและความคุ้มค่า อันจะนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาและประยุกต์ใช้ระบบอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

จักรพันธ์ สาตมุณี, ภคพล สุนทรโรจน์, คัชรินทร์ ทองฟัก, และพงษ์กัมปนาท แก้วตา. (2564). การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านระบบแอปพลิเคชัน LINE Chatbot ในจังหวัด พิษณุโลก. *วารสารการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, *13*(1), 100–111. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/mbs/article/view/246857/167787

ชรัช แสวงเจริญ และชุติมา พิศาลย์. (2568). การใช้ LINE Chatbot สำหรับการแจ้งซ่อมโสตทัศนูปกรณ์ งานเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*, *9*(3), 76–84. https://ph03.tci-thaijo.org/index.php/JSciTech/article/view/4268/3195

ทองปาน ปริวัตร และพลวัชร์ จันทรมงคล. (2565). การพัฒนาระบบบริหารจัดการรายวิชาโครงงาน กรณีศึกษา สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, *12*(2), 235–248. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/neuarj/article/view/256856

เธียรวิชญ์ พาทรัพย์มา. (2565). *ไลน์แชทบอทช่วยแก้ปัญหาด้านเทคโนโลยีในองค์กร* [รายงานสหกิจศึกษา, มหาวิทยาลัยสยาม]. กรุงเทพฯ: คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม. https://e-research.siam.edu/wp- content/uploads/2023/09/science-computer-science-2022-coop-Line-Chatbot- assisting-in-solving-technology_.pdf

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สุวีริยาสาส์น.

ปกรณ์ เสงี่ยมรัตน์. (2566). *การออกแบบระบบแชทบอทร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ช่วยวินิจฉัยการแพ้ยา* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/11641

ไพลิน วิรุฬห์ทรัพย์. (2567). *การพัฒนาชุดข้อมูลสำหรับระบบสนทนาอัตโนมัติ เพื่อช่วยในการค้นคว้ากฎหมายควบคุมอาคารในกรุงเทพมหานคร* [วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/12652

วันวิสาข์ หาดสูง. (2567). *การพัฒนาไลน์แชทบอทโดยใช้ไดอะล็อกโฟลว์เพื่อให้ข้อมูลโฆษณาเครื่องสำอาง* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร. http://ithesis- ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/5731/1/630820033.pdf

โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์. (2560). *การวิเคราะห์และออกแบบระบบ (ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม): Systems analysis and design*. ซีเอ็ดยูเคชั่น.

อำนาจรวมศูนย์กับการสื่อสารที่ไร้เสียง: วิเคราะห์ปัจจัยเชิงโครงสร้างในโครงการแลนด์บริดจ์ (ชุมพร-ระนอง)

Centralized Power and the Voiceless Communication: Analyzing Structural Factors in the Land Bridge Project (Chumphon-Ranong)

กษิรา วิเชียร[1*] และ วิจิตรา ศรีสอน[2]

Kasira Wichian[1*] and Wijittra Srisorn[2]

[1,2] วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

[1,2]College of Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University

*Corresponding author's email address: s67563825012@ssru.ac.th

วันที่รับบทความ (Received)	วันที่แก้ไขบทความ (Revised)	วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)
9 กุมภาพันธ์ 2569	14 เมษายน 2569	16 พฤษภาคม 2569

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการสื่อสารนโยบาย รวมถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดการยอมรับและการต่อต้านในโครงการแลนด์บริดจ์ (ชุมพร-ระนอง) ซึ่งเป็นโครงการยุทธศาสตร์ขนาดใหญ่ของรัฐบาลไทย การศึกษาใช้การวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาผ่านการทบทวนวรรณกรรมและการวิเคราะห์บริบททางรัฐศาสตร์ในช่วงปี พ.ศ. 2566–2567 ผลการวิเคราะห์พบว่า ภายใต้โครงสร้าง “อำนาจรวมศูนย์” ของรัฐไทย การสื่อสารนโยบายได้ลดทอนสถานะของประชาชนให้กลายเป็นเพียงผู้รับสารในลักษณะจากบนลงล่าง (Top-down) ส่งผลให้เสียงของชุมชนในท้องถิ่นกลายเป็น “การสื่อสารที่ไร้เสียง” เนื่องจากขาดช่องทางในการร่วมตัดสินใจและพื้นที่การต่อรองเชิงนโยบายที่เท่าเทียม ปัจจัยเชิงโครงสร้างที่เป็นอุปสรรคสำคัญแบ่งออกเป็น 3 มิติหลัก ได้แก่ 1) มิติทางอำนาจ: การผูกขาดการตัดสินใจจากส่วนกลางที่ละเลยบริบททางนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นอุปสรรคที่วิกฤตที่สุดในสถานการณ์ปัจจุบัน เนื่องจากเป็นรากเหง้าที่นำไปสู่ความไม่ไว้วางใจในมิติอื่น ๆ 2) มิติทางเทคนิคและกฎหมาย: วิกฤตความเชื่อมั่นต่อกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EIA/EHIA) ที่ถูกมองว่าเป็นเพียงเครื่องมือสร้างความชอบธรรมเชิงเทคนิคให้แก่รัฐ และ 3) มิติทางอุดมการณ์: การปะทะกันระหว่างวาทกรรมความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจมหภาคกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนประมงและเกษตรกรรม ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการต่อต้านที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดจากการขาดข้อมูล แต่เกิดจากการที่ข้อมูลของรัฐขาดความเชื่อมโยงกับความเป็นธรรมเชิงโครงสร้าง บทความนี้จึงเสนอแนะว่าการสร้างความยอมรับในโครงการเมกะโปรเจกต์ต้องอาศัยการปฏิรูปโครงสร้างการสื่อสารจากการประชาสัมพันธ์

เพื่อการควบคุม ไปสู่การสร้างพื้นที่ปรึกษาหารือสาธารณะ (Deliberative Space) ที่เอื้อต่อการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพื่อลดช่องว่างความขัดแย้งและสร้างความยั่งยืนให้นโยบายสาธารณะ

คำสำคัญ: การสื่อสารนโยบาย, อำนาจรวมศูนย์, การยอมรับนโยบาย, การต่อต้านจากภาคประชาชน, การสื่อสารที่ไร้เสียง

ABSTRACT

This academic article aimed to analyze the structural factors influencing the effectiveness of policy communication, as well as the factors influencing policy acceptance and resistance within the Land Bridge Project (Chumphon-Ranong), a large-scale strategic megaproject of the Thai government. Utilizing a qualitative synthesis of literature and a contextual political analysis conducted between 2023 and 2024. The findings revealed that under Thailand's "centralized power" structure, policy communication fundamentally reduced the public's role to be mere passive recipients via a top-down approach. Consequently, local community voices were marginalized into a state of "voiceless communication" due to a critical lack of inclusive decision-making channels and equitable policy negotiation spaces. The analysis identified three primary structural barriers: 1) The Power Dimension: Centralized decision-making that disregarded local eco-cultural contexts, which was identified as the most critical and urgent barrier as it served as the root cause of systemic mistrust; 2) The Technical and Legal Dimension: A crisis of trust in Environmental and Health Impact Assessments (EIA/EHIA) perceived merely as technical instruments to legitimize state actions; and 3) The Ideological Dimension: The clash between the discourse of macroeconomic prosperity and the traditional livelihoods of fishery and agricultural communities. Ultimately, the study suggested that public resistance stemmed not from a lack of information, but rather from the state's failure to align its data with structural justice. Therefore, this article proposed that fostering acceptance in megaprojects necessitated a shift from "communication for control" toward the creation of "deliberative spaces". Such a transition was essential to facilitate genuine decentralization and participation, thereby bridging the conflict gap and ensuring the long-term sustainability of public policy.

Keywords: Policy Communication, Centralized Power, Policy Acceptance, Public Resistance, Voiceless Communication

บทนำ

ภายใต้กระแสการพัฒนาเศรษฐกิจตามยุทธศาสตร์ชาติที่มุ่งเน้นการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันผ่านโครงการขนาดใหญ่ โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งเพื่อเชื่อมโยงฝั่งอ่าวไทยและอันดามัน หรือ "โครงการแลนด์บริดจ์ (Land Bridge)" ถูกนำเสนอในฐานะกลไกสำคัญที่จะเปลี่ยนโฉมหน้าเศรษฐกิจไทยให้เป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์ของภูมิภาค (สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร, 2566) เนื่องจากเป็นโครงการยุทธศาสตร์ระดับเมกะโปรเจกต์ที่รัฐบาลไทยให้ความสำคัญสูงสุดในปัจจุบัน โดยสำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร (สนข.) ระบุตัวเลขงบประมาณการลงทุนรวมสูงถึงประมาณ 1 ล้านล้านบาท ซึ่งครอบคลุมทั้งการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกสองฝั่งทะเล และระบบโครงข่ายเชื่อมโยงทางบก เป้าหมายหลักคือการยกระดับประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์ของภูมิภาคและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจในระดับโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2567) อย่างไรก็ตาม ในมิติทางรัฐศาสตร์ โครงการนี้มิได้เป็นเพียงโครงการก่อสร้างทางวิศวกรรม แต่เป็นภาพสะท้อนของ "อำนาจรวมศูนย์" (Centralized Power) ที่ส่วนกลางพยายามเข้าจัดการและกำหนดทิศทางการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่การปะทะกันระหว่างเป้าหมายการพัฒนาของรัฐกับสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองของชุมชน

ปัญหาที่เป็นหัวใจสำคัญของความขัดแย้งในโครงการนี้คือ กระบวนการสื่อสารนโยบายที่รัฐใช้เป็นเครื่องมือหลักในการสร้างความชอบธรรมทางการเมือง ทว่าในความเป็นจริง การสื่อสารดังกล่าวกลับมีลักษณะเป็น "การสื่อสารที่ไร้เสียง" (Voiceless Communication) กล่าวคือ เป็นกระบวนการสื่อสารทิศทางเดียวจากส่วนกลางลงสู่พื้นที่ (Top-down) ที่มุ่งเน้นการให้ข้อมูลเชิงบวกและการโฆษณาชวนเชื่อ มากกว่าการรับฟังเสียงสะท้อนและความกังวลที่แท้จริงของคนในท้องถิ่น (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2560) เสียงของกลุ่มประมงพื้นบ้าน เกษตรกร และผู้ประกอบการท้องถิ่นในจังหวัดชุมพรและระนอง มักถูกละเลยหรือถูกทำให้อยู่ในระนาบที่ต่ำกว่าความรู้เชิงเทคนิคของผู้เชี่ยวชาญจากส่วนกลาง การเผชิญหน้าระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับเครือข่ายภาคประชาชนในเวทีรับฟังความคิดเห็น (Public Hearing) ช่วงปี พ.ศ. 2566–2567 ซึ่งหลายครั้งถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการจัดงานในลักษณะจำกัดจำนวนผู้เข้าร่วม หรือการให้ข้อมูลเชิงเทคนิคที่เข้าถึงได้ยาก

สภาวะการไร้เสียงนี้ถูกตอกย้ำด้วยปัจจัยเชิงโครงสร้างหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างอำนาจรัฐแบบรวมศูนย์ที่ลดทอนบทบาทการตัดสินใจของท้องถิ่น หรือระเบียบกฎหมายในกระบวนการรับฟังความคิดเห็นที่ถูกใช้เป็นเพียงพิธีกรรมเชิงเทคนิคเพื่อสร้างความชอบธรรมในการดำเนินโครงการ การที่รัฐเลือกสื่อสารผ่านตัวเลขดัชนีทางเศรษฐกิจโดยละเลยมิตินิเวศวัฒนธรรม จึงสร้างภาวะวิกฤตความเชื่อมั่น (Trust Crisis) ที่ผลักดันให้ประชาชนหันไปสร้างพื้นที่การสื่อสารคู่ขนานเพื่อต่อต้านนโยบาย (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2548)

บทความวิชาการฉบับนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ส่งผลให้การสื่อสารนโยบายในโครงการแลนด์บริดจ์ล้มเหลวในการสร้างความร่วมมือ และกลับกลายเป็นเครื่องมือที่ตอกย้ำความแปลกแยกของภาคประชาชน โดยมุ่งเสนอแนะแนวทางในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจการสื่อสารให้เกิด "พื้นที่กลาง" ที่มีความเท่าเทียม เพื่อให้นโยบายสาธารณะเป็นเสียงของทุกคนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการสื่อสารนโยบายรวมถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดการยอมรับและการต่อต้านในโครงการแลนด์บริดจ์ (ชุมพร-ระนอง)

แนวคิด ทฤษฎี และบริบทเชิงโครงสร้าง

การศึกษาครั้งนี้อาศัยการบูรณาการแนวคิดและทฤษฎีทางรัฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะเพื่อสร้างกรอบในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ปรากฏผ่านกระบวนการสื่อสารนโยบาย ดังนี้

1. ทฤษฎีรัฐรวมศูนย์กับการกำหนดนโยบายจากบนลงล่าง (Centralized State and Top-Down Policy)

โครงสร้างอำนาจของรัฐไทยมีลักษณะการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง (Centralization) ซึ่งส่งผลให้การตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ถูกกำหนดโดยกลุ่มเทคโนแครตและนักการเมืองระดับชาติ โดยมองข้ามบริบทและความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2548) อธิบายว่ารัฐรวมศูนย์มักมองการพัฒนาในมิติของ "การปกครอง" มากกว่า "การบริการ" ส่งผลให้การสื่อสารนโยบายมีลักษณะเป็นคำสั่งทิศทางเดียว (Top-Down) เพื่อให้คนในพื้นที่ปฏิบัติตาม มากกว่าจะเป็นการปรึกษาหารือเพื่อหาข้อยุติที่สมประโยชน์ร่วมกัน

2. แนวคิดวาทกรรมและความรู้ทางการเมือง (Discourse and Power-Knowledge)

ในโครงการแลนด์บริดจ์ รัฐได้สร้าง "วาทกรรมชุดหลัก" ที่เน้นเรื่องความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจและจุดยุทธศาสตร์โลกเพื่อสร้างความชอบธรรม การสื่อสารนโยบายจึงไม่ใช่การให้ข้อมูลที่เป็นกลาง แต่เป็นกระบวนการใช้อำนาจผ่านความรู้ (Power-Knowledge) โดยยกย่องความรู้เชิงวิศวกรรมและเศรษฐศาสตร์ ให้เหนือกว่าความรู้ท้องถิ่น อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2544) ชี้ให้เห็นว่าการผูกขาดความรู้เช่นนี้ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ถูกทำให้กลายเป็นผู้ "ไร้ความรู้" และ "ไร้เสียง" ในการโต้แย้งทางวิชาการ ส่งผลให้ข้อกังวลเรื่องระบบนิเวศหรือวิถีชีวิตถูกลดทอนความสำคัญลงเป็นเพียงอารมณ์ความรู้สึกส่วนตัว

3. ทฤษฎีการสื่อสารนโยบายและวิกฤตความชอบธรรม (Policy Communication and Legitimacy Crisis)

การสื่อสารนโยบายที่มีประสิทธิภาพต้องมุ่งสร้าง "ความชอบธรรมเชิงขั้นตอน" (Procedural Legitimacy) แต่ในกรณีแลนด์บริดจ์ รัฐมักใช้การสื่อสารในรูปแบบการประชาสัมพันธ์ (Public Relations) เพื่อโน้มน้าวใจฝ่ายเดียว สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ (2560) ระบุว่าหากกระบวนการนโยบายขาดกระบวนการสื่อสาร

ที่โปร่งใสและสองทาง จะนำไปสู่ "วิกฤตความเชื่อมั่น" (Trust Crisis) เมื่อประชาชนไม่เชื่อถือข้อมูลที่รัฐนำเสนอ การสื่อสารนั้นจะกลายเป็น "เสียงที่ไม่ได้ยิน" หรือภาวะไร้เสียงที่ประชาชนจงใจเพิกเฉยหรือต่อต้านข้อมูลจากรัฐอย่างสิ้นเชิง

4. แนวคิดการมีส่วนร่วมเชิงพิธีกรรม (Tokenism in Participation)

ทฤษฎีบันไดการมีส่วนร่วมอธิบายว่า กระบวนการรับฟังความคิดเห็นในโครงการเมกะโปรเจกต์ของไทยมักติดอยู่ที่ขั้น "การแจ้งให้ทราบ" (Informing) หรือ "การปรึกษาเป็นพิธีกรรม" (Consultation as a ritual) เท่านั้น ถวิลวดี บุรีกุล (2552) อธิบายว่าการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้เป็นเพียงการสร้างภาพลักษณ์ความชอบธรรมทางกฎหมาย แต่ไม่ได้ให้สถาบันทางสังคมหรือชุมชนเข้าไปมีอำนาจในการตัดสินใจจริง (Decisive Power) สภาวะดังกล่าวตอกย้ำโครงสร้างอำนาจที่ปิดกั้นเสียงของประชาชน และไม่ได้หมายความว่าประชาชนเงียบเฉย ตรงกันข้าม ในยุคสื่อดิจิทัล ประชาชนสามารถส่งเสียงเรียกร้องและสร้างแรงกระเพื่อมในโลกออนไลน์ได้อย่างมหาศาล ทว่าเสียงเหล่านั้นกลับต้องเผชิญกับอุปสรรคใหม่คือ "ห้องแห่งเสียงสะท้อนจากอัลกอริทึม" (Algorithmic Echo Chamber) ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่การสื่อสารในโลกเสมือนมักจะวนเวียนอยู่เฉพาะในกลุ่มผู้ที่มีแนวคิดสอดคล้องกัน ทำให้เสียงการคัดค้านของชุมชนแม้จะดังเพียงใดก็ยังไม่สามารถเจาะทะลุ (Breakthrough) เข้าไปถึงโครงสร้างการตัดสินใจของภาครัฐที่ยังคงทำงานภายใต้กรอบความคิดแบบเดิมได้

5. บริบทเชิงโครงสร้าง: กฎหมายและกระบวนการประเมินผลกระทบ (EIA/EHIA)

โครงสร้างกฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทยในปัจจุบัน กำหนดให้การสื่อสารข้อมูลต้องผ่านกระบวนการทำ EIA/EHIA ทว่าในเชิงปฏิบัติ กลไกนี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นกระบวนการที่รับรองการตัดสินใจของรัฐที่เกิดขึ้นล่วงหน้าแล้ว กฎหมายและระเบียบเหล่านี้กลายเป็นโครงสร้างที่เอื้อให้รัฐผูกขาดความจริงเพียงชุดเดียว การสื่อสารในเวทีรับฟังความคิดเห็นจึงกลายเป็นพื้นที่ที่ "ไร้เสียง" ของผู้คัดค้าน เนื่องจากถูกปิดกั้นด้วยขั้นตอนเชิงเทคนิคและข้อจำกัดทางเวลา ภายใต้ระเบียบและกฎหมายสิ่งแวดล้อมฉบับปัจจุบัน แม้จะมีการขยายขอบเขตการรับฟังความคิดเห็นให้ดูเหมือนมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น แต่ในทางปฏิบัติกลับพบ "ช่องโหว่" เชิงโครงสร้างที่สำคัญ คือปัญหาเรื่องความเป็นอิสระของผู้จัดทำรายงานซึ่งมักมีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับเจ้าของโครงการ รวมถึงนิยามของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่จำกัดวงอยู่เพียงผู้ได้รับผลกระทบทางกายภาพในรัศมีที่กำหนด จนละเลยกลุ่มเป้าหมายที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับระบบนิเวศในวงกว้าง ช่องโหว่เหล่านี้ส่งผลให้การสื่อสารนโยบายกลายเป็นเพียงการสื่อสารเชิงพิธีกรรมที่มุ่งเน้นการดำเนินงานให้ครบถ้วนตามขั้นตอนกฎหมายมากกว่าการสร้างบทสนทนาเพื่อการตัดสินใจร่วมกัน

6. แนวคิดเรื่องพื้นที่สาธารณะและการสื่อสารเชิงปรึกษาหารือ (Public Sphere and Deliberative Communication)

ในการบริหารนโยบายสาธารณะสมัยใหม่ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของการสร้าง "พื้นที่สาธารณะ" ที่มีความเท่าเทียม เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเหตุผลระหว่างภาครัฐ

และประชาชน หากกระบวนการสื่อสารนโยบายถูกจำกัดอยู่เพียงการให้ข้อมูลเชิงเทคนิคโดยรัฐฝ่ายเดียว จะทำให้พื้นที่สาธารณะล่มสลายและกลายเป็นพื้นที่แห่งการครอบงำทางความคิด การสื่อสารนโยบายในฐานะที่เป็นเครื่องมือสร้างความยอมรับจึงต้องเปลี่ยนจาก "การสื่อสารเพื่อจูงใจ" (Persuasive Communication) ไปสู่ "การสื่อสารเชิงปรึกษาหารือ" (Deliberative Communication) ที่เปิดโอกาสให้เสียงของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียถูกนำไปพิจารณาในเชิงนโยบายอย่างแท้จริง มิเช่นนั้นเสียงของชุมชนจะถูกจัดระดับให้เป็นเพียง "เสียงข้างน้อยที่ไม่มีผลต่อการตัดสินใจ" (ศุภชัย ยาวะประภาษ และ ปิยากร หวังมหาพร, 2563)

7. โครงสร้างสถาบันทางการเมืองกับวิกฤตความไว้วางใจ (Institutional Structure and Trust Crisis)

ปัจจัยเชิงโครงสร้างอีกประการที่ส่งผลต่อการสื่อสารนโยบายคือ ความสัมพันธ์เชิงประวัติศาสตร์ระหว่างรัฐกับประชาชนในพื้นที่ ถวิลวดี บุรีกุล (2552) ชี้ให้เห็นว่า ความไว้วางใจ (Trust) ต่อสถาบันของรัฐเป็นปัจจัยตัดสินว่าประชาชนจะรับฟังหรือปฏิเสธข้อมูลที่รัฐสื่อสารออกมา ในโครงสร้างรัฐที่เน้นการพัฒนาแบบ "เมกะโปรเจกต์" ประชาชนมักมีประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับการผิดสัญญาหรือผลกระทบที่รัฐไม่สามารถแก้ไขได้ในอดีต ประสบการณ์สะสมเหล่านี้กลายเป็นกำแพงเชิงโครงสร้างที่ทำให้ข้อมูลใหม่เกี่ยวกับโครงการแลนด์บริดจ์ถูกมองว่าเป็นเพียง "ความจริงบางส่วน" หรือการปิดบังข้อเท็จจริง เมื่อความไว้วางใจล่มสลาย การสื่อสารของรัฐจึงกลายเป็นสภาวะที่พูดแต่ไม่มีใครฟัง หรือพูดไปในสภาวะที่ประชาชนไร้ซึ่งอำนาจในการตอบโต้ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2552)

บทวิเคราะห์

จากการศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการดำเนินนโยบายในพื้นที่จังหวัดชุมพรและระนอง สามารถจำแนกปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ส่งผลให้เสียงของประชาชนกลายเป็นเสียงที่ไม่ได้ยิน หรือการสื่อสารที่ล้มเหลวออกเป็นมิติต่าง ๆ ดังนี้

1. วาทกรรมความรู้เชิงเทคนิคกับการลดทอนคุณค่าความรู้ท้องถิ่น

ปัจจัยเชิงโครงสร้างประการสำคัญที่ปรากฏชัดในโครงการแลนด์บริดจ์ คือการผูกขาด "ความจริง" ผ่านความรู้เชิงเทคนิค (Technical Expertise) ซึ่งรัฐใช้เป็นเครื่องมือหลักในการสร้างความชอบธรรมให้แก่ยุทธศาสตร์การพัฒนาขนาดใหญ่ ภาวะดังกล่าวสะท้อนผ่านกระบวนการจัดทำรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EIA/EHIA) ที่มุ่งเน้นการสื่อสารด้วยชุดข้อมูลตัวเลขมหาศาล โดยเฉพาะการระบุถึงมูลค่าการลงทุนรวมกว่า 1.001 ล้านล้านบาท และการประมาณการว่าโครงการจะช่วยกระตุ้นผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ให้เติบโตขึ้นถึง ร้อยละ 5.5 ต่อปี รวมถึงศักยภาพในการสร้างงานใหม่ถึง 280,000 อัตรา ตัวเลขเหล่านี้ถูกนำมาใช้เป็นวาทกรรมหลักเพื่อตอกย้ำความคุ้มค่าและ "ความเจริญ" ที่จะเกิดขึ้นในระดับมหภาค

ทว่าในมิติของภาคประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเครือข่ายรักษ์พะโต๊ะและเครือข่ายภาคประชาชนในจังหวัดระนอง กลับพบว่าชุดข้อมูลเหล่านี้ขาดความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตเชิงประจักษ์อย่างสิ้นเชิง

ความขัดแย้งทางความรู้ที่สำคัญปรากฏชัดเมื่อเปรียบเทียบระหว่างรายงานของรัฐกับ "งานวิจัยไทบ้าน" ซึ่งเป็นชุดความรู้ที่ชุมชนร่วมกันรวบรวมขึ้น โดยในขณะที่รายงานเชิงเทคนิคของสำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร (สนข.) ระบุขอบเขตพื้นที่ศึกษาและประเมินผลกระทบในรัศมีจำกัดเพียง 5 กิโลเมตร แต่งานวิจัยไทบ้านได้ชี้ให้เห็นถึงความซับซ้อนของ "โครงข่ายสายน้ำขนาดเล็ก" ในป่าต้นน้ำพะโต๊ะนับร้อยสายที่ไม่ได้ถูกระบุในแผนที่ของรัฐ ข้อมูลท้องถิ่นเหล่านี้ยืนยันว่าการสร้างเส้นทางเชื่อมโยงมอเตอร์เวย์และรถไฟทางคู่มูลค่ากว่า 3.7 แสนล้านบาท จะส่งผลกระทบโดยตรงต่อระบบไฮโดรโลยีและทำลายแหล่งรายได้หลักจากสวนผลไม้ส่งออก ซึ่งเป็นมูลค่าเศรษฐกิจฐานรากที่รัฐไม่ได้นำมาคำนวณไว้ในดัชนีชี้วัดความสำเร็จของโครงการ

นอกจากนี้ ในมิติทางทะเล ข้อมูลจากเครือข่ายประมงพื้นบ้านยังคัดแย้งกับตัวเลขประสิทธิภาพเชิงเทคนิคที่รัฐนำเสนอว่าการขนส่งผ่านแลนด์บริดจ์จะช่วยลดระยะเวลาเดินทางได้เฉลี่ย 4 วัน โดยชาวบ้านชี้ให้เห็นว่าการถมทะเลเพื่อสร้างท่าเรือน้ำลึกทั้งสองฝั่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของ "ทิศทางกระแสน้ำจำเพาะ" ซึ่งเป็นภูมิปัญญาจากการสังเกตสะสมหลายชั่วอายุคน ข้อมูลท้องถิ่นระบุว่าการเปลี่ยนแปลงของตะกอนน้ำจะทำลายแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำและแหล่งปะการังในรัศมีที่ไกลเกินกว่าที่รายงาน EIA ประเมินไว้ ซึ่งความสูญเสียทางนิเวศวิทยาเหล่านี้ไม่สามารถชดเชยได้ด้วยตัวเลขการเติบโตของ GDP ที่รัฐอ้างถึง

สภาวะการปะทะกันระหว่าง "ความจริงเชิงตัวเลขที่ไร้ชีวิต" ของภาครัฐ และ "ความจริงเชิงนิเวศที่มีลมหายใจ" ของประชาชนเช่นนี้ ส่งผลให้ความกังวลของชุมชนถูกลดทอนคุณค่าลงเป็นเพียงอคติ หรือถูกมองว่าเป็นความไม่เข้าใจในความเจริญ การผูกขาดชุดความจริงโดยการนำเสนอตัวเลขงบประมาณมหาศาลแต่เพียงด้านเดียว ไม่เพียงแต่สร้างความเหลื่อมล้ำทางข้อมูล แต่ยังเป็นการปิดกั้นการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพนำไปสู่สภาวะที่เสียงของภาคประชาชนกลายเป็นเพียงเสียงที่ไร้ความหมายในโครงสร้างการตัดสินใจนโยบายสาธารณะอย่างถาวร (ศุภชัย ยาวะประภาษ และ ปิยากร หวังมหาพร, 2563)

2. โครงสร้างอำนาจรัฐแบบบนลงล่างและการสื่อสารเชิงโฆษณาชวนเชื่อ

กระบวนการสื่อสารของโครงการแลนด์บริดจ์สะท้อนรูปแบบอำนาจรัฐรวมศูนย์อย่างชัดเจน โดยพบว่าช่องทางการสื่อสารหลักของรัฐเน้นการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ (Public Relations) ที่บอกเล่าเพียงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการพัฒนา แต่ขาดการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นอย่างรอบด้าน (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2560) รูปแบบการสื่อสารเช่นนี้ทำให้ประชาชนรู้สึกว่าตนเองถูกปฏิบัติในฐานะ "ผู้รับสารที่ต้องทำตาม" มากกว่า "หุ้นส่วนในการพัฒนา" เสียงสะท้อนหรือความพยายามในการเสนอทางเลือกการพัฒนาที่ยั่งยืนจากคนในพื้นที่จึงกลายเป็น "การสื่อสารที่ไร้เสียง" ในสายตาของผู้ออกแบบนโยบายจากส่วนกลาง (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2548)

3. ความไม่เป็นธรรมเชิงขั้นตอนและกฎหมายในฐานะกลไกควบคุม

ปัจจัยเชิงโครงสร้างที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งคือการใช้กลไกทางกฎหมายและระเบียบ EIA/EHIA เป็นเครื่องมือเชิงเทคนิคเพื่อสร้างความชอบธรรม (Legitimizing Ritual) มากกว่าจะเป็นกระบวนการสร้างความยินยอมพร้อมใจ (Consent) ที่แท้จริง จากการศึกษาพบว่าโครงสร้างของเวทีรับฟังความคิดเห็น (Public

Hearing) ในจังหวัดชุมพรและระนองช่วงปี พ.ศ. 2566–2567 มีลักษณะเป็นการสื่อสารเชิงพิธีกรรมที่รัฐมักกำหนดกรอบประเด็นล่วงหน้าและใช้ระเบียบทางกฎหมายรวมถึงเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงมาเป็นเครื่องมือในการควบคุมทิศทางบทสนทนา (ถวิลวดี บุรีกุล, 2552) การจำกัดเวลาและการปิดกั้นผู้เห็นต่างไม่ให้แสดงความเห็นอย่างเต็มที่ สะท้อนให้เห็นว่าการสื่อสารของรัฐไม่ได้มุ่งเน้นการทำความเข้าใจในเนื้อหา แต่เป็นการสื่อสารเพื่อปิดจบขั้นตอนตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น

ปรากฏการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงการขาดความเป็นธรรมเชิงขั้นตอน (Procedural Justice) อย่างรุนแรง เมื่อรัฐสื่อสารนโยบายโดยให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ระดับมหภาค (National Interest) เช่น การเป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์โลก มูลค่า 1 ล้านล้านบาท แต่กลับละเลยการสื่อสารเกี่ยวกับความมั่นคงทางฐานทรัพยากรระดับจุลภาคที่ชุมชนต้องแบกรับ การประเมินผลกระทบที่ขาดการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญถือเป็นปัจจัยหลักที่สร้างความไม่เป็นธรรมเชิงโครงสร้าง (นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, 2546) ส่งผลให้เสียงที่แสดงความกังวลหรือคัดค้านถูกจัดประเภทให้เป็นเสียงที่ขัดขวางการพัฒนาและมักถูกละเลยไม่นำไปบันทึกในรายงานฉบับสมบูรณ์อย่างเป็นรูปธรรม

สภาวะการสื่อสารในฐานะกลไกควบคุมนี้เองที่นำไปสู่วิกฤตความเชื่อมั่น (Trust Crisis) ต่อความเป็นกลางของข้อมูลภาครัฐ เมื่อประชาชนรู้สึกว่าสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญและสิทธิพื้นฐานในการจัดการทรัพยากรถูกละเมิดผ่านกระบวนการนโยบายที่รวมศูนย์ การยอมรับนโยบายจึงเกิดขึ้นได้ยาก (วิลาสินี พิพิธกุล, 2547) ความล้มเหลวของรัฐในการสื่อสารมิติเรื่องความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม จึงไม่ได้เป็นเพียงปัญหาเรื่องการให้ข้อมูลไม่ทั่วถึง แต่เป็นการตอกย้ำความรู้สึกแปลกแยกและเปลี่ยนสถานะของประชาชนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ให้กลายเป็นกลุ่มต่อต้านในวงกว้าง เนื่องจากพวกเขามองว่ากระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นเพียงการใช้อำนาจรัฐเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ทุนส่วนกลางโดยปราศจากช่องทางการต่อรองเชิงนโยบายที่เป็นธรรม (กิตติศักดิ์ ปรกติ, 2550)

นอกจากความไม่เป็นธรรมเชิงขั้นตอนที่เกิดจากกลไกของรัฐแล้ว โครงสร้างการสื่อสารในโครงการแลนด์บริดจ์ยังมีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น เมื่อพิจารณาผ่านบทบาทของกลุ่มทุนและฝ่ายการเมืองท้องถิ่น ซึ่งเข้ามามีส่วนในการกำหนดทิศทางวาทกรรมและการรับรู้ของสาธารณะ ในมิติของกลุ่มทุน พบว่าการสื่อสารนโยบายมักถูกขับเคลื่อนด้วยเป้าหมายของกลุ่มทุนโลจิสติกส์และอุตสาหกรรมข้ามชาติ ซึ่งเป็นผู้ได้ประโยชน์หลักจากการพัฒนาเชิงโครงสร้าง ข้อมูลที่รัฐนำเสนอจึงมักเป็นการสื่อสารแทน (Representation) ความต้องการของกลุ่มทุนเหล่านี้ โดยฉาบเคลือบด้วยวาทกรรมการพัฒนาที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และตัวเลขการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ดูเหมือนจะเป็นประโยชน์ต่อทุกคน แต่ในความเป็นจริงกลับเป็นการเบียดขับความมั่นคงทางฐานทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นออกไปจากสารบบ ในขณะเดียวกันฝ่ายการเมืองท้องถิ่นก็มีบทบาทที่ย้อนแย้งในโครงสร้างการสื่อสารนี้ แม้โดยหน้าที่ควรจะเป็นตัวแทนในการสื่อสารความต้องการของประชาชนเข้าสู่ส่วนกลาง แต่ภายใต้วงจรการเมืองเชิงอุปถัมภ์และการรวมศูนย์อำนาจงบประมาณ ฝ่ายการเมืองท้องถิ่นบางส่วนกลับถูกดึงเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลไกสนับสนุนนโยบายรัฐเพื่อแลกกับผลประโยชน์ในการจัดซื้อจัดจ้างหรือการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ สภาวะเช่นนี้ทำให้การเมืองท้องถิ่น

กลายเป็นเครื่องขยายเสียงให้กับนโยบายรัฐบาล มากกว่าจะเป็นพื้นที่ต่อรองให้กับชาวบ้าน การผนึกกำลังกันระหว่าง รัฐ-กลุ่มทุน-การเมืองท้องถิ่น สร้างโครงข่ายอำนาจที่เข้มแข็งจนสามารถครอบงำพื้นที่การสื่อสารส่วนใหญ่ไว้ได้ ส่งผลให้เสียงของประชาชนและเครือข่ายภาคประชาสังคมที่พยายามนำเสนอความจริงชุดอื่น เช่น งานวิจัยไทบ้าน ถูกบีบให้กลายเป็นเพียงเสียงที่อยู่นอกสายตาและไร้พลังกดดันในทางปฏิบัติ โครงสร้างอำนาจที่ซับซ้อนนี้เองที่ทำให้การสื่อสารที่ไร้เสียงไม่ได้เป็นเพียงอุบัติเหตุทางการสื่อสาร แต่เป็นผลลัพธ์ที่จงใจสร้างขึ้นจากความร่วมมือของกลุ่มผู้มีอำนาจในหลายมิติ ปรากฏการณ์การผูกขาดความจริงโดยรัฐนี้ ไม่ได้ถูกท้าทายเพียงจากงานวิจัยไทบ้านของชุมชนเท่านั้น แต่ยังถูกสั่นคลอนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ศูนย์บริการวิชาการ, 2567) ซึ่งระบุถึงความไม่สมเหตุสมผลทางเศรษฐศาสตร์ของโครงการ สภาวะความขัดแย้งของชุดข้อมูลระหว่างหน่วยงานรัฐและสถาบันวิชาการเช่นนี้ ยิ่งตอกย้ำให้เห็นถึงอุปสรรคเชิงโครงสร้างในการสื่อสารนโยบายที่ขาดความโปร่งใสและการยอมรับความเห็นต่าง

4. การสื่อสารคู่ขนานและการตอบโต้เชิงอำนาจผ่านสื่อดิจิทัล

เมื่อโครงสร้างการสื่อสารของรัฐปิดกั้นเสียงของผู้เห็นต่าง เครือข่ายภาคประชาชนในพื้นที่จึงได้สร้าง "พื้นที่การสื่อสารคู่ขนาน" (Counter-Public Space) ผ่านสื่อสังคมออนไลน์เพื่อสื่อสารความจริงอีกชุดหนึ่ง การสื่อสารในรูปแบบนี้เป็นการตอบโต้เชิงอำนาจต่อรัฐรวมศูนย์ เพื่อแสดงให้เห็นว่าประชาชนไม่ได้ไร้เสียงเสียทีเดียว แต่เป็นรัฐเองที่จงใจ "ไม่ได้ยิน" การเกิดโครงสร้างการสื่อสารแนวระนาบระหว่างกลุ่มนักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน และชาวบ้าน ได้ทำให้เกิดกระบวนการตรวจสอบข้อมูลที่รัฐพยายามบิดเบือนหรือปกปิด ซึ่งกลายเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้รัฐไม่สามารถนำนโยบายไปปฏิบัติได้อย่างราบรื่น (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2560)

5. โครงสร้างการจัดสรรทรัพยากรและความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูล

ปัจจัยเชิงโครงสร้างที่สำคัญประการหนึ่งคือ "ความไม่เท่าเทียมทางข้อมูล" (Information Asymmetry) ซึ่งเป็นผลโดยตรงจากระบบราชการที่รวมศูนย์การเก็บข้อมูลสำคัญไว้ที่ส่วนกลาง ในโครงการแลนด์บริดจ์ รัฐและกลุ่มทุนมีทรัพยากรในการจ้างที่ปรึกษาเพื่อผลิตชุดข้อมูลสนับสนุนนโยบาย ในขณะที่ภาคประชาชนในพื้นที่ต้องอาศัยทรัพยากรตนเองในการแสวงหาความจริงเรื่องผลกระทบสิ่งแวดล้อม เมื่อโครงสร้างอำนาจไม่อำนวยให้เกิดการเข้าถึงข้อมูลพื้นฐาน (Open Data) อย่างรอบด้าน ประประชาชนจึงถูกจำกัดบทบาทให้เป็นเพียงผู้รับฟังในเวทีที่รัฐจัดขึ้น สภาวะเช่นนี้ทำให้การโต้แย้งเชิงนโยบายของชาวบ้านขาดน้ำหนักในสายตาของรัฐ และนำไปสู่การเป็น "ผู้ถูกทำให้ไร้เสียง" โดยปริยาย (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2560)

6. การปะทะกันของขอบเขตพื้นที่: พื้นที่ทางเศรษฐกิจ vs พื้นที่แห่งชีวิต

อีกปัจจัยเชิงโครงสร้างที่นำไปสู่ภาวะไร้เสียงคือการนิยาม "พื้นที่" ที่แตกต่างกัน รัฐใช้การสื่อสารนโยบายเพื่อนิยามพื้นที่ชุมพรและระนองในฐานะ "พื้นที่เศรษฐกิจ" หรือ "ระเบียงขนส่ง" ซึ่งเป็นนิยามเชิงกายภาพและผลกำไร ในขณะที่ประชาชนท้องถิ่นนิยามพื้นที่ในฐานะ "พื้นที่แห่งชีวิต" ที่มีความผูกพันทางจิตวิญญาณและประวัติศาสตร์ (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2544) เมื่อรัฐสื่อสารนโยบายโดยยึดโครงสร้างเชิงพื้นที่

แบบเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว จึงทำให้เสียงที่พูดถึง "ความหมายของบ้าน" หรือ "ความผูกพันกับทะเล" ของชาวบ้านกลายเป็นเสียงที่ไร้ความหมายในกระบวนการพิจารณานโยบาย สภาวะการไร้เสียงนี้ไม่ได้เกิดจากชาวบ้านไม่ได้พูด แต่เกิดจากโครงสร้างการคิดของรัฐที่ "ไม่มีที่ว่าง" ให้กับเหตุผลอื่นนอกเหนือจากความคุ้มค่าทางการเงิน (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2544)

7. พลวัตการสื่อสารของเครือข่ายภาคประชาชนในฐานะ "เสียงสะท้อนที่ถูกผลักออก"

แม้ว่าส่วนราชการจะพยายามรักษาโครงสร้างการสื่อสารเชิงนโยบายแบบทิศทางเดียวจากบนลงล่าง แต่การกดทับจนทำให้เสียงของชุมชนกลายเป็นการสื่อสารที่ไร้เสียงในช่องทางปกติ กลับเป็นปัจจัยเร่งให้เกิดการรวมตัวของเครือข่ายภาคประชาชนที่เข้มแข็ง การเคลื่อนไหวนี้สะท้อนผ่านการสร้างพื้นที่สื่อสารคู่ขนานบนโลกดิจิทัล เช่น การรณรงค์ผ่านแฮชแท็ก #SaveRanong และ #SaveChumphon ซึ่งสอดรับกับข้อค้นพบในรายงาน *“Land bridge Effect”* ของกรีนพีซ ประเทศไทย (2568) ที่นำเสนอข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพและภัยคุกคามต่อวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน ผลผลิตจากฐานทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารโต้กลับเชิงอำนาจ เพื่อท้าทายโครงสร้างส่วนกลางและแสดงให้เห็นว่า วาทกรรมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของรัฐกำลังถูกสั่นคลอนด้วยข้อมูลความจริงจากภาคพลเมือง

8. การเมืองเรื่องความไว้วางใจและทุนทางสังคม (Institutional Trust and Social Capital)

ปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการยอมรับนโยบายคือ ระดับความไว้วางใจเชิงสถาบัน (Institutional Trust) ซึ่งถือเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ ในกรณีโครงการแลนด์บริดจ์ ประชาชนในท้องถิ่นมักมีประสบการณ์เชิงลบสะสมจากการดำเนินโครงการพัฒนาของรัฐในอดีตที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาผลกระทบได้อย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้เกิดภาวะความระแวงเชิงโครงสร้าง (Structural Mistrust) การสื่อสารของรัฐที่มุ่งเน้นเพียงข้อมูลเชิงเทคนิคและตัวเลขดัชนีชี้วัดความสำเร็จจึงไม่สามารถทลายกำแพงแห่งความไม่ไว้วางใจที่ฝังรากลึกได้ เมื่อความไว้วางใจทางการเมืองต่ำ ประชาชนจะตีความการสื่อสารของรัฐว่าเป็นเพียงการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อเอื้อประโยชน์แก่กลุ่มทุน มากกว่าจะเป็นการพัฒนาเพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริง (ศุภชัย ยาวะประภาษ และ ปิยากร หวังมหาพร, 2563) ในพื้นที่ภาคใต้มักมีภาวะ "แผลเป็นเชิงนโยบาย" (Policy Scar) จากประสบการณ์ความล้มเหลวในโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ในอดีตที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแต่รัฐไม่สามารถเยียวยาได้จริง ความหวาดระแวงสะสมเหล่านี้กลายเป็นกำแพงเชิงโครงสร้างที่ทำให้การสื่อสารของรัฐเกี่ยวกับโครงการแลนด์บริดจ์ถูกมองว่าเป็นการปกปิดข้อเท็จจริง สภาวะนี้จึงผลักดันให้เสียงของรัฐกลายเป็นเสียงที่ประชาชนเลือกที่จะไม่รับฟัง ในขณะที่เสียงของประชาชนเองก็ถูกรัฐมองข้ามเนื่องจากถูกตีความว่าเป็นเสียงที่ขัดขวางความเจริญ (ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2557)

9. โครงสร้างการสื่อสารในฐานะเครื่องมือสร้างความเป็นอื่น (The Construction of Otherness)

กระบวนการสื่อสารนโยบายแลนด์บริดจ์ในมิติเชิงอำนาจ มักมีการสร้างชุดวาทกรรมที่แบ่งแยกสถานะของบุคคล โดยรัฐพยายามนิยามกลุ่มผู้ที่เห็นพ้องกับนโยบายว่าเป็น "ผู้รักความก้าวหน้า" และในขณะเดียวกันก็สร้างภาพลักษณ์ให้ผู้ที่มีความกังวลหรือคัดค้านกลายเป็น "ผู้ขัดขวางความเจริญ" หรือ

"กลุ่มผู้เสียผลประโยชน์" โครงสร้างการสื่อสารเช่นนี้คือการใช้ภาษาเพื่อสร้าง "ความเป็นอื่น" (Marginalization) ซึ่งเป็นการลดทอนสิทธิความเป็นพลเมืองและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ได้รับผลกระทบ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2551) วิเคราะห์ว่าการเมืองเรื่องความหมายเช่นนี้ทำให้เสียงของคนท้องถิ่นถูกเบียดขับออกไปจากพื้นที่การเจรจาเชิงนโยบายอย่างเป็นระบบ เนื่องจากเสียงเหล่านั้นถูกทำให้กลายเป็นเสียงที่ "ไม่มีน้ำหนัก" หรือ "ไร้เหตุผล" ในสายตาของรัฐ สภาวะการสื่อสารที่ไร้เสียงจึงไม่ใช่เพียงการไม่มีโอกาสพูด แต่คือการที่พูดแล้วแต่ระบบโครงสร้างอำนาจจงใจทำให้เสียงนั้นไม่มีความหมาย (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2551; บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2544)

10. การครอบงำทางอุดมการณ์ผ่านแผนยุทธศาสตร์ชาติและนิติรัฐรวมศูนย์

โครงการแลนด์บริดจ์ถูกวางโครงสร้างรองรับด้วยแผนยุทธศาสตร์ชาติและระเบียบกฎหมายที่เน้นการใช้อำนาจรัฐเพื่อเร่งรัดการพัฒนา โครงสร้างเชิงสถาบันเช่นนี้มีลักษณะเป็น "นิติรัฐรวมศูนย์" ที่เน้นการบังคับใช้กฎหมายจากส่วนกลางอย่างเข้มงวด วรเจตน์ ภาคีรัตน์ (2554) วิเคราะห์ว่าเมื่อนโยบายถูกทำให้เป็นกฎหมายหรือแผนยุทธศาสตร์ที่แตะต้องไม่ได้ การสื่อสารนโยบายจึงเปลี่ยนสถานะจากการรับฟังความคิดเห็นเป็นการ "แจ้งเพื่อบังคับใช้" ส่งผลให้อุดมการณ์เรื่องความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจตามแนวทางของรัฐเข้าครอบงำอุดมการณ์การพัฒนาทางเลือกของชุมชน เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2545) อธิบายว่าการที่รัฐใช้อำนาจกำหนดทิศทางการพัฒนาเพียงฝ่ายเดียวผ่านโครงสร้างนโยบายที่แข็งตัว ทำให้พื้นที่การสื่อสารเพื่อเสนอทางเลือกอื่นถูกปิดกั้น และเปลี่ยนสถานะของประชาชนจากพลเมืองผู้มีส่วนร่วมเป็นเพียงผู้ใต้ปกครองที่ต้องยอมรับผลของนโยบายโดยดุษฎี (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2554; เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2545; นรนิติ เศรษฐบุตร, 2550)

บทสรุป

จากการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการสื่อสารนโยบายในโครงการแลนด์บริดจ์ (ชุมพร-ระนอง) สามารถสรุปผลการศึกษาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ว่า ความล้มเหลวของการสื่อสารนโยบายไม่ได้มีสาเหตุมาจากเพียงเทคนิคการประชาสัมพันธ์ที่ขาดประสิทธิภาพ แต่เกิดจากอุปสรรคเชิงโครงสร้างที่ซับซ้อนใน 3 มิติหลัก ได้แก่ มิติทางอำนาจ มิติทางเทคนิคและกฎหมาย และมิติทางอุดมการณ์ โดยผลการศึกษาพบว่า "ปัจจัยเชิงโครงสร้างในมิติทางอำนาจ" หรือสภาวะอำนาจรวมศูนย์ (Centralization) คือตัวแปรหลัก (Independent Variable) ที่วิกฤตที่สุด เนื่องจากอำนาจที่ผูกขาดไว้ที่ส่วนกลางเป็นตัวกำหนดทิศทางการสื่อสารให้มีลักษณะจากบนลงล่าง (Top-down) โดยปริยาย อำนาจนี้เองที่ทำให้กลไกทางเทคนิคและกฎหมายอย่างกระบวนการ EIA/EHIA ถูกลดทอนคุณค่าลงเป็นเพียง "พิธีกรรมเชิงขั้นตอน" เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่การตัดสินใจที่เกิดขึ้นล่วงหน้าแล้ว และยังเป็นตัวแปรที่ขับเน้นให้เกิดการปะทะกันทางอุดมการณ์ระหว่างวาทกรรมความมั่งคั่งของรัฐกับสิทธิชุมชนท้องถิ่น จนนำไปสู่

สภาวะ "การสื่อสารที่ไร้เสียง" (Voiceless Communication) ที่เสียงของประชาชนไม่สามารถทะลุทะลวงเข้าไปเปลี่ยนทิศทางนโยบายได้

บทความฉบับนี้ได้สร้างคุณค่าทางวิชาการในการศึกษาโครงการแลนด์บริดจ์ ใน 3 ประเด็นสำคัญ คือ

1. การนิยามภาวะไร้เสียงในฐานะผลลัพธ์เชิงโครงสร้าง บทความฉบับนี้ก้าวข้ามการมองปัญหาการต่อต้านนโยบายว่าเป็นเพียงเรื่องของ "ความไม่เข้าใจ" หรือ "การขาดข้อมูล" แต่ชี้ให้เห็นว่าภาวะไร้เสียงคือสภาวะที่ถูกออกแบบและผลิตซ้ำผ่านโครงสร้างอำนาจที่จงใจปิดกั้นพื้นที่การต่อรองเชิงนโยบายที่เท่าเทียม

2. การเปิดเผยความขัดแย้งของชุดความรู้ประจักษ์ บทความฉบับนี้สะท้อนให้เห็นถึงการปะทะกันอย่างรุนแรงระหว่าง ความจริงเชิงตัวเลขของภาครัฐ (เช่น งบประมาณ 1 ล้านล้านบาท และ GDP ร้อยละ 5.5) กับ ความจริงเชิงนิเวศจากงานวิจัยไทบ้าน (เช่น โครงข่ายสายน้ำและระบบนิเวศจำเพาะ) ซึ่งเป็นการพิสูจน์ให้เห็นว่าความรู้ท้องถิ่นถูกอำนาจรัฐจัดประเภทให้เป็นข้อมูลที่ไม่มีนัยสำคัญเชิงนโยบาย ทั้งที่เป็นปัจจัยพื้นฐานต่อความยั่งยืนของชุมชน

3. ความย้อนแย้งของพื้นที่การสื่อสารดิจิทัล บทความฉบับนี้ได้ค้นพบข้อจำกัดของสื่อสมัยใหม่ผ่านแนวคิด "ห้องแห่งเสียงสะท้อนจากอัลกอริทึม" (Algorithmic Echo Chamber) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าแม้เทคโนโลยีจะช่วยให้เสียงของประชาชนดังขึ้นในโลกเสมือน แต่ในเชิงรัฐศาสตร์ เสียงเหล่านั้นกลับถูกกักขังอยู่ในพื้นที่เฉพาะกลุ่ม และไม่สามารถสร้างอำนาจต่อรองเพื่อกดดันโครงสร้างรัฐที่แข็งตัวได้หากไม่มีการปฏิรูปเชิงสถาบันรองรับ

โดยสรุป บทความนี้ชี้ให้เห็นว่าการสร้างความยอมรับในนโยบายสาธารณะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ผ่านการเพิ่มงบประมาณประชาสัมพันธ์หรือการให้ข้อมูลทางเดียว แต่จำเป็นต้องมีการปฏิรูปโครงสร้างทางอำนาจจากการผูกขาดความจริงไปสู่การสร้าง "พื้นที่ปรึกษาหารือสาธารณะ" (Deliberative Space) ที่ให้ความสำคัญกับความเป็นธรรมเชิงขั้นตอน และยอมรับในความหลากหลายของชุดความรู้จากทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง ซึ่งองค์ความรู้นี้จะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาโมเดลการสื่อสารนโยบายสาธารณะสำหรับโครงการขนาดใหญ่ในอนาคตเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัจจัยเชิงโครงสร้างที่เป็นอุปสรรคต่อการสื่อสารนโยบายในโครงการแลนด์บริดจ์ จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงเชิงนโยบายโดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในทางปฏิบัติ ดังนี้

1. ระยะสั้น รัฐบาลควรมุ่งเน้นไปที่การลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางข้อมูล (Information Asymmetry) เพื่อบรรเทาวิกฤตความเชื่อมั่น โดยมีแนวทางดังนี้

1.1 การสร้างแพลตฟอร์มข้อมูลเปิด (Land Bridge Open Data Platform) พัฒนาช่องทางดิจิทัลที่รวบรวมข้อมูลโครงการทั้งหมด ทั้งในมิติวิศวกรรม งบประมาณ และรายงานสิ่งแวดล้อม โดยต้องใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและเป็นกลาง ไม่ใช่เพียงสื่อประชาสัมพันธ์ชวนเชื่อ โดยมีเจ้าภาพหลัก คือ สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร (สนข.) ร่วมกับ สถาบันส่งเสริมการวิเคราะห์และบริหารข้อมูลดิจิทัล (DGA)

1.2 การจัดตั้งคณะทำงานสื่อสารพหุภาคี แต่งตั้งตัวแทนจากภาคประชาชน กลุ่มเครือข่ายรักษ์พะโต๊ะ และนักวิชาการในท้องถิ่น เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการตรวจสอบข้อมูลโครงการ เพื่อให้เกิดพื้นที่การตรวจสอบและถ่วงดุลชุดความรู้เชิงเทคนิคกับชุดความรู้ท้องถิ่น โดยมีเจ้าภาพหลัก คือ กระทรวงคมนาคม และ ผู้ว่าราชการจังหวัด (ชุมพรและระนอง)

2. ระยะยาว เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและแก้ปัญหาภาวะไร้เสียงอย่างถาวร จำเป็นต้องมีการปฏิรูปเชิงสถาบันที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมเชิงขั้นตอน ดังนี้

2.1 การปฏิรูปกระบวนการ EIA/EHIA ให้เป็นหน่วยงานอิสระ ปรับปรุงระเบียบกฎหมายให้หน่วยงานที่ทำหน้าที่ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีความเป็นกลางทางการเมืองและงบประมาณ โดยตัดวงจรความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างเจ้าของโครงการและบริษัทที่ปรึกษา โดยมีเจ้าภาพหลัก คือ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.)

2.2 การสร้างพื้นที่ปรึกษาหารือสาธารณะ (Deliberative Space) และการกระจายอำนาจตัดสินใจ พัฒนากฎหมายที่ให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนมีสิทธิร่วมตัดสินใจในโครงการเมกะโปรเจกต์ที่ส่งผลกระทบต่อฐานทรัพยากร ไม่ใช่เพียงการถูกเรียกมาเพื่อรับฟังข้อมูล โดยมีเจ้าภาพหลัก คือ รัฐบาล (คณะรัฐมนตรี) และ สภาผู้แทนราษฎร

2.3 การสนับสนุนงานวิจัยชุมชนให้เป็นส่วนหนึ่งของมาตรฐานนโยบาย กำหนดให้ชุดความรู้ท้องถิ่นหรือโครงการวิจัยภาคประชาชนมีสถานะทางกฎหมายในการโต้แย้งหรือปรับปรุงรายละเอียดโครงการในรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยมีเจ้าภาพหลัก คือ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) และ องค์กรภาคประชาสังคม (NGOs)

เอกสารอ้างอิง

กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2549). *หลักกฎหมายสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ*. วิญญูชน.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2548). *รัฐ*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2545). *ภาษากับการเมือง/ความหมาย*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ถวิลวดี บุรีกุล. (2552). *การมีส่วนร่วม: แนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการ*. สถาบันพระปกเกล้า.

ทศพล ทรรศนกุลพานิช. (2562). *นโยบายสาธารณะ: แนวคิด วิเคราะห์ และกระบวนการ*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นรนิติ เศรษฐบุตร. (2550). *การเมืองไทยกับรัฐธรรมนูญ*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2546). *การมีส่วนร่วมของประชาชน: ทฤษฎีและแนวคิด*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2544). *การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย*. วิญญูชน.

ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2542). *การวิเคราะห์นโยบาย: แนวคิดและกระบวนการ*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

พรชัย วิมลภัตรานนท์. (2563). *การเมืองเรื่องความไว้วางใจ: บทวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2554). *หลักการพื้นฐานของกฎหมายมหาชนและบริการสาธารณะ*. วิญญูชน.

วิลาสินี พิพิธกุล. (2548). *สิทธิชุมชน: มิติการสื่อสารเพื่อสิทธิและความเท่าเทียม*. สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศูนย์บริการวิชาการ. (2567). *รายงานโครงการศึกษาผลกระทบทางเศรษฐศาสตร์และความคุ้มค่าของโครงการแลนด์บริดจ์ (ชุมพร-ระนอง)*. สำนักงานวิจัยแห่งชาติ.

สมบัติ ธำรงธัญวงศ์. (2560). *นโยบายสาธารณะ: แนวความคิด การวิเคราะห์ และกระบวนการ*. เสมาธรรม.

สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร. (2566). *รายงานการศึกษาโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งเพื่อพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคใต้*. กระทรวงคมนาคม.

สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร (สนข.). (2566, 3 พฤศจิกายน). *เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งเพื่อพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคใต้เชื่อมโยงการขนส่งระหว่างอ่าวไทยและอันดามัน (โครงการแลนด์บริดจ์) สภาผู้แทนราษฎร เรื่อง “โครงการแลนด์บริดจ์”*. สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2567). *รายงานผลการพิจารณาศึกษาญัตติ เรื่อง การศึกษาโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่ง เพื่อพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคใต้เชื่อมโยงการขนส่งระหว่างอ่าวไทยและอันดามัน (โครงการแลนด์บริดจ์).* สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สุพรรณี ไชยอำพร. (2561). *การสื่อสารนโยบายสาธารณะเพื่อการพัฒนา*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2548). *มิติวินัยของสิทธิชุมชน: การเมืองของความรู้*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2545). *การมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมือง*. สถาบันพระปกเกล้า.

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

The Analysis of Effective Factors in the Performance of State Railway of Thailand Employees in Khon Kaen Province

อนันต์ เหลาหล่ม[1*] และ อุมาวรรณ วาทกิจ[2]

Anun Laolom[1*] and Umarwan Watakit[2]

[1,2]หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[1,2] Master of Business Administration, Faculty of Business Administration, Northeastern University

*Corresponding author's email address: anun7989@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received)	วันที่แก้ไขบทความ (Revised)	วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)
4 มกราคม 2569	25 เมษายน 2569	21 พฤษภาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการปฏิบัติงาน 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน และ 3) เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทย จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และประสบการณ์ กลุ่มตัวอย่าง คือ พนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยที่ปฏิบัติงานในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น จำนวน 132 คน สุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน, การวิเคราะห์พหุคูณถดถอยเชิงเส้น (Multiple Regression) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณแบบสองทาง (Two-way MANOVA) ผลการวิจัย พบว่า สภาพทั่วไปในการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกรายปัจจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ปัจจัยองค์กร ปัจจัยสภาพแวดล้อมการทำงาน และปัจจัยแรงจูงใจ ตามลำดับ ประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีประสิทธิผลสูงสุด คือ ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหา รองลงมาคือ ด้านการตรงต่อเวลา ด้านปริมาณงาน และด้านคุณภาพงาน ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงาน ได้แก่ ด้านวัฒนธรรมองค์กร, ด้านความปลอดภัยในการทำงาน และด้านความพร้อมของเครื่องมือ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานได้ร้อยละ 67.60 การเปรียบเทียบประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงาน พบว่า กลุ่มพนักงานที่มีตำแหน่งงานต่างกัน มีประสิทธิผลในการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ใน 3 ด้าน คือ ด้านคุณภาพของงาน, ด้านปริมาณงาน และด้านการตรงต่อเวลา โดยเฉพาะกลุ่มตำแหน่งบริหารจัดการจะมีปฏิสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลแตกต่างจากกลุ่มพนักงานฝ่ายเทคนิคและฝ่ายปฏิบัติการ

คำสำคัญ: ปัจจัยที่มีประสิทธิผล, การปฏิบัติงาน, การรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to examine the general working conditions , 2) to analyze the factors affecting performance effectiveness, and 3) to compare the factors influencing the performance effectiveness of State Railway of Thailand employees, classified by age, educational level, job position, and work experience. The sample consisted of 132 State Railway of Thailand employees working in Khon Kaen Province, selected using simple random sampling. The research instrument was a questionnaire. Statistical methods used for data analysis included mean, standard deviation, Multiple Regression, and Two-way Multivariate Analysis of Variance (Two-way MANOVA). The findings revealed that the overall general working conditions were at a high level. When categorized by factors, personal factors had the highest mean, followed by organizational factors, work environment factors, and motivational factors, respectively. Overall performance effectiveness was at a high level. The aspect with the highest effectiveness was problem-solving ability, followed by punctuality, workload, and work quality. Factors affecting performance effectiveness included organizational culture, workplace safety, and equipment readiness. These factors together could predict performance effectiveness at 67.60%. The comparison of performance effectiveness revealed that employees with different job positions had significantly different performance effectiveness at the .05 level across three aspects: work quality, workload, and punctuality. Specifically, the management group showed different interactions regarding effectiveness compared to the technical and operational groups.

Keywords: Effective factors, performance, State Railway of Thailand in Khon Kaen Province

บทนำ

การขนส่งทางรางนับเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและโลจิสติกส์ของประเทศ การรถไฟแห่งประเทศไทย (รฟท.) เป็นองค์กรและรัฐวิสาหกิจหลักที่มีบทบาทสำคัญในการให้บริการระบบรางโครงข่ายรถไฟทางไกลและครอบคลุมทั่วทุกภูมิภาค โดยมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งสู่การเป็นผู้ให้บริการแพลตฟอร์มการเชื่อมต่อและการขนส่งที่ตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (การรถไฟแห่งประเทศไทย, 2567) อย่างไรก็ตาม การบรรลุเป้าหมายทางยุทธศาสตร์และการยกระดับขีดความสามารถขององค์กรในสภาวะที่มีการแข่งขันสูงนั้น จำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน นโยบาย และยุทธศาสตร์องค์กรไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์ (วิษณุ กิตติพงศ์วรการ, 2563)

พื้นที่จังหวัดขอนแก่น ถือเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การค้า การศึกษา และการคมนาคมที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง สถานีรถไฟขอนแก่นจึงเป็นจุดเชื่อมต่อและสถานีหลักที่มีความสำคัญในเชิงยุทธศาสตร์ ทั้งด้านการขนส่งผู้โดยสารและการกระจายสินค้าที่มีปริมาณหนาแน่น (สำนักงานจังหวัดขอนแก่น, 2568) จะเห็นได้ว่า พนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยที่ปฏิบัติงานในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่นจึงต้องรับภาระงานที่ท้าทายและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีความพร้อมและมีประสิทธิผลในการให้บริการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาระบบรางของประเทศ

ประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน (Performance effectiveness) เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความสามารถของบุคลากรในการบรรลุเป้าหมายของงานที่ได้รับมอบหมาย ทั้งในด้านปริมาณ คุณภาพ และเวลา (Campbell et al., 1993) ซึ่งการทำงานที่มีประสิทธิผลของพนักงานไม่ได้เกิดขึ้นเอง แต่เป็นผลมาจากปัจจัยและสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย เช่น ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน การให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนจากองค์กร แรงจูงใจ รวมถึงปัจจัยส่วนบุคคล หากพนักงานขาดปัจจัยสนับสนุนหรือแรงจูงใจที่เหมาะสม ย่อมส่งผลกระทบในเชิงลบต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลโดยรวมของการปฏิบัติงานในองค์กร (เรืองฤทธิ์ มหามนตรี, 2564)

จากบริบทและสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจถึงสภาพการปฏิบัติงานปัจจุบันและระบุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการทำงานของบุคลากร ผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นข้อมูลสารสนเทศที่สำคัญสำหรับผู้บริหารขององค์กร ในการนำไปเป็นแนวทางสำหรับการวางแผนพัฒนาศักยภาพ การกำหนดนโยบายด้านทรัพยากรบุคคล การสร้างแรงจูงใจ และปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการทำงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทย ให้สามารถตอบสนองต่อการให้บริการประชาชนและรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจ การค้า การศึกษา และการคมนาคมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

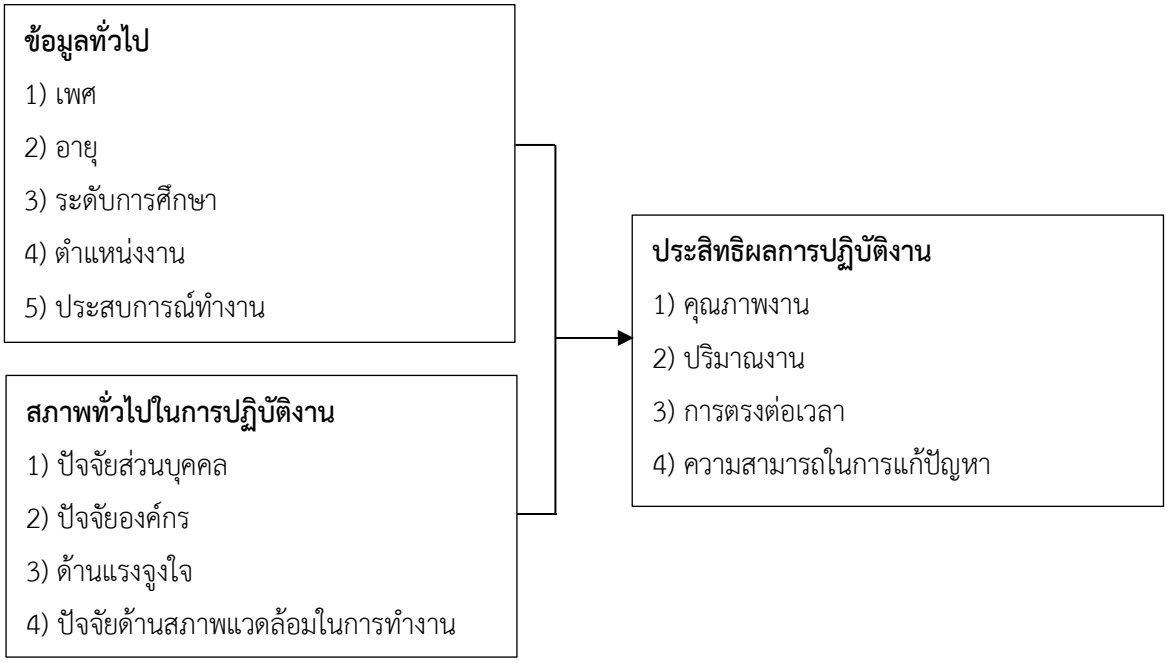
1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

3. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และประสบการณ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกแนวคิดและทฤษฎีจากนักวิชาการหลาย ๆ ท่านเพื่อนำมาศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น 4 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยองค์กร ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานจากการสังเคราะห์ทฤษฎีของ Glimmer (1971); Zimbardo and Weber (1994); อัครเดช ไม้จันทร์ และ นุจรีย์ แซ่จิว (2561) และประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน 4 ด้าน ได้แก่ 1) คุณภาพงาน 2) ปริมาณงาน 3) การตรงต่อเวลา 4) ความสามารถในการแก้ปัญหา ตามแนวคิดของ Campbell et al. (1993)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่นทั้งหมด 19 แห่ง รวมทั้งสิ้น 192 คน (กองบำรุงทางเขตขอนแก่น ฝ่ายการช่างโยธา การรถไฟแห่งประเทศไทย, 2564; แขวงการเดินรถนครราชสีมา ฝ่ายการเดินรถ การรถไฟแห่งประเทศไทย, 2564)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่รับผิดชอบจังหวัดขอนแก่น จำนวน 132 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้ตารางสุ่มของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) ใช้การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยเจาะจงพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่รับผิดชอบจังหวัดขอนแก่น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใจครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม เพื่อสอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น แบ่งออกเป็น 4 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยองค์กร ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน และประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) คุณภาพงาน 2) ปริมาณงาน 3) การตรงต่อเวลา 4) ความสามารถในการแก้ปัญหา แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา ตำแหน่งงาน และประสบการณ์ทำงาน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 สภาพทั่วไปในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ประกอบด้วย 1) ปัจจัยส่วนบุคคล 2) ปัจจัยองค์กร 3) ด้านแรงจูงใจ 4) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

ตอนที่ 3 ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) คุณภาพงาน 2) ปริมาณงาน 3) การตรงต่อเวลา 4) ความสามารถในการแก้ปัญหา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

การสร้างเครื่องมือ

ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) จากเอกสาร ตำรา งานนิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย สร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิด ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และทดสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเพื่อหาความสอดคล้องของคำถาม ได้สัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ .906 โดยต้องมีค่ามากกว่า 0.5 (สรายุทธ กันหลง, 2555)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ จำนวน (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 “เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 “เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น” ค่าสถิติที่ใช้ได้แก่ การวิเคราะห์พหุคูณถดถอยเชิงเส้น (Multiple Regression Analysis) ใช้การวิเคราะห์ถดถอยแบบปกติ (Enter Regression Analysis)

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 “เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และประสบการณ์” ค่าสถิติที่ใช้ได้แก่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณแบบสองทาง (Two-ways Multivariate Analysis of Variance or Two-ways MANOVA) และทดสอบภายหลังเพื่อหาคู่ที่แตกต่างกันโดยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe’s Method)

สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 69.70 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 43.90 ระดับการศึกษา ปริญญาตรี ร้อยละ 56.10 ตำแหน่งพนักงานด้านปฏิบัติการ ร้อยละ 53.80 และ ประสบการณ์การทำงาน 10-19 ปี ร้อยละ 39.40 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ตารางที่ 1 สภาพทั่วไปในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

ปัจจัย	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ปัจจัยส่วนบุคคล	**4.01**	**0.566**	มาก
ความรู้และทักษะ	4.23	0.640	มาก
ประสบการณ์การทำงาน	3.85	0.765	มาก
ทัศนคติต่องาน	3.96	0.789	มาก
ปัจจัยองค์กร	**3.83**	**0.764**	มาก
การสื่อสารภายใน	3.79	0.884	มาก
วัฒนธรรมองค์กร	3.87	0.736	มาก
ความสัมพันธ์กับผู้บริหาร	3.83	0.896	มาก
ปัจจัยด้านแรงจูงใจ	**3.82**	**0.707**	มาก
แรงจูงใจภายใน	3.73	0.795	มาก
แรงจูงใจภายนอก	3.91	0.700	มาก
ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมการทำงาน	**3.83**	**0.540**	มาก
ความปลอดภัยในที่ทำงาน	3.84	0.551	มาก
ความพร้อมของเครื่องมือ	3.82	0.771	มาก
เฉลี่ยรวม	**3.87**	**0.458**	**มาก**

ตารางที่ 1 การศึกษาสภาพทั่วไปในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าปัจจัยที่สำคัญสุด คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ($\overline{X}$ =4.01) รองลงมา คือ ปัจจัยองค์กร ($\overline{X}$ =3.83) ปัจจัยสภาพแวดล้อมการทำงาน ($\overline{X}$ =3.83) และปัจจัยแรงจูงใจ ($\overline{X}$ =3.82) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

ประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหา	4.23	0.647	มาก
ด้านการตรงต่อเวลา	4.18	0.614	มาก
ด้านปริมาณงาน	3.91	0.649	มาก
ด้านคุณภาพงาน	3.71	0.753	มาก
เฉลี่ยรวม	4.01	0.521	มาก

จากตารางที่ 2 การศึกษาประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ภาพรวม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.01) ด้านที่มีประสิทธิผลสูงสุด คือ ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหา ($\overline{X}$ =4.23) รองลงมา คือ ด้านการตรงต่อเวลา ($\overline{X}$ =4.18) ด้านปริมาณงาน ($\overline{X}$ =3.91) และ ด้านคุณภาพงาน ($\overline{X}$ =3.71) ตามลำดับ

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรปัจจัยที่มีประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน

ปัจจัยในการปฏิบัติงาน		Y	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10
ปัจจัยที่มีประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน	Y	1.000										
ด้านความรู้และทักษะ	X1	-.177	1.000									
ด้านประสบการณ์การทำงาน	X2	-.338	.392	1.000								
ด้านทัศนคติต่องาน	X3	-.240	.313	.462	1.000							
ด้านการสื่อสารภายใน	X4	-.266	.335	.756	.501	1.000						
ด้านวัฒนธรรมองค์กร	X5	-.144	.299	.723	.475	.672	1.000					
ด้านความสัมพันธ์กับผู้บริหาร	X6	-.289	.331	.855	.394	.797	.744	1.000				
ด้านแรงจูงใจภายใน	X7	-.300	.409	.839	.510	.778	.788	.872	1.000			
ด้านแรงจูงใจภายนอก	X8	-.290	.363	.795	.580	.658	.776	.773	.786	1.000		
ด้านความปลอดภัยในการทำงาน	X9	.457	.078	.101	.259	.128	.256	.145	.179	.271	1.000	
ด้านความพร้อมของเครื่องมือ	X10	.769	-.279	-.539	-.385	-.493	-.440	-.485	-.525	-.554	.312	1.000

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ได้แก่ ด้านความพร้อมของเครื่องมือ (r = .769) และด้านความปลอดภัยในการทำงาน (r = .457) ซึ่งสะท้อนว่าการมีเครื่องมือที่พร้อมใช้งานและสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิผลในการทำงาน ขณะที่ปัจจัยด้านบุคคลและองค์กรอื่น ๆ เช่น ความรู้และทักษะ ประสบการณ์ ทัศนคติ การสื่อสาร วัฒนธรรมองค์การ ความสัมพันธ์กับผู้บริหาร และแรงจูงใจทั้งภายในและภายนอกมีค่าสหสัมพันธ์เชิงลบกับประสิทธิผล แสดงให้เห็นว่าปัจจัยเหล่านี้ยังไม่สามารถสนับสนุนการทำงานได้อย่างเต็มที่ในบริบทขององค์กร ทั้งนี้ยังพบว่าปัจจัยภายในบางคู่มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง เช่น ประสบการณ์การทำงานกับแรงจูงใจภายใน และความสัมพันธ์กับผู้บริหารกับแรงจูงใจภายใน ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์ การสนับสนุนจากผู้บริหาร และแรงจูงใจที่มีผลต่อกันอย่างชัดเจน

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณกำลังสองของตัวแปรประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
Enter	.822	.676	.649	.308

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณมีค่า .822 และกำลังสองของค่าสหสัมพันธ์พหุคูณมีค่า .676 แสดงว่า ตัวแปรพยากรณ์ทั้งหมด 4 ตัว จำนวน 10 ด้าน ร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานได้ร้อยละ 67.60 ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์มีค่า .308

ตารางที่ 5 แสดงความแปรปรวนที่ได้จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ

Source of Variation	SS	df	MS	F	Sig.
Regression	24.055	10	2.406	25.205	.000[b]
Residual	11.548	121	.095		
Total	35.604	131			

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อทดสอบนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 หรือน้อยกว่า แสดงว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเกณฑ์และตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 4 ปัจจัย 10 ด้าน มีความสัมพันธ์กันในเชิงเส้นตรง สามารถนำไปสร้างเป็นสมการต่อไปได้

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณของปัจจัยที่มีประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน (รายด้าน)

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่	1.159	.355		3.261	.001
ด้านความรู้และทักษะ	.004	.047	.005	.080	.936
ด้านประสบการณ์การทำงาน	-.039	.080	-.058	-.492	.624
ด้านทัศนคติต่องาน	-.072	.046	-.109	-1.561	.121
ด้านการสื่อสารภายใน	.074	.056	.126	1.323	.188
ด้านวัฒนธรรมองค์กร	.175	.066	.247	2.632	.010
ด้านความสัมพันธ์กับผู้บริหาร	-.089	.078	-.152	-1.139	.257
ด้านแรงจูงใจภายใน	-.032	.085	-.049	-.376	.708
ด้านแรงจูงใจภายนอก	.039	.086	.052	.452	.652
ด้านความปลอดภัยในการทำงาน	.188	.065	.199	2.897	.004
ด้านความพร้อมของเครื่องมือ	.497	.054	.735	9.247	.000
R =.822 ,R^2 =.676 ,Adjusted R Square =.649 , F =25.205 ,Sig = .000					

จากตารางที่ 6 ตัวแปรปัจจัยในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงาน จำแนกรายด้าน พบว่า ปัจจัยวัฒนธรรมองค์กร ความปลอดภัยในการทำงาน และความพร้อมของเครื่องมือ ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ตามลำดับ

การเปรียบเทียบประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และประสบการณ์การทำงาน

ตารางที่ 7 ผลการเปรียบเทียบประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงาน จำแนกตามกลุ่มอายุ กลุ่มระดับการศึกษา กลุ่มตำแหน่งงาน และกลุ่มประสบการณ์

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Dependent Variable	Sum of quares	df	Mean Square	F	Sig.
อายุ	คุณภาพงาน	.645	4	.161	.457	.767
	ปริมาณงาน	1.205	4	.301	.896	.474
	การตรงต่อเวลา	2.540	4	.635	2.229	.081
	ความสามารถในการแก้ปัญหา	3.026	4	.757	2.295	.074

ตารางที่ 7 (ต่อ)

Source	Dependent Variable	Sum of quares	df	Mean Square	F	Sig.
ระดับการศึกษา	คุณภาพงาน	.051	2	.025	.072	.930
	ปริมาณงาน	.049	2	.024	.072	.930
	การตรงต่อเวลา	.955	2	.478	1.676	.199
	ความสามารถในการแก้ปัญหา	1.121	2	.560	1.700	.194
ตำแหน่งงาน	คุณภาพงาน	6.048	3	2.016	5.715	.002*
	ปริมาณงาน	2.890	3	.963	2.867	.047*
	การตรงต่อเวลา	2.515	3	.838	2.943	.043*
	ความสามารถในการแก้ปัญหา	2.637	3	.879	2.666	.059
ประสบการณ์การทำงาน	คุณภาพงาน	2.920	3	.973	2.760	.053
	ปริมาณงาน	1.405	3	.468	1.393	.257
	การตรงต่อเวลา	.492	3	.164	.576	.634
	ความสามารถในการแก้ปัญหา	.675	3	.225	.682	.568
Total	คุณภาพงาน	1891.438	132			
	ปริมาณงาน	2073.880	132			
	การตรงต่อเวลา	2361.040	132			
	ความสามารถในการแก้ปัญหา	2419.389	132			

* ระดับนัยสำคัญ .05

ผลการเปรียบเทียบประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงาน พบว่า ปฏิสัมพันธ์กลุ่มอายุ กลุ่มระดับการศึกษา กลุ่มประสบการณ์การทำงาน ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05 ส่วนกลุ่มตำแหน่งงาน แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05 จำนวน 3 ด้าน ดังนี้

ด้านคุณภาพของงาน พบว่า พนักงานตำแหน่งบริหารจัดการ มีปฏิสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานแตกต่างกันกับพนักงานฝ่ายเทคนิค ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ด้านปริมาณงาน พบว่า พนักงานมีปฏิสัมพันธ์ แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 จำนวน 2 คู่ (1) พนักงานที่มีตำแหน่งด้านบริหารจัดการ มีปฏิสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน แตกต่างกันกับพนักงานด้านปฏิบัติการ และ (2) พนักงานที่มีตำแหน่งด้านบริหารจัดการ มีปฏิสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน แตกต่างกันกับพนักงานด้านเทคนิค ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ด้านการตรงต่อเวลา พบว่า พนักงานมีปฏิสัมพันธ์แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 จำนวน 3 คู่ (1) พนักงานที่มีตำแหน่งด้านบริหารจัดการ มีปฏิสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน แตกต่างกันกับพนักงานด้านปฏิบัติการ (2) พนักงานที่มีตำแหน่งด้านบริหารจัดการ มีปฏิสัมพันธ์ต่อประสิทธิผล

ในการปฏิบัติงาน แตกต่างกันกับพนักงานด้านเทคนิค และ (3) พนักงานที่มีตำแหน่งด้านบริหารจัดการมีปฏิสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน แตกต่างกันกับพนักงานด้านอื่นๆเช่น พนักงานทั่วไป พนักงานชั่วคราว ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

อภิปรายผล

สภาพทั่วไปในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ภาพรวม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีค่าสูงสุด คือ ปัจจัยส่วนบุคคลรองลงมาเป็นปัจจัยองค์กร ปัจจัยสภาพแวดล้อมการทำงานปัจจัยแรงจูงใจตามลำดับเมื่อแยกเป็นรายปัจจัยดังนี้ **ปัจจัยส่วนบุคคล** ให้ความสำคัญด้านความรู้และทักษะความชำนาญในการปฏิบัติงานการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในงานอย่างชัดเจนในด้านทัศนคติต่องานให้ความสำคัญกับความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง **ปัจจัยองค์กร** ด้านวัฒนธรรมองค์กรให้ความสำคัญกับการเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรการกระจายงานและมอบหมายหน้าที่อย่างเสมอภาคและเหมาะกับบุคคล และด้านความสัมพันธ์กับผู้บริหารมีการกำหนดนโยบายที่มีความชัดเจนนำไปสู่การปฏิบัติได้ผู้บังคับบัญชาเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นในการทำงานอย่างเต็มที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิ่มนวน ทองแสน (2557) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานกลุ่มธุรกิจผลิตเครื่องสำอางในเขตจังหวัดปทุธานี พบว่า องค์ประกอบของความคาดหวังด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชามีระดับความพอใจอยู่ในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ ยอมรับและติดตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาในการทำงานผู้บังคับบัญชาสามารถสั่งงานอธิบายงานที่มอบหมายงานให้แก่ท่านได้ชัดเจนเข้าใจง่าย และผู้บังคับบัญชามีความยุติธรรมในการประมเนผลงานและพิจารณาความดีความชอบ **ปัจจัยแรงจูงใจ** ด้านแรงจูงใจภายนอกให้ความสำคัญกับค่าตอบแทนและสวัสดิการและความเหมาะสมเท่าเทียมด้านแรงจูงใจภายในให้ความสำคัญกับความภาคภูมิใจที่ได้ปฏิบัติงานกับองค์กรองค์กรมีความยุติธรรมในการพิจารณาความดีความชอบและปรับเลื่อนตำแหน่งงานอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับงานวิจัยของ เรืองฤทธิ์ มหามนตรี (2564) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่งในนิคมอมตะซิตี้ ชลบุรี พบว่า ปัจจัยจูงใจมีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในระดับมาก ประกอบด้วยความรับผิดชอบในงานความสำเร็จในการทำงานลักษณะงานที่ปฏิบัติ และการได้รับการยอมรับนับถือตามลำดับ **ปัจจัยสภาพแวดล้อมในการทำงาน** ให้ความสำคัญกับความปลอดภัยในที่ทำงานการป้องกันความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน จัดอุปกรณ์ป้องกันอันตรายและเครื่องมือปฐมพยาบาลเบื้องต้นอย่างเพียงพอ มีเครื่องมือในการปฏิบัติงานที่เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิษณุ กิตติพงศ์วรการ (2563) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง พบว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อมการทำงานของผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมการทำงานด้านสังคม

ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ภาพรวมด้านที่มีประสิทธิผลสูงสุด คือ ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหา รองลงมาเป็นด้านการตรงต่อเวลา

ด้านปริมาณงาน และด้านคุณภาพงานตามลำดับ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พิชญ์สินี พันธุ์มณี (2563) พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองจันทบุรี ภาพรวมด้านคุณภาพการให้บริการ ด้านประสิทธิผลตามแผนปฏิบัติราชการ ด้านการเรียนรู้และพัฒนาองค์กร และด้านประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากทุกด้าน **ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา** สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานได้ทันตามเวลาที่กำหนดมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาของงานได้เป็นอย่างดี **ด้านการตรงต่อเวลา** มีความเข้าใจในระเบียบขั้นตอนการทำงานเป็นอย่างดี สามารถบริหารเวลากับปริมาณงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างเหมาะสม และ**ด้านปริมาณงาน** มีความเหมาะสมกับจำนวนผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานมีการวางแผนงานจัดปริมาณงาน และจัดลำดับความสำคัญของงานเพื่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิ่มนวน ทองแสน (2557) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานกลุ่มธุรกิจผลิตเครื่องสำอางในเขตจังหวัดปทุมธานี พบว่า ประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญกับทำงานได้เสร็จตามเวลาที่กำหนด และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เจริญวิทย์ จักรกุล (2560) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานประเมินราคาอสังหาริมทรัพย์ ของศูนย์ปฏิบัติการหลักประกันธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) พบว่า ปัจจัยด้านปริมาณงานมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในระดับมาก โดยให้ความสำคัญปัจจัยด้านการวางแผนจัดการปริมาณงานเพื่อความสำเร็จ รองลงมาคือ ด้านเวลาปฏิบัติงานตามมาตรฐานที่กำหนด และด้านการจัดลำดับความสำคัญตามปริมาณงานตามลำดับ **ด้านคุณภาพของงาน** ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานบรรลุผลตามเป้าหมายสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องมีความครบถ้วนเป็นไปตามเกณฑ์ที่องค์กรกำหนดไว้สอดคล้องกับงานวิจัยของ นบนพรัตน์ ทรัพย์ปกรณ์ (2565) ที่ศึกษาปัจจัยการบริหารองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กรมการปกครองในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า คุณภาพของงานส่งผลต่อภาพลักษณ์ขององค์กร และสอดคล้องงานวิจัยของกับ พีระพัฒน์ สมศรี และ ธัญนันท์ บุญอยู่ (2564) ที่ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานระดับปฏิบัติการของกรมชลประทานปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน คือ ด้านคุณภาพของงาน ด้านปริมาณงาน และด้านเวลา

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตจังหวัดขอนแก่น พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอยู่ระหว่าง .101-.872 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรมองค์กรและด้านความปลอดภัยในการทำงานมีค่าสัมพันธ์ต่ำสุด .101 ส่วนด้านความพร้อมของเครื่องมือ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ .822 และกำลังสองของค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ .676 แสดงว่าตัวแปรทั้งหมด 10 ด้านสามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานได้ร้อยละ 67.60 โดยมีค่าคลาดเคลื่อนมาตรฐาน .308 เมื่อตรวจสอบรายด้าน พบว่า วัฒนธรรมองค์กรความปลอดภัยในการทำงาน และความพร้อมของเครื่องมือส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชญ์สินี พันธุ์มณี (2563) ที่พบว่าปัจจัยด้านองค์กรมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองจันทบุรี

โดยยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ชัดเจนและการบริหารจัดการอัตรากำลังที่เหมาะสมเอื้อต่อการทำงานอย่างมีประสิทธิผล

การเปรียบเทียบประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามกลุ่มอายุ กลุ่มระดับการศึกษา กลุ่มตำแหน่งงาน และกลุ่มประสบการณ์การทำงาน พบว่า แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05 กลุ่มตำแหน่งงาน จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านคุณภาพของงาน (2) ด้านปริมาณงาน (3) ด้านการตรงต่อเวลา หลังจากนั้นนำมาทดสอบภายหลัง (Post Hoc.) เพื่อหาคู่ของกลุ่มตำแหน่งงานของปัจจัยทั้ง 3 ด้านที่แตกต่างกันโดยวิธีของ เชฟเฟ่ (Scheffe's Method) พบว่า ด้านคุณภาพของงาน พนักงานตำแหน่งบริหารจัดการ มีปฏิสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานแตกต่างกับพนักงานฝ่ายเทคนิค ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ด้านปริมาณงาน พบว่า พนักงานมีปฏิสัมพันธ์แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 จำนวน 2 คู่ (1) พนักงานตำแหน่งบริหารจัดการ มีปฏิสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานแตกต่างกันกับพนักงานปฏิบัติการ และ (2) พนักงานที่มีตำแหน่งด้านบริหารจัดการมีปฏิสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน แตกต่างกันกับพนักงานด้านเทคนิค ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ด้านการตรงต่อเวลา พบว่า พนักงาน มีปฏิสัมพันธ์แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 จำนวน 3 คู่ (1) พนักงานที่มีตำแหน่งด้านบริหารจัดการ มีปฏิสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน แตกต่างกันกับพนักงานด้านปฏิบัติการ (2) พนักงานที่มีตำแหน่งด้านบริหารจัดการ มีปฏิสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานแตกต่างกันกับพนักงานด้านเทคนิค และ (3) พนักงานที่มีตำแหน่งด้านบริหารจัดการมีปฏิสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานแตกต่างกันกับพนักงานด้านอื่น ๆ เช่น พนักงานทั่วไป พนักงานชั่วคราว ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ปวีณ์นุช ภู่กัน (2566) ได้ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร พบว่า การเปรียบเทียบความแตกต่างระดับความคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษา จำแนกตามประเภทตำแหน่งงาน ผลการทดสอบสมมติฐานด้วยค่า F-test โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่ามีค่า Sig. เท่ากับ 0.456 ซึ่งมากกว่า 0.05 แสดงให้เห็นว่าบุคลากรทางการศึกษาที่มีประเภทตำแหน่งงานต่างกัน มีระดับความคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1.1 งานวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมหลายเขตพื้นที่ของการรถไฟแห่งประเทศไทย ไม่จำกัดเฉพาะจังหวัดขอนแก่น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนภาพรวมขององค์กรทั้งระบบและสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานในแต่ละภูมิภาคได้อย่างชัดเจน

1.2 ควรพิจารณาศึกษาปัจจัยใหม่ ๆ เช่น ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและระบบอัตโนมัติในการทำงาน รวมถึงการพัฒนาทักษะใหม่ของพนักงาน ซึ่งอาจมีผลต่อแรงจูงใจ และประสิทธิภาพการทำงานในยุคที่ระบบรางกำลังปรับตัวเข้าสู่การพัฒนาเชิงดิจิทัลและโครงสร้างพื้นฐานสมัยใหม่

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

จากผลการวิจัยที่พบว่าปัจจัยส่วนบุคคล องค์กร แรงจูงใจ และสภาพแวดล้อมส่งผลต่อประสิทธิผลการทำงานผู้บริหารควรนำข้อมูลนี้ไปใช้ในการออกแบบแผนพัฒนาบุคลากร เช่น การจัดอบรมเพิ่มทักษะการแก้ปัญหาการสร้างระบบการประเมินผลที่ชัดเจน และการจัดกิจกรรมสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้พนักงานมีความพร้อมและทุ่มเทต่อการทำงานมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

การรถไฟแห่งประเทศไทย. (2567). *แผนวิสาหกิจการรถไฟฯ พ.ศ. 2566-2570 (แผนฟื้นฟูการรถไฟฯ).* file:///D:/Downloads/133688760909779916_SRTPlan_2568_compressed.pdf

แขวงการเดินรถนครราชสีมา ฝ่ายการเดินรถ การรถไฟแห่งประเทศไทย. (2564). *กรอบอัตรากำลังพนักงานแขวงการเดินรถนครราชสีมา.* การรถไฟแห่งประเทศไทย.

เจริญวิทย์ จักรกุล. (2560). *ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานประเมินราคาอสังหาริมทรัพย์ ของศูนย์ปฏิบัติการหลักประกัน ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน).* [การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. https://ir.stou.ac.th/ handle/123456789/6933

นบนพรัตน์ ทรัพย์ปกรณ์. (2565). *ปัจจัยการบริหารองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กรมการปกครองในจังหวัดพิษณุโลก.* [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต], มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2022/TU_2022_5705032059_4023_23746.pdf

นิ่มนวน ทองแสน. (2557). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานกลุ่มธุรกิจผลิตเครื่องสำอางในเขตจังหวัดปทุมธานี* [การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. http://www.repository.rmutt.ac.th/dspace/bitstream/123456789/2625/1/RMUTT-147691.pdf

ปวีณ์นุช พู่กัน. (2566). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร* [สารนิพนธ์ปริญญามหาบันฑิต]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. https://libdoc.dpu.ac.th/thesis/Paweenuch.Phoo.pdf

พิชญ์สินี พันธุ์มณี. (2563). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองจันทบุรี* [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. https://repository.stou.ac.th/items/e0942515-5b29-4019-8e50-bf748c08d5c6

พีระพัฒน์ สมศรี และ ธัญนันท์ บุญอยู่. (2564). แรงจูงใจในการทางานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานระดับปฏิบัติการของกรมชลประทานปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น*, *18*(1), 172–183.

เรืองฤทธิ์ มหามนตรี. (2564). *ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่งในนิคมอมตะซิตี้ ชลบุรี* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยบูรพา. https://ir.buu.ac.th/dspace/bitstream/1513/474/1/60920122.pdf

วิษณุ กิตติพงศ์วรการ. (2563). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง* [สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สรายุทธ กันหลง. (2012). *การวัดและประเมินผลทางการศึกษา.* วี. พริ้นท์.

สำนักงานจังหวัดขอนแก่น. (2568). *แผนพัฒนาจังหวัดขอนแก่น (พ.ศ.2566-2570).* https:// www.khonkaen.go.th/khonkaen6/fileDir/vision/20250404-DevelopmentPlan66-70.pdf

อัครเดช ไม้จันทร์ และ นุจรีย์ แซ่จิว. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานกลุ่มอุตสาหกรรมติดตั้งเครื่องจักรสายการผลิตในจังหวัดสงขลา. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 5*(1), 95-121.

Campbell, J., McCloy, R., Oppler, S., and Sager, C. (1993). *A Theory of Performance. In N. Schmitt, & W. Borman (Eds.), Personnel Selection in Organizations* (35-70). Jossey-Bass.

Glimmer, E. (1971). *A Glimmer of their own beauty: Black sounds of the twenties*. n.p.

Krejcie, R.V. and Morgan, D.W., (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, *30*(3), 608-610.

Zimbardo and Weber. (1994). *Psychology*. Harper Collins Collage

กฎต้นแบบว่าด้วยการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

Model Regulations on The Providing of Personal Data Protection Officers

ชื่นสุมน ณ นคร[1*], ภูมิ โชคเหมาะ[2] และ ศิวพร เสาวคนธ์[3]

Chunsumon Na Nakorn[1*], Poom Chokmoh[2] and Siwaporn Saowakon[3]

[1,2,3]หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

[1,2,3]Doctor of Laws, School of Law, Sripatum University

*Corresponding author's email address: chunsumon.na@spu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received)	วันที่แก้ไขบทความ (Revised)	วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)
23 มีนาคม 2569	3 พฤษภาคม 2569	30 พฤษภาคม 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล 2) เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของระหว่างประเทศ ต่างประเทศและประเทศไทย 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และ 4) เพื่อศึกษาการจัดทำกฎต้นแบบ (Model Regulation) ว่าด้วยการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสังเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า 1) กฎหมายไทยยังไม่มีคำนิยาม “เจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (DPO)” ทำให้เกิดปัญหาในการตีความบทบาทและหน้าที่แม้กฎหมายต่างประเทศส่วนใหญ่ก็ไม่ได้กำหนดนิยามไว้ชัดเจนเช่นกัน ยกเว้นอินเดียที่มีการบัญญัติไว้โดยเฉพาะจึงควรปรับปรุงกฎหมายไทยให้มีนิยามที่ชัดเจน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้และความชัดเจนทางกฎหมาย 2) กฎหมายไทยกำหนดให้ DPO มีเพียงบทบาทที่ปรึกษาโดยไม่มีอำนาจบังคับหรือกำกับดูแล ทำให้การคุ้มครองข้อมูลขาดประสิทธิภาพและองค์กรอาจเพิกเฉยได้อีกทั้งไม่มีอำนาจตรวจสอบเชิงลึกหรือรายงานต่อหน่วยงานกำกับ 3) กฎหมายไทยยังไม่รับรองความเป็นอิสระของ DPO อย่างชัดเจน ทำให้เสี่ยงต่อการถูกองค์กรกดดันหรือปกปิดการละเมิดข้อมูลส่งผลให้การตรวจสอบและรายงานขาดความโปร่งใส และอาจละเมิดสิทธิของเจ้าของข้อมูล 4) กฎหมายไทยยังไม่กำหนดคุณสมบัติของ DPO อย่างชัดเจน โดยมีเพียงหลักเกณฑ์กว้าง ๆ และบังคับใช้เฉพาะภาครัฐ ทำให้ไม่ครอบคลุมภาคธุรกิจขาดการระบุทักษะสำคัญ และ 5) กฎหมายไทยยังไม่กำหนดชัดเจนว่าองค์กรประเภทใดต้องแต่งตั้ง DPO ทำให้องค์กรบางแห่งหลีกเลี่ยงการปฏิบัติตามส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายขาดประสิทธิภาพและไม่มีมาตรฐานจึงควรกำหนดเกณฑ์ให้ชัดเจนเพื่อให้ครอบคลุมและบังคับใช้ได้จริง

คำสำคัญ: กฎต้นแบบ, เจ้าหน้าที่คุ้มครอง, ข้อมูลส่วนบุคคล

ABSTRACT

This purposes of the research were 1) to examine the concepts, theories, and principles concerning the appointment of Data Protection Officers, 2) to study legal measures relating to the appointment of Data Protection Officers in both international contexts and Thailand, 3) to analyze legal issues concerning the appointment of Data Protection Officers, and 4) to study the development of model regulations on the appointment of Data Protection Officers. This qualitative research employed documentary research, in-depth interviews, and focus group discussions. The findings reveal the following issues; 1) Thai law lacks a clear definition of a "Data Protection Officer (DPO)," resulting in difficulties in interpreting the scope of DPO's roles and responsibilities. Although many international laws also do not provide a precise definition, India specifically addresses this issue. Therefore, Thai law should be amended to include a clear definition in order to enhance legal clarity and enforcement effectiveness, 2) Thai law limits the role of DPOs to advisory functions without granting compulsory or supervisory powers, resulting in ineffective data protection enforcement and potential organizational negligence. Furthermore, DPOs lack the authority to conduct in-depth investigations or directly report violations to regulatory authorities, 3) Thai law does not sufficiently recognize the independence of DPOs, making them vulnerable to organizational pressure and the concealment of data violations. This lack of independence undermines transparency in auditing and reporting processes and may adversely affect the rights of data subjects, 4) Thai law does not clearly prescribe the qualifications of a DPO, providing only broad criteria that primarily to public sector. Consequently, there is insufficient comprehensive coverage across various business sections and a lack of clearly identified professional competencies and essential skills, and 5) Thai law does not clearly specify which types of organizations are required to appoint DPOs, This ambiguity enables some organizations to avoid compliance, resulting in ineffective and inconsistent enforcement. Therefore, clear criteria should be establised to ensure comprehensive compliance and effective enforcement of data protection laws.

Keywords: Standard Rules, Protection officer, Personal Data

บทนำ

ในประเทศที่มีการปกครองระบบประชาธิปไตย มักจะวางกฎเกณฑ์ในการปกครองที่แสดงเจตจำนงร่วมกันของประชาชาติ เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน โดยสิทธิมนุษยชน (Human Rights) เป็นสิทธิตามธรรมชาติที่ครอบคลุมวิถีชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย และเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทำให้สิทธิตามธรรมชาติดังกล่าวมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกฎธรรมชาติ (Donnelly, 2013) ซึ่งสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของมนุษย์ได้ให้ความสำคัญ คือ ความเป็นส่วนตัว ตามแนวคิดของซามูเอล ดี. วอร์เรน (Samuel D. Warren) และหลุยส์ ดี. แบรนดีส (Louis D. Brandeis) ในปี ค.ศ. 1980 ที่ได้ให้ความหมายคำว่า Privacy ในรูปของวลีสั้น ๆ ว่า “สิทธิที่จะอยู่ตามลำพัง” หรือ “Right to be let alone” (Warren and Brandeis, 1890) ถึงแม้ว่า “ความเป็นส่วนตัว” จะมีความหมายเป็นหลายประการ กล่าวคือ ความเป็นส่วนตัวในข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล ความเป็นส่วนตัวในอาณาเขต หรือสถานที่ของตนเอง ความเป็นส่วนตัวในชีวิตร่างกาย ความเป็นส่วนตัวในการติดต่อสื่อสาร แต่ความเป็นส่วนตัวที่นานาประเทศต่างให้ความสำคัญอย่างมากในสังคมยุคใหม่ คือ “ความเป็นส่วนตัวในข้อมูลส่วนบุคคล” (Solove, 2006)

สิทธิความเป็นส่วนตัวเป็นหนึ่งในสิทธิมนุษยชน และเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่ได้มีการได้รับการรับรองไว้ใน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Right 1948) ข้อ 12 บุคคลใดจะถูกแทรกแซงโดยพลการในความเป็นส่วนตัวในครอบครัว ในเคหสถาน หรือในการสื่อสาร หรือจะถูกลบหลู่เกียรติยศและชื่อเสียงไม่ได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายต่อการแทรกแซงสิทธิหรือการลบหลู่ดังกล่าวนั้นและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ข้อ 17 เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการวางรากฐานด้านสิทธิมนุษยชนในระดับสากลและสร้างแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการเคารพหลักสิทธิมนุษยชนให้กับนานาอารยประเทศ (United Nations, 1948; United Nations, 1966) นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยก็ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองรับรองสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัวไว้เช่นกัน โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 4 ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง วรรคสองบัญญัติว่า ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน สำหรับความหมายของคำว่า สิทธิมนุษยชน ประเทศไทยตัดสินใจให้คำนิยามไว้ในพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 3 วรรคหนึ่งซึ่งบัญญัติว่าสิทธิมนุษยชน หมายความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาค และความเสมอภาพของบุคคลที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามเนื่องจากประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกของพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน (Office of the National Human Rights Commission of Thailand, 1999)

สิทธิเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล (The Right to the Personal Information) ถือเป็นสิทธิในความเป็นส่วนตัวประการหนึ่งที่สามารถแสดงหรือบ่งชี้ได้ถึงตัวบุคคล และเนื่องด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบสื่อสารที่ทำให้การเก็บรวบรวม การใช้ และการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลสามารถทำได้โดยง่าย ซึ่งหากมีการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้โดยไม่ได้รับความยินยอมย่อมก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิในความเป็นส่วนตัวของเจ้าของข้อมูล (Solove, 2006) ดังนั้น จึงต้องมีการใช้มาตรการทางกฎหมาย เพื่อควบคุมและกำกับดูแลการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อมิให้เกิดการละเมิดสิทธิในความเป็นส่วนตัวของเจ้าของข้อมูล ซึ่งเมื่อปี พ.ศ. 2561 สหภาพยุโรปได้ประกาศบังคับใช้ระเบียบการคุ้มครองข้อมูลทั่วไป (General Data Protection Regulation: GDPR) หรือ ที่เรียกว่า กฎหมาย GDPR ซึ่งเป็นหลักการที่ได้ปรับปรุงแก้ไขให้มีความครอบคลุม และปลอดภัยต่อการจัดเก็บ การรักษา และการใช้ข้อมูลส่วนบุคคล (European Union, 2016) ทั้งนี้ การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว สร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับความสำคัญของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลให้กับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

ในปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายว่าด้วยการให้สิทธิกับเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 หรือที่เรียกกันว่า PDPA เป็นกฎหมายที่ถูกออกแบบมาเพื่อกำหนดมาตราการและหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บริโภคหรือผู้ใช้บริการไม่ให้ถูกล่วงละเมิดสิทธิ ความเป็นส่วนตัวโดยการนำข้อมูลส่วนบุคคลของผู้อื่นไปใช้โดยไม่ได้รับความยินยอม นำข้อมูลไปแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ นำข้อมูลไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ที่มิชอบด้วยกฎหมาย รวมถึง เพื่อให้มีการเก็บรวบรวม ใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล (Office of the Personal Data Protection Committee, 2019)

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ได้นำกฎหมาย GDPR มาเป็นต้นแบบในการร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว ซึ่งกฎหมาย GDPR นี้คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป ถือเป็นกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ได้สร้างผลกระทบให้กับหลายประเทศทั่วโลก รวมทั้งกลายเป็นแรงกระตุ้นให้แก่ประเทศต่าง ๆ ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรป โดยนำหลักการจาก General Data Protection Regulation (GDPR) เพื่อยกเป็นมาตรฐาน หรือต้นแบบในการร่างกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อบังคับใช้ภายในประเทศ รวมถึงประเทศไทยด้วย (Greenleaf, 2018) อย่างไรก็ตาม ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 โดยเฉพาะในส่วนของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลพบว่ายังมีปัญหาหลายประการ

จากความเป็นมาของปัญหาดังกล่าวข้างต้นนี้ทำให้การวิจัยให้ความสำคัญในการหาคำตอบที่จะนำไปสู่การจัดทำเป็นกฎต้นแบบว่าด้วยการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยศึกษากฎหมายระหว่างประเทศและต่างประเทศ ดังกรณีของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป (General Data Protection Regulation: GDPR) ได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยระบุว่าองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลในปริมาณมาก หรือองค์กร

ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลอ่อนไหว เช่น โรงพยาบาล สถาบันการเงิน และหน่วยงานรัฐ ต้องมีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างชัดเจน รวมถึงกำหนดให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลต้องมีอิสระในการทำงานและไม่ถูกควบคุมจากองค์กรที่ตนเองทำงานให้ นอกจากนี้กฎหมาย GDPR ยังกำหนดให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลต้องมีความรู้ด้านกฎหมายคุ้มครองข้อมูล เทคโนโลยีสารสนเทศ และมาตรฐานด้านความปลอดภัยของข้อมูล

ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 กำหนดให้ต้องมี เจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในบางกรณี แต่กลับไม่มีบทบัญญัติที่ระบุชัดเจนว่าองค์กรประเภทใดจำเป็นต้องแต่งตั้งเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล รวมถึงไม่มีการกำหนดคุณสมบัติที่ชัดเจนของบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งนี้ ปัญหานี้ส่งผลให้เกิดความไม่แน่ชัดในการปฏิบัติตามกฎหมาย องค์กรบางแห่งอาจเลือกที่จะไม่แต่งตั้งเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลหรือแต่งตั้งบุคคลที่ไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอมาอยู่ในตำแหน่งนี้ ทำให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ดังนั้น ในยุคดิจิทัลซึ่งข้อมูลส่วนบุคคลถือว่ามีบทบาทสำคัญต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจึงกลายเป็นประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเมื่อการประมวลผลข้อมูลของภาครัฐและเอกชนซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจึงถูกพัฒนาขึ้นเพื่อสร้างกลไกในการปกป้องสิทธิของเจ้าของข้อมูล และกำหนดมาตรฐานที่ชัดเจนในการใช้ข้อมูลขององค์กรต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญที่พบในการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศไทย คือการขาดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งถือเป็นบุคคลสำคัญที่ทำหน้าที่กำกับดูแลให้การประมวลผลข้อมูลขององค์กรเป็นไปตามกฎหมาย

จากความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ในการศึกษาและวิจัยจึงให้ความสำคัญที่จะศึกษาและวิเคราะห์ถึงรูปแบบ และโครงสร้างกฎหมายการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อปรับปรุงการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลให้มีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปสู่การจัดทำเป็นกฎต้นแบบว่าด้วยการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของระหว่างประเทศ ต่างประเทศและประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล
4. เพื่อศึกษาการจัดทำกฎต้นแบบ (Model Regulation) ว่าด้วยการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งการวิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ 3 ด้าน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้มุ่งเน้นการกำหนดประเด็นเนื้อหาในการศึกษาและวิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่การจัดทำ “กฎต้นแบบว่าด้วยการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล” ดังนั้น เนื้อหาที่จะทำการวิจัยจะครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล แนวคิดเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล มาตรการทางกฎหมายมหาชนระหว่างประเทศ มาตรการทางกฎหมายต่างประเทศ มาตรการทางกฎหมายของราชอาณาจักรไทย เพื่อหาประเด็นศึกษา 5 ประเด็น ประกอบด้วย 1) แนวคิด ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวกับการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล 2) สภาวการณ์ปัญหาและผลกระทบการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล 3) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล 4) โครงสร้างกฎต้นแบบว่าด้วยการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล 5) กฎต้นแบบว่าด้วยการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรและผู้ให้ข้อมูล หลักการวิจัยนี้ใช้เกณฑ์ในการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่มจากความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล จำนวน 11 คน โดยแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (สคส.) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (จำนวน 3 คน)

กลุ่มที่ 2 ผู้แทนหน่วยงาน PDPA Thailand (จำนวน 1 คน)

กลุ่มที่ 3 ผู้แทนกลุ่มนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง (จำนวน 2 คน)

กลุ่มที่ 4 ผู้แทนกลุ่มผู้ประกอบการภาคเอกชน (จำนวน 3 คน)

กลุ่มที่ 5 ผู้แทนกลุ่มผู้ประกอบการภาครัฐ (จำนวน 2 คน)

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิด ทั้งนี้ โดยมีการทบทวนสอบคุณภาพข้อมูล ด้วยการนำข้อมูลที่สัมภาษณ์จากกลุ่มที่ 1 สัมภาษณ์ จากกลุ่มที่ 2 สัมภาษณ์ทีละกลุ่มเพื่อเช็คข้อมูลอีกกลุ่มหนึ่ง และการสนทนากลุ่มเจาะจง (Focus Group) ซึ่งเป็นกระบวนการวิธีการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพวิธีหนึ่งที่ให้กลุ่มประชากรเป้าหมายเป็นกลุ่มเจาะจงที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้เสีย (Stakeholders) กับประเด็นวิจัยมาอยู่ร่วมกันแล้วให้ประชากรกลุ่มเจาะจงนั้นแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ต่อกันตามประเด็นที่ผู้วิจัยกำหนดไว้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนาของผู้ให้ข้อมูล

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ (Document Research) ซึ่งได้แก่ กฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล นอกจากนั้นยังรวบรวมข้อมูลการวิจัย ตำรา เอกสาร รายงานการวิจัยการประชุมและสัมมนา วิทยานิพนธ์และบทความ เกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในประเทศไทย ตามกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศ รวมทั้งเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมจากข้อมูลเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด (Open-ended Interview Guide) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสนทนากลุ่มเจาะจง (Focus Group Discussion) โดยใช้แบบบันทึกการสนทนา (Focus Group Recording Form) ร่วมกับแนวคำถามประกอบการสนทนา นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเจาะจงมาเปรียบเทียบ ตรวจสอบ และยืนยันความสอดคล้องของข้อมูลระหว่างแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

กฎต้นแบบว่าด้วยการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ผลการวิจัยพบว่ายังมีปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

1. ปัญหาสำคัญของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศไทยอยู่ที่การขาดบทนิยามคำว่า “เจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล” (DPO) อย่างชัดเจนในตัวบทกฎหมาย แม้ว่าจะมีการกำหนดนิยามของ “ผู้ควบคุมข้อมูล” และ “ผู้ประมวลผลข้อมูล” ไว้อย่างแยกต่างหากก็ตาม ซึ่งส่งผลให้บทบาท หน้าที่และขอบเขตความรับผิดชอบของบุคคลที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการให้คำแนะนำด้านกฎหมาย การกำกับตรวจสอบการปฏิบัติงาน การประสานงานกับหน่วยงานรัฐ และการรักษาความลับของข้อมูลส่วนบุคคล ขาดความชัดเจนและอาจก่อให้เกิดปัญหาในการตีความและบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของต่างประเทศหลายแห่ง เช่น สหภาพยุโรป เยอรมนี ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น มาเลเซีย เกาหลีใต้ สิงคโปร์ สหราชอาณาจักร จีน และฮ่องกง พบว่าส่วนใหญ่แม้จะไม่มีการกำหนดนิยาม

ของ DPO ไว้โดยเฉพาะ แต่มีการกำหนดกลไกหรือโครงสร้างรองรับบทบาทหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน ยกเว้นประเทศอินเดียที่ได้บัญญัติคำนิยามของ DPO ไว้โดยตรงในกฎหมาย จึงสะท้อนให้เห็นว่าการมีหรือไม่มีบทนิยามอาจไม่ใช่ประเด็นหลักเท่ากับความชัดเจนของบทบาทหน้าที่ อย่างไรก็ตาม สำหรับบริบทของประเทศไทย การเพิ่มเติมบทนิยาม DPO ให้ชัดเจนในกฎหมายจะช่วยลดความคลุมเครือ สร้างความเข้าใจที่ตรงกันแก่ผู้เกี่ยวข้อง และส่งเสริมให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ปัญหาสำคัญเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามมาตรา 42 ของกฎหมายไทยคือการกำหนดให้มีเพียงบทบาทเชิงที่ปรึกษาโดยปราศจากอำนาจบังคับใช้หรือสั่งการแก้ไขการละเมิดข้อมูล ส่งผลให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลขาดประสิทธิภาพ องค์กรสามารถเพิกเฉยต่อคำแนะนำได้โดยไม่มีผลทางกฎหมาย อีกทั้งยังไม่มีอำนาจในการตรวจสอบเชิงลึกหรือรายงานต่อหน่วยงานกำกับดูแลโดยตรง ทำให้บทบาทของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีลักษณะเชิงสัญลักษณ์มากกว่ากลไกการคุ้มครองที่แท้จริง แตกต่างจากกฎหมายต่างประเทศ เช่น สหภาพยุโรป เยอรมนี เกาหลีใต้ สิงคโปร์ สหราชอาณาจักร และจีน ที่มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน ครอบคลุมทั้งการให้คำแนะนำ การตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมาย การประเมินความเสี่ยง การจัดการข้อร้องเรียน การสร้างระบบควบคุมภายใน และการประสานงานกับหน่วยงานกำกับดูแล อันสะท้อนถึงความสำคัญของการกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นประเทศไทยจึงควรปรับปรุงกฎหมายให้กำหนดอำนาจและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลให้ชัดเจนและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างแท้จริง

3. ปัญหาความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามมาตรา 42 ของกฎหมายไทยอยู่ที่การไม่กำหนดให้สามารถรายงานการละเมิดข้อมูลต่อหน่วยงานกำกับดูแลได้โดยตรงและขาดหลักประกันความเป็นอิสระจากอิทธิพลขององค์กร ส่งผลให้พนักงานเจ้าหน้าที่อาจถูกกดดันให้ปกปิดหรือรายงานปัญหาล่าช้า ให้คำแนะนำที่เอื้อประโยชน์ต่อองค์กรมากกว่าการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูลหรือไม่สามารถดำเนินมาตรการตามกฎหมายได้อย่างเต็มที่ อันนำไปสู่ความเสี่ยงในการละเมิดข้อมูลและการขาดความโปร่งใสในการกำกับดูแล แตกต่างจากกฎหมายต่างประเทศ เช่น สหภาพยุโรป เยอรมนี เกาหลีใต้ และสหราชอาณาจักร ที่ให้ความสำคัญกับหลักความเป็นอิสระของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยกำหนดให้ปราศจากความขัดแย้งทางผลประโยชน์ ไม่อยู่ภายใต้คำสั่งที่กระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ และต้องได้รับการคุ้มครองจากการแทรกแซง ดังนั้นประเทศไทยจึงควรกำหนดหลักเกณฑ์ด้านโครงสร้าง อำนาจ และแนวทางการรายงานของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลให้ชัดเจน เพื่อเสริมสร้างความเป็นอิสระและประสิทธิภาพในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างแท้จริง

4. ปัญหาคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลภายใต้กฎหมายไทยอยู่ที่การไม่กำหนดคุณสมบัติไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 42 และแม้มาตรา 41 วรรคหกจะเปิดโอกาสให้คณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ได้ แต่ประกาศที่มีอยู่กลับครอบคลุมเฉพาะภาครัฐและยังขาดรายละเอียดสำคัญ เช่น ความรู้ด้านกฎหมายและเทคโนโลยี ทักษะการบริหารความเสี่ยง ความเข้าใจองค์กร และการสื่อสาร รวมถึงการป้องกัน

ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ ส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่อาจไม่มีประสิทธิภาพ แตกต่างจากกฎหมายต่างประเทศ เช่น สหภาพยุโรป เยอรมนี เกาหลีใต้ และสหราชอาณาจักร ที่กำหนดคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้อย่างชัดเจน โดยเน้นคุณสมบัติทางวิชาชีพ ความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายและแนวปฏิบัติการคุ้มครองข้อมูล และความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ จึงสะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยควรปรับปรุงกฎหมายให้กำหนดคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลให้ครอบคลุมและชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมาย

5. ปัญหาการกำหนดให้องค์กรต้องจัดตั้งเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในกฎหมายไทยมีลักษณะสำคัญคือความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติที่ไม่ระบุประเภทหรือเกณฑ์ขององค์กรที่มีหน้าที่ต้องแต่งตั้งอย่างแน่นอน ส่งผลให้องค์กรหลากหลายประเภททั้งภาครัฐและเอกชน ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานรัฐ สถาบันการเงิน ธุรกิจโทรคมนาคม แพลตฟอร์มดิจิทัล หรือองค์กรที่ประมวลผลข้อมูลอ่อนไหว สามารถตีความกฎหมายไปในทางหลีกเลี่ยงการแต่งตั้งได้ โดยอ้างข้อจำกัดด้านขนาด โครงสร้าง หรือความไม่ชัดเจนของกฎหมาย อันก่อให้เกิดปัญหาการบังคับใช้ที่ไม่เป็นเอกภาพ ขาดมาตรฐานกลาง และลดทอนประสิทธิภาพในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล รวมถึงทำให้หน่วยงานกำกับดูแลไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างทั่วถึง ในขณะที่กฎหมายต่างประเทศ เช่น สหภาพยุโรป เยอรมนี สิงคโปร์ และสหราชอาณาจักร ได้กำหนดหลักเกณฑ์การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้อย่างชัดเจน โดยพิจารณาจากลักษณะกิจกรรม ขนาดองค์กร และความเสี่ยงของการประมวลผลข้อมูล พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้มีความยืดหยุ่นในการแต่งตั้ง เช่น การใช้พนักงานร่วมกันระหว่างหลายองค์กรหรือการแต่งตั้งตามความเหมาะสมของโครงสร้างองค์กร ซึ่งสะท้อนถึงแนวทางที่สมดุลระหว่างความชัดเจนและความยืดหยุ่น ดังนั้นประเทศไทยจึงควรปรับปรุงกฎหมายให้กำหนดเกณฑ์และประเภทขององค์กรที่ต้องแต่งตั้งเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างชัดเจน ควบคู่กับการออกแนวปฏิบัติที่เหมาะสม เพื่อยกระดับประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายและการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูลอย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

1) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวกับการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า กฎหมายไทยยังไม่มีการให้คำนิยาม “เจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (DPO)” อย่างชัดเจน ทำให้เกิดช่องว่างในการตีความหน้าที่และบทบาทส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนว่าบุคคลใดเข้าข่ายเป็น DPO แม้จะมีหน้าที่สำคัญด้านการกำกับ ดูแล และประสานงาน จึงควรเพิ่มเติมบทนิยามในกฎหมายให้ครอบคลุม เพื่อให้การบังคับใช้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของฉัตรฑริกา นภาธนาพงศ์ และอัชราภรณ์ อริยสุนทร ผลการวิจัยพบว่า กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยยังขาดความชัดเจน ในเชิงนิยามและบทบาทของผู้ปฏิบัติหน้าที่ ส่งผลให้เกิดปัญหาในการตีความและการบังคับใช้ในทางปฏิบัติ (ฉัตรฑริกา นภาธนาพงศ์ และอัชราภรณ์ อริยสุนทร, 2566) และศิริกร สีสดดี ชี้ให้เห็นว่าการบังคับใช้ PDPA

ในประเทศไทยยังมีข้อจำกัดด้านโครงสร้างการกำกับดูแล โดยเฉพาะบทบาทของผู้รับผิดชอบด้านข้อมูลส่วนบุคคล เช่น DPO ที่ยังไม่มีการกำหนดรายละเอียดเชิงหน้าที่ อำนาจ และความรับผิดไว้อย่างชัดเจน ทำให้เกิดความไม่แน่นอนในการปฏิบัติขององค์กร (ศิริกร สีสดดี, 2568)

2) เพื่อศึกษาสภาวการณ์ปัญหาและผลกระทบการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า กฎหมายไทยกำหนดให้ DPO มีเพียงบทบาทที่ปรึกษาโดยไม่มีอำนาจบังคับหรือกำกับดูแล ทำให้การคุ้มครองข้อมูลขาดประสิทธิภาพและองค์กรอาจเพิกเฉยได้อีกทั้งไม่มีอำนาจตรวจสอบเชิงลึกหรือรายงานต่อหน่วยงานกำกับ ทำให้บทบาทเป็นเพียงเชิงสัญลักษณ์เมื่อเทียบกับต่างประเทศที่กำหนดหน้าที่ชัดเจน จึงควรปรับปรุงกฎหมายไทยให้เพิ่มอำนาจและความชัดเจนมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริญญา ดุสิตนานนท์ ผลการวิจัยพบว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ของไทยยังมีลักษณะกำหนดบทบาทของผู้ปฏิบัติหน้าที่ เช่น DPO ในเชิง “ให้คำปรึกษา” มากกว่าการกำกับดูแล โดยไม่ได้ให้อำนาจเชิงบังคับหรือการตรวจสอบอย่างแท้จริง ส่งผลให้การปฏิบัติตามกฎหมายขึ้นอยู่กับความสมัครใจขององค์กรและลดประสิทธิภาพของระบบคุ้มครองข้อมูลเมื่อเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ เช่น GDPR ที่กำหนดบทบาทชัดเจนกว่า (ศิริญญา ดุสิตนานนท์, 2565) และวันพิชิต ชินตระกูลชัย ชี้ให้เห็นว่า DPO ภายใต้กฎหมายไทยยังไม่มีอำนาจในการกำกับ ตรวจสอบ หรือรายงานต่อหน่วยงานรัฐอย่างเป็นอิสระ ทำให้บทบาทมีลักษณะเป็น “เชิงสัญลักษณ์” มากกว่ากลไกบังคับใช้จริง และอาจทำให้องค์กรเพิกเฉยต่อข้อเสนอแนะด้านการคุ้มครองข้อมูล (วันพิชิต ชินตระกูลชัย, 2564)

3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า กฎหมายไทยยังไม่รับรองความเป็นอิสระของ DPO อย่างชัดเจน ทำให้เสี่ยงต่อการถูกองค์กรกดดันหรือปกปิดการละเมิดข้อมูลส่งผลให้การตรวจสอบและรายงานขาดความโปร่งใส และอาจละเมิดสิทธิของเจ้าของข้อมูลจึงควรกำหนดหลักประกันความเป็นอิสระและโครงสร้างการรายงานที่ชัดเจน เช่นเดียวกับกฎหมายต่างประเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของณฐพร วิริยะลัพภะ และธเนศ สุจารีกุล ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 โดยชี้ว่ากฎหมายไทยยังไม่ได้กำหนดหลักประกัน “ความเป็นอิสระ” ของผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านคุ้มครองข้อมูล (เช่น DPO) อย่างชัดเจน ส่งผลให้บุคคลดังกล่าวอาจอยู่ภายใต้อิทธิพลขององค์กร ขาดความเป็นกลางในการตรวจสอบและรายงานการละเมิดข้อมูล แตกต่างจากแนวทางของ GDPR ที่เน้นความเป็นอิสระและการรายงานโดยตรงต่อผู้บริหารระดับสูงหรือหน่วยงานกำกับ (ณฐพร วิริยะลัพภะ และธเนศ สุจารีกุล, 2563)

4) โครงสร้างกฎต้นแบบว่าด้วยการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า กฎหมายไทยยังไม่กำหนดคุณสมบัติของ DPO อย่างชัดเจน โดยมีเพียงหลักเกณฑ์กว้าง ๆ และบังคับใช้เฉพาะภาครัฐ ทำให้ไม่ครอบคลุมภาคธุรกิจขาดการระบุทักษะสำคัญ เช่น ความรู้ด้านกฎหมาย เทคโนโลยี การบริหารความเสี่ยงและการสื่อสารจึงควรกำหนดคุณสมบัติให้ชัดเจนและครอบคลุมมากขึ้น เช่นเดียวกับกฎหมายต่างประเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของวันพิชิต ชินตระกูลชัย ผลการวิจัยพบว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ของไทย แม้ได้รับอิทธิพลจาก GDPR แต่ยังขาด

ความชัดเจนในรายละเอียดเกี่ยวกับบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญ เช่น DPO โดยเฉพาะในด้านคุณสมบัติ ความรู้ ความสามารถ และทักษะที่จำเป็น ส่งผลให้การแต่งตั้งบุคคลอาจไม่เหมาะสมกับภารกิจ และลดประสิทธิภาพในการกำกับดูแลการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (วันพิชิต ชินตระกูลชัย, 2564)

5) เพื่อศึกษากฎต้นแบบว่าด้วยการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า กฎหมายไทยยังไม่กำหนดชัดเจนว่าองค์กรประเภทใดต้องแต่งตั้ง DPO ทำให้องค์กรบางแห่งหลีกเลี่ยงการปฏิบัติตามส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายขาดประสิทธิภาพและไม่มีมาตรฐานที่แน่นอนจึงควรกำหนดเกณฑ์ให้ชัดเจน เช่น ประเภท ขนาด หรือลักษณะการประมวลผลข้อมูล เพื่อให้ครอบคลุมและบังคับใช้ได้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของปิติ เอี่ยมจำรูญลาภ ผลการวิจัยพบว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ของไทยยังขาดความชัดเจนในเรื่อง “เกณฑ์การบังคับใช้” โดยเฉพาะการกำหนดองค์กรที่ต้องปฏิบัติตามมาตรการสำคัญ เช่น การแต่งตั้ง DPO ทำให้เกิดช่องว่างให้องค์กรบางประเภทหลีกเลี่ยงการปฏิบัติ ส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพ และเสนอให้กำหนดเกณฑ์ตามลักษณะความเสี่ยงของการประมวลผลข้อมูล เช่น ปริมาณข้อมูลและประเภทข้อมูล (ปิติ เอี่ยมจำรูญลาภ, 2566)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศไทย โดยเฉพาะการกำหนดนิยาม บทบาท หน้าที่ และอำนาจของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (DPO) ให้มีความชัดเจน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย

1.2 องค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดโครงสร้างองค์กร บทบาทหน้าที่ และคุณสมบัติของ DPO ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล เพื่อเสริมสร้างระบบการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่มีประสิทธิภาพ

1.3 หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรนำกฎต้นแบบที่ได้จากการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการจัดทำกฎหมายลำดับรอง หรือแนวปฏิบัติ (Guidelines) เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การแต่งตั้ง DPO ให้เหมาะสมกับบริบทขององค์กรแต่ละประเภท

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการจัดให้มี DPO ระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศเพิ่มเติม เพื่อให้ได้แนวทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานสากลมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณเกี่ยวกับผลกระทบของการแต่งตั้ง DPO ต่อประสิทธิภาพในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลขององค์กร เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์สนับสนุนการกำหนดนโยบาย

2.3 ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เช่น วัฒนธรรมองค์กร เทคโนโลยี และความตระหนักรู้ของบุคลากร เพื่อพัฒนาระบบการกำกับดูแลข้อมูลส่วนบุคคลอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ฉัตรฑริกา นภาธนาพงศ์ และอัชราภรณ์ อริยสุนทร. (2566). ปัญหาการบังคับใช้ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 : ศึกษากรณีการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็ก. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 52*(3), 640-670. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/264929

วันพิชิต ชินตระกูลชัย. (2564). *DPO (Data Protection Officer) มีหน้าที่อะไร และต้องรู้อะไรบ้าง.* https://openpdpa.org/dpoduty/.

ศิริกร สีสดดี. (2568). ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในโรงพยาบาลของรัฐ. *วารสารกฎหมายและสังคมรังสิต*, *7*(1), 16-34. https://so07.tci-thaijo.org/index.php/RJL/article/download/6256/4667

ศิริญญา ดุสิตนานนท์. (2565). ปัญหาและข้อเสนอแนะในการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, *25*(2), 154-174. https://ejournals.swu.ac.th/index.php/JOS/article/download/14420/12256/50825

ปิติ เอี่ยมจำรูญลาภ. (2566). แนวทางการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารราชการ พ.ศ. 2540 ที่มีข้อมูลส่วนบุคคลรวมอยู่ด้วย. *วารสารกฎหมายนิติพัฒน์ นิด้า*, *12*(1), 66–83. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/nitipat/article/view/263675

ณฐพร วิริยะลัพภะ และธเนศ สุจารีกุล. (2563). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 :ศึกษากรณีหน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลตามมาตรา 39. *การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาครั้งที่ ๑๕.* จัดโดย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต. 2195-2204. https://rsujournals.rsu.ac.th/index.php/rgrc/article/download/1875/1462

Donnelly, J. (2013). *Universal human rights in theory and practice (3rd ed.)*. Cornell University Press.

European Union. (2016). Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation). *Official Journal of the European Union*, L119, 1–88. https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj

Greenleaf, G. (2018). Global data privacy laws 2017: 120 national data privacy laws, including Indonesia and Turkey. *Privacy Laws & Business International Report, 145*, 10–13.

Office of the National Human Rights Commission of Thailand. (1999). *National Human Rights Commission Act B.E. 2542 (1999)*. Bangkok, Thailand.

Office of the Personal Data Protection Committee. (2019). *Personal Data Protection Act B.E. 2562 (2019)*. Bangkok, Thailand.

Solove, D. J. (2006). A taxonomy of privacy. *University of Pennsylvania Law Review, 154*(3), 477–564. https://zoo.cs.yale.edu/classes/cs457/fall13/SoloveTaxonomy.pdf?utm

United Nations. (1948). *Universal Declaration of Human Rights*. https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights

United Nations. (1966). *International Covenant on Civil and Political Rights*. https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights

United Nations. (1948). Universal declaration of human rights. https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights

Warren, S. D. and Brandeis, L. D. (1890). The right to privacy. *Harvard Law Review, 4*(5), 193–220. https://www.gutenberg.org/files/37368/37368-h/37368-h.htm

แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

Guidelines for Academic Administration in Small Schools Under Roi Et Primary Educational Service Area Office 2

โยษิตา ทีนะกุล[1*] และ ภัทรวรรณ คำแปล[2]
Yosita Teenagul[1*] and Pattarawan Kamplae[2]
[1,2] หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
[1,2]Master of Education, Program in Educational Administration,
Faculty of Education and Human Development, Roi Et Rajabhat University
*Corresponding author's email address: yosita101@reru.ac.th

วันที่รับบทความ (Received)	วันที่แก้ไขบทความ (Revised)	วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)
14 มีนาคม 2569	27 พฤษภาคม 2569	11 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 2) ศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการ และ 3) ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยแบ่งการศึกษาเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานในปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็ก ประชากรจำนวน 1,020 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 278 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา 46 คน และครู 232 คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน ที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.983 และแบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์ มีค่าความเชื่อมั่น 0.976 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้ ($PNI_{modified}$) ในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ระยะที่ 2 การศึกษา และประเมินแนวทาง โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เป็นแนวทางการบริหารงานวิชาการ ดำเนินการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของแนวทาง โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก อยู่ในระดับมาก สภาพที่ประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เมื่อพิจารณาลำดับความต้องการจำเป็น สะท้อนว่าประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาสามลำดับแรก ได้แก่ ด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี การวัดผล

และประเมินผล และการนิเทศการศึกษา แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 มีทั้งหมด 6 ด้าน 34 แนวทาง และผลการประเมินค่าความเหมาะสม เท่ากับ 4.72 อยู่ระดับมากที่สุด และค่าความเป็นไปได้ อยู่ระดับมาก มีค่าเท่ากับ 4.39

คำสำคัญ: แนวทางการบริหารงานวิชาการ, โรงเรียนขนาดเล็ก, การบริหารสถานศึกษา

ABSTRACT

This research aimed to: 1) examine the current conditions, desirable conditions, and priority needs of academic administration in small schools; 2) study the guidelines for academic administration in small schools; and 3) evaluate the appropriateness and feasibility of the proposed guidelines. The research employed a mixed methods research design and was conducted in two phases. Phase 1 aimed to examine the current conditions, desirable conditions, and priority needs of academic administration in small schools. The population consisted of 1,020 participants, and the sample included 278 participants, comprising 46 school administrators and 232 teachers. The research instruments were questionnaires assessing current conditions, with a reliability coefficient of 0.983, and desirable conditions, with a reliability coefficient of 0.976. Data were analyzed using means, standard deviations, and the modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$). In Phase 2, the guidelines for academic administration were studied and evaluated through expert interviews. The proposed guidelines were then evaluated in terms of their appropriateness and feasibility. The data were analyzed using mean and standard deviation. The findings revealed that the academic administration of small schools was at a high level, while the desirable conditions were at the highest level in all aspects. Among these, learning management demonstrated the highest mean score. When considering priority needs, the top three areas requiring development were instructional media and technology development, measurement and evaluation, and educational supervision, respectively. The guidelines for academic administration in small schools under Roi Et Primary Educational Service Area Office 2 consisted of six aspects with a total of 34 guidelines. The evaluation results of the proposed guidelines indicated that the overall appropriateness was at the highest level (mean = 4.72), while the feasibility was at a high level (mean = 4.39).

Keywords: Academic Administration Guidelines, Small Schools, School Administration

บทนำ

การจัดการศึกษาในประเทศไทยดำเนินงานภายใต้กรอบแนวคิดการกระจายอำนาจ ซึ่งมุ่งเน้นให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ และสามารถดำเนินงานได้อย่างคล่องตัว ทั้งยังเปิดโอกาสให้สามารถจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ภายใต้โครงสร้างการบริหารงานของสถานศึกษาที่ประกอบด้วยการบริหารงาน 4 ด้าน ได้แก่ งานวิชาการ งานบุคคล งานงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550ก) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการบริหารงานวิชาการ ซึ่งถือเป็นภารกิจสำคัญของสถานศึกษา การดำเนินงานด้านวิชาการที่มีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลต่อคุณภาพของกระบวนการเรียนรู้ หลักสูตร และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนโดยตรง

ในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย โรงเรียนขนาดเล็กมีบทบาทสำคัญในการขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทและท้องถิ่นที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการเข้าถึงสถานศึกษา โรงเรียนลักษณะดังกล่าวมักมีบริบทการดำเนินงานที่แตกต่างจากโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ส่งผลให้การบริหารจัดการจำเป็นต้องปรับให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ทั้งในด้านทรัพยากรบุคคล งบประมาณ และสภาพสังคมของชุมชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550ข) โดยเฉพาะการบริหารงานวิชาการที่เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ การดำเนินงานด้านวิชาการที่มีประสิทธิภาพจะช่วยสนับสนุนให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ตลอดจนพัฒนาเครื่องมือการวัดผลและประเมินผล การใช้สื่อการสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษา รวมถึงการนิเทศการศึกษาอย่างเป็นระบบ

ลักษณะการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาอาจแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านการจัดการศึกษา ทั้งในด้านจำนวนครู อัตรากำลัง และทรัพยากรทางการศึกษา โรงเรียนเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนในพื้นที่ชนบทและท้องถิ่น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ดเขต 2 ส่วนใหญ่แบ่งขนาดเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก โดยมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 75.98 และกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ชนบทเป็นจำนวนมาก การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก จึงต้องดำเนินการภายใต้ข้อจำกัดหลายประการ เช่น การขาดแคลนครู จำนวนนักเรียนที่ลดลง รวมทั้งข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ ล้วนส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน จะเห็นได้จากแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ระบุว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาระดับชาติพื้นฐานบางกลุ่มสาระต่ำกว่าระดับประเทศ โรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมากไม่สามารถบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในหลายตัวชี้วัดตามมาตรฐานของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ดเขต 2, 2568)

ดังนั้น การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็กเป็นภาระงานที่มีความสำคัญ เนื่องจากเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร การวัดผลและประเมินผล การใช้สื่อและเทคโนโลยีการนิเทศการศึกษา และการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งล้วนส่งผลต่อคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยตรง

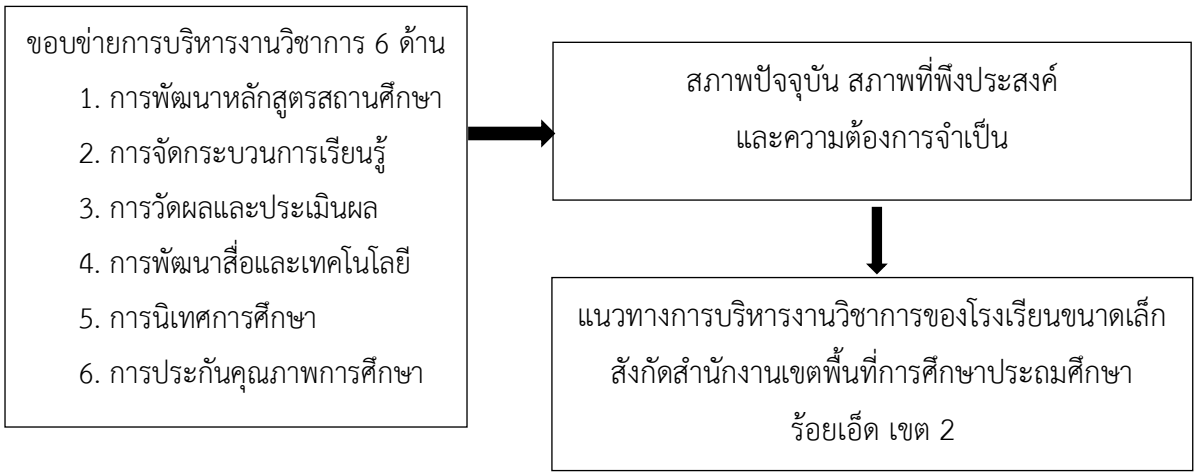
ซึ่งการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น และการสังเคราะห์แนวทางการบริหารงานวิชาการที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก จึงมีความสำคัญ เนื่องจากข้อมูลที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2
3. เพื่อประเมินแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสังเคราะห์แนวคิดด้านการบริหารงานวิชาการจากนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ เช่น Campbell et al. (1977); Sergiovanni et al. (1980); สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2556), และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการไทย จากนั้นผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรในการศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ในโรงเรียนขนาดเล็กที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ปีการศึกษา 2568 รวม 1,020 คน เป็นผู้บริหาร 170 คน และครู 850 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2, 2568)

2. กลุ่มตัวอย่าง กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie and Morgan (1970) จากนั้นใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามแนวทางของรัชนีเพ็ญ พลเยี่ยม (2560) โดยแบ่งชั้นภูมิตามที่ตั้งโรงเรียนในแต่ละอำเภอ ผลจากการสุ่มได้กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 46 คน และครู 232 คน รวมทั้งสิ้น 278 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็กประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐาน เป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ ตำแหน่ง, อำเภอที่ตั้งของโรงเรียน, และประสบการณ์ทำงานในตำแหน่งปัจจุบัน

2. แบบสอบถามสภาพการดำเนินงานปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ท กำหนดเกณฑ์ระดับคะแนนเป็น 5 ระดับ (Likert, 1932) จำแนกเป็น 6 ด้าน ด้านละจำนวน 7 ข้อ ดังนี้ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี ด้านการนิเทศการศึกษา และด้านการประกันคุณภาพการศึกษารวมทั้งหมด 42 ข้อ

การตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เพื่อให้เครื่องมือมีความเหมาะสมต่อการใช้งาน ได้มีการตรวจสอบคุณภาพในด้าน ความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นก่อนนำไปใช้จริง โดยดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (IOC) จากนั้นนำผลการประเมินมาหาค่าความสอดคล้อง และคัดเลือกคำถามที่มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ได้ค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 จำนวน 42 ข้อ

2. ทดลองใช้เครื่องมือกับผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 30 คน ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง และหาคุณภาพของเครื่องมือด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า ของครอนบาค (Cronbach's Alpha) โดยได้กำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้ไว้ที่ 0.70 ขึ้นไป (Cronbach, 1951) โดยค่าความเชื่อมั่นสภาพปัจจุบันได้ 0.983 และสภาพที่พึงประสงค์มีค่าความเชื่อมั่น 0.976

วิธีรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยประสานงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการจัดทำเอกสาร ขอความอนุเคราะห์ไปยังโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างก่อนดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ทั้งรูปแบบเอกสารและรูปแบบออนไลน์ผ่าน Google Forms ภายหลังการเก็บข้อมูล ได้มีการตรวจสอบความครบถ้วนก่อนนำไปใช้ในการวิเคราะห์ต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) และค่า Cronbach's Alpha (Cronbach, 1951)

2. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเบื้องต้น ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการประเมินความต้องการจำเป็นโดยใช้ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ($PNI_{modified}$)

ระยะที่ 2 การศึกษาและประเมินแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

1. สัมภาษณ์ผู้บริหารที่มีผลงานระดับภาคหรือระดับชาติ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เป็นผู้บริหารการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน ด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษามีประสบการณ์ด้านการบริหารสถานศึกษาหรือการสอนในสถานศึกษา 10 ปีขึ้นไป และมีผลงานที่ได้รับการยอมรับในระดับภาคหรือระดับชาติ เช่น รางวัลทรงคุณค่า สพฐ. OBEC AWARDS รางวัลจากคุรุสภา และรางวัลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งพัฒนาขึ้นจากการสังเคราะห์องค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการ 6 องค์ประกอบ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ข้อมูลทั่วไป
2. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

วิธีรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากคณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และนำส่งเอกสารไปยังผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน

2. ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ทั้ง 5 คน โดยขออนุญาตบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ด้วยเครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายภาพดิจิทัล

3. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งหมดมาดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปเป็นใจความสำคัญและนำเสนอเป็นความเรียงเพื่อใช้เป็นข้อมูลการยกร่างแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดระเบียบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ แล้วทำการเรียบเรียงข้อมูลในแต่ละองค์ประกอบ จากนั้นสังเคราะห์ข้อมูลในแต่ละองค์ประกอบ และสร้างบทสรุป โดยการจัดลำดับตามองค์ประกอบหลักทั้ง 6 องค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก และนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาความ

2. ประเมินแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติ คือ อาจารย์ในระดับอุดมศึกษา ที่มีตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป 1 คน, ผู้บริหารสถานศึกษา 2 คน, ครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป 1 คน, และศึกษานิเทศก์ ชำนาญการพิเศษ ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวมรวมข้อมูล

เป็นแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. การประเมินเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert, 1932) แบ่งเป็น 6 ด้าน จำนวน 34 ข้อ

2. คำถามปลายเปิด (Open–ended Question) เพื่อเสนอข้อคิดเห็น

วิธีรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

การประเมินแนวทางดำเนินการโดยขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และส่งเอกสารพร้อมด้วยแบบประเมิน ไปยังผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เมื่อเสร็จสิ้นแล้วเก็บรวบรวมและตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลตามเกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2560)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

1.1 การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการดำเนินงานบริหารงานวิชาการ ผลการวิเคราะห์สะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินงานภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า ส่วนใหญ่มีค่าคะแนนในระดับมาก ในด้านการประกันคุณภาพการศึกษาค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ต่อมา ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้การนิเทศการศึกษา และการวัดผลประเมินผลตามลำดับในขณะที่ด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง

1.2 สภาพที่พึงประสงค์จากการวิเคราะห์พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ลำดับต่อมา คือ ด้านประกันคุณภาพการศึกษา ในส่วนด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านการนิเทศมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ขณะที่ด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีอยู่ในลำดับถัดไป และด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น

1.3 การวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ($PNI_{modified}$) มีค่าโดยรวม เท่ากับ 0.302 พิจารณาเป็นรายด้าน ความต้องการจำเป็นเรียงตามลำดับจากสูงไปต่ำ ได้แก่ ด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี ($PNI_{modified}$ = 0.349) ด้านการวัดผลประเมินผล ($PNI_{modified}$ = 0.319) ด้านการนิเทศการศึกษา ($PNI_{modified}$ = 0.308) ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ($PNI_{modified}$ = 0.303) ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ($PNI_{modified}$ = 0.282) และด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ($PNI_{modified}$ = 0.258)

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นด้านการบริหารงานวิชาการ

องค์ประกอบการ	**สภาพปัจจุบัน**			**สภาพที่พึงประสงค์**			**ความต้องการจำเป็น**	
บริหารงานวิชาการ	$\overline{X}$	**S.D.**	**ระดับ**	$\overline{X}$	**S.D.**	**ระดับ**	$PNI_{modified}$	**ลำดับที่**
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	3.61	0.35	มาก	4.54	0.24	มากที่สุด	0.258	6
2. ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้	3.57	0.40	มาก	4.65	0.28	มากที่สุด	0.303	4
3. ด้านการวัดผลและประเมินผล	3.51	0.41	มาก	4.63	0.28	มากที่สุด	0.319	2
4. ด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี	3.41	0.51	ปานกลาง	4.60	0.30	มากที่สุด	0.349	1
5. ด้านการนิเทศการศึกษา	3.54	0.43	มาก	4.63	0.28	มากที่สุด	0.308	3
6. ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา	3.62	0.42	มาก	4.64	0.31	มากที่สุด	0.282	5
รวม	3.54	0.38	มาก	4.61	0.23	มากที่สุด	0.302	-

2. แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยการสังเคราะห์ข้อมูลและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา จำนวน 5 แนวทาง 2) ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 8 แนวทาง 3) ด้านการวัดผลและประเมินผล จำนวน 7 แนวทาง 4) ด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี จำนวน 7 แนวทาง 5) ด้านการนิเทศการศึกษา จำนวน 3 แนวทาง และ 6) ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา จำนวน 4 แนวทาง รวมได้แนวทางทั้งหมด 34 แนวทาง

3. ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.72) และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.39) แสดงให้เห็นว่าแนวทางการบริหารงานวิชาการที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็กได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 สามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น

1.1 สภาพการดำเนินงานปัจจุบัน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า สถานศึกษายังคงให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานวิชาการเนื่องจากมีความสำคัญต่อการดำเนินงานของสถานศึกษา แม้ว่าจะต้องดำเนินงานภายใต้ข้อจำกัดด้านทรัพยากร บุคลากร และงบประมาณก็ตาม และส่วนใหญ่ยังคงดำเนินงานตามกรอบมาตรฐานการศึกษา และนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด โดยเฉพาะการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นงานที่สำคัญในการรักษามาตรฐานการจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ มยุรี รินศรี (2564) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 และ ประวินา ราชแสง (2565) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ซึ่งพบว่าสถานศึกษามีการดำเนินงานด้านวิชาการโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งดำเนินงานด้านการวิเคราะห์หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลตลอดจนการพัฒนาสื่อและนวัตกรรมการสอน รวมทั้งการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

1.2 สภาพที่พึงประสงค์มีระดับที่คาดหวังที่สูงในทุกด้านสะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังของผู้บริหารและครู ต่อการพัฒนาการดำเนินงานด้านวิชาการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากโรงเรียนขนาดเล็กยังคงเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะด้านอัตรากำลังครู งบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา ส่งผลให้ครูต้องปฏิบัติหน้าที่หลายบทบาท เช่น การสอนควบชั้นเรียนหรือการสอนข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดด้านสื่อการสอน รวมไปถึงเทคโนโลยีที่ทันสมัย

ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้และระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรัชญา ขวัญแก้ว (2565) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดสะตีมศึกษา ที่พบว่า สภาพที่พึงประสงค์มีระดับสูงกว่าสภาพปัจจุบันทุกด้านแสดงให้เห็นว่า สถานศึกษาขนาดเล็กยังคงมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี แม้ว่าจะมีข้อจำกัดก็ตาม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาคม ยุพานิชย์ (2565) เรื่อง การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ที่ระบุว่า โรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมากยังคงใช้หนังสือเรียนเป็นสื่อหลัก และมีการวัดผลประเมินผลที่ยังไม่สอดคล้องกับแนวทางของเขตพื้นที่การศึกษาอย่างเต็มที่ ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาสื่อการสอนและระบบการประเมินผล

1.3 ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2สะท้อนให้เห็นว่า ด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี เป็นประเด็นที่ควรได้รับการเร่งพัฒนาเป็นลำดับแรก ต่อมาคือด้านการวัดผล ประเมินผลและการนิเทศการศึกษา เนื่องจาก ข้อจำกัดของสถานศึกษาขนาดเล็ก ทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร รวมถึงทรัพยากรทางการศึกษา ซึ่งส่งผลต่อความพร้อม ในการพัฒนาสื่อและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพสอดคล้องกับงานของ ชาติธนา พิชญชานันท์ (2564) ได้วิจัย เรื่องรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี ที่พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กยังขาดความพร้อมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากรส่งผลให้ครูส่วนใหญ่ยังคงใช้สื่อพื้นฐานหรือหนังสือเรียนเป็นหลักที่อาจไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในบริบทของการศึกษายุคปัจจุบันส่วนด้านการวัดผลประเมินผล ซึ่งมีลำดับความต้องการจำเป็นรองลงมา สอดคล้องกับงานวิจัยของ เรืองฤทธิ์ อรรคชัย (2563) เรื่อง การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ที่พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กมีความจำเป็นในการพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลตามสภาพจริง รวมทั้งควรนำผลการประเมินผลมาใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

2. แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้

2.1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า สถานศึกษานำข้อมูลสารสนเทศผลการประเมิน และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของชุมชนมาใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียน และความต้องการของชุมชน เพื่อให้หลักสูตรสถานศึกษามีความสอดคล้องกับสภาพจริง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฉวีวรรณ เฟื่องทอง (2561) เรื่อง รูปแบบการบริหารงานวิชาการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กล่าวว่า หลักสูตรควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นองค์ประกอบสำคัญของงานวิชาการ และควรดำเนินการอย่างบูรณาการร่วมกับกระบวนการจัดการเรียนรู้และการประกันคุณภาพการศึกษา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรัตถกรณ์ กองนาคู (2564) เรื่อง การพัฒนาแนวทางการบริหารวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ที่เสนอว่าการพัฒนาหลักสูตรต้องดำเนินการตามวงจร PDCA ตั้งแต่การวางแผน การนำไปใช้ ติดตามผล และมีการปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

2.2 ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ พบว่า สถานศึกษามีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบูรณาการองค์ความรู้ และส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก ทั้งนี้เนื่องจากการจัดกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา และเป็นกระบวนการที่ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรัชญา ขวัญแก้ว (2565) ที่เสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ ของโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดสะตีมศึกษา โดยเน้นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์แก้ปัญหา และประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริงได้

2.3 ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า สถานศึกษาพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลที่หลากหลายและเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน รวมทั้งนำผลจากการประเมินมาใช้เป็นสารสนเทศในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ของครูอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เรืองฤทธิ์ อรรคชัย (2563) และงานวิจัยของ Straková et al. (2018) ในงานวิจัยเรื่อง Improving mathematics results: Does teachers' academic optimism matter? A study of lower secondary schools. ที่ระบุว่า โรงเรียนขนาดเล็กพัฒนาเครื่องมือที่หลากหลายตามสภาพจริง และใช้ข้อมูลจากการประเมินเป็นฐานในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนมีส่วนสำคัญต่อการยกระดับการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งปัจจัยด้านความเชื่อมั่นทางวิชาการของครูและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ล้วนมีความสัมพันธ์กับระดับผลการเรียนของผู้เรียน ซึ่งสะท้อนว่าการใช้ข้อมูลจากการประเมินอย่างมีระบบสามารถส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้

2.4 ด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมครูให้สามารถพัฒนาสื่อการสอนในการจัดการเรียนรู้ และนำเทคโนโลยีมาใช้ เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน เนื่องจากสื่อและเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนและช่วยให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาติธนา พิชญชานันท์ (2564) ที่พบว่าการพัฒนาสื่อ และเทคโนโลยีเป็นจุดสำคัญของโรงเรียนขนาดเล็ก และจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

2.5 ด้านการนิเทศการศึกษา จากการศึกษาพบว่า สถานศึกษามีการพัฒนาระบบการนิเทศภายในอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการนิเทศเพื่อการพัฒนาชี้แนะให้คำปรึกษา และการแลกเปลี่ยนผลการปฏิบัติงานระหว่างผู้บริหารกับครู เนื่องจากการนิเทศการศึกษาเป็นกลไกสำคัญต่อการพัฒนาวิชาชีพครู

และยกระดับประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉวีวรรณ เฟื่องทอง (2561) ที่ระบุว่า การนิเทศภายในที่มีระบบและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการพัฒนาการจัดการสอนของครู และช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการของสถานศึกษา

2.6 ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา จากการวิจัยพบว่า สถานศึกษานำข้อมูลสารสนเทศและหลักฐานเชิงประจักษ์ มาใช้ในการวางแผนติดตาม และปรับปรุงการดำเนินงานด้านวิชาการอย่างต่อเนื่อง โดยเชื่อมโยงกระบวนการประกันคุณภาพกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน เนื่องจากระบบประกันคุณภาพภายในเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยกำหนดทิศทางการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ เรืองฤทธิ์ อรรคชัย (2563) พบว่า ระบบประกันคุณภาพภายในเป็นโครงสร้างหลักที่ช่วยกำหนดทิศทางในการพัฒนาสถานศึกษา ทั้งยังช่วยให้การดำเนินงานด้านวิชาการเป็นไปอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

3. ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางสะท้อนถึงความเหมาะสมและศักยภาพในการนำไปใช้จริง ทั้งนี้เป็นผลจากการพัฒนาแนวทางที่ตั้งอยู่บนการวิเคราะห์สภาพและความต้องการจำเป็นร่วมกับข้อมูลเชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานศึกษา จึงทำให้แนวทางดังกล่าวเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก และเอื้อต่อการพัฒนางานวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปรัตถกรณ์ กองนาคู (2564) ที่ระบุว่า แนวทางที่พัฒนาขึ้นจากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น และผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญจะมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้พัฒนางานวิชาการของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศประกอบการกำหนดนโยบาย มาตรการ หรือแผนสนับสนุนการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยเฉพาะประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นในระดับสูง เพื่อให้การส่งเสริมและพัฒนามีความสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

2. จากผลการวิจัยที่พบว่าแนวทางการบริหารงานวิชาการที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำแนวทางดังกล่าวไปใช้เป็นกรอบในการวางแผนและพัฒนางานวิชาการ โดยกำหนดเป็นแผนปฏิบัติการที่มีเป้าหมาย ตัวชี้วัด และระบบกำกับติดตาม และประเมินผลอย่างชัดเจน

3. จากผลการวิจัยที่พบว่า ด้านการวัดผลและประเมินผลมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ($PNI_{modified}$) อยู่ในลำดับต้น สถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพครู

ด้านการวัดผลและประเมินผล โดยส่งเสริมการใช้เครื่องมือที่หลากหลายและการนำผลการประเมินมาใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับเพื่อพัฒนาผู้เรียนรายบุคคล

4. จากผลการวิจัยที่พบว่าแนวทางที่พัฒนาขึ้นครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ควรนำแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ภายใต้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการใช้ข้อมูลเป็นฐานในการตัดสินใจ เพื่อให้เกิดการพัฒนางานวิชาการที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการหรือวิจัยกึ่งทดลอง เพื่อนำแนวทางที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ในโรงเรียนขนาดเล็กบางแห่ง และประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับคุณภาพการจัดการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเพื่อยืนยันประสิทธิผลของแนวทาง

2. จากผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นที่พบว่า ด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีมีความต้องการจำเป็นสูงสุด ควรมีการศึกษาวิจัยเฉพาะด้านนี้ เพื่อพัฒนารูปแบบหรือโมเดลการบริหารจัดการสื่อ และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทโรงเรียนขนาดเล็ก

3. ควรขยายผลการวิจัยไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่นที่มีบริบทแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบผลการดำเนินงาน และพัฒนาเป็นแนวทางเชิงนโยบายหรือแผนบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อรองรับโรงเรียนขนาดเล็กที่มีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นทั่วประเทศ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2550ก). *กฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550.* กระทรวงศึกษาธิการ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2550ข). *แนวทางปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ.* ที.เอส บี. โปรดักส์.

ฉวีวรรณ เฟื่องทอง. (2561). รูปแบบการบริหารงานวิชาการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

ชาติธนา พิชญชานันท์. (2564). รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี*, *13*(1), 262-270.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สุวีริยาสาสน์.

ประวินา ราชแสง. (2565). *การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ปรัตถกรณ์ กองนาคู. (2564). *การพัฒนาแนวทางการบริหารวิชาการ สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3.* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

มยุรี รินศรี. (2564). *การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3.* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยพะเยา.

รัชนีเพ็ญ พลเยี่ยม. (2560). *การวิจัยทางการศึกษา.* อภิชาตการพิมพ์.

เรืองฤทธิ์ อรรคชัย. (2563). *การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3.* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วรัชญา ขวัญแก้ว. (2565). *แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ตามแนวคิดสะตีมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3.* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยรังสิต.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2. (2568). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566–2570 (ฉบับทบทวน) ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568*. https://www.ret2.go.th/ict/

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). *คู่มือบริหารโรงเรียนในโครงการพัฒนาการบริหารรูปแบบนิติบุคคล*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

อาคม ยุพานิชย์. (2565). *การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1.* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชธานี.

Campbell, D. T., Stanley, J. C. and Gage, N. L. (1977). *Experimental and quasi-experimental designs for research.* Houghton Mifflin.

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika, 16*(3), 297–334.

Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1970). *Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607–610.

Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*, *22*(140), 1–55.

Sergiovanni, T. J., Burlingame, M., Coombs, F. S. and Thurston, P. W. (1980). *Educational governance and administration* (2nd ed.). Prentice-Hall.

Straková, J.,Simonová, J., and Greger, D. (2018). *Improving mathematics results: Does teachers' academic optimism matter? A study of lower secondary schools, School Effectiveness and School Improvement, 29(3)*, 446-463.

ปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในรูปแบบรายการเกมโชว์

Legal Issues in Copyright Protection of Game Show Formats

ศิกวัส กริ่งสันเทียะ[1*] , นพพรศิริ สกุลศิริสังฆะ[2] และ แสนทนง อภิบาลศรี[3]

Siggawat Kringsantie[1*], Noppornsiri Sakulsirisangkha[2] and Santhanong Apibansri[3]

[1,2,3]คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

[1,2,3]Faculty of Law, Sripatum University Khon Kaen Campus

*Corresponding author's email address: siggawat.kr@spu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received)	วันที่แก้ไขบทความ (Revised)	วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)
4 มกราคม 2569	13 มิถุนายน 2569	28 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในรูปแบบรายการโทรทัศน์โดยเฉพาะรายการประเภทเกมโชว์ เนื่องจากในปัจจุบันรายการเกมโชว์เกิดขึ้นมากมายหลายรายการ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นที่นิยมของผู้ชม อีกทั้งมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงในอุตสาหกรรมบันเทิงยุคปัจจุบัน หากไม่มีมาตรการในการคุ้มครองที่ชัดเจน รัดกุม ย่อมทำให้คู่แข่งลอกเลียนแบบ หรือนำเกมโชว์ดังนั้นไปใช้ประโยชน์อย่างไม่สุจริต ซึ่งจะสร้างความเสียหายให้เจ้าของได้ ในการคุ้มครองทางกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในรายการเกมโชว์ของไทย อยู่ภายใต้กฎหมายพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 โดยคุ้มครองการแสดงออกซึ่งความคิด และเป็น "งานสร้างสรรค์" ที่กฎหมายลิขสิทธิ์รับรอง ซึ่งพบว่ายังไม่สามารถให้ความคุ้มครองรายการเกมโชว์ได้อย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะเรื่องรูปแบบของรายการ (Format) ที่มีความหลากหลาย มีการสร้างสรรค์เปลี่ยนแปลงรูปแบบรายการให้ทันสมัยอยู่เสมอ จากการศึกษาพบว่าปัญหาที่เป็นอุปสรรคสำคัญในการคุ้มครองรูปแบบรายการเกมโชว์มีรากฐานมาจากหลักการพื้นฐานของกฎหมายลิขสิทธิ์ คือ "การแบ่งแยกความคิดและการแสดงออก" ซึ่งกฎหมายจะให้ความคุ้มครองเฉพาะส่วนที่เป็นการแสดงออกที่ปรากฏเป็นรูปร่างชัดเจนเท่านั้น แต่จะไม่คุ้มครองไปถึง "ความคิด" "ขั้นตอน" หรือ "กรรมวิธี" ซึ่งเมื่อพิจารณาในรูปแบบรายการเกมโชว์แล้วพบว่าไม่สามารถจัดเป็น "งานนาฏกรรม" หรือ “งานศิลปกรรม” ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ที่จะได้รับความคุ้มครองได้ เนื่องจากการดำเนินรายการของผู้เข้าแข่งขันมีลักษณะเป็นอิสระขึ้นอยู่กับปฏิภาณไหวพริบและความสามารถเฉพาะตัว คล้ายคลึงกับการแข่งขันกีฬามากกว่าการแสดงตามบทบาทที่กำหนดไว้ล่วงหน้าตามนิยามของงานนาฏกรรม นอกจากนี้ องค์ประกอบอื่น ๆ เช่น การจัดฉาก กติกา หรือวิธีการเล่นเกม ศาลฎีกาได้เคยมีคำพิพากษาว่าไม่อาจเป็นงานศิลปประยุกต์อันจะมีลิขสิทธิ์ได้ รูปแบบรายการเกมโชว์จึงไม่ใช่ "งานสร้างสรรค์" ที่กฎหมายลิขสิทธิ์รองรับ ส่งผลให้คู่แข่งทางการค้าสามารถลอกเลียนแบบวิธีการดำเนินรายการได้โดยไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ดังนั้นจึงเสนอแนะ

ว่าควรกำหนดแนวทางการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญารูปแบบรายการเกมโชว์ให้ชัดเจนขึ้น เพื่อสร้างความเป็นธรรมให้แก่เจ้าของและผู้สร้างสรรค์รายการเกมโชว์

คำสำคัญ: กฎหมายลิขสิทธิ์, ทรัพย์สินทางปัญญา , รายการเกมโชว์

ABSTRACT

The research of this article is to examine and analyze legal issues concerning intellectual property protection for television formats, particularly game shows. Currently, numerous game shows have emerged and gained significant popularity among audiences, thereby generation substantial economic value in the modern entertainment industry. However, the absence of clear and robust protection measures allows competitors to imitate or unfairly exploit these game shows, thereby causing harm to their owners. In Thailand, intellectual property protection for game shows falls under the Copyright Act B.E. 2537 (1994), which protects the expression of ideas and "creative works" recognized under copyright law. However, the current law does not provide comprehensive and effective protection for game shows, particularly with regard to their formats, which are diverse and constantly evolving. The study reveals that a major obstacle to protecting game show formats lies in the fundamental principle of copyright law known as the idea-expression dichotomy. Under this principle, the law protects only the expression of ideas, excluding ideas, procedures, and methods of operation. In the context of the game show formats, they cannot be classified as dramatic works or artistic works eligible for protection under the Copyright Act B.E. 2537. This is because the contestants act independently and rely on their individual wit and abilities, making game shows more comparable to sports competitions than pre-scripted performances classified as dramatic works. Furthermore, the Supreme Court has ruled that elements such as set design, rules, and gameplay methods do not constitute applied arts eligible for copyright protection. Consequently, game show formats are not considered creative works protected under copyright law, allow competitors to imitate program formats without committing copyright infringement. Therefore, clearer guidelines for the intellectual property protection of game show formats should be established to ensure fair and effective protection for game show owners and creators.

Keywords: Copyright Law, Intellectual Property, Game Shows, Television Formats

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ของสื่อและอุตสาหกรรมบันเทิง ธุรกิจโทรทัศน์ได้ปรับเปลี่ยนจากยุคอนาล็อกสู่ระบบดิจิตอล รวมถึงการเผยแพร่รายการออกอากาศผ่านสื่ออินเตอร์เน็ตทำให้เข้าถึงผู้ชมได้ง่าย ผู้สร้างสรรค์ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์อย่างมากเพื่อหารูปแบบการนำเสนอใหม่ ๆ ในการสื่อสารและดึงดูดผู้ชม โดยอาศัยการนำองค์ความรู้ การศึกษา ไปเชื่อมโยงกับ “ต้นทุนทางวัฒนธรรม” เช่น วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ ภาษา อาหาร เพื่อนำมาเป็นแนวคิดสำคัญในการคิดค้น และผลิตรายการให้มีความโดดเด่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว (กสิรัฐ พลมณี, 2560) ทำให้มีการสร้างสรรค์เนื้อหารายการต่าง ๆ เพื่อออกอากาศทั้งภายในประเทศ และขยายไปสู่ต่างประเทศ มีรายการโทรทัศน์ เกมโชว์ชื่อดังมากมายที่ทั่วโลกต่างรู้จัก ซึ่งล้วนแล้วแต่เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาล ผู้สร้างสรรค์ และผู้ผลิตสามารถสร้างรายได้เพิ่มเติมจากการนำเนื้อหาไปขายซ้ำได้ อีกทั้งเมื่อรายการประสบความสำเร็จ ก็จะสามารถสร้างรายได้จากการสนับสนุนของลูกค้าโฆษณา ซึ่งแนวโน้มมูลค่ารวมในตลาดโฆษณาก็มีทิศทางเพิ่มสูงขึ้นจากการแข่งขันของสถานีโทรทัศน์ดิจิทัลที่เพิ่มขึ้น ทำให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญต่ออุตสาหกรรมสื่อและบันเทิง (พรพจน์ วิรุฬห์ธนวงศ์ และคณะ , 2564) ผู้สร้างสรรค์จึงต้องทุ่มเททรัพยากร ทั้งเงินลงทุน และมันสมอง ในการคิดค้นกติกา กลไกการดำเนินรายการ และเอกลักษณ์เฉพาะตัว เพื่อดึงดูดความนิยมจากผู้ชม ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาหลายประเภท ตั้งแต่ลิขสิทธิ์ หรือเครื่องหมายการค้า ซึ่งคำว่า “ทรัพย์สินทางปัญญา” (Intellectual Property : IP) มาจากคำว่า “ทรัพย์สิน” และ “ปัญญา” มีความหมายครอบคลุมถึงผลผลิตที่เกิดจากความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่ถือว่าเป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่งอันจะได้รับความคุ้มครองทางกฎหมาย (ปวริศร เลิศธรรมเทวี, 2559)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในมิติทางนิติศาสตร์ “รูปแบบรายการเกมโชว์” กลับประสบปัญหาความเปราะบางในการได้รับความคุ้มครองภายใต้ระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายลิขสิทธิ์ของไทย ปัญหาดังกล่าวสืบเนื่องมาจากหลักการพื้นฐานสากลที่เรียกว่า “หลักการแบ่งแยกความคิดและการแสดงออก” (Idea-expression Dichotomy) ซึ่งกฎหมายลิขสิทธิ์มุ่งคุ้มครองเฉพาะการแสดงออกที่ปรากฏเป็นรูปร่างชัดเจน แต่ปฏิเสธที่จะให้ความคุ้มครอง “ความคิด”“ขั้นตอน” หรือ “กรรมวิธี” หลักการนี้ปรากกฏในกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศสหรัฐอเมริกา ค.ศ.1976 มาตรา 102(บี) (17 U.S.C. § 102(b), 1976) นอกจากนี้ในความตกลง TRIPs ได้กำหนดหลักการนี้ไว้เช่นกัน ในภาค 2 ส่วนที่ 1 ข้อ 9 ว่า “การคุ้มครองลิขสิทธิ์จะคลุมถึงการแสดงออก แต่ไม่รวมถึงความคิด กรรมวิธี วิธีปฏิบัติ หรือแนวคิดทางคณิตศาสตร์” (ไชยยศ เหมะรัชตะ, 2560) ซึ่งได้บัญญัติไว้ในทำนองเดียวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ของกฎหมายไทย ที่บัญญัติว่า การคุ้มครองลิขสิทธิ์ แก่ความเป็นเจ้าของในงานนั้น ไม่อาจครอบคลุมถึงความคิด การปฏิบัติ กรรมวิธี วิธีการดำเนินการ รูปแบบความคิด หลักการ หรือการค้นพบโดยไม่คำนึงถึงรูปแบบที่จะบรรยาย อธิบาย แสดงให้เห็น หรือรวบรวมอยู่ในงานต้นฉบับนั้น (ดารพุธ ศรีธรรมวุฒิ, 2559) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 11047/2551 อธิบายว่า กฎหมายลิขสิทธิ์มุ่งประสงค์ที่จะให้ความคุ้มครองการแสดงออก ไม่ได้ให้ความคุ้มครองความคิด ดังนั้นแนวคิดทั่วไปที่ไม่ปรากฏว่ามีการนำข้อความที่เป็นสาระสำคัญของเนื้อหามาใช้

โดยตรง หรือในส่วนที่ไม่สำคัญ จึงไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ส่งผลให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายที่เอื้อให้เกิดการลอกเลียนแบบโครงสร้างหรือกติกาของรายการ โดยการดัดแปลงองค์ประกอบเพียงเล็กน้อยเพื่อหลีกเลี่ยงการละเมิดลิขสิทธิ์ ทำให้ผู้สร้างสรรค์ต้นฉบับไม่สามารถแสวงหาประโยชน์จากงานของตนได้อย่างเต็มที่ และขาดแรงจูงใจในการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ

แม้อุตสาหกรรมรายการโทรทัศน์และเกมโชว์จะมีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงและเป็นหนึ่งในธุรกิจสร้างสรรค์ที่สำคัญของโลก แต่การคุ้มครอง “รูปแบบรายการ” (Format) ยังคงเป็นประเด็นที่มีข้อถกเถียงในทางกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา เนื่องจากรูปแบบรายการประกอบด้วยทั้งส่วนที่เป็นความคิด กติกา ขั้นตอนการดำเนินรายการ และองค์ประกอบทางศิลป์ที่ถูกผสมผสานเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ จึงเกิดปัญหาว่าสิ่งดังกล่าวควรได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์หรือไม่ และเพียงใด

ในประเทศไทย ปัญหาดังกล่าวมีความสำคัญมากขึ้นภายหลังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2681/2553 ซึ่งวินิจฉัยว่ารูปแบบรายการเกมโชว์ไม่ถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ส่งผลให้ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมโทรทัศน์ไม่สามารถอ้างสิทธิความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์เพื่อป้องกันการลอกเลียนรูปแบบรายการได้โดยตรง แม้ว่าการพัฒนารูปแบบรายการจะต้องอาศัยการลงทุนด้านความคิดสร้างสรรค์ เงินทุน และทรัพยากรจำนวนมากก็ตาม ซึ่งไม่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ที่มีความมุ่งหมายในการตอบแทนการสร้างสรรค การใช้สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ และความวิริยะอุตสาหะของเจาของผลงาน เพื่อกอใหเกิดแรงจูงใจในการสรางสรรคงาน (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2564)

คมน์ทรงชัย ฉายไพโรจน์ (2555) อธิบายว่าแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในต่างประเทศ ได้ให้ความคุ้มครองไปถึงท่าทางการแสดงออกของบุคคลซึ่งเป็นที่รู้จักของบุคคล เช่น พิธีกรรายการเกมโชว์ที่ดำเนินรายการมาเป็นเวลานานตามสมควร ทำให้มีผู้ติดตามชมรายการเป็นประจำ ในทุกครั้งของการเปิดรายการ หรือการเริ่มต้นรายการพิธีกรจะพูดถ้อยคำ และแสดงท่าทางเปิดรายการด้วยท่าทางเดิมและประโยคเดิมซ้ำ ๆ จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของรายการเกมโชว์ จนทำให้ผู้ชมนึกถึงรายการและพิธีกรคนดังกล่าว ศาลในต่างประเทศถือว่าถ้อยคำและท่าทางของพิธีกรมีลิขสิทธิ์ ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ผู้ใดจะลอกเลียน แสดงท่าทาง หรือใช้ถ้อยคำดังกล่าวเพื่อแสวงหาประโยชน์ไม่ได้

ในขณะที่ต่างประเทศในประเทศเนเธอร์แลนด์ ได้พัฒนาแนวทางการตีความกฎหมายลิขสิทธิ์ที่ยอมรับให้รูปแบบรายการโทรทัศน์ได้รับความคุ้มครองภายใต้หลักลักษณะเฉพาะตัวของงานสร้างสรรค์ (Eigen Oorspronkelijk Karakter: EOK) และหลักประทับตราแห่งบุคลิกภาพของผู้สร้างสรรค์ (Persoonlijk Stempel: PS) ส่วนสหรัฐอเมริกาแม้จะไม่คุ้มครองรูปแบบรายการภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ แต่กลับใช้กฎหมายเครื่องหมายการค้าและหลัก Trade Dress เพื่อคุ้มครองเอกลักษณ์โดยรวมของรายการโทรทัศน์

ดังนั้น จึงเกิดคำถามสำคัญว่ากฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยในปัจจุบันสามารถคุ้มครองรูปแบบรายการเกมโชว์ได้เพียงพอหรือไม่ และประเทศไทยควรปรับปรุงกฎหมายหรือพัฒนาแนวทางการตีความกฎหมาย

อย่างไรเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมคอนเทนต์และมาตรฐานสากล อันเป็นที่มาของการศึกษาครั้งนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ทราบความเป็นมาของการคุ้มครองลิขสิทธิ์ของรายการเกมโชว์
2. เพื่อศึกษากฎหมาย และคำพิพากษาของศาลที่เกี่ยวกับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ของรายการเกมโชว์ของประเทศไทย และต่างประเทศ
3. เพื่อให้ทราบแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายในการคุ้มครองรูปแบบรายการเกมโชว์

การคุ้มครองทางกฎหมายของรูปแบบรายการเกมโชว์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

เมื่อพิจารณาถึงความคุ้มครองทางกฎหมายของ "รูปแบบรายการเกมโชว์ในบริบทของกฎหมายไทย จำเป็นต้องพิจารณาผ่านกรอบของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักที่ให้ความคุ้มครองงานสร้างสรรค์ โดยผู้สร้างสรรค์จะมีลิขสิทธิ์โดยเป็นสิทธิแต่ผู้เดียวที่จะทำการใด ๆ เกี่ยวกับงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้น (มาตรา 4) โดยงานอันมีลิขสิทธิ์ ได้แก่งานสร้างสรรค์ประเภทวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะ (มาตรา 6) อย่างไรก็ตามเมื่อปรับบทกฎหมายดังกล่าวเข้ากับลักษณะเฉพาะของรูปแบบรายการเกมโชว์นั้นจะพบปัญหา เนื่องจากพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มิได้บัญญัตินิยาม หรือประเภทของ "รูปแบบรายการเกมโชว์" ไว้เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์โดยเฉพาะเจาะจง อีกทั้งการคุ้มครองลิขสิทธิ์จะให้ความคุ้มครองแก่การแสดงออกซึ่งความคิด โดยไม่คุ้มครองตัวความคิดโดยตรง (จักรกฤษณ์ ควรพจน์, 2559) และไม่คลุมถึงความคิดหรือขั้นตอน กรรมวิธีหรือระบบ หรือวิธีใช้ หรือทำงาน หรือแนวความคิด หลักการ การค้นพบ หรือทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ หรือคณิตศาสตร์ (มาตรา 6 วรรคสอง)

นิยามและองค์ประกอบของรูปแบบรายการเกมโชว์ในทางกฎหมายไทย

ก่อนที่จะวินิจฉัยความคุ้มครองทางกฎหมายของ "รูปแบบรายการเกมโชว์ จำเป็นต้องทำความเข้าใจองค์ประกอบของสิ่งที่เรียกว่า "รูปแบบรายการ" เสียก่อน ในทางปฏิบัติรูปแบบรายการเกมโชว์มิใช่เพียงแนวคิดเลื่อนลอย แต่ประกอบไปด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ถูกจัดวางไว้อย่างเป็นระบบเพื่อใช้ในการผลิตรายการซ้ำ โดยยังคงเอกลักษณ์เดิมไว้ อันได้แก่

1. โครงสร้างหลัก ได้แก่ กติกาการเล่นเกม วิธีการให้คะแนน เงื่อนไขการแพ้ชนะ และลำดับขั้นตอนการดำเนินรายการ
2. องค์ประกอบทางศิลป์และเทคนิค ได้แก่ การออกแบบฉาก แสง เสียง ดนตรีประกอบ กราฟิก และสโลแกน

3. คู่มือการผลิต ได้แก่ เอกสารที่รวบรวมรายละเอียดทางเทคนิคและขั้นตอนการผลิตทั้งหมดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานสากลของสมาคมเพื่อการรับรองและคุ้มครองรูปแบบรายการ (FRAPA) ที่จำแนกองค์ประกอบของรูปแบบรายการออกเป็นโครงสร้างหลักและองค์ประกอบทางศิลป์ (Singh, 2011)

ปัญหาทางกฎหมายเกิดขึ้นเมื่อต้องนำองค์ประกอบเหล่านี้มาพิจารณาภายใต้มาตรา 4 และมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งพบอุปสรรคสำคัญดังนี้

ข้อจำกัดตามหลักการแบ่งแยกความคิดและการแสดงออก

หัวใจสำคัญของการพิจารณาลิขสิทธิ์ในรูปแบบรายการเกมโชว์ คือการตีความ มาตรา 6 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติถึงข้อยกเว้นสิ่งที่ไม่ถือว่าเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ ที่ระบุว่า “ความคิด ขั้นตอน กรรมวิธี ระบบ วิธีใช้หรือวิธีทำงาน แนวความคิด หลักการ การค้นพบ หรือทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ หรือคณิตศาสตร์” (พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537, 2537) บทบัญญัตินี้สะท้อนหลักการสากลเรื่อง “การแบ่งแยกความคิดและการแสดงออก” (Idea-Expression Dichotomy) ซึ่งกฎหมายมุ่งคุ้มครองเฉพาะการแสดงออกที่ปรากฏออกมาเป็นรูปร่าง แต่ไม่คุ้มครองไปถึงแนวคิดนามธรรม หรือไอเดีย

ในบริบทของเกมโชว์ “กติกาและวิธีการเล่น” มักถูกตีความว่าเป็น “ขั้นตอน” หรือ “กรรมวิธี” ในการทำงาน ตัวอย่างเช่น หากผู้สร้างสรรค์คิดค้นเกมฟุตบอลขึ้นมา กฎหมายจะคุ้มครองคู่มือกติกาฟุตบอลในฐานะงานวรรณกรรม ห้ามมิให้ผู้ใดทำซ้ำเอกสารคู่มือนั้นโดยไม่ได้รับอนุญาต แต่กฎหมายไม่สามารถห้ามมิให้ผู้อื่น จัดการแข่งขันฟุตบอลตามกติกานั้นได้ เพราะวิธีการเล่นเป็นเพียง "ไอเดีย" ที่เป็นสาธารณะ หรือหากมีผู้คิดค้นเกมตอบคำถามชิงเงินรางวัลโดยใช้กลไกการสะสมเงิน มักถูกมองว่ากลไกดังกล่าวเป็นเพียง “ระบบ” ที่เป็นสาธารณสมบัติ การที่บุคคลอื่นนำระบบนี้ไปใช้แต่เปลี่ยนคำถาม เปลี่ยนพิธีกร และเปลี่ยนฉาก จึงไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

ปัญหาการจัดประเภทงานอันมีลิขสิทธิ์ ตามมาตรา 4

เมื่อ “รูปแบบรายการ” ในภาพรวมไม่ได้รับความคุ้มครอง ผู้สร้างสรรค์จึงมักพยายามแยกองค์ประกอบย่อยของรูปแบบรายการ เพื่อขอรับความคุ้มครองในฐานะงานประเภทต่าง ๆ ตามนิยามในมาตรา 4 ซึ่งมีข้อสังเกตและข้อจำกัด ดังนี้

ประเภทงานวรรณกรรม หมายถึง งานนิพนธ์ที่ทำขึ้นทุกชนิด เช่น หนังสือ จุลสาร สิ่งเขียน สิ่งพิมพ์ ปาฐกถา เทศนา คำปราศรัย สุนทรพจน์ และให้หมายความรวมถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยผู้สร้างสรรค์มักอ้างสิทธิในคู่มือการผลิต บทรายการ หรือสคริปต์รายการ ว่าเป็นงานวรรณกรรม ซึ่งแน่นอนว่าตัวเอกสารดังกล่าวย่อมได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ ห้ามมิให้ผู้ใดทำซ้ำ หรือคัดลอก หรือดัดแปลง แต่ความคุ้มครองนี้จำกัดอยู่เพียงสิ่งที่เขียน ไม่ครอบคลุมถึงการนำไปปฏิบัติ คู่แข่งสามารถอ่านคู่มือแล้วนำวิธีการที่เขียนไว้ไปผลิตรายการได้ โดยไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์งานวรรณกรรม ตราบใดที่ไม่ทำซ้ำ หรือคัดลอกตัวข้อความที่เขียน

งานนาฏกรรม หมายถึง งานเกี่ยวกับการรำ การเต้น การทำท่า หรือการแสดงที่ประกอบขึ้นเป็นเรื่องราว และให้หมายความรวมถึงการแสดงโดยวิธีใบ้ กรณีนี้มีประเด็นที่มีการถกเถียงกันมาก ผู้สร้างสรรค์มัก

พยายามเทียบเคียงว่าการดำเนินรายการเกมโชว์คือ งานนาฏกรรม โดยอ้างว่าเป็นการแสดงที่มีการเคลื่อนไหวและดำเนินเรื่อง แต่เนื่องจากลักษณะของเกมโชว์นั้น มีลักษณะที่ไม่มีบทที่แน่นอน ผลลัพธ์ขึ้นอยู่กับความสามารถและไหวพริบของผู้เข้าแข่งขัน การเล่นเกมโชว์นับเป็นการแข่งขันภายใต้กรอบกติกาที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้เล่นเกมโชว์มีอิสระที่จะกระทำการใด ๆ ภายใต้กรอบกติกาดังกล่าวเพื่อให้ตนชนะการเล่นเกมโชว์นั้น มิใช่ว่าผู้เล่นเกมโชว์จะต้องปฏิบัติตนไปตามรูปแบบและกฎกติกาที่กำหนดไว้ เพราะมิเช่นนั้นแล้วการเล่นเกมโชว์ย่อมจะไม่ใช่การแข่งขันอย่างแท้จริง การเล่นเกมโชว์จึงมีลักษณะเป็นเช่นเดียวกับการแข่งขันกีฬา ไม่ใช่งานเกี่ยวกับการรำ การเต้น การทำท่าหรือการแสดงที่ประกอบขึ้นเป็นเรื่องราวอันจะถือได้ว่าเป็นงานนาฏกรรมได้ รูปแบบรายการเกมโชว์จึงไม่ใช่งานนาฏกรรม ซึ่งประเด็นนี้ศาลฎีกาได้วางบรรทัดฐานไว้ชัดเจนในคำพิพากษาที่ 2681/2553

งานโสตทัศนวัสดุ หมายถึง งานอันประกอบด้วยลำดับของภาพโดยบันทึกลงในวัสดุไม่ว่าจะมีลักษณะอย่างใด อันสามารถที่จะนำมาเล่นซ้ำได้อีก โดยใช้เครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการใช้วัสดุนั้น และให้หมายความรวมถึงเสียงประกอบงานนั้น ดังนั้นเทปบันทึกภาพรายการที่ออกอากาศแล้ว จึงถือเป็นงานโสตทัศนวัสดุที่ได้รับความคุ้มครอง โดยเฉพาะในภาพและเสียงในเทปม้วนนั้น หากมีผู้นำเทปไปฉายซ้ำโดยไม่ได้รับอนุญาตย่อมมีความผิด แต่ลิขสิทธิ์นี้ไม่ครอบคลุมไปถึงรูปแบบรายการที่จะนำไปใช้ในการถ่ายทำเทปม้วนใหม่

งานศิลปกรรมหมายความว่า งานอันมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่าง เช่น

งานจิตรกรรม ได้แก่ งานสร้างสรรค์รูปทรงที่ประกอบด้วยเส้น แสง สี หรือสิ่งอื่น อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน ลงบนวัสดุอย่างเดียวหรือหลายอย่าง

งานสถาปัตยกรรม ได้แก่ งานออกแบบอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง งานออกแบบตกแต่งภายในหรือภายนอก ตลอดจนบริเวณของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง หรือการสร้างสรรค์หุ่นจำลองของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง

งานภาพประกอบ แผนที่ โครงสร้าง ภาพร่าง หรืองานสร้างสรรค์รูปทรงสามมิติ อันเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ หรือวิทยาศาสตร์

งานศิลปประยุกต์ ได้แก่ งานที่นำเอางานข้างต้นอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น นอกเหนือจากการชื่นชมในคุณค่าของตัวงานดังกล่าวนั้น เช่น นำไปใช้สอย นำไปตกแต่งวัสดุหรือสิ่งของอันเป็นเครื่องใช้หรือนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการค้า ดังนั้น ฉาก เวที และอุปกรณ์ประกอบรายการ อาจได้รับความคุ้มครองในฐานะงานจิตรกรรม หรือสถาปัตยกรรมได้แล้วแต่กรณี แต่การคุ้มครองจะจำกัดอยู่ที่ความเหมือนในรายละเอียดของวัตถุ ไม่ครอบคลุมถึงสไตล์ หรือบรรยากาศ การที่คู่แข่งสร้างฉากที่มีอารมณ์คล้ายกันแต่รายละเอียดต่างกัน จึงไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ นอกจากนี้ศาลฎีกาได้เคยตัดสินว่างานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทศิลปประยุกต์ที่นำเอางานศิลปกรรมประเภทงานภาพร่าง ภาพประกอบ และหรืองานสถาปัตยกรรม อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างมารวมกัน ตามพ.ร.บ.ลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 4 ได้ให้นิยามศัพท์คำว่า "ศิลปกรรม" ไว้ ในส่วนของงานสถาปัตยกรรมนั้นจะต้องเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง ไม่ใช่เป็นเพียงการออกแบบตกแต่งสถานที่ที่ใช้ในการผลิตรายการ ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับอาคาร

หรือสิ่งปลูกสร้างใด ๆ โดยตรง สำหรับงานภาพร่างและงานภาพประกอบนั้น ตามนิยามศัพท์ข้างต้น งานภาพร่างและงานภาพประกอบจะต้องเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ หรือวิทยาศาสตร์ด้วย ไม่ใช่งานภาพร่างหรืองานภาพประกอบใด ๆ ก็ได้ เมื่อรูปแบบรายการเกมโชว์ไม่อาจพิจารณาว่าเป็นงานภาพร่าง งานภาพประกอบ และงานสถาปัตยกรรมแล้วย่อมไม่อาจเป็นงานศิลปประยุกต์ได้

งานดนตรีกรรม หมายความว่า งานเกี่ยวกับเพลงที่แต่งขึ้นเพื่อบรรเลงหรือขับร้องไม่ว่าจะมีทำนองและคำร้องหรือมีทำนองอย่างเดียว และให้หมายความรวมถึงโน้ตเพลงหรือแผนภูมิเพลงที่ได้แยกและเรียบเรียงเสียงประสานแล้ว ดังนั้นเพลงในรายการเกมโชว์ที่เจ้าของรายการได้แต่งขึ้นเพื่อบรรเลง หรือใช้ในรายการ ย่อมเป็นงานที่ได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ หากมีผู้นำเพลงที่ดังกล่าวไปทำซ้ำ ดัดแปลง หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนโดยไม่ได้รับอนุญาตย่อมเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ได้ แต่ไม่ครอบคลุมไปถึงจังหวะ อารมณ์ของเพลงที่หากคู่แข่งทำเพลงที่อาจมีจังหวะ หรืออารมณ์ใกล้เคียงกันก็สามารถกระทำได้

งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หมายความว่า งานที่นำออกสู่สาธารณชนโดยการแพร่เสียงทางวิทยุกระจายเสียง การแพร่เสียงและหรือภาพทางวิทยุโทรทัศน์ หรือโดยวิธีอย่างอื่นอันคล้ายคลึงกัน ดังนั้น รายการเกมโชว์ที่มีการแพร่เสียงแพร่ภาพออกไป ย่อมได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ หากมีการแพร่เสียงแพร่ภาพรายการเกมโชว์โดยไม่ได้รับอนุญาตย่อมเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ได้

มาตรการคุ้มครองรูปแบบรายการเกมโชว์ในต่างประเทศ

ปัญหาเรื่องการคุ้มครองรูปแบบรายการเกมโชว์ มิใช่ปัญหาเฉพาะของประเทศไทย แต่เป็นข้อถกเถียงในระดับสากล ซึ่งแต่ละประเทศมีแนวทางรับมือที่แตกต่างกันไปตามระบบกฎหมายและพัฒนาการของอุตสาหกรรม ดังนี้

ประเทศสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีอุตสาหกรรมบันเทิงที่ยิ่งใหญ่ แต่กฎหมายลิขสิทธิ์ US Copyright Act กลับมีความเข้มงวดสูงในเรื่อง “การแบ่งแยกความคิดและการแสดงออก” (Idea-Expression Dichotomy) เช่นเดียวกับไทย โดยศาลสหรัฐฯ ยืนยันในหลายคดีว่ากติกาเกมเป็นเพียงไอเดียที่ไม่ได้รับความคุ้มครอง เช่น ในปี พ.ศ. 2546 คดี CBS Broadcasting Inc. v. ABC Inc. ซึ่งเป็นคดีตัวอย่างที่สำคัญมากในวงการกฎหมายลิขสิทธิ์ของสหรัฐอเมริกา เกี่ยวกับเรื่องรูปแบบรายการเกมโชว์ โดยโจทก์ (CBS) เป็นเจ้าของสิทธิ์ออกอากาศรายการเซอร์ไวเวอร์ ซึ่งเป็นรายการเรียลลิตี้เกมโชว์ที่นำผู้เข้าแข่งขันไปปล่อยเกาะให้ดำรงชีวิต และคัดออกทีละคน ฟ้องจำเลย (ABC) ที่ได้ผลิตและออกอากาศรายการแอมอะเซเลบริตี้ฯ ซึ่งมีรูปแบบคล้ายกัน คือ นำคนดังไปปล่อยในป่า ให้ทำภารกิจ และมีการโหวตคัดออก ว่าละเมิดลิขสิทธิ์โดยอ้างว่ารายการของ ABC ลอกเลียนรูปแบบของรายการเซอร์ไวเวอร์ เช่น การใช้ชีวิตในป่า การแข่งขันชิงรางวัล สภาเผ่าและการโหวตออก ศาลสหรัฐตัดสินยกคำร้องของ CBS ที่ขอให้ศาลระงับการออกอากาศรายการแอมอะเซเลบริตี้ฯ โดยศาลให้เหตุผลว่ารูปแบบรายการเป็นเพียงไอเดีย และแนวคิดเรื่องการนำคนกลุ่มหนึ่งไปปล่อยในพื้นที่ทุรกันดารให้แข่งขันกันเพื่อความอยู่รอด และมีการคัดออกเป็นเพียงแนวคิดทั่วไป ซึ่งไม่มีใครสามารถเป็น

เจ้าของลิขสิทธิ์ผูกขาดได้ องค์ประกอบที่ CBS อ้างว่าถูกลอกเลียนแบบ เช่น การทนทุกข์ทรมานในป่า การนั่งคุยรอบกองไฟ การทำภารกิจทางกายภาพ เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อทำรายการเกี่ยวกับความอยู่รอด อีกทั้งการแสดงออกของทั้งสองรายการมีความแตกต่างกัน เช่น รายการเซอร์ไวเวอร์ มีโทนจริงจัง ดราม่า และโหดร้าย ในขณะที่รายการแอมอะเซเลบริตี้ ฯ มีโทนตลกขบขันและเบาสมองกว่า ดังนั้นจึงไม่ถือว่าละเมิดลิขสิทธิ์ (Sharp, 2005) คดีดังกล่าวกลายเป็นบรรทัดฐานสำคัญที่มีคดีอื่น ๆ ต่อมา

ในปี พ.ศ.2555 คดี Big Brother vs The Glass House สถานีโทรทัศน์ CBS เจ้าของรายการบิ๊กบราเธอร์ ได้ฟ้องสถานี ABC โดยกล่าวหาว่ารายการใหม่ของ ABC ที่ชื่อรายการเดอะกลาสเฮ้าส์นั้นลอกเลียนแบบรูปแบบรายการของบิ๊กบราเธอร์ไป และมีการจ้างอดีตทีมงานของบิ๊กบราเธอร์ไปทำ ซึ่งอาจมีการนำความลับทางการค้าไปใช้ โดย CBS ได้ยื่นคำร้องต่อศาลขอให้มีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวเพื่อระงับไม่ให้ ABC ออกอากาศรายการเดอะกลาสเฮ้าส์ ซึ่งศาลสหรัฐปฏิเสธคำขอของ CBS ที่จะให้ระงับรายการ เพราะศาลมองว่าคอนเซปต์ รายการเรียลลิตี้แอบถ่ายคนในบ้านเป็นแค่ไอเดียทั่วไป (Loeb and Loeb LLP, 2012)

อย่างไรก็ตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกายังมีกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองรูปแบบรายการ นั่นคือเครื่องหมายการค้าและรูปลักษณ์ของสินค้า (Trade Dress) ภายใต้มาตรา 43(a) ของกฎหมาย *Lanham Act* (15 U.S.C. § 1125, 2012) ซึ่งให้ความคุ้มครองแก่ภาพลักษณ์โดยรวมของสินค้าหรือบริการ

ซึ่งหากผู้สร้างสรรค์สามารถพิสูจน์ได้ว่าภาพรวมและบรรยากาศของรายการมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวจนผู้บริโภคจดจำได้ การที่คู่แข่งทำรายการเลียนแบบให้ดูคล้ายกันจนผู้บริโภคสับสน ถือเป็นความผิด โดยในบริบทของรายการเกมโชว์ สิ่งที่อาจได้รับความคุ้มครองเป็นเครื่องหมายการค้าและรูปลักษณ์ของสินค้า ได้แก่ การออกแบบเวที รูปแบบการจัดแสง กราฟิกบนหน้าจอ หรือแม้กระทั่งเครื่องแต่งกายของพิธีกร หากผู้สร้างสรรค์สามารถพิสูจน์องค์ประกอบสำคัญ 3 ประการได้ ก็จะได้รับความคุ้มครอง ได้แก่

1. ไม่เป็นเพียงประโยชน์ใช้สอย คือ การออกแบบนั้นต้องไม่ได้มีไว้เพื่อผลทางด้านการใช้งานเพียงอย่างเดียว เช่น ปุ่มกดไฟมีไว้กด แต่หากทำรูปทรงของปุ่มที่เป็นเอกลักษณ์ถือเป็น Trade Dress

2. ความบ่งเฉพาะ ซึ่งหากผู้บริโภคเห็นฉาก หรือสีสันนี้แล้วทราบทันทีว่าเป็นรายการอะไร โดยไม่ต้องดูชื่อรายการ

3. ความน่าจะเป็นที่จะเกิดความสับสน การที่คู่แข่งทำรายการออกมาคล้ายกันจนผู้ชมเข้าใจผิดว่าเป็นรายการเดียวกัน หรือมาจากผู้ผลิตรายเดียวกัน

กรณีศึกษาที่น่าสนใจแม้จะเป็นคดีเกี่ยวกับวิดีโอเกมแต่สามารถเทียบเคียงได้กับเกมโชว์ คือคดี Tetris Holding, LLC v. Xio Interactive ซึ่งศาลแขวงรัฐนิวเจอร์ซีย์ได้วางบรรทัดฐานว่า แม้กติกาของเกมจะไม่มีลิขสิทธิ์ แต่รูปลักษณ์และสีสันที่เป็นเอกลักษณ์ของเกม Tetris นั้นเป็น Trade Dress ที่ได้รับความคุ้มครอง การลอกเลียนสีของบล็อกและสัดส่วนของหน้าจอจึงถือเป็นความผิด (Tetris Holding, LLC v. Xio Interactive, Inc., 2012)

นอกจากนี้ ในปี 2023 ศาลสูงสุดสหรัฐฯ ได้มีคำพิพากษาในคดี *Jack Daniel's Properties, Inc. v. VIP Products LLC* ซึ่งแม้จะเป็นคดีเกี่ยวกับสินค้าอุปโภค แต่ได้วางหลักการสำคัญที่จำกัดข้อต่อสู้เรื่อง

เสรีภาพในการแสดงออกในกรณีที่มีการใช้รูปลักษณ์ของผู้อื่นจนเกิดความสับสน ซึ่งเป็นการส่งสัญญาณว่าศาลสหรัฐฯ ให้ความสำคัญกับการปกป้องแบรนด์และรูปลักษณ์สินค้ามากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจเป็นผลดีต่อเจ้าของรูปแบบรายการโทรทัศน์ในการฟ้องร้องผู้ละเมิดในอนาคต (Jack Daniel's Properties, Inc. v. VIP Products LLC, 2023)

ประเทศเนเธอร์แลนด์

ประเทศเนเธอร์แลนด์มีกฎหมายลิขสิทธิ์ (Auteurswet, 1912) โดยศาลฎีกาเนเธอร์แลนด์มีแนวทางคำพิพากษาที่เอื้อต่อผู้สร้างสรรค์ โดยยึดหลักจากกฎหมายลิขสิทธิ์เนเธอร์แลนด์ Auteurswet มาตรา 10 ที่เปิดกว้างในการตีความงานสร้างสรรค์ มาตรานี้ระบุรายการงานที่ได้รับความคุ้มครอง เช่น หนังสือ ภาพวาด แต่ปิดท้ายด้วยวรรคที่เปิดช่องว่างว่า “...และโดยทั่วไปคือผลงานใด ๆ ในแผนกวรรณคดี วิทยาศาสตร์ หรือศิลปะ ไม่ว่าจะแสดงออกมาในรูปแบบใด” จากบทกฎหมายดังกล่าว ศาลฎีกาเนเธอร์แลนด์จึงสามารถตีความได้ว่ารูปแบบ รายการทีวี หรือรูปแบบรายการเกมโชว์ก็ถือเป็นผลงานในแผนกวรรณกรรม หรือศิลปะรูปแบบหนึ่ง แม้จะไม่มีคำว่ารูปแบบรายการทีวี หรือรูปแบบรายการเกมโชว์เขียนไว้ในกฎหมายโดยตรงก็ตาม

ศาลฎีกาเนเธอร์แลนด์ได้มีคำพิพากษาตัดสินคดีที่ Castaway บริษัทของ Charlie Parsons ผู้สร้างสรรค์รายการเซอร์ไวเวอร์ เป็นโจทก์ฟ้อง Endemol ผู้ผลิตรายการทีวีของเนเธอร์แลนด์ โดยโจทก์ฟ้องว่าจำเลยละเมิดลิขสิทธิ์รูปแบบรายการของเซอร์ไวเวอร์ โดยนำไปสร้างรายการเรียลลิตี้ที่มีลักษณะเหมือนกัน คือ การนำคนไปปล่อยเกาะ, การแบ่งเผ่า, การแข่งขัน, และสภาเผ่า ในคดีนี้จำเลยได้ต่อสู้ว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ของรายการ เช่น ฉากเกาะร้าง หรือวิธีการคัดออก เป็นเพียงไอเดียทั่วไปที่ไม่มีใครเป็นเจ้าของได้ ศาลฎีกาเนเธอร์แลนด์ได้ปรับใช้หลักกฎหมายที่สำคัญ และยอมรับรูปแบบรายการโทรทัศน์ เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ หากผ่านเกณฑ์ความคุ้มครอง EOK & PS

ศาลฎีกาเนเธอร์แลนด์ได้วางหลักเกณฑ์ความคุ้มครอง (The "EOK & PS" Test) ไว้ตั้งแต่ปี ค.ศ.1991 (Van Dale Lexicografie BV v. Romme, 1991) ว่างานที่จะได้รับความคุ้มครองต้องประกอบด้วยลักษณะเฉพาะตัว (EOK) และประทับตราส่วนตัวของผู้สร้างสรรค์ (PS) โดยนำหลักดังกล่าวมาปรับใช้กับคดีนี้ด้วย ซึ่งศาลเนเธอร์แลนด์ไม่ได้ดูแค่ว่างานนั้นเป็น "วรรณกรรม" หรือ "นาฏกรรม" แต่จะใช้เกณฑ์การพิจารณาความเป็นต้นฉบับ ดังนี้

หลัก EOK (Eigen Oorspronkelijk Karakter) งานนั้นต้องมีลักษณะเฉพาะตัวที่เป็นต้นฉบับของตัวเอง

หลัก PS (Persoonlijk Stempel) งานนั้นต้องสะท้อนถึง "ประทับตราแห่งบุคลิกภาพของผู้สร้างสรรค์" ซึ่งหมายถึงผลลัพธ์จากการเลือกสรรอย่างสร้างสรรค์ของมนุษย์ ไม่ใช่สิ่งที่ใคร ๆ ก็ทำออกมาเหมือนกันได้เพราะเทคนิคบังคับ

ศาลฎีกาเนเธอร์แลนด์วินิจฉัยว่า แม้องค์ประกอบแต่ละส่วนของรายการจะเป็นสิ่งที่ไม่มีลิขสิทธิ์ในตัวมันเอง แต่เมื่อผู้สร้างสรรค์ได้นำองค์ประกอบเหล่านั้นมาจัดวางลำดับ ผสมผสาน และสร้างเงื่อนไขกฎกติกาเข้าด้วยกันจนเกิดเป็นผลงานที่มีลักษณะเฉพาะตัว และสะท้อนถึงประทับตราแห่งบุคลิกภาพของ

ผู้สร้างสรรค์ผลงานรวมนั้นย่อมได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในฐานะงานชิ้นหนึ่ง (Castaway Television Productions Ltd. & Planet 24 Productions Ltd. v. Endemol, 2004) แนวทางนี้ช่วยอุดช่องว่างของหลัก “การแบ่งแยกความคิดและการแสดงออก” Idea-Expression Dichotomy ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะศาลไม่ได้มองแยกส่วน แต่มองที่สูตรผสมของความคิดสร้างสรรค์

บทวิเคราะห์

จากการที่กล่าวมาแล้ว แม้ว่ารูปแบบรายการเกมโชว์จะมีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง แต่กฎหมายลิขสิทธิ์คงมีปัญหาเกี่ยวกับขอบเขตการคุ้มครองรูปแบบรายการดังกล่าว (พรพจน์ วิรุฬห์ธนวงศ์ และคณะ, 2564)

เมื่อเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายของเนเธอร์แลนด์ จะเห็นได้ว่าแม้ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ มาตรา 6 จะได้วางหลักงานประเภทของงานอันมีลิขสิทธิ์ไว้ ได้แก่งานสร้างสรรค์ประเภทวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะ ของผู้สร้างสรรค์ไม่ว่างานดังกล่าวจะแสดงออกโดยวิธีหรือรูปแบบอย่างใด แต่การตีความของศาลยังเป็นไปโดยเคร่งครัด กล่าวคือต้องเข้าลักษณะงานใด ๆ ที่ระบุไว้ตามมาตรานี้ โดยยังไม่ขยายไปถึงรูปแบบรายการเกมโชว์

ในขณะที่เนเธอร์แลนด์กฎหมาย Auteurswet ตามมาตรา 10 ได้เปิดช่องให้งานใด ๆ ก็ได้ที่เป็นผลจากความคิดสร้างสรรค์หากผ่านหลักเกณฑ์ EOK & PS ก็จะได้รับความคุ้มครอง ทำให้ศาลเนเธอร์แลนด์วางหลักในคำพิพากษาให้รูปแบบรายการทีวีนั้นนับว่าเป็นงานลิขสิทธิ์ได้

ส่วนสหรัฐอเมริกาแม้กฎหมายลิขสิทธิ์จะไม่คุ้มครองถึงกติกา รูปแบบรายการเกมโชว์ เช่นเดียวกับกฎหมายไทย แต่สหรัฐอเมริกามีกฎหมายเครื่องหมายการค้าและรูปลักษณ์ของสินค้า Trade Dress ที่ห้ามลอกเลียนแบรนด์และรูปลักษณ์ของสินค้า และศาลตีความถึงภาพรวมและบรรยากาศของรายการมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวจนผู้บริโภคจดจำได้ ทำให้เจ้าของรายการหรือผู้สร้างสรรค์รายการเกมโชว์ ยังได้รับความคุ้มครองในรูปแบบรายการ แต่ในไทยการฟ้องเรื่องความคล้ายคลึงของรูปแบบรายการ ภายใต้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ยังไม่ได้รับความคุ้มครองเต็มที่ซึ่งอาจต้องไปใช้กฎหมายละเมิด หรือนิติกรรมสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งทำได้ยากมากว่า อันสะท้อนให้เห็นข้อจำกัดของระบบกฎหมายไทยในการคุ้มครองรูปแบบรายการเกมโชว์ ซึ่งมิได้เกิดจากองค์ประกอบเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง หากแต่เกิดจากการรวบรวมและจัดวางองค์ประกอบหลายประเภทเข้าด้วยกันอย่างสร้างสรรค์ การพิจารณาองค์ประกอบแต่ละส่วนแยกออกจากกันจึงไม่สามารถสะท้อนคุณค่าที่แท้จริงของผลงานได้

ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบทั้งสามประเทศจะเห็นได้ว่าปัญหาสำคัญของประเทศไทยมิใช่เพียงการที่กฎหมายลิขสิทธิ์ไม่คุ้มครองรูปแบบรายการเกมโชว์ แต่ยังรวมถึงการที่ยังไม่มีกลไกทางกฎหมายเฉพาะอื่น ๆ เข้ามาเพิ่มความคุ้มครองเช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศเนเธอร์แลนด์ ส่งผลให้ผู้สร้างสรรค์รายการเกมโชว์ของไทยมีความเสี่ยงต่อการถูกลอกเลียนแบบมากกว่าประเทศที่มีกลไกคุ้มครอง

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทความนี้สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบรายการเกมโชว์ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และมีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง แต่กฎหมายไทยยังให้ความคุ้มครองผู้สร้างสรรค์ไม่เต็มที่ การบังคับใช้กฎหมายยังคงยึดหลักการแบ่งแยกความคิดและการแสดงออก (Idea-Expression Dichotomy) อย่างเคร่งครัด จนไม่สามารถคุ้มครองรูปแบบรายการที่เกิดจากการรวบรวมและจัดวางองค์ประกอบสร้างสรรค์หลายส่วนเข้าด้วยกันได้ ส่งผลให้ผู้สร้างสรรค์เจ้าของรูปแบบรายการได้รับความเสียหายอันเกิดจากการคัดลอกรูปแบบรายการของคู่แข่ง และไม่สามารถปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาของตนเองได้ และการที่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ยังมิได้กำหนดให้รูปแบบรายการเกมโชว์เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์โดยชัดแจ้ง ส่งผลให้ผู้สร้างสรรค์รายการไม่สามารถได้รับความคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพเมื่อมีการลอกเลียนแบบรูปแบบรายการโดยคู่แข่งทางการค้า เพื่อให้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทยก้าวทันโลกธุรกิจคอนเทนต์และสามารถปกป้องความคิดสร้างสรรค์ของผู้สร้างสรรค์ได้ ผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงและประยุกต์ใช้กฎหมาย โดยแก้ไข พ.ร.บ.ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 โดยกำหนดนิยามหรือหลักเกณฑ์การคุ้มครองรูปแบบรายการให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยการประยุกต์แนวทางของประเทศเนเธอร์แลนด์ที่พิจารณาความเป็นงานสร้างสรรค์จากลักษณะเฉพาะตัวของผลงานและการสะท้อนบุคลิกภาพของผู้สร้างสรรค์ (EOK & PS Test) เพื่อให้สามารถคุ้มครององค์ประกอบของรูปแบบรายการที่เกิดจากการจัดวางและผสมผสานความคิดสร้างสรรค์หลายส่วนเข้าด้วยกัน โดยเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองรูปแบบรายการ ดังต่อไปนี้

“มาตรา 4/1 รูปแบบรายการ หมายความว่า การจัดวางองค์ประกอบต่าง ๆ ของรายการ อันได้แก่ โครงสร้างการดำเนินรายการ กติกาการแข่งขัน วิธีการคัดเลือกผู้เข้าร่วมรายการ ลำดับขั้นตอนการดำเนินรายการ องค์ประกอบทางศิลป์ การนำเสนอ และองค์ประกอบอื่นใดที่ผู้สร้างสรรค์ได้รวบรวม เรียบเรียง หรือออกแบบขึ้นอย่างเป็นระบบ จนก่อให้เกิดเอกลักษณ์เฉพาะของรายการนั้น”

“มาตรา 6/1 รูปแบบรายการที่มีลักษณะเป็นงานสร้างสรรค์ อันเกิดจากการเลือกสรร จัดวาง หรือรวบรวมองค์ประกอบต่าง ๆ อย่างมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถแสดงออกในรูปที่รับรู้ได้ ย่อมได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ ความคุ้มครองดังกล่าวไม่รวมถึงความคิด หลักการ กรรมวิธี หรือระบบที่ปรากฏอยู่ในรูปแบบรายการนั้น”

นอกจากนี้ ควรศึกษาและนำแนวคิดการคุ้มครองรูปลักษณ์ของสินค้า (Trade Dress) โดยออกกฎหมายเฉพาะที่คุ้มครองรูปลักษณ์ของสินค้าให้ชัดเจน เพื่ออุดช่องว่างกรณีที่มีการลอกเลียนแบบรูปแบบรายการจนผู้บริโภคสับสน

สำหรับผู้สร้างสรรค์ หรือเจ้าของรายการในระหว่างที่กฎหมายยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง ควรจัดทำคู่มือกติกาการแข่งขันให้ละเอียดที่สุด ปรับเปลี่ยนจากการเขียนกติกาทั่วไปเป็นการเขียนกติกาทางเทคนิคที่ระบุแสง สี มุมกล้อง และบทที่นำมาใช้ถ่ายทำซ้ำได้ เพื่อให้ได้รับความคุ้มครองในฐานะงานวรรณกรรมให้มากที่สุด รวมถึงใช้สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิที่รัดกุมในการปกป้องผลประโยชน์ทางธุรกิจแทนการพึ่งพากฎหมายลิขสิทธิ์เพียงอย่างเดียว

เอกสารอ้างอิง

กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2564). *คำอธิบายสรุปสาระสำคัญพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537*. https://www.ipthailand.go.th/th/dip-law-2/item/description_copyright.html

กสิรัฐ พลมณี. (2560). *แนวทางในการสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์ตามแนวทาง "เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์"*. [วิทยานิพนธ์ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยรังสิต. RSU Institutional Repository. https://rsuir-library.rsu.ac.th/handle/123456789/927

คมน์ทนงชัย ฉายไพโรจน์. (2555). *กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาฉบับสมบูรณ์* (พิมพ์ครั้งที่ 1). บานานา สวี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2681/2553. (2554,24 มกราคม). ค้นหาคำพิพากษาศาลฎีกา. https://deka.in.th/view-498977.html

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 11047/2551. (2551). ค้นหาคำพิพากษาศาลฎีกา. https://deka.in.th/deka/2551-11047

จักรกฤษณ์ ควรพจน์. (2559). *กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า* (พิมพ์ครั้งที่ 9). นิติธรรม.

ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2560). *ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา* (พิมพ์ครั้งที่ 11). นิติธรรม.

ดารพุธ ศรีธรรมวุฒิ. (2559). *งานอันมีลิขสิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับสัตว์*. [สารนิพนธปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. http://dspace.bu.ac.th/bitstream/123456789/1818/5/daraput.srit.pdf

ปวริศร เลิศธรรมเทวี .(2559). *ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา*. วิญญูชน

พรพจน์ วิรุฬห์ธนวงศ์, ชัยวุฒ ฉิมน้อย, กมลรัตน์ เอียดรอด, และ พิมพิสา จั่นเทศ. (2564). การจัดการเชิงกลยุทธ์การซื้อขายลิขสิทธิ์สำหรับรายการทีวีทั่วโลก. *วารสารมรดกเมืองโอ (ออนไลน์) สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย, 11*(2), 49-56. https://so01.tci-thaijo.org/index.php/EAUHJSocSci/article/view/247011

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. (2537, 21 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 111 ตอนที่ 59 ก, หน้า 1-34. https://www.ipthailand.go.th/images/3534/2565/Copyright/Copyright_Act2_TH.pdf

Auteurswet [Copyright Act]. (1912). https://wetten.overheid.nl/BWBR0001886/

Hoge Raad [Supreme Court of the Netherlands]. (2004, April 16). *Castaway Television Productions Ltd. & Planet 24 Productions Ltd. v. Endemol* (LJN AO3174). De Rechtspraak. https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:HR:2004:AO3174

Hoge Raad [Supreme Court of the Netherlands]. (1991, January 4). *Van Dale Lexicografie BV v. Romme* (NJ 1991, 608). De Rechtspraak. https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:HR:1991:ZC0104

Jack Daniel's Properties, Inc. v. VIP Products LLC, 599 U.S. 140 (2023). https://www.supremecourt.gov/opinions/22pdf/22-148_3e04.pdf

Loeb and Loeb LLP. (2012, July). CBS Broadcasting, Inc. v. American Broadcasting Companies, Inc. https://www.loeb.com/en/insights/publications/2012/07/cbs-broadcasting-inc-v-american-broadcasting-com__

Sharp/J.Matthew. (2005).The reality of reality television: Understanding the unique nature of the reality genre in copyright infringement cases. *Vanderbilt Journal of Entertainment and Technology Law, 8*(1), 177–205. https://scholarship.law.vanderbilt.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1410&context=jetlaw

Singh, S. (2011). *The Format Bible: What is it and why do I need one?* WIPO Magazine. https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2011/04/article_0006.html

Tetris Holding, LLC v. Xio Interactive, Inc., 863 F. Supp. 2d 394 (D.N.J. 2012). https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/new-jersey/njdce/3:2009cv06115/235418/61/

15 U.S.C. § 1125. (2012). *False designations of origin, false descriptions, and dilution forbidden*. Legal Information Institute, Cornell Law School. https://www.law.cornell.edu/uscode/text/15/1125

17 U.S.C. § 102(b). (1976). *Copyright Act of 1976*. https://www.law.cornell.edu/uscode/text/17/102

การพัฒนาแพลตฟอร์มธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์เพื่อส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์

Development of an E-Business Platform to Promote the Sales of Products of Community Enterprise Groups in Buriram Province

ปิติวรรณ ฝ้ายโคกสูง[1*] และ คธาวุฒิ จันบัวลา[2]

Pitiwan Faikhoksung[1*] and Khathawut Chanbuala[2]

[1,2]สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

[1,2]Program in Business Computer, Faculty of Management Sciences, Buriram Rajabhat University

*Corresponding author's email address: pitiwan03@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received)	วันที่แก้ไขบทความ (Revised)	วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)
9 มกราคม 2569	28 พฤษภาคม 2569	28 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการดำเนินธุรกิจและการตลาดออนไลน์ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ 2) วิเคราะห์ความต้องการและศักยภาพในการใช้ธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ 3) ออกแบบและพัฒนาแพลตฟอร์มธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ที่เหมาะสม และ 4) ทดสอบประสิทธิภาพและประเมินผลกระทบต่อยอดขาย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 คน ได้แก่ ผู้แทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 10 คน เจ้าหน้าที่สนับสนุน 5 คน และผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณเก็บจากผู้ซื้อ นักท่องเที่ยว และผู้บริโภคที่เคยซื้อหรือรับรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชนผ่านช่องทางออนไลน์ จำนวน 400 คน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ทดลองใช้แพลตฟอร์ม 5 กลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา Paired Samples t-test, One-way ANOVA และ Multiple Regression Analysis ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีปัญหาช่องทางจำหน่ายไม่ต่อเนื่อง ทักษะดิจิทัลจำกัด และขาดระบบสนับสนุนการตลาดออนไลน์ที่ครบวงจร 2) กลุ่มต้องการแพลตฟอร์มที่ใช้งานง่าย จัดการสินค้าได้เอง มีระบบชำระเงินปลอดภัย ติดตามคำสั่งซื้อได้ และมีต้นทุนเหมาะสม 3) แพลตฟอร์มที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยระบบหน้าร้านออนไลน์ หมวดหมู่สินค้า ค้นหาและกรองสินค้า รายละเอียดสินค้า ตะกร้าสินค้า ชำระเงิน จัดการคำสั่งซื้อ จัดการสินค้า และรายงานยอดขาย และ 4) หลังการใช้แพลตฟอร์ม ยอดขายเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 34.70 คำสั่งซื้อเพิ่มขึ้นร้อยละ 41.04 ลูกค้าใหม่เพิ่มขึ้นร้อยละ 42.19 และต้นทุนการตลาดลดลงร้อยละ 18.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้ซื้อมีความพึงพอใจโดยรวมระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.23) และผู้ขายมีความพึงพอใจโดยรวมระดับมาก ($\overline{X}$ =4.12) แสดงให้เห็นว่าแพลตฟอร์มธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์สามารถเพิ่มช่องทางการตลาด ยกระดับการแข่งขันและสนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: ธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์, วิสาหกิจชุมชน, แพลตฟอร์มดิจิทัล, การตลาดออนไลน์, เศรษฐกิจฐานราก

ABSTRACT

The objectives of the research were, 1) to investigate the current conditions and problems in business operations and online marketing of community enterprise groups in Buriram Province, 2) to analyze their needs and potential for adopting e-business, 3) to design and develop an appropriate e-business platform, and (4) to test its efficiency and evaluate its impact on sales. A mixed-methods approach was employed. Qualitative data were collected from 18 key informants, including 10 community enterprise representatives, 5 supporting officers, and 3 experts. Quantitative data were collected from 400 buyers, tourists, and consumers who had purchased or been exposed to community products through online channels, as well as from 5 community enterprise groups that participated in the platform trial. The data were analyzed using descriptive statistics, paired samples *t*-test, One-way ANOVA, and Multiple Regression Analysis at the .05 significance level. The findings revealed that; 1) the community enterprise groups faced problems related to inconsistent distribution channels, limited digital skills, and insufficiently integrated online marketing support systems, 2) they needed an easy-to-use platform that allowed users to manage products independently secure payment, order tracking, and affordable operating costs, 3) the developed platform consisted of an online storefront, product categories, search and filtering system, product detail pages, shopping cart, payment system, order management, product management, and sales reporting system; and 4) after platform implementation, average sales increased by 34.70%, the number of orders increased by 41.04%, and the number of new customers increased by 42.19%, and marketing costs decreased by 18.50%, with statistical significance at the .05 significance level. Overall buyer satisfaction was at a very high level, ($\overline{X}$ = 4.23), while seller satisfaction was also at a high level ($\overline{X}$ =4.12). The results indicate that the e-business platform can expand marketing channels, enhance competitiveness, and practically support the grassroots economy.

Keywords: E-Business, Community Enterprise, Digital Platform, Online Marketing, Grassroots Economy

บทนำ

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล (Digital Transformation) ทั้งด้านการผลิต การตลาด การจัดจำหน่าย และการสื่อสารกับผู้บริโภค การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการธุรกิจช่วยลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน เข้าถึงลูกค้าได้ตรงกลุ่ม และขยายโอกาสสู่ตลาดใหม่ทั้งในและต่างประเทศ

(สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2565) โดยเฉพาะในยุคที่พฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนไปสู่การเลือกซื้อสินค้าผ่านระบบออนไลน์มากขึ้น ช่องทางการขายแบบเดิม เช่น หน้าร้าน การออกบูธ หรือการจำหน่ายผ่านคนกลาง จึงไม่เพียงพอต่อการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจใหม่ (Kotler and Keller, 2016) ผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนถือเป็นฐานรากสำคัญของเศรษฐกิจไทย เนื่องจากสะท้อนทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และศักยภาพของชุมชนในการสร้างรายได้ วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการของชุมชนที่ดำเนินการโดยกลุ่มบุคคลที่มีวิถีชีวิตร่วมกัน เพื่อจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ ทั้งในด้านทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสังคม อันนำไปสู่การพึ่งพาตนเองและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง (พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2548)

จังหวัดบุรีรัมย์เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างหลากหลาย ข้อมูลจากกรมการพัฒนาชุมชน (2564) ระบุว่า จังหวัดบุรีรัมย์มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกว่า 2,454 กลุ่ม ครอบคลุมทั้ง 23 อำเภอ โดยมีผลิตภัณฑ์หลายประเภท เช่น ของใช้ อาหาร ผ้าและเครื่องแต่งกาย สมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร และเครื่องดื่ม อย่างไรก็ตาม แม้ผลิตภัณฑ์ชุมชนจะมีความหลากหลายและมีอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่ชัดเจน แต่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวนมากยังคงพึ่งพาช่องทางจำหน่ายแบบเดิม เช่น การออกบูธ งานแสดงสินค้า ตลาดชุมชน หรือการจำหน่ายผ่านคนกลาง ส่งผลให้รายได้ไม่ต่อเนื่องและไม่สามารถวางแผนการผลิต การตลาด และการขยายฐานลูกค้าได้อย่างมั่นคง แม้ว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะมีจุดแข็งด้านทุนชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการรวมกลุ่มของคนในชุมชน แต่การขาดระบบสนับสนุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย เช่น ระบบจัดการข้อมูลสินค้า การสื่อสารการตลาดออนไลน์ ระบบสั่งซื้อ ระบบชำระเงิน และระบบจัดส่งสินค้า ยังคงเป็นข้อจำกัดสำคัญต่อการเติบโตของธุรกิจชุมชนในระยะยาว (Porter, 2001) ดังนั้น การพัฒนาแพลตฟอร์มธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์จึงเป็นแนวทางสำคัญในการเพิ่มช่องทางการตลาด เชื่อมโยงผู้ผลิตกับผู้บริโภค ลดข้อจำกัดของช่องทางจำหน่ายแบบเดิม และเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์และการตลาดออนไลน์ส่วนใหญ่มุ่งศึกษาการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในภาพรวม หรือการใช้แพลตฟอร์มสำเร็จรูป เช่น Facebook, LINE, Shopee, Lazada และเว็บไซต์พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ทั่วไป มากกว่าการออกแบบแพลตฟอร์มที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีข้อจำกัดแตกต่างจากผู้ประกอบการทั่วไป ทั้งด้านทักษะดิจิทัล งบประมาณ บุคลากร การจัดการระบบหลังบ้าน การชำระเงิน การจัดส่งสินค้า และการดูแลช่องทางออนไลน์อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การนำรูปแบบ e-commerce ทั่วไปมาใช้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยตรง อาจยังไม่สามารถตอบโจทย์การใช้งานจริงของชุมชนได้อย่างครบถ้วน

การวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนาแพลตฟอร์มธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์เพื่อส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยออกแบบให้เป็นระบบสนับสนุนการตลาดดิจิทัลที่เชื่อมโยงข้อมูลสินค้า ผู้ผลิต ผู้ซื้อ การสั่งซื้อ การชำระเงิน การจัดส่ง และการติดตามผลด้านยอดขายอย่างเป็นระบบ การศึกษานี้มีความสำคัญทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ เนื่องจากช่วยเติมเต็มองค์ความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ในบริบทของวิสาหกิจชุมชน และสามารถใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนา

แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่อื่นได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการดำเนินธุรกิจและการตลาดออนไลน์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์

2. เพื่อวิเคราะห์ความต้องการและศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการใช้ธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์

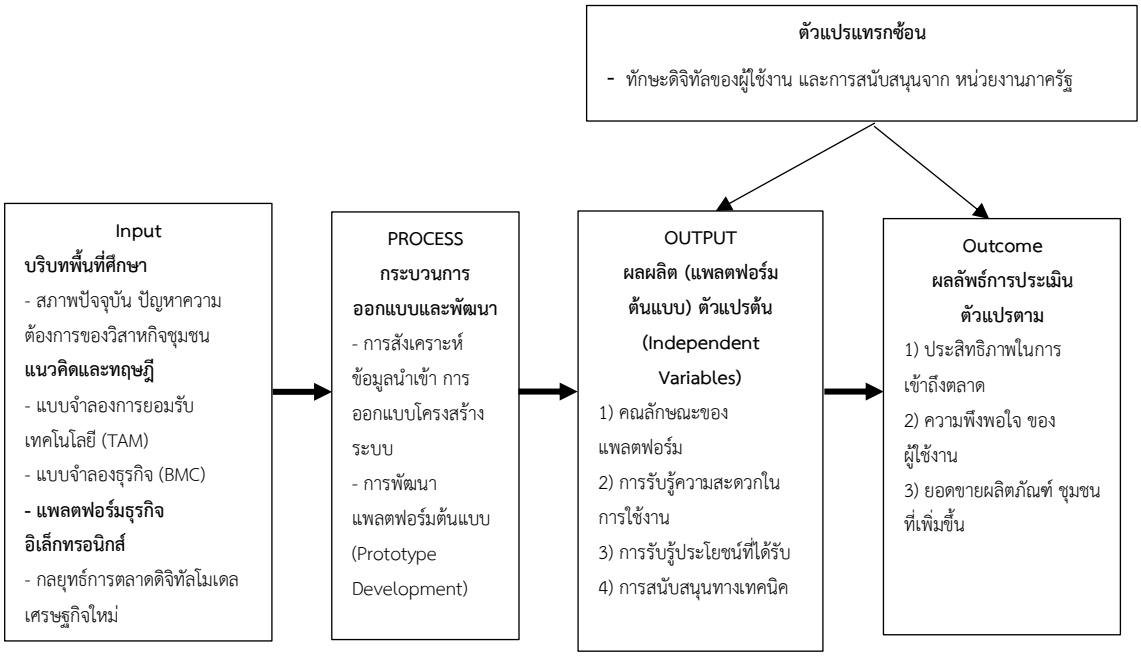
3. เพื่อออกแบบและพัฒนารูปแบบธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ที่เหมาะสมในการส่งเสริมการตลาดออนไลน์สำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชน

4. เพื่อทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ที่พัฒนาขึ้น และประเมินผลกระทบที่มีต่อยอดขาย

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้อาศัยกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญหลายประการเพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาแพลตฟอร์มธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ จากกรอบแนวคิดการวิจัย ผู้วิจัยกำหนดความสัมพันธ์ของตัวแปรโดยอาศัยแนวคิดการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) แนวคิดแบบจำลองธุรกิจ (Business Model Canvas: BMC) และแนวคิดแพลตฟอร์มธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ เป็นฐานในการอธิบายการพัฒนาแพลตฟอร์มที่เหมาะสมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยกำหนดให้ คุณลักษณะของแพลตฟอร์ม และ การรับรู้ความสะดวกในการใช้งาน เป็นตัวแปรต้นที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ของการใช้แพลตฟอร์ม ได้แก่ ประสิทธิภาพในการเข้าถึงตลาด ความพึงพอใจของผู้ใช้งาน และยอดขายผลิตภัณฑ์ชุมชน สำหรับ ตัวแปรตามประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ (1) ประสิทธิภาพในการเข้าถึงตลาด หมายถึง ความสามารถของแพลตฟอร์มในการช่วยให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเข้าถึงลูกค้ากลุ่มใหม่ เพิ่มช่องทางการจำหน่าย ลดการพึ่งพาการออกบูธหรืองานแสดงสินค้า และขยายตลาดจากระดับชุมชนไปสู่ตลาดออนไลน์ในวงกว้าง (2) ความพึงพอใจของผู้ใช้งาน หมายถึง ระดับความพึงพอใจของทั้งผู้ซื้อและผู้ขายที่มีต่อการใช้งานแพลตฟอร์ม ทั้งด้านความสะดวก ความน่าเชื่อถือ ความครบถ้วนของข้อมูลสินค้า ความปลอดภัยในการชำระเงิน การจัดการคำสั่งซื้อ และการบริการหลังการขาย และ (3) ยอดขายผลิตภัณฑ์ชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของมูลค่าการขาย จำนวนคำสั่งซื้อ จำนวนลูกค้าใหม่ และอัตราการซื้อซ้ำภายหลังการใช้แพลตฟอร์มธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้ ผู้วิจัยกำหนดให้ ทักษะดิจิทัลของผู้ใช้งาน และ การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เป็นตัวแปรแทรกซ้อนหรือปัจจัยเงื่อนไขที่อาจส่งผลต่อระดับความสำเร็จของการใช้แพลตฟอร์ม กล่าวคือ แม้แพลตฟอร์มจะได้รับการออกแบบให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมและใช้งานง่าย แต่หากผู้ใช้งานยังขาดทักษะดิจิทัล เช่น การถ่ายภาพสินค้า การเขียนรายละเอียดสินค้า การตอบข้อความลูกค้า การตรวจสอบคำสั่งซื้อ หรือการจัดการระบบหลังบ้าน อาจทำให้ผลลัพธ์ของการใช้แพลตฟอร์มไม่เกิดขึ้นอย่างเต็มที่ ในทางกลับกัน หากมีการอบรมให้คำปรึกษา ติดตามผล และสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่อง จะช่วยเสริมให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถใช้แพลตฟอร์มได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ดังนั้น ทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปรในการวิจัยนี้สามารถอธิบายได้ว่า คุณลักษณะของแพลตฟอร์มที่เหมาะสม และ การรับรู้ว่าแพลตฟอร์มใช้งานง่าย จะส่งผลเชิงบวกต่อการเข้าถึงตลาดและความพึงพอใจของผู้ใช้งาน ซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มยอดขายผลิตภัณฑ์ชุมชน ขณะเดียวกัน ทักษะดิจิทัลของผู้ใช้งานและการสนับสนุนจากภาครัฐจะเป็นปัจจัยที่ช่วยเสริม หรืออาจลดทอนความสัมพันธ์ดังกล่าว ขึ้นอยู่กับระดับความพร้อมและการสนับสนุนที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน แบ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ ออกแบบและพัฒนาแพลตฟอร์มธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งทดสอบประสิทธิภาพและประเมินผลกระทบของแพลตฟอร์มที่พัฒนาขึ้น

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ

1.1 ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจการตลาดออนไลน์ และการสนับสนุนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 18 คน ประกอบด้วย ผู้แทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 10 คน เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรสนับสนุน 5 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาชุมชนการตลาดออนไลน์ หรือแพลตฟอร์มดิจิทัล 3 คน

1.2 วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง โดยพิจารณาจากผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ชุมชน การจำหน่ายสินค้าออนไลน์ หรือการสนับสนุนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และคำนึงถึงความหลากหลายของประเภทผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ของใช้ อาหาร ผ้าและเครื่องแต่งกาย สมุนไพร และเครื่องดื่ม

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบบันทึกภาคสนาม และแบบ

บันทึกการประชุมกลุ่มย่อย โดยประเด็นคำถามครอบคลุมสภาพปัญหา ความต้องการ ศักยภาพการใช้แพลตฟอร์ม และแนวทางการออกแบบระบบที่เหมาะสม

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตภาคสนาม และการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการออกแบบองค์ประกอบและฟังก์ชันของแพลตฟอร์มธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์เชิงธีม เพื่อสังเคราะห์ประเด็นปัญหา ความต้องการ และแนวทางการพัฒนาแพลตฟอร์มให้เหมาะสมกับบริบทของกลุ่ม

2. การวิจัยเชิงปริมาณ

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยเชิงปริมาณแบ่งกลุ่มข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 กลุ่มผู้ซื้อ นักท่องเที่ยว และผู้บริโภคที่เคยซื้อ เคยสนใจ หรือเคยรับรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชนของจังหวัดบุรีรัมย์ผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น Facebook, LINE, เว็บไซต์, Shopee และ Lazada จำนวน 400 คน ใช้สำหรับศึกษาพฤติกรรมการรับรู้ การซื้อสินค้าออนไลน์ ปัญหาในการซื้อสินค้า ความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของแพลตฟอร์ม และความพึงพอใจของผู้ซื้อ

ส่วนที่ 2 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมทดลองใช้แพลตฟอร์ม จำนวน 5 กลุ่ม ใช้สำหรับเก็บข้อมูลผลการทดลองใช้แพลตฟอร์ม ได้แก่ ยอดขาย จำนวนคำสั่งซื้อ จำนวนลูกค้าใหม่ การเข้าถึงตลาด และความพึงพอใจของผู้ขาย เพื่อประเมินประสิทธิภาพและผลกระทบของแพลตฟอร์มที่พัฒนาขึ้น

2.2 วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มผู้ซื้อ นักท่องเที่ยว และผู้บริโภค จำนวน 400 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงร่วมกับการสุ่มแบบสะดวก โดยกำหนดคุณสมบัติว่าเป็นผู้ที่เคยซื้อ เคยสนใจ หรือเคยรับรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชนผ่านช่องทางออนไลน์ และยินดีตอบแบบสอบถาม ส่วนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ทดลองใช้แพลตฟอร์ม จำนวน 5 กลุ่ม ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยพิจารณาจากกลุ่มที่มีผลิตภัณฑ์พร้อมจำหน่าย มีความสนใจใช้ช่องทางออนไลน์ และครอบคลุมประเภทผลิตภัณฑ์ชุมชนที่หลากหลาย

2.3 ขนาดกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างผู้ซื้อ นักท่องเที่ยว และผู้บริโภค กำหนดจำนวน 400 คน โดยอ้างอิงการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับประชากรขนาดใหญ่หรือไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 ซึ่งได้ขนาดขั้นต่ำประมาณ 384 คน ผู้วิจัยจึงกำหนดเป็น 400 คน เพื่อให้เพียงพอต่อการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 5 กลุ่ม ใช้เป็นหน่วยทดลองใช้แพลตฟอร์มเพื่อเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการใช้งาน

2.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลัก แบ่งออกเป็นข้อมูลทั่วไป พฤติกรรมการรับรู้และการซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนผ่านออนไลน์ ความคิดเห็นต่อคุณลักษณะแพลตฟอร์ม การรับรู้ความสะดวกในการใช้งาน ความพึงพอใจ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม นอกจากนี้ ใช้แบบประเมินประสิทธิภาพแพลตฟอร์มและแบบบันทึกข้อมูลยอดขายก่อนและหลังการใช้แพลตฟอร์ม

2.5 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบประเมินประสิทธิภาพแพลตฟอร์มให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่าง

ข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย และคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 ถึง 1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างนำร่องจำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89 ซึ่งอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ และมีค่ามากกว่า 0.70

2.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน ด้วยแบบสอบถามทั้งแบบเอกสารและออนไลน์ รวมทั้งเก็บข้อมูลจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ทดลองใช้แพลตฟอร์ม จำนวน 5 กลุ่ม โดยเปรียบเทียบข้อมูลก่อนและหลังการใช้แพลตฟอร์ม ได้แก่ ยอดขาย จำนวนคำสั่งซื้อ จำนวนลูกค้าใหม่ และความพึงพอใจของผู้ขาย

2.7 การวิเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนสถิติเชิงอนุมานใช้ Paired Samples t-test เพื่อเปรียบเทียบผลก่อนและหลังใช้แพลตฟอร์ม ใช้ One-way ANOVA เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์จำแนกตามประเภทผลิตภัณฑ์ และใช้ Multiple Regression Analysis เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงตลาด ความพึงพอใจ และยอดขาย โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยนี้ได้รับการพิจารณาและอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การวิจัยในมนุษย์ ได้แก่ การขออนุญาตจากผู้ให้ข้อมูล การรักษาความลับของข้อมูลส่วนบุคคล การไม่ระบุชื่อผู้ให้ข้อมูล และการนำข้อมูลไปใช้เฉพาะเพื่อการวิจัยเท่านั้น

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยจากการศึกษาการพัฒนาแพลตฟอร์มธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์เพื่อส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ สามารถนำเสนอตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาในการดำเนินธุรกิจและการตลาดออนไลน์ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้แทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและผู้เชี่ยวชาญ พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ประสบปัญหาหลายมิติที่สะท้อนถึงช่องว่างระหว่างศักยภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนกับความสามารถในการเข้าถึงตลาดออนไลน์ ปัญหาเหล่านี้สามารถจำแนกออกเป็น 4 ประเด็นหลัก (1) ปัญหาด้านช่องทางการจำหน่ายที่ขาดความต่อเนื่อง ส่วนใหญ่ยังคงพึ่งพาการออกบูธแสดงสินค้าในงานอีเวนต์และงานมหกรรมโอทอปเป็นช่องทางหลัก ซึ่งแม้ว่าจะสามารถสร้างรายได้ได้ดีในช่วงที่มีงาน แต่เมื่อไม่มีงานแสดงสินค้า รายได้ของกลุ่มก็จะลดลงอย่างมีนัยสำคัญ สถานการณ์นี้ส่งผลให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนขาดเสถียรภาพทางรายได้และไม่สามารถวางแผนการผลิตในระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพ (2) ข้อจำกัดด้านทักษะและความรู้ด้านดิจิทัล จากการสำรวจพบว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 45-65 ปี และมีระดับการศึกษาไม่สูง ทำให้การเรียนรู้และปรับตัวเข้าสู่การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นไปอย่างช้า แม้ว่าบางกลุ่มจะมีการใช้ Facebook หรือ LINE เพื่อขายสินค้าบ้าง แต่การใช้งานยังไม่เป็นระบบและขาดประสิทธิภาพ (3) การขาดระบบสนับสนุนที่เป็นรูปธรรม แม้ว่าจะมีหน่วยงานภาครัฐ

และเอกชนจัดอบรมให้ความรู้ด้านการตลาดออนไลน์แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอยู่บ้าง แต่การอบรมเหล่านี้มักเป็นเพียงช่วงสั้น ๆ และขาดการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เมื่อกลุ่มเจอปัญหาจริงในการใช้งาน ก็ไม่มีที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญที่จะช่วยแก้ไขปัญหาได้ทันที (4) ปัญหาด้านต้นทุนและความคุ้มค่า การลงทุนพัฒนาเว็บไซต์หรือจ้างบุคลากรเฉพาะทางดูแลการตลาดออนไลน์ จากการสำรวจเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวและผู้ซื้อสินค้าที่เคยเปิดรับข้อมูลผ่านช่องทางออนไลน์ พบว่า ร้อยละ 68.5 ของผู้ตอบแบบสอบถามเคยซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนผ่านช่องทางออนไลน์ โดยช่องทางที่นิยมมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ Facebook (ร้อยละ 82.3) รองลงมาคือ LINE (ร้อยละ 45.2) และ Shopee/Lazada (ร้อยละ 38.7) ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่า Social Commerce โดยเฉพาะ Facebook ยังคงเป็นช่องทางหลักในการซื้อขายสินค้าชุมชนในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ผู้ซื้อส่วนใหญ่ยังคงประสบปัญหาในการใช้งาน เช่น ความยากในการสืบค้าข้อมูลสินค้า (ร้อยละ 54.2) ความไม่มั่นใจในการชำระเงิน (ร้อยละ 47.8) และการติดตามสถานะการจัดส่งที่ไม่สะดวก (ร้อยละ 51.3)

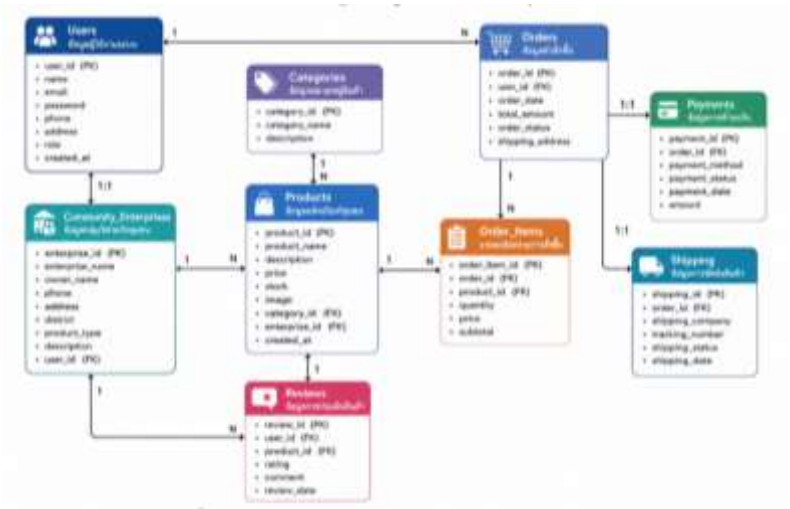
2. ความต้องการและศักยภาพในการใช้ธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ จากการวิเคราะห์ความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความคาดหวังต่อแพลตฟอร์มธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ที่จะช่วยแก้ปัญหาและสนับสนุนการทำงานของพวกเขาในหลายมิติ โดยสามารถสรุปความต้องการหลักได้ 5 ประการ ดังนี้ (1) ความต้องการแพลตฟอร์มที่ใช้งานง่ายและเข้าใจได้ไม่ยาก กลุ่มเป้าหมายต้องการระบบที่มีหน้าจอเมนูที่ชัดเจน ไม่ซับซ้อน มีคำแนะนำการใช้งานเป็นภาษาไทยที่เข้าใจง่าย และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองหรือด้วยการฝึกอบรมเพียงเล็กน้อย ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์หลายท่านระบุว่า "อยากได้ระบบที่กดง่าย ๆ ไม่ต้องไปจำอะไรเยอะ เหมือนใช้เฟซบุ๊กที่คุ้นเคยอยู่แล้ว" ความต้องการนี้สอดคล้องกับหลักการของทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) ที่เน้นว่า Perceived Ease of Use เป็นปัจจัยสำคัญต่อการยอมรับเทคโนโลยีใหม่ (2) ความต้องการระบบจัดการสินค้าที่ยืดหยุ่นและอัพเดทได้สะดวก กลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องการสามารถเพิ่ม แก้ไข หรือลบข้อมูลสินค้าได้ด้วยตนเอง รวมถึงการอัปโหลดรูปภาพ การกำหนดราคา การระบุจำนวนสินค้าคงคลัง และการเขียนคำบรรยายสินค้า (3) ความต้องการระบบชำระเงินที่หลากหลายและปลอดภัย (4) ความต้องการระบบติดตามคำสั่งซื้อและการจัดส่งที่โปร่งใส ทั้งผู้ซื้อและผู้ขายต้องการระบบที่แสดงสถานะคำสั่งซื้ออย่างชัดเจนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงการจัดส่งสำเร็จ เช่น "รอการยืนยันคำสั่งซื้อ" "กำลังเตรียมสินค้า" "จัดส่งแล้ว" และ "ได้รับสินค้าแล้ว" ระบบควรส่งการแจ้งเตือนผ่าน SMS หรือ LINE เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสถานะ เพื่อสร้างความมั่นใจและลดข้อสงสัยของลูกค้า (5) ความต้องการต้นทุนที่เหมาะสมและคุ้มค่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีงบประมาณจำกัด จึงต้องการแพลตฟอร์มที่มีค่าใช้จ่ายไม่สูงจนเกินไป หรือหากมีค่าใช้จ่าย ควรมีความชัดเจนและคุ้มค่ากับบริการที่ได้รับ

3 การออกแบบและพัฒนารูปแบบธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ถูกนำมาใช้เป็นข้อมูลตั้งต้นในการออกแบบและพัฒนาแพลตฟอร์มธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ โดยผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาหลักที่พบ ได้แก่ การขาดช่องทางการจำหน่ายที่ต่อเนื่อง การเข้าถึงข้อมูลสินค้าที่ยังไม่สะดวก ความไม่มั่นใจของผู้ซื้อในระบบชำระเงิน ความต้องการระบบติดตามคำสั่งซื้อที่ชัดเจน และข้อจำกัดด้านทักษะดิจิทัลของผู้ใช้งาน และ

จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงออกแบบแพลตฟอร์มให้มีลักษณะใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน และรองรับการใช้งานของทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย โดยจัดโครงสร้างระบบให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ หน้าแรกสำหรับนำเสนอสินค้าเด่นและประชาสัมพันธ์เรื่องราวของชุมชน หน้าหมวดหมู่สินค้าเพื่อช่วยให้ผู้ซื้อเข้าถึงสินค้าได้สะดวก ระบบค้นหาและกรองสินค้าที่ช่วยลดปัญหาการค้นหาข้อมูลสินค้า หน้ารายละเอียดสินค้าที่ให้ข้อมูลครบถ้วนเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจซื้อ ระบบตะกร้าสินค้าและชำระเงินที่ช่วยเพิ่มความสะดวกและความมั่นใจในการซื้อ และระบบจัดการคำสั่งซื้อที่ช่วยให้ผู้ขายสามารถติดตามและบริหารการขายได้อย่างเป็นระบบ

กล่าวได้ว่า การออกแบบแพลตฟอร์มในครั้งนี้ไม่ได้เป็นเพียงการพัฒนาเว็บไซต์เพื่อการขายสินค้าเท่านั้น แต่เป็นการออกแบบระบบบนพื้นฐานของปัญหาและความต้องการจริงของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งช่วยให้แพลตฟอร์มมีความเหมาะสมกับบริบทของผู้ใช้งาน และมีศักยภาพในการส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการออกแบบและพัฒนาแพลตฟอร์มธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์อย่างเฉพาะเจาะจง โดยนำแนวคิดจาก Business Model Canvas และ Platform Economy มาประยุกต์ใช้ ประกอบกับหลักการ User-Centered Design เพื่อให้แพลตฟอร์มมีความเหมาะสมทั้งในมิติของเทคโนโลยีและมิติของผู้ใช้งานจริง

ภาพที่ 2 ภาพรวมของระบบเว็บไซต์

แสดงภาพรวมโครงสร้างฐานข้อมูลของแพลตฟอร์มธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์เพื่อส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยประกอบด้วยตารางข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้ใช้งาน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน หมวดหมู่สินค้า สินค้า คำสั่งซื้อ รายละเอียดคำสั่งซื้อ การชำระเงิน การจัดส่ง และการประเมินสินค้า ความสัมพันธ์ของข้อมูลดังกล่าวสะท้อนกระบวนการทำงานของระบบตั้งแต่การนำเข้าสินค้า การเลือกซื้อสินค้า การสั่งซื้อ การชำระเงิน การจัดส่งสินค้า และการประเมินผลหลังการซื้อ ซึ่งช่วยให้แพลตฟอร์มสามารถจัดการข้อมูลการขายได้อย่างเป็นระบบและรองรับการใช้งานของทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย

โครงสร้างและองค์ประกอบหลักของแพลตฟอร์ม ประกอบด้วย 6 ส่วนสำคัญ

หน้าแรก (Homepage)

หน้าหมวดหมู่สินค้าและระบบค้นหาและกรองสินค้า

หน้ารายละเอียดสินค้า ระบบจัดการคำสั่งซื้อ

ระบบตะกร้าสินค้าและการชำระเงิน

ภาพที่ 3 โครงสร้างและองค์ประกอบหลักของแพลตฟอร์ม

นอกจากนี้ยังมีระบบรายงานและสถิติที่แสดงข้อมูลการขาย ช่วยให้ผู้ขายสามารถวิเคราะห์ประสิทธิภาพของสินค้าและวางแผนการตลาดได้ ในด้านเทคโนโลยีที่ใช้พัฒนา แพลตฟอร์มถูกออกแบบด้วย Responsive Web Design ทำให้สามารถแสดงผลและใช้งานได้อย่างเหมาะสมบนทุกอุปกรณ์ ทั้งคอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต และสมาร์ทโฟน ระบบฐานข้อมูลใช้ MySQL ซึ่งมีความเสถียรและปลอดภัยสูง รองรับการใช้งานพร้อมกันของผู้ใช้จำนวนมาก ส่วน Frontend พัฒนาด้วย HTML5, CSS3 และ JavaScript เพื่อความรวดเร็วและประสบการณ์การใช้งานที่ดี Backend พัฒนาด้วย PHP และ Laravel Framework เพื่อความมั่นคงและง่ายต่อการบำรุงรักษา นอกจากนี้ ยังมีการผสานระบบ API เชื่อมต่อกับ Payment Gateway และระบบจัดการขนส่ง เช่น Kerry Express และ Thailand Post เพื่อความสะดวกในการจัดส่งสินค้า

4. ผลการทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ที่พัฒนาขึ้น และการประเมินผลกระทบต่อยอดขาย ผลการทดสอบประสิทธิภาพและประเมินผลกระทบของแพลตฟอร์ม ดำเนินการจากข้อมูลเชิงปริมาณ 2 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลจากผู้ซื้อ นักท่องเที่ยว และผู้บริโภคที่เคยซื้อหรือเคยรับรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชนผ่านช่องทางออนไลน์ จำนวน 400 คน และข้อมูลจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมทดลองใช้แพลตฟอร์ม จำนวน 5 กลุ่ม ผลการเปรียบเทียบก่อนและหลังการใช้แพลตฟอร์มของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่า หลังการใช้แพลตฟอร์ม ยอดขายเฉลี่ยต่อเดือนเพิ่มขึ้นจาก 18,000.00 บาท เป็น 24,246.00 บาท คิดเป็นร้อยละ 34.70 จำนวนคำสั่งซื้อเฉลี่ยต่อเดือนเพิ่มขึ้นจาก 42.40 ครั้ง เป็น 59.80 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 41.04 และจำนวนลูกค้าใหม่เฉลี่ยต่อเดือนเพิ่มขึ้นจาก 25.60 คน เป็น 36.40 คน คิดเป็นร้อยละ 42.19

ขณะที่ต้นทุนการตลาดเฉลี่ยต่อเดือนลดลงจาก 7,200.00 บาท เป็น 5,868.00 บาท คิดเป็นร้อยละ 18.50 โดยผลการเปรียบเทียบด้วยสถิติ Paired Samples t-test พบว่า ผลลัพธ์ก่อนและหลังการใช้แพลตฟอร์มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาผลลัพธ์จำแนกตามประเภทผลิตภัณฑ์ พบว่า กลุ่มอาหารและเครื่องดื่มมียอดขายเพิ่มขึ้นสูงสุด ร้อยละ 42.50 รองลงมาคือ ผ้าและเครื่องแต่งกาย ร้อยละ 38.20 สมุนไพร ร้อยละ 32.10 และของใช้ ร้อยละ 28.90 ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ด้วย One-way ANOVA พบว่า ประเภทผลิตภัณฑ์มีผลต่ออัตราการเพิ่มขึ้นของยอดขายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าสินค้าที่มีโอกาสซื้อซ้ำสูง เช่น อาหาร เครื่องดื่ม และสมุนไพร มีแนวโน้มได้รับประโยชน์จากแพลตฟอร์มออนไลน์มากกว่าสินค้าที่มีรอบการซื้อไม่บ่อย ด้านการขยายฐานลูกค้า พบว่า จำนวนลูกค้าใหม่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 42.30 โดยลูกค้าใหม่ส่วนใหญ่เป็นลูกค้าจากต่างจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 67.80 ได้แก่ กรุงเทพฯ และปริมณฑล ร้อยละ 38.50 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 18.70 และภาคกลาง ร้อยละ 10.60 นอกจากนี้ อัตราการซื้อซ้ำโดยรวมอยู่ที่ร้อยละ 28.40 โดยผลิตภัณฑ์ที่มีอัตราการซื้อซ้ำสูงสุด คือ อาหารและเครื่องดื่ม ร้อยละ 45.20 รองลงมาคือ สมุนไพร ร้อยละ 32.10 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ซื้อ จำนวน 400 คน พบว่า ผู้ซื้อมีความพึงพอใจต่อแพลตฟอร์มโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.23 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.65 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความสะดวกในการใช้งาน มีค่าเฉลี่ย 4.38 รองลงมาคือ ระบบชำระเงินที่ปลอดภัย มีค่าเฉลี่ย 4.32 และการออกแบบที่สวยงามและน่าเชื่อถือ มีค่าเฉลี่ย 4.25 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความรวดเร็วในการจัดส่ง มีค่าเฉลี่ย 4.08 แต่ยังอยู่ในระดับมาก

ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ขายจากตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมทดลองใช้แพลตฟอร์ม จำนวน 5 กลุ่ม พบว่า ผู้ขายมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.12 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.58 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเพิ่มช่องทางการขาย มีค่าเฉลี่ย 4.45 รองลงมาคือ การเข้าถึงลูกค้าใหม่ มีค่าเฉลี่ย 4.28 และค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ย 4.22 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การสนับสนุนทางเทคนิค มีค่าเฉลี่ย 3.95 และระบบรายงานและสถิติ มีค่าเฉลี่ย 3.98 ซึ่งยังอยู่ในระดับมาก แต่เป็นประเด็นที่ควรพัฒนาเพิ่มเติมในอนาคต นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณจากข้อมูลผู้ซื้อ นักท่องเที่ยว และผู้บริโภค จำนวน 400 คน พบว่า คุณลักษณะของแพลตฟอร์ม การรับรู้ความสะดวกในการใช้งาน ทักษะดิจิทัลของผู้ใช้งาน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงตลาด ความพึงพอใจของผู้ใช้งาน และการรับรู้ผลลัพธ์ด้านยอดขายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการเข้าถึงตลาดได้ร้อยละ 61.10 อธิบายความพึงพอใจของผู้ใช้งานได้ร้อยละ 65.00 และอธิบายการรับรู้ผลลัพธ์ด้านยอดขายได้ร้อยละ 58.40 โดยสรุป แพลตฟอร์มธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ที่พัฒนาขึ้นสามารถช่วยเพิ่มช่องทางการจำหน่าย ขยายฐานลูกค้า เพิ่มยอดขาย ลดต้นทุนการตลาด และสร้างความพึงพอใจให้แก่ทั้งผู้ซื้อและผู้ขายได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ ความสำเร็จของแพลตฟอร์มขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของระบบที่เหมาะสม ความง่ายในการใช้งาน ทักษะดิจิทัลของผู้ใช้งาน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแพลตฟอร์มธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์เพื่อส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาในการดำเนินธุรกิจและการตลาดออนไลน์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ยังประสบปัญหาด้านช่องทางการจำหน่ายที่ไม่ต่อเนื่อง โดยส่วนใหญ่ยังพึ่งพาการออกบูธ งานแสดงสินค้า ตลาดชุมชน หรือการจำหน่ายผ่านคนกลางเป็นหลัก ส่งผลให้รายได้ไม่สม่ำเสมอและไม่สามารถวางแผนการผลิตและการตลาดในระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังพบข้อจำกัดด้านทักษะดิจิทัล การจัดการข้อมูลสินค้า การสื่อสารกับลูกค้า และระบบสนับสนุนหลังการอบรมที่ยังไม่ต่อเนื่อง ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แม้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะมีศักยภาพด้านผลิตภัณฑ์ อัตลักษณ์ท้องถิ่น และทุนภูมิปัญญาชุมชน แต่ยังขาดระบบสนับสนุนทางการตลาดดิจิทัลที่เหมาะสมกับบริบทของผู้ประกอบการชุมชน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับกุสุมา สีดาเพ็ง (2565) ที่ศึกษาการพัฒนารูปแบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมศักยภาพผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านกองแหะ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ด้านเทคโนโลยีและการทำธุรกิจออนไลน์อยู่ในระดับน้อย แม้จะมีการใช้ Facebook และ LINE ในการติดต่อสื่อสาร แต่ยังไม่สามารถใช้ช่องทางดังกล่าวเพื่อเพิ่มยอดขายได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีความต้องการพัฒนารูปแบบสื่อประชาสัมพันธ์และช่องทางการตลาดออนไลน์ที่เหมาะสมกับศักยภาพของกลุ่ม นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับรัตน์ชฎาพร ศรีสุระ และคณะ (2565) ที่ศึกษาการพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อเสริมศักยภาพวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าก่อ จังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้แนวคิดแบบอไจล์ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาแพลตฟอร์มสำหรับชุมชนควรเริ่มจากการสำรวจบริบท ความต้องการ และข้อจำกัดของผู้ใช้งานในพื้นที่ เพื่อให้ระบบที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบโจทย์การใช้งานจริงและเสริมศักยภาพการจำหน่ายสินค้าและบริการของชุมชนได้ ดังนั้น ปัญหาหลักของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์จึงไม่ได้อยู่ที่การขาดผลิตภัณฑ์หรือทุนทางภูมิปัญญา แต่เป็นปัญหาด้านช่องทางการตลาดและระบบสนับสนุนดิจิทัลที่ยังไม่เชื่อมโยงกับกระบวนการขายอย่างครบวงจร การพัฒนาแพลตฟอร์มธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์จึงเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างช่องทางจำหน่ายที่ต่อเนื่อง ลดการพึ่งพาช่องทางแบบเดิม และเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงลูกค้ากลุ่มใหม่

2. ความต้องการและศักยภาพในการใช้ธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความต้องการแพลตฟอร์มที่ใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน มีเมนูชัดเจน สามารถเพิ่ม แก้ไข และจัดการข้อมูลสินค้าได้ด้วยตนเอง มีระบบชำระเงินที่ปลอดภัย ระบบติดตามคำสั่งซื้อที่ชัดเจน และมีต้นทุนการใช้งานที่เหมาะสม ความต้องการดังกล่าวสะท้อนว่า การยอมรับเทคโนโลยีของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่ได้ขึ้นอยู่กับความทันสมัยของระบบเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความง่ายในการใช้งาน ความเชื่อมั่น และการรับรู้ว่าระบบสามารถช่วยแก้ปัญหาการขายได้จริง ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยีของ Davis (1989) ซึ่งอธิบายว่า การรับรู้ประโยชน์และการรับรู้ความง่ายในการใช้งานเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีของผู้ใช้ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ใช้ที่มีประสบการณ์ด้านเทคโนโลยีจำกัด

ขณะเดียวกัน Venkatesh and Davis (2000) ได้ขยายแนวคิดดังกล่าวและอธิบายว่า ผู้ใช้จะยอมรับเทคโนโลยีมากขึ้นเมื่อรับรู้ว่าระบบนั้นช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน และสามารถใช้งานได้ง่ายในบริบทการทำงานจริง ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับ Yawised and Apasrawirote (2022) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้ e-Payment ของ SMEs ในจังหวัดพิษณุโลก โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 413 ราย และพบว่าปัจจัยตามแนวคิดการยอมรับเทคโนโลยีมีความเกี่ยวข้องกับการใช้ระบบชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ของผู้ประกอบการ SMEs ผลดังกล่าวสนับสนุนข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ที่พบว่า ระบบชำระเงินที่ปลอดภัยและใช้งานง่ายเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยสร้างความมั่นใจแก่ผู้ซื้อและผู้ขายบนแพลตฟอร์ม ดังนั้น การพัฒนาแพลตฟอร์มธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรให้ความสำคัญกับการออกแบบที่ยึดผู้ใช้งานเป็นศูนย์กลาง ลดความซับซ้อนของขั้นตอน ใช้ภาษาและเมนูที่เข้าใจง่าย และมีระบบสนับสนุนหรือคู่มือการใช้งาน เพื่อให้ผู้ขายสามารถบริหารจัดการร้านค้าออนไลน์ได้ด้วยตนเองและเกิดการใช้งานอย่างต่อเนื่อง

3. การออกแบบและพัฒนารูปแบบธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ที่เหมาะสม ผลการวิจัยพบว่า แพลตฟอร์มธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ หน้าแรก หน้าหมวดหมู่สินค้า ระบบค้นหาและกรองสินค้า หน้ารายละเอียดสินค้า ระบบตะกร้าสินค้า ระบบชำระเงิน ระบบจัดการคำสั่งซื้อ ระบบจัดการสินค้า และระบบรายงานข้อมูลการขาย โดยองค์ประกอบเหล่านี้ถูกออกแบบจากผลการศึกษาปัญหาและความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยตรง ผลดังกล่าวสะท้อนว่า การพัฒนาแพลตฟอร์มสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่ควรเป็นเพียงการนำระบบ e-commerce ทั่วไปมาใช้ แต่ต้องออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทของผู้ประกอบการชุมชนที่มีข้อจำกัดด้านทักษะดิจิทัล งบประมาณ บุคลากร และระบบหลังบ้าน ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานของกุสุมา สีดาเพ็ง (2565) ที่พบว่าระบบดิจิทัลสำหรับวิสาหกิจชุมชนควรช่วยจัดการข้อมูลสินค้า ลดความซ้ำซ้อนของข้อมูล ลดความผิดพลาดในการจัดเก็บข้อมูล และสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางออนไลน์ที่เหมาะสม ขณะเดียวกัน รัตน์ชฎาพร ศรีสุระ และคณะ (2565) พบว่าการพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อเสริมศักยภาพวิสาหกิจชุมชนควรออกแบบบนฐานของการมีส่วนร่วมและความต้องการของชุมชน เพื่อให้ระบบที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับการใช้งานจริง งานวิจัยนี้จึงสนับสนุนแนวคิดดังกล่าว โดยนำปัญหาด้านช่องทางจำหน่าย การค้นหาข้อมูลสินค้า ความมั่นใจในการชำระเงิน และการติดตามคำสั่งซื้อ มาแปลงเป็นฟังก์ชันสำคัญของแพลตฟอร์ม เมื่อพิจารณาในเชิงแนวคิดธุรกิจ แพลตฟอร์มที่พัฒนาขึ้นยังสอดคล้องกับ Business Model Canvas ของ Osterwalder and Pigneur (2010) ที่เน้นการออกแบบคุณค่า ช่องทางการเข้าถึงลูกค้า ความสัมพันธ์กับลูกค้า กิจกรรมหลัก ทรัพยากรหลัก และโครงสร้างต้นทุนอย่างเชื่อมโยงกัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจแพลตฟอร์มของ Parker et al. (2016) ที่อธิบายว่าแพลตฟอร์มดิจิทัลมีบทบาทในการเชื่อมโยงผู้ผลิตและผู้บริโภค ลดข้อจำกัดของคนกลาง และสร้างคุณค่าผ่านเครือข่ายของผู้ใช้งาน กล่าวได้ว่า แพลตฟอร์มที่พัฒนาขึ้นในงานวิจัยนี้มีบทบาทเป็นระบบสนับสนุนธุรกิจชุมชน มากกว่าเป็นเพียงเว็บไซต์ขายสินค้าออนไลน์ เพราะสามารถเชื่อมโยงข้อมูลสินค้า ผู้ผลิต ผู้ซื้อ คำสั่งซื้อ การชำระเงิน การจัดส่ง และข้อมูลยอดขายไว้ในระบบเดียวกัน ซึ่งช่วยให้การบริหารจัดการการขายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความเป็นระบบมากขึ้น

4. การทดสอบประสิทธิภาพของแพลตฟอร์มและผลกระทบต่อยอดขาย ผลการทดสอบประสิทธิภาพพบว่า หลังการใช้แพลตฟอร์ม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมียอดขายเฉลี่ยต่อเดือน จำนวนคำสั่งซื้อ และจำนวนลูกค้าใหม่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขณะที่ต้นทุนการตลาดลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนให้เห็นว่าแพลตฟอร์มที่พัฒนาขึ้นช่วยเพิ่มประสิทธิภาพด้านการขาย การเข้าถึงตลาด และการลดต้นทุนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม เมื่อพิจารณาจำแนกตามประเภทผลิตภัณฑ์ พบว่า กลุ่มอาหารและเครื่องดื่มมียอดขายเพิ่มขึ้นสูงสุด รองลงมาคือ ผ้าและเครื่องแต่งกาย สมุนไพร และของใช้ ตามลำดับ ผลดังกล่าวสะท้อนว่า สินค้าที่มีโอกาสซื้อซ้ำสูงและมีความเหมาะสมต่อการจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ มีแนวโน้มได้รับประโยชน์จากแพลตฟอร์มมากกว่าสินค้าที่มีรอบการซื้อไม่บ่อย ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับ Ramdansyah and Taufik (2017) ที่ศึกษาการยอมรับ e-commerce ของ SMEs ในประเทศอินโดนีเซีย และพบว่าปัจจัยด้านความเข้ากันได้ของเทคโนโลยี ความพร้อมขององค์กร ประโยชน์ที่รับรู้ และแรงสนับสนุนจากภายนอก มีผลต่อการยอมรับ e-commerce และการยอมรับดังกล่าวส่งผลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของ SMEs ข้อค้นพบดังกล่าวสนับสนุนผลการวิจัยนี้ที่พบว่าคุณลักษณะของแพลตฟอร์ม การรับรู้ความสะดวกในการใช้งาน ทักษะดิจิทัล และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเข้าถึงตลาด ความพึงพอใจ และการรับรู้ผลลัพธ์ด้านยอดขาย นอกจากนี้ ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ซื้อพบว่า ผู้ซื้อมีความพึงพอใจสูงสุดในด้านความสะดวกในการใช้งานและระบบชำระเงินที่ปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Davis (1989); Yawised and Apasrawirote (2022) ที่ชี้ให้เห็นว่าความง่ายในการใช้งานและความเชื่อมั่นในระบบมีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีและการใช้งานจริง ส่วนผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ขายพบว่า ผู้ขายมีความพึงพอใจสูงสุดในด้านการเพิ่มช่องทางการขายและการเข้าถึงลูกค้าใหม่ ซึ่งสะท้อนว่าแพลตฟอร์มสามารถตอบโจทย์ปัญหาหลักของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ตรงประเด็น อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังพบว่า ด้านการสนับสนุนทางเทคนิคและระบบรายงานสถิติเป็นด้านที่ผู้ขายให้คะแนนต่ำกว่าด้านอื่น แม้จะยังอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาแพลตฟอร์มในระยะต่อไปควรให้ความสำคัญกับการอบรมเชิงลึก การให้คำปรึกษาเฉพาะกลุ่ม การจัดทำคู่มือการใช้งาน และการพัฒนาระบบรายงานข้อมูลให้เข้าใจง่าย เพื่อให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถใช้แพลตฟอร์มได้อย่างต่อเนื่อง

โดยสรุป การพัฒนาแพลตฟอร์มธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ที่เหมาะสมกับบริบทของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ สามารถช่วยแก้ปัญหาช่องทางการจำหน่ายที่ไม่ต่อเนื่อง เพิ่มโอกาสในการเข้าถึงตลาด ขยายฐานลูกค้า ลดต้นทุนการตลาด และเพิ่มยอดขายได้อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ ความสำเร็จของแพลตฟอร์มไม่ได้ขึ้นอยู่กับเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของระบบ ความง่ายในการใช้งาน ทักษะดิจิทัลของผู้ใช้งาน และการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จัดตั้งศูนย์สนับสนุนทางเทคนิคระดับจังหวัด เชื่อมโยงกับศูนย์ OTOP มีบุคลากรที่เข้าใจเทคโนโลยีและบริบทท้องถิ่น ให้บริการแบบ Walk-in โทรศัพท์ และลงพื้นที่

2. ข้อเสนอแนะเชิงบริหารจัดการ พัฒนาทักษะดิจิทัลแบบ Learning-by-Doing เน้นปฏิบัติจริง ใช้ Peer-to-Peer Learning จัดทำคู่มือภาษาท้องถิ่นพร้อมภาพและวิดีโอ จัดโครงสร้างทีมงาน (ทีมคอนเทนต์ ทีมจัดการคำสั่งซื้อ ทีมบริการลูกค้า ทีมพัฒนาผลิตภัณฑ์)

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป ศึกษาติดตามผลระยะยาว (1-3 ปี) ด้วย Longitudinal Survey หรือ Case Study ประเมินความยั่งยืนและผลกระทบตาม Triple Bottom Line Framework

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน. (2564). *รายงานสถานการณ์วิสาหกิจชุมชนประเทศไทย.* กระทรวงมหาดไทย.

กุสุมา สีดาเพ็ง. (2565). การพัฒนารูปแบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมศักยภาพผู้ประกอบการ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านกองแหะ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารลวะศรี, 6*(2), 19–33.

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548. (2548). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 122 ตอนที่ 6 ก. หน้า 1.

รัตน์ชฎาพร ศรีสุระ, สุพัตรา วะยะลุน, รัตนภรณ์ แซ่ลี้, และ วนษา สินจังหรีด. (2565). การพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อเสริมศักยภาพวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าก่อ จังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้แนวคิดแบบอไจล์. *วารสารวิชาการเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 7*(2), 66–79.

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2565). *รายงานเศรษฐกิจดิจิทัลประเทศไทย*. สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล.

Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly, 13*(3), 319–340.

Kotler, P. and Keller, K. L. (2016). *Marketing management* (15th ed.). Pearson.

Osterwalder, A. and Pigneur, Y. (2010). *Business model generation: A handbook for visionaries, game changers, and challengers*. John Wiley & Sons.

Parker, G. G., Van Alstyne, M. W. and Choudary, S. P. (2016). *Platform revolution: How networked markets are transforming the economy—and how to make them work for you*. W. W. Norton & Company.

Porter, M. E. (2001). Strategy and the Internet. *Harvard Business Review, 79*(3), 62–78.

Ramdansyah, A. D. and Taufik, H. E. R. (2017). Adoption model of e-commerce from SMEs perspective in developing country evidence: Case study for Indonesia. *European Research Studies Journal, 20*(4B), 227–243.

Venkatesh, V. and Davis, F. D. (2000). A theoretical extension of the technology acceptance model: Four longitudinal field studies. *Management Science, 46*(2), 186–204.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper & Row.

Yawised, K. and Apasrawirote, D. (2022). Factors influencing actual use of e-payment adoption by SMEs in Phitsanulok. *Journal of Business, Economics and Communications, 17*(4), 140–158.

ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาการให้บริการของผู้ให้บริการรับรองกับคุณภาพการรับรองความยั่งยืน: กรณีบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

The Relationship between Sustainability Assurance Tenure and Sustainability Assurance Quality: Evidence from Companies Listed on the Stock Exchange of Thailand

ภาณุวีร์ ไชยศรี[1], สุรชัย บุบผา[2*] และ อัฐพงษ์ ธีระคานนท์[3]

Panuwee chaisri[1], Surachai Bubpha[2*] and Attapong Teerakanon[3]

[1,2]หลักสูตรบัญชีบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย

[3]สาขาวิชาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

[1,2]Bachelor of Accountancy Program, Faculty of Business Administration, College of Asian Scholars

[3]Bachelor of Accountancy Program, Faculty of Business Administration,

Rajamangala University of Technology Thanyaburi

*Corresponding author's email address: Surachai@cas.ac.th

วันที่รับบทความ (Received)	วันที่แก้ไขบทความ (Revised)	วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)
22 กุมภาพันธ์ 2569	13 พฤษภาคม 2569	25 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

การรับรองความยั่งยืนมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความน่าเชื่อถือของการเปิดเผยข้อมูลด้านความยั่งยืนขององค์กรอย่างไรก็ตามหลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการรับรองความยั่งยืน (Sustainability Assurance Quality: SAQ) ยังมีจำกัด โดยเฉพาะในบริบทของตลาดเกิดใหม่ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาการให้บริการรับรองความยั่งยืน (Sustainability Assurance Tenure: SA_Tenure) และคุณภาพการรับรองความยั่งยืนของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยบริษัทที่มีการจัดทำรายงานความยั่งยืนและได้รับการรับรองจากบุคคลที่สามในช่วงปี พ.ศ. 2562–2567 จำนวน 231 ตัวอย่าง (Firm-year Observations) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้แบบจำลองการถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Model) โดยควบคุมผลกระทบคงที่ของอุตสาหกรรมและช่วงเวลา (Industry and Year Fixed Effects) ผลการวิจัยพบว่า ระยะเวลาการให้บริการรับรองความยั่งยืน (Sustainability Assurance Tenure: SA_Tenure) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพการรับรองความยั่งยืน แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($B = 0.109$, $p = 0.101$) ขณะที่ขนาดของบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพการรับรองความยั่งยืนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($B = 1.165$, $p < 0.01$) ในทางตรงกันข้าม การรับรองโดยผู้ให้บริการกลุ่ม Big4 มีความสัมพันธ์เชิงลบกับคุณภาพการรับรองความยั่งยืนอย่างมีนัยสำคัญ ($B = -2.381$, $p < 0.01$) ส่วนผลการดำเนินงานทางการเงิน

(ROA) และระยะเวลาในการจัดทำรายงานทางการเงิน (Audit_Lag) ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับคุณภาพการรับรองความยั่งยืน

คำสำคัญ: การรับรองความยั่งยืน, ระยะเวลาการให้บริการรับรองความยั่งยืน, คุณภาพการรับรองความยั่งยืน, ESG, บริษัทจดทะเบียน, ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ABSTRACT

Sustainability assurance plays an important role in enhancing the credibility of corporate sustainability disclosures. However, empirical evidence on the determinants of sustainability assurance quality (SAQ) remains limited, particularly in emerging markets. This study aimed to examine the relationship between sustainability assurance tenure (SA_Tenure) and sustainability assurance quality among companies listed on the Stock Exchange of Thailand. The sample consisted of 231 firm-year observations from companies that issued sustainability reports and obtained third-party assurance during the period of 2019–2024. Data were analyzed using a multiple regression model with industry and year fixed effects. SAQ was measured using a content analysis index based on prior literature. The results indicated that sustainability assurance provider tenure was positively associated with sustainability assurance quality; however, the relationship was not statistically significant (B = 0.109, p = 0.101). Firm size was found to have a significant positive relationship with SAQ (B = 1.165, p < 0.01). In contrast, assurance provided by Big 4 firms showed a significant negative association with SAQ (B = –2.381, p < 0.01). Meanwhile, financial performance (ROA) and reporting lag (Audit_Lag) were not significantly related to sustainability assurance quality.

Keywords: Sustainability Assurance, Sustainability Assurance Tenure, Sustainability Assurance Quality, ESG, Listed Companies, Stock Exchange of Thailand

บทนำ

การรายงานความยั่งยืนเป็นกลไกสำคัญในการสื่อสารข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล (ESG) ขององค์กรต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการรับรู้และความเชื่อมั่นของนักลงทุนและลูกค้า (KPMG, 2020) ความน่าเชื่อถือของรายงานความยั่งยืนยังคงเป็นประเด็นสำคัญ เนื่องจากข้อกังวลเกี่ยวกับความถูกต้องของข้อมูลที่เปิดเผย (O'Dwyer and Owen, 2005; Sethi et al., 2017) เพื่อตอบสนองต่อข้อกังวลดังกล่าว การรับรองความยั่งยืนโดยบุคคลที่สามจึงถูกนำมาใช้เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล ESG (Hummel et al., 2019) งานวิจัยก่อนหน้าพบว่าคุณภาพของการรับรองยังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในด้านแนวปฏิบัติและเนื้อหาของรายงาน (Perego and Kolk, 2012) ส่งผลให้

ประเด็นเกี่ยวกับคุณภาพการรับรองความยั่งยืน (Sustainability Assurance Quality:SAQ) ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นในวรรณกรรม (Perego, 2009; Martínez-Ferrero et al., 2018) โดยการรับรองที่มีคุณภาพสูงสามารถเพิ่มความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของข้อมูล ขณะที่การรับรองที่มีคุณภาพต่ำอาจมีบทบาทเพียงเชิงสัญลักษณ์ในการสร้างความชอบธรรมให้กับองค์กร (O'Dwyer and Owen, 2005; Hummel et al., 2019; PwC, 2023; Ruiz-Barbadillo and Martínez-Ferrero, 2023; Sethi et al., 2017)

หนึ่งในปัจจัยที่อาจมีอิทธิพลต่อคุณภาพการรับรองคือ ระยะเวลาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการรับรองกับบริษัทลูกค้า (Tenure) ซึ่งสะท้อนความสมดุลระหว่างประโยชน์จากการสะสมความรู้เกี่ยวกับองค์กรลูกค้าและความเสี่ยงด้านความเป็นอิสระของผู้ให้บริการรับรอง (O'Dwyer and Owen, 2005; Perego, 2009; Perego and Kolk, 2012) ระยะเวลาที่นานขึ้นอาจช่วยให้ผู้ให้บริการมีความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับองค์กรส่งผลให้การรับรองมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Martínez-Ferrero et al., 2018; Gaver and Utke, 2019) อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระยะยาวอาจก่อให้เกิดข้อกังวลเกี่ยวกับความเป็นอิสระและความเป็นกลางซึ่งอาจลดทอนความน่าเชื่อถือของการรับรองในมุมมองของผู้ใช้ข้อมูล (Milian et al., 2023; Ruiz-Barbadillo and Martínez-Ferrero, 2023) หลักฐานเชิงประจักษ์ในวรรณกรรมก่อนหน้ายังคงไม่สอดคล้องกันโดยบางการศึกษาพบความสัมพันธ์เชิงบวกจากการสะสมความรู้และประสบการณ์ ขณะที่บางงานวิจัยชี้ให้เห็นถึงความเสี่ยงด้านความเป็นอิสระจากความสัมพันธ์ระยะยาว (Martínez-Ferrero et al., 2018; Gaver and Utke, 2019; Perego, 2009; Perego and Kolk, 2012)

ในบริบทของประเทศไทยการรายงานความยั่งยืนและการเปิดเผยข้อมูล ESG ได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง (KPMG, 2020; Issarawornrawanich and Wuttichindanon, 2019; Katisart et al., 2023) อย่างไรก็ตามความน่าเชื่อถือของข้อมูล ESG ยังคงเป็นประเด็นสำคัญ เนื่องจากรูปแบบการเปิดเผยข้อมูลและการรับรองโดยบุคคลที่สามยังไม่มีมาตรฐานบังคับที่เป็นเอกภาพส่งผลให้คุณภาพการรับรองความยั่งยืนอาจแตกต่างกันระหว่างบริษัท นอกจากนี้ บริษัทจดทะเบียนใน Stock Exchange of Thailand สามารถเลือกหรือเปลี่ยนผู้ให้บริการรับรองได้ตามดุลยพินิจ ทำให้ระยะเวลาการให้บริการรับรองความยั่งยืน (Sustainability Assurance Tenure: SA_Tenure) มีความแตกต่างกัน ขณะที่หลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับผลของระยะเวลาดังกล่าวต่อคุณภาพการรับรองความยั่งยืนยังมีจำกัดแม้งานวิจัยในประเทศไทยส่วนใหญ่จะมุ่งศึกษาผลกระทบของการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนต่อผลการดำเนินงานทางการเงิน การตอบสนองของตลาด และความเสี่ยงของบริษัท (Suttipun et al., 2021; Suttipun and Yordudom, 2022; Suttipun, 2023; Sriersan et al., 2024) แต่การศึกษาปัจจัยกำหนดคุณภาพการรับรองความยั่งยืน โดยเฉพาะในมิติของระยะเวลาการให้บริการรับรองยังมีจำกัด ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาการให้บริการรับรองความยั่งยืนและคุณภาพการรับรองความยั่งยืนของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพื่อขยายองค์ความรู้และนำเสนอหลักฐานเชิงประจักษ์จากบริบทตลาดทุนไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินระดับคุณภาพการรับรองความยั่งยืน (Sustainability Assurance Quality: SAQ) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

2. เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาการให้บริการรับรองความยั่งยืน (SA_Tenure) และคุณภาพการรับรองความยั่งยืน (SAQ)

3. เพื่อควบคุมและตรวจสอบผลกระทบของปัจจัยอื่น ได้แก่ ขนาดของบริษัท (Size) ผลการดำเนินงานทางการเงิน (ROA) การรับรองโดยผู้ให้บริการกลุ่ม Big4 และระยะเวลาในการจัดทำรายงานทางการเงิน (Audit_Lag) ที่มีต่อคุณภาพการรับรองความยั่งยืน (SAQ)

สมมติฐานงานวิจัย

H1: ระยะเวลาความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทลูกค้ากับผู้ให้บริการรับรองความยั่งยืน (Sustainability Assurance Tenure: SA_Tenure) มีความสัมพันธ์กับคุณภาพการรับรองความยั่งยืน (Sustainability Assurance Quality: SAQ)

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสีย

ทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Theory) อธิบายว่า บริษัทมีความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่ายไม่เฉพาะผู้ถือหุ้น แต่รวมถึงลูกค้า พนักงาน ชุมชน และหน่วยงานกำกับดูแล (Stieb, 2009) การรักษาสมดุลผลประโยชน์ของกลุ่มเหล่านี้เป็นเงื่อนไขสำคัญต่อความชอบธรรมและความยั่งยืนขององค์กร (O'Dwyer and Owen, 2005; Perego and Kolk, 2012) เมื่อความสนใจด้านความยั่งยืนเพิ่มขึ้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงเรียกร้องข้อมูล ESG ที่มี ความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และสามารถตรวจสอบได้ (Perego, 2009; Hummel et al., 2019; Ruiz-Barbadillo and Martinez-Ferrero, 2023) ส่งผลให้บริษัทแสวงหาการรับรองจากบุคคลที่สามเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูลและลดความไม่สมมาตรของข้อมูล (Kolk and Perego, 2010; Perego and Kolk, 2012; PwC, 2023) ในบริบทประเทศไทย นักลงทุนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้ความสำคัญกับข้อมูล ESG มากขึ้นในการประเมินบริษัท (Sriersan et al., 2024; Suttipun and Yordudom, 2022) ดังนั้น การรับรองความยั่งยืนจึงเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความโปร่งใส และความรับผิดชอบขององค์กร โดยเฉพาะในประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ (O'Dwyer and Owen, 2005; Perego and Kolk, 2012; Sethi et al., 2017)

คุณภาพการรับรองความยั่งยืน

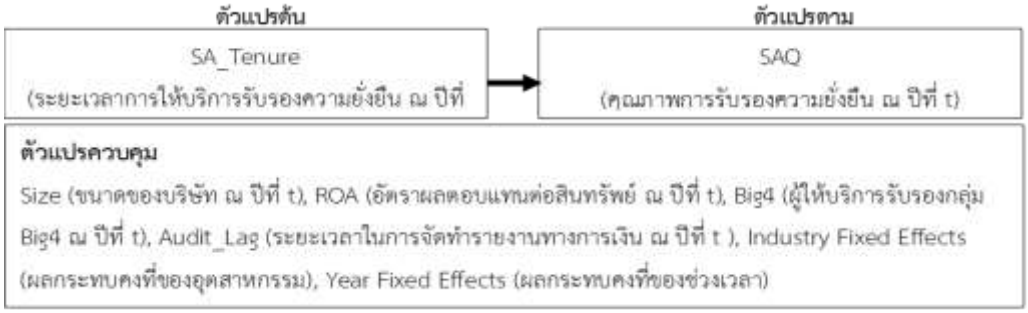
คุณภาพการรับรองความยั่งยืน (Sustainability Assurance Quality: SAQ) หมายถึง ระดับความน่าเชื่อถือ ความโปร่งใส และความครอบคลุมของรายงานการรับรอง ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถใช้ประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้านความยั่งยืนได้โดยตรง (O'Dwyer and Owen, 2005; Martínez-Ferrero et al., 2018; Ruiz-Barbadillo and Martinez-Ferrero, 2023) การรับรองที่มีคุณภาพสูงช่วยเพิ่ม

ความเชื่อมั่นต่อความถูกต้องของข้อมูล งานวิจัยก่อนหน้าพบว่าคุณภาพการรับรองอาจแตกต่างกันระหว่างบริษัท ผู้ให้บริการ และบริบทเชิงสถาบันของแต่ละประเทศ (Perego, 2009; Perego and Kolk, 2012; Simoni et al., 2020) โดยองค์ประกอบของ SAQ มักสะท้อนผ่านการเปิดเผยผู้รับรายงาน ความเป็นอิสระ ขอบเขตงาน มาตรฐานที่ใช้ เช่น ISAE 3000 และ AA1000AS วิธีการตรวจสอบ และข้อสรุปในรายงาน (O'Dwyer and Owen, 2005; Martínez-Ferrero et al., 2018; Ruiz-Barbadillo and Martinez-Ferrero, 2023) แม้ว่าการอ้างอิงมาตรฐานสากลจะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือ แต่บางกรณีอาจมีลักษณะเชิงสัญลักษณ์หรือเป็น "smoke screens" มากกว่าการรับรองเชิงสาระ (O'Dwyer and Owen, 2005; Perego and Kolk, 2012; Sethi et al., 2017; Gürtürk and Hahn, 2016) สำหรับบริบทประเทศไทย การเปิดเผยข้อมูล ESG มีทั้งเชิงปริมาณและเชิงบรรยาย ซึ่งอาจส่งผลต่อการรับรู้ความน่าเชื่อถือของข้อมูล จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ SAQ ในบริบทไทยอย่างเป็นระบบ (Katisart et al., 2023; Sriersan et al., 2024)

ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาการตรวจสอบและคุณภาพการรับรองความยั่งยืน

ระยะเวลาการให้บริการ (Tenure) หมายถึง ระยะเวลาความสัมพันธ์ต่อเนื่องระหว่างผู้ให้บริการรับรองกับบริษัทลูกค้า ซึ่งอาจส่งผลต่อคุณภาพการรับรองความยั่งยืน (Perego, 2009; Perego and Kolk, 2012) ในด้านหนึ่ง Tenure ที่ยาวขึ้นอาจช่วยให้ผู้ให้บริการสะสมความรู้เฉพาะลูกค้าและเพิ่มประสิทธิภาพในการประเมินข้อมูลที่ซับซ้อน ซึ่งอาจนำไปสู่คุณภาพการรับรองที่สูงขึ้น (Martínez-Ferrero et al., 2018; Gaver and Utke, 2019; Ruiz-Barbadillo and Martinez-Ferrero, 2023) ความสัมพันธ์ระยะยาวอาจเพิ่มความเสี่ยงด้านความเป็นอิสระและลดความเข้มงวดของผู้ให้บริการ จึงสะท้อนความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (trade-off) ระหว่างการสะสมความรู้และความเสี่ยงด้านความเป็นอิสระ (O'Dwyer and Owen, 2005; Perego, 2009; Ruiz-Barbadillo and Martinez-Ferrero, 2023) หลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับผลของ Tenure ต่อคุณภาพการรับรองยังไม่สอดคล้องกัน โดยบางการศึกษาพบความสัมพันธ์เชิงบวก ขณะที่บางงานเน้นความเสี่ยงด้านความน่าเชื่อถือของการรับรอง (Perego, 2009; Perego and Kolk, 2012; Martínez-Ferrero et al., 2018) สำหรับประเทศไทยแม้การรายงานความยั่งยืนได้รับการส่งเสริมมากขึ้น แต่งานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยกำหนด SAQ ยังมีจำกัด (Issarawornrawanich and Wuttichindanon, 2019; Katisart et al., 2023; Sriersan et al., 2024) ดังนั้น การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง Tenure และ SAQ จึงมีความสำคัญในการขยายองค์ความรู้ในบริบทตลาดเกิดใหม่ และนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดและสมมติฐานการวิจัยของการศึกษานี้

กรอบแนวคิดงานวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) ในช่วงปี พ.ศ. 2562–2567 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้เกณฑ์(sample selection criteria) โดยพิจารณาเฉพาะบริษัทที่มีการจัดทำรายงานความยั่งยืนและได้รับการรับรองจากบุคคลที่สามอย่างต่อเนื่องและมีข้อมูลครบถ้วนสำหรับตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา บริษัทที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วนถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ ส่งผลให้ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 231 ตัวอย่าง (Firm-year Observations) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางแสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ปี	2562	2563	2564	2565	2566	2567	รวม
จำนวนบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET)	722	735	773	808	821	853	
กลุ่มตัวอย่าง	22	24	35	45	52	53	231

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวัดค่าตัวแปร

คุณภาพการรับรองความยั่งยืน (SAQ) เป็นแนวคิดที่ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง งานวิจัยที่ผ่านมาใช้การวิเคราะห์เนื้อหาของรายงานการรับรองเป็นตัวแทนในการวัด โดยอ้างอิงกรอบของ O'Dwyer and Owen (2005) และมีการประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลาย (Perego, 2009; Kolk and Perego, 2010; Zorio et al., 2013; Martínez-Ferrero et al., 2018; Ruiz-Barbadillo and Martínez-Ferrero, 2023) การศึกษานี้จึงใช้ดัชนีการวิเคราะห์เนื้อหาตามแนวทางของ Martínez-Ferrero et al. (2018) ซึ่ง Ruiz-Barbadillo and Martínez-Ferrero (2023) ชี้ว่ารายงานการรับรองเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ของกระบวนการรับรอง เนื้อหาของรายงานสามารถสะท้อนระดับความสอดคล้องกับมาตรฐาน เช่น ISAE 3000, AA1000AS และ GRI ดังนั้น SAQ จึงถูกประเมินผ่านการวิเคราะห์เนื้อหาของรายงานการรับรอง โดยใช้เกณฑ์ 12 รายการตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เกณฑ์ในการประเมินคุณภาพของรายงานการตรวจสอบความยั่งยืน

ลำดับที่	เกณฑ์การวัด	คำอธิบาย	ระดับคะแนน (รวม 23 คะแนน)
1	ผู้รับรายงาน	การระบุถึงผู้ที่ได้รับการรายงานการรับรอง ในบรรทัดที่แยกออกมาโดยเฉพาะ หรือในเนื้อหาของรายงาน	0 = ไม่มีการระบุ 1 = ผู้รับรายงานเป็นบุคคลภายในองค์กร หรือ “ผู้อ่าน” 2 = ผู้รับรายงานเป็นผู้มีส่วนได้เสีย
2	ความรับผิดชอบของผู้ให้การรับรอง	การกล่าวถึงอย่างชัดเจนว่าผู้รายงานมีความรับผิดชอบในการแสดงความคิดเห็น (อิสระ) ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง (รายงานความยั่งยืน/สิ่งแวดล้อม/สังคม)	0 = ไม่มีการกล่าวถึง 1 = มีการกล่าวถึง
3	ความอิสระของผู้ให้การรับรอง	การกล่าวถึงความเป็นอิสระของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการรับรอง	0 = ไม่มีการกล่าวถึง 1 = มีการกล่าวถึงความเป็นอิสระ 2 = การปฏิบัติตามมาตรฐานจรรยาบรรณของความเป็นอิสระ, IFAC และ IESBA
4	วัตถุประสงค์ของการให้บริการการรับรอง	วัตถุประสงค์ที่ต้องการบรรลุผ่านการว่าจ้าง (ระบุระดับของการรับรองที่ตั้งใจจะให้)	0 = ไม่มีการกล่าวถึง 1 = ทบทวน, รับรองแบบจำกัด, ความคิดเห็นที่เป็นอิสระ, การรับรองที่เป็นอิสระ, การตรวจสอบภายนอก, การรับรองภายนอก หรือการตรวจสอบยืนยันภายนอก 2 = การรับรองอย่างสมเหตุสมผล หรือการรับรองอย่างสมเหตุสมผลและจำกัด (เช่นระดับการรับรองสองระดับที่แตกต่างกันสำหรับส่วนต่างๆ ของรายงาน)
5	ขอบเขตของการบริการให้การรับรอง	ความครอบคลุมของรายงานการให้คำรับรอง	0 = ไม่มีการกล่าวถึง 1 = อ้างอิงถึงการปล่อยก๊าซเรือนกระจก 2 = อ้างอิงถึงการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในหลายส่วน 3 = อ้างอิงถึงการปล่อยก๊าซเรือนกระจกตลอดทั้งรายงาน
6	เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินหลักฐานและให้ข้อสรุป	คำชี้แจงที่กล่าวถึงเกณฑ์เฉพาะที่ใช้ในการจัดทำรายงานความยั่งยืน (เช่น GRI และมาตรฐานที่พัฒนาขึ้นภายในองค์กร)	0 = ไม่มีการกล่าวถึง 1 = อ้างอิงเกณฑ์ที่ไม่ได้ใช้โดยทั่วไป 2 = การอ้างอิงถึงเกณฑ์ที่เผยแพร่ต่อสาธารณะ (เช่น เกณฑ์ที่พัฒนาขึ้นภายในองค์กรซึ่งเผยแพร่ในรายงานหรือ GRI)
7	มาตรฐานการรับรองที่ใช้	มาตรฐานที่ใช้ควบคุมการทำงานของผู้ให้บริการการรับรอง (AA1000AS, IAE 3000 เป็นต้น)	0 = ไม่มีการกล่าวถึง 1 = อ้างอิงเกณฑ์ที่ไม่ได้ใช้โดยทั่วไป 2 = อ้างอิงเกณฑ์ในประเทศที่ใช้โดยทั่วไป 3 = อ้างอิงเกณฑ์ AA1000AS, IAE3000

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลำดับที่	เกณฑ์การวัด	คำอธิบาย	ระดับคะแนน (รวม 23 คะแนน)
8	สรุปผลงานที่ได้ดำเนินการ	คำชี้แจงที่อธิบายการดำเนินการเพื่อไปสู่ข้อสรุป	0 = ไม่มีข้อมูลอ้างอิง 1 = มีข้อมูลอ้างอิง
9	ความมีสาระสำคัญ (จากมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย)	ระดับการให้ข้อมูลในแง่ของความสำคัญ (เมื่อบทสรุประบุว่ารายงานสอดคล้องกับหลักการของ AA1000 AS - ความสำคัญ, ความครบถ้วนสมบูรณ์ และการตอบสนอง -ซึ่งเข้าข่ายการอ้างอิงและจะได้รับคะแนนเป็น 1)	0 = ไม่มีการกล่าวถึง 1 = การอ้างอิงจำกัดอยู่ที่คำแถลงทั่วไป (เช่น “ครอบคลุมทุกแง่มุมที่สำคัญ” หรือ “...ในทุกแง่มุมที่สำคัญ...”) แต่ยังรวมถึงคำกล่าวในเชิงลบที่ว่าผู้รับรองไม่ได้ดำเนินการใด ๆ เพื่อยืนยันว่ารวมถึงปัญหาที่เกี่ยวข้อง/สำคัญทั้งหมดแล้ว 2 = อ้างอิงเกณฑ์ในประเทศที่ใช้โดยทั่วไป 3 = อ้างอิงเกณฑ์ AA1000AS, IAE3000
10	ความสมบูรณ์	คำแถลงที่แสดงว่าครอบคลุมทุกแง่มุมที่สำคัญโดยรายงาน (เมื่อสรุปว่ารายงานเป็นไปตามหลักการของ AA1000 AS ด้านความสำคัญ ความครบถ้วน และการตอบสนอง สิ่งนี้ถือเป็นการอ้างอิงและได้รับคะแนน 1)	0 = ไม่มีข้อมูลอ้างอิง 1 = มีข้อมูลอ้างอิง
11	การตอบสนองต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	คำแถลงที่อ้างอิงถึงขั้นตอนขององค์กร (หรือขาดขั้นตอน) ในการระบุผลประโยชน์และความกังวลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	0 = ไม่มีข้อมูลอ้างอิง 1 = มีข้อมูลอ้างอิง
12	ข้อสรุป/ความคิดเห็นโดยทั่วไป	คำแถลงที่แสดงถึงผลลัพธ์ของการตรวจสอบรับรอง (หากไม่มีข้อสรุปทั่วไป แต่ข้อสรุปจะอ้างอิงเฉพาะสามหลักการของ AA1000AS ของความมีสาระสำคัญ ความครบถ้วน และการตอบสนอง จะได้รับการกำหนดค่าเป็น 0)	0 = ไม่มีข้อมูลอ้างอิง 1 = คำแถลงอย่างง่ายที่แสดงความเห็นของผู้รับรอง (เช่น 'รายงานของ XY เป็นการนำเสนอที่เป็นธรรมเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร XY') ควรได้รับการกำหนดค่าเพียงหนึ่งเดียวหากข้อสรุปประกอบด้วยประโยคเดียวเท่านั้น 2 = คำแถลงอธิบาย (มากกว่าหนึ่งประโยค รวมถึงคำแนะนำสำหรับการปรับปรุงหากจำเป็น)

แหล่งที่มา Martinez-Ferrero et al. (2018)

คุณภาพการรับรองความยั่งยืนวัดจากตัวชี้วัดตามเกณฑ์ 12 รายการ (ตารางที่ 2) โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากรายงานการรับรองของแต่ละบริษัท โดยผู้ประเมินอิสระ 2 คน

ให้คะแนนแยกกัน และตรวจสอบความสอดคล้องด้วย Krippendorff's Alpha (Krippendorff, 2004) ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.74 อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ วิธีการนี้ถูกนำไปใช้กับรายงานจำนวน 231 รายงาน ตัวอย่างเช่น เกณฑ์ด้านความเป็นอิสระของผู้ให้การรับรองให้คะแนน 0 เมื่อไม่กล่าวถึง 1 เมื่อมีการกล่าวถึง และ 2 เมื่อมีการกล่าวถึงพร้อมระบุการปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณของ IFAC และ IESBA สำหรับตัวแปรต้น ระยะเวลาการให้บริการรับรองความยั่งยืน (SA_Tenure) วัดจากจำนวนปีสะสมที่ผู้ให้บริการรายเดียวกันให้บริการแก่บริษัทลูกค้า ซึ่งสอดคล้องกับวรรณกรรมเกี่ยวกับ tenure และคุณภาพการสอบบัญชี (Lim and Tan, 2008; Gul et al., 2009; Perego, 2009)

แบบจำลองการถดถอย

การวิเคราะห์สมมติฐานวิจัยโดยใช้แบบจำลองการถดถอยโดยได้รวม Industry Fixed Effects และ Year Fixed Effects เพื่อควบคุมความแตกต่างเชิงระบบระหว่างอุตสาหกรรมและช่วงเวลา ซึ่งอาจมีอิทธิพลต่อคุณภาพการรับรองความยั่งยืน รายละเอียดเกี่ยวกับสัญลักษณ์ของตัวแปรและวิธีการวัดค่าของตัวแปรแต่ละตัวแสดงไว้ในตารางที่ 3

$$SAQ_{it} = \beta_0 + \beta_1 SA\_Tenure_{it} + \beta_2 Size_{it} + \beta_3 ROA_{it} + \beta_4 Big4_{it} + \beta_5 Audit\_Lag_{it} + \varepsilon_{it}$$

ตารางที่ 3 อธิบายสัญลักษณ์ของตัวแปรและการวัดค่าของตัวแปร

สัญลักษณ์	ตัวแปร	การวัดค่าตัวแปร
ตัวแปรตาม		
SAQ	คุณภาพการรับรองความยั่งยืน ในปีที่ t	คะแนนจากการวิเคราะห์รายงานการรับรองความยั่งยืนที่มีค่าตั้งแต่ 0 ถึง 23
ตัวแปรต้น		
SA_Tenure	ระยะเวลาการปฏิบัติงานรับรองความยั่งยืน ณ ปีที่ t	จำนวนปีสะสมที่ผู้ให้บริการรับรองรายเดียวกันได้รับการว่าจ้างจากบริษัทลูกค้า
ตัวแปรควบคุม		
Size	ขนาดของบริษัท ณ ปีที่ t	ลอการิทึมของสินทรัพย์รวม
ROA	อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ ณ ปีที่ t	กำไรสุทธิ / สินทรัพย์รวม
Big4	ประเภทของผู้ให้บริการรับรองของปี t	ประเภทของผู้ให้บริการรับรอง วัดค่าเป็นตัวแปรจำลองให้มีค่าเป็น 1 เมื่อผู้ให้บริการรับรองเป็น Big4 หากไม่ใช่ให้มีค่าเป็น 0
Audit_Lag	ระยะเวลาในการจัดทำรายงานความยั่งยืน ในปีที่ t	เวลาที่ใช้ในการจัดทำรายงานความยั่งยืนหลังจากสิ้นสุดรอบบัญชี

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติเชิงพรรณนาของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สถิติเชิงพรรณนา

ตัวแปร	N	Minimum	Maximum	Mean	Median	Mode	Std. Deviation	Skewness
SA_Tenure	231	1	13	3.26	–	–	2.509	–
Size	231	3.52	6.57	5.23	–	–	0.623	–
ROA	231	-5.04	28.46	5.71	–	–	4.901	–
Big4	231	0	1	0.19	–	–	0.39	–
Audit_Lag	231	37	261	88.84	–	–	44.692	–
SAQ	231	12	23	18.48	19	20	2.68	-0.44

หมายเหตุ: N=231

จากตารางที่ 4 พบว่า ระยะเวลาการให้บริการรับรองความยั่งยืน (SA_Tenure) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.26 ปี สะท้อนว่าบริษัทในกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับผู้ให้บริการรับรองในระดับปานกลาง ขณะที่คุณภาพการรับรองความยั่งยืนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 18.48 จากคะแนนเต็ม 23 คะแนน ซึ่งอยู่ในระดับค่อนข้างสูง โดยค่ามัธยฐาน (Median = 19.00) และฐานนิยม (Mode = 20) มีค่าสูงกว่าค่าเฉลี่ยเล็กน้อย และค่า Skewness มีค่าเป็นลบ (-0.440) สะท้อนว่าข้อมูลมีแนวโน้มกระจุกตัวในช่วงคะแนนสูง (Negative Skewness) และอาจส่งผลต่อความสามารถของเครื่องมือวัดในการจำแนกความแตกต่างของคุณภาพรายงานในบางระดับ นอกจากนี้ ตัวแปร Big4 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.19 หรือคิดเป็นร้อยละ 19 แสดงให้เห็นว่าบริษัทส่วนใหญ่ในกลุ่มตัวอย่างไม่ได้ใช้บริการผู้ให้บริการรับรองกลุ่ม Big4

วิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 วิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Correlation Matrix)

ตัวแปร	SA_Tenure	Size	ROA	Big4	Audit_Lag	SAQ
SA_Tenure	1					
Size	0.274**	1				
ROA	-0.082	-0.197**	1			
Big4	-0.098	0.069	-0.018	1		
Audit_Lag	-0.057	-0.168*	0.154*	-0.105	1	
SAQ	0.211**	0.279**	-0.059	-0.336**	-0.038	1

หมายเหตุ N=231,*p < 0.05,** p < 0.01

จากตารางที่ 5 พบว่า ระยะเวลาการให้บริการรับรองความยั่งยืน (SA_Tenure) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพการรับรองความยั่งยืน (SAQ) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.211$, $p < 0.01$) สะท้อนว่า

ระยะเวลาความสัมพันธ์ที่ยาวนานขึ้นอาจช่วยให้ผู้ให้บริการรับรองสะสมความรู้เฉพาะลูกค้า และสอดคล้องกับข้อเสนอในวรรณกรรมก่อนหน้า นอกจากนี้ ขนาดของบริษัท (Size) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ SAQ อย่างมีนัยสำคัญ ($r = 0.279$, $p < 0.01$) บ่งชี้ว่าบริษัทขนาดใหญ่มีแนวโน้มที่จะมีคุณภาพการรับรองความยั่งยืนสูงกว่าในทางตรงกันข้ามตัวแปร Big4 มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ SAQ อย่างมีนัยสำคัญ ($r = -0.336$, $p < 0.01$) ซึ่งสะท้อนลักษณะความสัมพันธ์ที่แตกต่างจากความคาดหมายเชิงทฤษฎีบางส่วน นอกจากนี้ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระอยู่ในระดับต่ำ และค่า Variance Inflation Factor (VIF) ต่ำกว่าเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (ไม่เกิน 10) แสดงว่าแบบจำลองการถดถอยไม่มีปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (multicollinearity) (Hair et al., 2019; Gujarati and Porter, 2009)

ผลการประเมินความเหมาะสมของแบบจำลองการถดถอยดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 สรุปผลแบบจำลองการถดถอย (Regression Model Summary)

Model	R	R^2	Adjusted R^2	Std. Error	F	Sig.	Durbin–Watson
1	0.463	0.214	0.197	2.402	12.27	0.000	1.54

หมายเหตุ: Dependent variable: SAQ, Predictors: SA_Tenure, Size, ROA, Big4, Audit_Lag, N=231

จากตารางที่ 6 พบว่า แบบจำลองการถดถอยมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 12.270$, $p < 0.001$) แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษาสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพการรับรองความยั่งยืน (SAQ) ได้อย่างมีนัยสำคัญ ค่า Adjusted R^2 เท่ากับ 0.197 สะท้อนว่าแบบจำลองสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ในระดับที่เหมาะสม นอกจากนี้ ค่าสถิติ Durbin–Watson มีค่าเท่ากับ 1.540 ซึ่งอยู่ในช่วงที่ยอมรับได้ และไม่บ่งชี้ถึงปัญหาความสัมพันธ์ของค่าคลาดเคลื่อน (Autocorrelation)

ผลการวิเคราะห์แบบจำลองการถดถอยเชิงพหุคูณ ดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์การถดถอย: ความสัมพันธ์ระหว่าง Audit Tenure และ Sustainability Assurance Quality

ตัวแปร	Coefficient (B)	Std. Error	t-value	Sig.
Constant	12.597	1.505	8.367	0.000
SA_Tenure	0.109	0.066	1.644	0.101
Size	1.165***	0.272	4.281	0.000
ROA	0.000	0.033	0.006	0.995
Big4	-2.381***	0.412	-5.781	0.000
Audit_Lag	-0.001	0.004	-0.385	0.701

หมายเหตุ: Dependent variable: SAQ, N = 231 Robust standard errors are reported.

Industry fixed effects and year fixed effects are included in the regression model.

*** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.10$

จากตารางที่ 7 แสดงให้เห็นว่า ระยะเวลาการให้บริการรับรองความยั่งยืน (SA Tenure) มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก (B = 0.109) แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (p = 0.101) สะท้อนว่า ระยะเวลาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการรับรองและบริษัทลูกค้าอาจไม่ได้มีบทบาทโดยตรงต่อคุณภาพการรับรองความยั่งยืน ในทางตรงกันข้าม ขนาดของบริษัท (Size) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพการรับรองความยั่งยืน (SAQ) อย่างมีนัยสำคัญ (B = 1.165, p < 0.001) ขณะที่ตัวแปร Big4 มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ SAQ อย่างมีนัยสำคัญ (B = –2.381, p < 0.001) ซึ่งอาจสะท้อนความแตกต่างของประเภทผู้ให้บริการรับรอง (Assurance Provider Type) โดยผู้ให้บริการที่ไม่ใช่สำนักงานสอบบัญชี เช่น บริษัทที่ปรึกษาหรือวิศวกรรม อาจมีความเชี่ยวชาญ ด้าน ESG และสามารถประเมินข้อมูลเชิงเนื้อหาได้ลึกซึ้งกว่า ในขณะที่ผู้ให้บริการกลุ่ม Big4 อาจมุ่งเน้นกระบวนการตรวจสอบมากกว่าเนื้อหาสาระ ผลลัพธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับบริบทของประเทศไทยที่ยังไม่มีมาตรฐานบังคับด้านการรับรองความยั่งยืนอย่างเป็นเอกภาพ ทำให้คุณภาพการรับรองอาจแตกต่างกันตามประเภทของผู้ให้บริการ ขณะที่ ROA และ Audit_Lag ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับ SAQ และแบบจำลองโดยรวมไม่พบปัญหา Multicollinearity

อภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่า SA_Tenure มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกแต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับวรรณกรรมที่เสนอว่าระยะเวลาความสัมพันธ์มีลักษณะสองด้าน กล่าวคือ แม้ความสัมพันธ์ระยะยาวอาจช่วยให้ผู้ให้บริการรับรองสะสมความรู้เฉพาะลูกค้า แต่ก็อาจเพิ่มความเสี่ยงด้านความเป็นอิสระและความเป็นกลาง (Perego, 2009; Perego and Kolk, 2012) สะท้อนว่าผลของ tenure ต่อคุณภาพการรับรองอาจขึ้นอยู่กับบริบทของตลาดและสภาพแวดล้อมเชิงสถาบัน นอกจากนี้ Size มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ SAQ อย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้าที่เสนอว่าบริษัทขนาดใหญ่เผชิญแรงกดดันจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากกว่า และมีแรงจูงใจในการเปิดเผยข้อมูลที่มีคุณภาพสูง (Perego and Kolk, 2012; Martínez-Ferrero et al., 2018) ในทางตรงกันข้าม Big4 มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ SAQ อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นผลที่แตกต่างจากความคาดหมายทั่วไปที่มักเชื่อว่าผู้ให้บริการกลุ่ม Big4 ให้คุณภาพการตรวจสอบที่สูงกว่าผลลัพธ์นี้อาจสะท้อนว่า “ชื่อเสียงของผู้ให้บริการ” ไม่ได้เป็นตัวบ่งชี้คุณภาพของการรับรองความยั่งยืนในเชิงเนื้อหาเสมอไป โดยเฉพาะเมื่อคุณภาพถูกวัดผ่านดัชนีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นอกจากนี้ ยังอาจสะท้อนความแตกต่างของประเภทผู้ให้บริการรับรอง (Assurance Provider Type) ระหว่างสำนักงานสอบบัญชีกับบริษัทที่ปรึกษาหรือวิศวกรรม ซึ่งอาจมีความเชี่ยวชาญด้าน ESG และสามารถประเมินข้อมูลเชิงเนื้อหาได้ลึกซึ้งกว่า สอดคล้องกับวรรณกรรมที่ชี้ว่าการรับรองอาจมีทั้งบทบาทเชิงสาระและเชิงสัญลักษณ์ (O’Dwyer and Owen, 2005; Gürtürk and Hahn, 2016) และได้รับอิทธิพลจากตรรกะวิชาชีพและการแข่งขันของผู้ให้บริการ (Farooq and de Villiers, 2020) สำหรับ ROA และ Audit_Lag ที่ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ อาจสะท้อนว่าคุณภาพการรับรองความยั่งยืนไม่ได้ขึ้นอยู่กับผลการดำเนินงานทางการเงินของบริษัทโดยตรง

ข้อเสนอแนะ

1.ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สำหรับนักลงทุนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ควรพิจารณาความน่าเชื่อถือของรายงานความยั่งยืนจาก “คุณภาพของเนื้อหา” และขอบเขตการรับรอง มากกว่าพิจารณาจากชื่อเสียงของผู้ให้บริการเพียงอย่างเดียว เนื่องจากผลการศึกษาชี้ว่าการใช้ผู้ให้บริการกลุ่ม Big4 ไม่ได้สะท้อนคุณภาพการรับรองในเชิงเนื้อหาเสมอไป

1.2 สำหรับหน่วยงานกำกับดูแล เช่น ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หรือสำนักงาน ก.ล.ต. ควรพิจารณากำหนด มาตรฐานขั้นต่ำของรายงานการรับรองความยั่งยืน (Minimum Assurance Reporting Standard) เพื่อยกระดับคุณภาพและความสม่ำเสมอของรายงาน และลดความเสี่ยงของการรับรองเชิงสัญลักษณ์

1.3 สำหรับบริษัทจดทะเบียน ควรให้ความสำคัญกับการเลือกผู้ให้บริการรับรองที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ESG และสามารถให้ข้อมูลเชิงลึก มากกว่าการพิจารณาจากชื่อเสียงหรือขนาดของผู้ให้บริการเพียงอย่างเดียว

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในอนาคตอาจขยายขอบเขตการศึกษาโดยพิจารณาปัจจัยอื่นที่อาจมีอิทธิพลต่อคุณภาพการรับรองความยั่งยืน เช่น ขอบเขตของงานรับรอง ระดับการรับรอง (Limited หรือ Reasonable Assurance) และลักษณะของผู้ให้บริการรับรอง นอกจากนี้ การศึกษาในบริบทของประเทศอื่นหรือการเปรียบเทียบระหว่างประเทศอาจช่วยให้เข้าใจปัจจัยกำหนดคุณภาพการรับรองความยั่งยืนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งนี้ งานวิจัยในอนาคตอาจพิจารณาใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพหรือการวิเคราะห์เนื้อหา รายงานอย่างละเอียด เพื่อสะท้อนมิติของคุณภาพการรับรองที่หลากหลายมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

Farooq, M. B. and de Villiers, C. (2020). The shaping of sustainability assurance through the competition between accounting and non-accounting providers. *Accounting, Auditing & Accountability Journal, 33*(5), 1159–1186.

Gaver, J. J. and Utke, S. (2019). Audit quality and specialist tenure. *The Accounting Review, 94*(3), 113–147.

Gujarati, D. N. and Porter, D. C. (2009). *Basic econometrics* (5th ed.). McGraw-Hill.

Gul, F. A., Fung, S. Y. K. and Jaggi, B. (2009). Earnings quality: Some evidence on the role of auditor tenure and auditors’ industry expertise. *Journal of Accounting and Economics, 47*(3), 265–287.

Gürtürk, A. and Hahn, R. (2016). An empirical assessment of assurance statements in sustainability reports: Smoke screens or enlightening information? *Journal of Cleaner Production, 136*, 30–41.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. and Anderson, R. E. (2019). Multivariate Data Analysis (8th ed.). Cengage.

Hummel, K., Schlick, C. and Fifka, M. (2019). The role of sustainability performance and accounting assurors in sustainability assurance engagements. *Journal of Business Ethics, 154*, 733–757.

Issarawornrawanich, P. and Wuttichindanon, S. (2019). Corporate social responsibility practices and disclosures in Thailand. *Social Responsibility Journal, 15*(3), 318–332.

Katisart, N., Sutthachai, S. and Saenchaiyathon, K. (2023). ESG disclosure in Thailand: An analysis of hard and soft disclosures. *Journal of Accounting Profession, 19*(63), 106-133

KPMG. (2020). *The time has come: The KPMG survey of sustainability reporting 2020*. https://kpmg.com/xx/en/home/insights/2020/11/the-time-has-come-survey-of-sustainability-reporting.html

Krippendorff, K. (2004). Reliability in content analysis: Some common misconceptions and recommendations. *Human communication research, 30*(3), 411-433.

Lim, C. Y. and Tan, H. T. (2008). Non-audit service fees and audit quality: The impact of auditor specialization. *Journal of Accounting Research, 46*(1), 199–246.

Martínez-Ferrero, J., García-Sánchez, I. M. and Ruiz-Barbadillo, E. (2018). The quality of sustainability assurance reports: The expertise and experience of assurance providers as determinants. *Business Strategy and the Environment, 27*(8), 1181–1196.

Milian, J. A., Raghunandan, K. and Vandamas, V. (2023). Does auditor tenure disclosure affect shareholder ratification voting? *Current Issues in Auditing, 17*(2), P44–P51.

O'Dwyer, B. and Owen, D. L. (2005). Assurance statement practice in environmental, social and sustainability reporting: A critical evaluation. *The British Accounting Review, 37*(2), 205–229.

Perego, P. (2009). Causes and consequences of choosing different assurance providers: An international study of sustainability reporting. *International Journal of Management, 26*(3), 412–425.

Perego, P. and Kolk, A. (2012). Multinationals' accountability on sustainability: The evolution of third-party assurance of sustainability reports. *Journal of Business Ethics, 110*, 173–190.

PwC Malaysia. (2023). *A need for high-quality reporting and assurance*. https://www.pwc.com/my/en/services/assurance/sustainability-assurance.html

Ruiz-Barbadillo, E. and Martínez-Ferrero, J. (2023). Is tenure important in the sustainability assurance context? An empirical analysis of the informative value of assurance statements. *Meditari Accountancy Research, 31*(5), 1483–1517.

Sethi, S. P., Martell, T. F. and Demir, M. (2017). Enhancing the role and effectiveness of corporate social responsibility (CSR) reports: The missing element of content verification and integrity assurance. *Journal of Business Ethics, 144*(1), 59–82.

Simoni, L., Bini, L. and Bellucci, M. (2020). Effects of social, environmental, and institutional factors on sustainability report assurance: Evidence from European countries. *Meditari Accountancy Research, 28*(6), 1059–1087.

Sriersan, T., Poonpool, N. and Bhongchirawattana, U. (2024). The effect of sustainable report disclosure on investor confidence of energy group in Thai listed companies. *Uncertain Supply Chain Management, 12*(2), 779–786.

Suttipun, M. (2023). ESG performance and corporate financial risk of the alternative capital market in Thailand. *Cogent Business & Management, 10*(1), 2168290.

Suttipun, M., Lakkanawanit, P., Swatdikun, T. and Dungtripop, W. (2021). The impact of corporate social responsibility on the financial performance of listed companies in Thailand. *Sustainability, 13*(16), 8920.

Suttipun, M. and Yordudom, T. (2022). Impact of environmental, social and governance disclosures on market reaction: Evidence of top 50 companies listed in Thailand. *Journal of Financial Reporting and Accounting, 20*(3–4), 753–767.

Zorio, A., García-Benau, M. A. and Sierra, L. (2013). Sustainability development and the quality of assurance reports: Empirical evidence. *Business Strategy and the Environment, 22*(7), 484–500.

การจัดการโซ่อุปทานมะเขือเทศท้อที่ส่งผลต่อความยั่งยืน: กรณีศึกษาโรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูปที่ 3 (เต่างอย)

Supply Chain Management of Processing Tomatoes Affecting Sustainability: A Case Study of the Third Royal Factory (Tao Ngoy)

วัชรินทร์ ตั้งรักษา[1*] และ กฤตภา แสนชัยธร[2]

Watcharin Tangraksa[1*] and Krittapha Saenchaiyathon[2]

[1]หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิชาเอกการจัดการโลจิสติกส์ คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[2]สาขาการจัดการโลจิสติกส์ คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[1]Master of Business Administration, Logistics Management,

Faculty of Business Administration and Accountancy, Khon Kaen University

[2]Logistics Management, Faculty of Business Administration and Accountancy, Khon Kaen University

*Corresponding author's email address: Watcharin.ta@kkumail.com

วันที่รับบทความ (Received)	วันที่แก้ไขบทความ (Revised)	วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)
11 ตุลาคม 2569	20 เมษายน 2569	9 พฤษภาคม 2569

บทคัดย่อ

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนโซ่อุปทานมะเขือเทศท้อโรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูป ที่ 3 (เต่างอย) จังหวัดสกลนคร โดยการรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรผู้ปลูกมะเขือเทศท้อในเขตพื้นที่อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร จำนวน 280 ราย ในการศึกษาปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคู่ค้า การมีส่วนร่วมของลูกค้า การบูรณาการโซ่อุปทาน ทุนเชิงสัมพันธ์ และทุนเชิงโครงสร้าง จากการรวบรวมข้อมูลโซ่อุปทานมะเขือเทศท้อส่งผลต่อความยั่งยืน ร้อยละ 28.8 โดยใช้แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการศึกษาพบว่าการมีส่วนร่วมของคู่ค้ามีอิทธิพลเชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติต่อความยั่งยืนของโซ่อุปทานมากที่สุด รองลงมาคือการ บูรณาการกับลูกค้าและทุนเชิงสัมพันธ์ ขณะที่ทุนเชิงโครงสร้าง การบูรณาการกับคู่ค้า และการมีส่วนร่วมของลูกค้าไม่พบอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของความร่วมมือ ความไว้วางใจ และการประสานงานที่มีประสิทธิภาพระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโซ่อุปทาน โดยเฉพาะทุนเชิงสัมพันธ์ที่มีบทบาทในการสนับสนุนความร่วมมือระยะยาว ลดความไม่แน่นอน และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคมที่เน้นความสำคัญของเครือข่ายความสัมพันธ์ในการสร้างผลลัพธ์ร่วมกัน งานวิจัยนี้มีส่วนช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ด้านการจัดการโซ่อุปทานอย่างยั่งยืนในบริบทภาคการเกษตร โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา และเสนอแนะแนวทาง

เชิงนโยบายและการปฏิบัติ ได้แก่ การส่งเสริมเครือข่ายเกษตรพันธสัญญา การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการยกระดับการบูรณาการข้อมูล เพื่อเพิ่มความยั่งยืนและความมั่นคงของโซ่อุปทานสินค้าเกษตรในระยะยาว

คำสำคัญ: ความยั่งยืนโซ่อุปทาน, มะเขือเทศท้อ, การมีส่วนร่วมของคู่ค้า, การบูรณาการกับลูกค้า, ทุนเชิงสัมพันธ์, เกษตรพันธสัญญา

ABSTRACT

This study aims to examine the factors influencing supply chain sustainability in processing tomato production at the Third Royal Factory (Tao Ngoy), Sakon Nakhon Province, Thailand. Data were collected from 280 processing tomatoes farmers in Tao Ngoy district using a structured questionnaire that was validated for reliability and content validity. The study investigated key determinants, including supplier engagement, customer engagement, supply chain integration, relational capital, and structural capital. The data were analyzed using descriptive statistics and multiple regression analysis. The results indicate that supply chain management factor explain 28.8 % of the variance in supply chain sustainability. Supplier engagement has the strongest positive and statistically significant effect, followed by customer integration and relational capital. In contrast, structural capital, supplier integration, and customer engagement were not found to have statistically significant effects. The findings highlight the importance of collaboration, trust, and effective coordination among stakeholders in enhancing supply chain sustainability. In particular, relational capital plays a crucial role in fostering long-term cooperation, reducing uncertainty, and facilitating information sharing among supply chain actors. These results are consistent with Social Capital Theory, which emphasizes the importance of networks and relationships in achieving collective outcomes. This study contributes to the literature on sustainable supply chain management in agricultural contexts, particularly in developing countries. It also provides practical implications by recommending the promotion of contract farming networks, strengthening stakeholder relationships, and improving information integration to enhance the sustainability and resilience of agri-food supply chains.

Keywords: Supply Chain Sustainability, Engagement, Relational Capital, Structural Capital, Contract Farming, Processing Tomato.

บทนำ

มะเขือเทศท้อเป็นพืชที่มีความสำคัญต่อภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูปของประเทศไทย โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีการเชื่อมโยงกิจกรรมตั้งแต่การผลิตของเกษตรกร การรวบรวมผลผลิตไปจนถึงการแปรรูปในโรงงานอุตสาหกรรมอย่างไรก็ตาม ในช่วงที่ผ่านมาเกษตรกรผู้ปลูกมะเขือเทศท้อเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ทั้งด้านต้นทุน การผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การระบาดของโรคพืช และความไม่แน่นอนของตลาด ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตลดลงและเกิดความไม่สมดุลในโซ่อุปทานซึ่งส่งผลกระทบต่อความสามารถในการดำเนินงานของโรงงานแปรรูป และความมั่นคงทางอาหารในภาพรวม

การจัดการโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เป็นแนวคิดสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเชื่อมโยงกิจกรรมระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ โดยเฉพาะในภาคเกษตรกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างเกษตรกรผู้รวบรวม และโรงงานแปรรูปควบคู่ไปกับแนวคิดความยั่งยืน (Sustainability) ซึ่งมุ่งเน้นความสมดุลด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม งานวิจัยในช่วงหลังได้ให้ความสำคัญกับการจัดการโซ่อุปทานอย่างยั่งยืน โดยเน้นบทบาทความร่วมมือ การบูรณาการข้อมูล และความสามารถในการปรับตัวต่อความไม่แน่นอน ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของโซ่อุปทาน (Borsellino et al.,2020; Aslam et al.,2023)

ทฤษฎีทุนทางสังคม (Social Capital Theory) เกิดจากความร่วมมือกันระหว่างบุคคลในสังคมพื้นฐานการทำงานในมาตรฐานเดียวกันภายใต้เครือข่ายเดียวกัน Chen et al. (2023) ศึกษาความสามารถของผู้จัดหา พบว่าทรัพยากรในเครือข่ายความสัมพันธ์แบ่งออกเป็นสามมิติ ได้แก่ ทุนเชิงโครงสร้าง ทุนเชิงสัมพันธ์ และทุนปัญญา ซึ่งการดำเนินการจำกัดอยู่กับค่านิยมร่วมกัน การแบ่งปันความรู้ การจัดสรรข้อมูล และความชัดเจนในความสัมพันธ์ Acquah et al. (2023) เรื่องของทุนเชิงสัมพันธ์ของซัพพลายเออร์กับลูกค้าจากความสัมพันธ์ในโซ่อุปทานคือมูลค่าของทุนทางสังคม การเกิดขึ้นของการติดต่อประสานงาน ภาระผูกพันความเคารพและมิตรภาพที่เกิดขึ้นระหว่างกัน ความไว้วางใจจากการทำธุรกรรมซ้ำ ๆ เกิดความโปร่งใส่ของพฤติกรรมอย่างไรก็ตามจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าทุนทางสังคมมีบทบาทที่สำคัญในการบรรเทาปัญหาความไม่แน่นอนของตลาดและต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้น โดยความไว้วางใจและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเกษตรกรผู้รวบรวม และโรงงานช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรื่องราคาความต้องการของตลาด และการวางแผนการผลิตล่วงหน้าช่วยลดความเสี่ยงจากการผันผวนของตลาด นอกจากนี้เครือข่ายความร่วมมือยังเอื้อต่อการสนับสนุนทรัพยากรและองค์ความรู้ระหว่างกันทำให้เกษตรกรสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงด้านต้นทุนและสภาพแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้โซ่อุปทานมีความยืดหยุ่นและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น จากการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ไม่พบการศึกษาที่วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยด้านการจัดการโซ่อุปทานกับผลลัพธ์ด้านความยั่งยืนในบริบทของเกษตรรายย่อย โดยเฉพาะพื้นที่ระดับท้องถิ่น เช่น อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร ซึ่งมีบริบทด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น ด้วยเดิมพื้นที่บริเวณอำเภอเต่างอยเป็นพื้นที่ทุรกันดาร ดินทราย

ไม่อุ้มน้ำ และเป็นพื้นที่แพร่ระบาดของลัทธิคอมมิวนิสต์ทำให้ชาวบ้านยากจนและขาดความปลอดภัย ซึ่งเมื่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร ทรงทอดพระเนตรเห็นความยากแค้นและความไม่ปลอดภัยในพื้นที่จึงทรงวางแนวทางพัฒนา และก่อตั้งโรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูปที่ 3 (เต่างอย) ขึ้นเพื่อรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร แก้ไขปัญหาความอยากจนในพื้นที่

อย่างไรก็ตามจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่ายังขาดการศึกษาที่วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยด้านการจัดการโซ่อุปทานกับความยั่งยืนในบริบทของเกษตรกรรายย่อย โดยเฉพาะในระดับพื้นที่เฉพาะ เช่นอำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร นอกจากนี้ งานวิจัยที่ผ่านมาให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านโครงสร้างและเทคโนโลยีเป็นหลักแต่ยังมีข้อจำกัดในการอธิบายบทบาทของทุนทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในบริบทของภาคเกษตร ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาที่บูรณาการแนวคิดการจัดการโซ่อุปทานและทุนทางสังคม เพื่ออธิบายความยั่งยืนของโซ่อุปทานในบริบทดังกล่าว

วัตถุประสงค์งานวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการโซ่อุปทานมะเขือเทศท้อและความยั่งยืนของโรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูปที่ 3 (เต่างอย)

2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการจัดการโซ่อุปทานที่มีอิทธิพลต่อความยั่งยืนโซ่อุปทานมะเขือเทศท้อของโรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูปที่ 3 (เต่างอย)

สมมติฐานงานวิจัย

การมีส่วนร่วมของโซ่อุปทาน (Supply chain engagement)

การมีส่วนร่วม (Engagement) หมายถึง กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับคู่ค้า เช่น ผู้จัดหา หรือซัพพลายเออร์ ผ่านการดำเนินงานและปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เพื่อส่งเสริมความเข้าใจร่วมกัน พัฒนาองค์ความรู้ และขยายโอกาสทางธุรกิจให้เติบโตอย่างยั่งยืน (Handfield et al., 2015; Freeman et al., 2007)

Carmeli et al. (2021) ศึกษาพบว่าการมีมารยาท มีความเคารพ การประสานงาน และความยืดหยุ่นในการปฏิบัติงานซึ่งการตอบแทนระหว่างกันเป็นพื้นฐานในการแลกเปลี่ยนทางสังคมระหว่างทั้งสองโดยไม่ฉวยโอกาศบนความต้องการของคู่ค้า ซึ่งช่วยลดต้นทุนการเงิน Yang et al. (2023) พบว่าทุนมนุษย์ และทุนเชิงสัมพันธ์มีผลอย่างมากต่อความสามารถในการแข่งขัน Chen et al. (2023) เสนอว่าการมีส่วนร่วมของลูกค้ากับแบรนด์ (Customer Engagement) มีผลต่อการสร้างและรักษาความภักดีในแบรนด์ นอกจากนี้ Borsellino et al. (2020) ยังได้เสนอไว้ว่าการมีส่วนร่วมกับลูกค้ามีผลกระทบเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันเช่น การส่งเสริมการขาย การสร้างคุณค่าร่วมกัน เพื่อความภักดีต่อแบรนด์

จากการทบทวนวรรณกรรม กำหนดสมมติฐานงานวิจัยดังนี้

H1: การมีส่วนร่วมของคู่ค้ามีอิทธิพลในเชิงบวกต่อความยั่งยืนของโซ่อุปทาน

H2: การมีส่วนร่วมของลูกค้ามีอิทธิพลในเชิงบวกต่อความยั่งยืนของโซ่อุปทาน

การบูรณาการโซ่อุปทาน (Supply Chain Integration)

การบูรณาการ (Integration) ในโซ่อุปทาน คือ การประสานความมั่นคงและประสิทธิภาพของโซ่อุปทาน Yeh et al. (2020) ได้ทำการศึกษาการบูรณาในโซ่อุปทานการสามประเภท คือ การประสานร่วมองค์กรกับซัพพลายเออร์ (Supplier Integration) คือ การมุ่งเน้นเชิงกลยุทธ์ การเรียนรู้สินค้า วัฒนธรรม และตลาดของตน เพื่อตอบสนองความต้องการลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว การประสานภายในองค์กรมีวัตถุประสงค์เพื่อให้องค์กรอยู่ได้อย่างยั่งยืน Aslam et al. (2023) การบูรณาการลูกค้าช่วยให้บริษัทต่างๆเข้าใจลูกค้าได้มากยิ่งขึ้น Customer Integration ช่วยให้ธุรกิจพัฒนาข้อมูลลูกค้าที่เป็นประโยชน์ เข้าใจลูกค้า โดยการสร้างโมเดลตอบสนองความต้องการของลูกค้าทางโครงสร้างเน้นบทบาทของ Market Orientation กับการพัฒนาความสัมพันธ์กับลูกค้า Yu and Um (2024) พบว่าในภูมิทัศน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในปัจจุบัน CI ที่ประสบความสำเร็จเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญของความได้เปรียบทางการแข่งขัน แสดงให้เห็นว่าคุณภาพและนวัตกรรม ครอบคลุมการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ พันธมิตรเชิงกลยุทธ์ การสื่อสารแบ่งปันข้อมูล การประสานงานกระบวนการ การสร้างความไว้วางใจ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการทบทวนวรรณกรรมกำหนดสมมติฐานงานวิจัยดังนี้

H3: การบูรณาการของคู่ค้ามีอิทธิพลในเชิงบวกต่อความยั่งยืนของโซ่อุปทาน

H4: การบูรณาการของลูกค้ามีอิทธิพลในเชิงบวกต่อความยั่งยืนของโซ่อุปทาน

ทุนเชิงสัมพันธ์ (Relational Capital)

ทุนเชิงสัมพันธ์ (Relational Capital) เป็นความสามารถภายนอก ถือเป็นสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนขององค์กรเป็นทุนทางปัญญาประเภทหนึ่ง Shafiee et al. (2024) ศึกษาทุนมนุษย์ และความสัมพันธ์ระหว่างการวางแนวการส่งออกกับความสามารถในการแข่งขัน พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างบริษัท โดยทุนสัมพันธ์สะท้อนถึงความภักดีต่อองค์กรทุนสัมพันธ์ช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพระหว่างคู่ค้าทางธุรกิจนำไปสู่การแบ่งปันความรู้ระหว่างสมาชิกในโซ่อุปทานลดความไม่สมดุลของข้อมูล ความรับผิดชอบความคล่องตัว และความยืดหยุ่น สามารถนำไปสู่การสร้างมูลค่าในความสัมพันธ์เพื่อเพิ่มความไว้วางใจส่งเสริมปฏิสัมพันธ์และแนวทางการแบ่งปันข้อมูลที่เชื่อถือได้ และลดพฤติกรรมฉวยโอกาส เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาด้วยความไว้ใจกัน

ทุนเชิงโครงสร้าง (Structure Capital)

ทุนเชิงโครงสร้าง (Structure Capital) Ye et al. (2023) ศึกษาผลกระทบของทุนทางสังคมโดยทั่วไปแสดงออกในสามรูปแบบ 3 มิติ กล่าวคือ ทุนเชิงโครงสร้าง เชิงสัมพันธ์ และทางปัญญา กำหนดทุนทางสังคมของโซ่อุปทานเป็นทุนเชิงโครงสร้าง (การแบ่งปันข้อมูล) การรับรู้ (ค่านิยมที่ใช้ร่วมกัน) ทุนเชิงโครงสร้างสะท้อนถึงรูปแบบโดยรวมระหว่างบริษัท ในช่องทางสำหรับการสื่อสารข้อมูล ความรู้ และการไหลของกระบวนการ ช่วยให้พันธมิตรในโซ่อุปทานพัฒนาโครงสร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคงและความผูกพัน

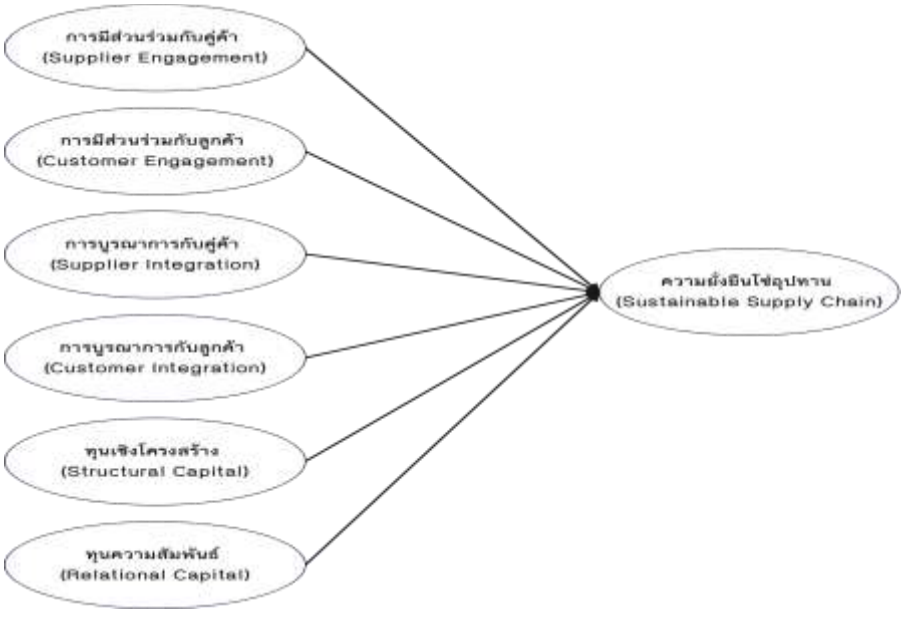
จากการทบทวนวรรณกรรม กำหนดสมมติฐานดังนี้

H5: ทุนเชิงสัมพันธ์มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อความยั่งยืนของโซ่อุปทาน

H6: ทุนเชิงโครงสร้างมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อความยั่งยืนของโซ่อุปทาน

กรอบแนวคิดงานวิจัย

ผู้วิจัยพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัย โดยกำหนดให้ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคู่ค้า การมีส่วนร่วมของลูกค้า การบูรณาการโซ่อุปทาน ทุนเชิงโครงสร้าง และทุนความสัมพันธ์เป็นตัวแปรอิสระที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อความยั่งยืนของโซ่อุปทาน (Sustainable Supply Chain) ซึ่งเป็นตัวแปรตาม ทั้งนี้กรอบแนวคิดดังกล่าวมุ่งอธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีบทบาทต่อการพัฒนาความยั่งยืนของโซ่อุปทานมะเขือเทศท้อในบริบทของโรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูปที่ 3 (เต่างอย) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย ที่มา: ผู้วิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องการจัดการโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เป็นกระบวนการบริหารจัดการการไหลของสินค้า ข้อมูล ทรัพยากร ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ

เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ลดต้นทุน และสร้างความสามารถในการแข่งขันขององค์กร โดยเฉพาะในภาคการเกษตรที่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างเกษตรกร ผู้รวบรวม และโรงงานแปรรูป (Chopra & Meindl, 2019)

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยพิจารณาปัจจัยสำคัญของการจัดการโซ่อุปทานที่ส่งผลต่อความยั่งยืน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของคู่ค้า (Supplier Engagement) การมีส่วนร่วมของคู่ค้า (Customer Engagement) การบูรณาการกับคู่ค้า (Supplier Integration) การบูรณาการกับลูกค้า (Customer Integration) ทุนทางสังคม (Social Capital) ซึ่งประกอบด้วยทุนเชิงสัมพันธ์ (Relational Capital) และทุนเชิงโครงสร้าง (Structural Capital) การมีส่วนร่วมของคู่ค้าและลูกค้าถือเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความร่วมมือและความเข้าใจร่วมกันในโซ่อุปทาน ซึ่งช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูล การพัฒนานวัตกรรม และการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ (Handfield et al., 2015; Chen et al.,2023) ขณะที่การบูรณาการโซ่อุปทานเป็นการเชื่อมโยงกระบวนการและข้อมูลระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้อย่างรวดเร็ว (Aslam et al., 2023; Yeh et al., 2020)

ความยั่งยืนของโซ่อุปทาน (Supply Chain Sustainability) เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการดำเนินงานของโซ่อุปทานให้สามารถสร้างคุณค่าในระยะยาว โดยคำนึงถึงความสมดุลในสามมิติหลัก ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Borsellino et al.,2020)

ในมิติด้านเศรษฐกิจ ความยั่งยืนสะท้อนถึงความสามารถในการสร้างรายได้ ลดต้นทุน และเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของเกษตรกรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโซ่อุปทาน ขณะที่มิติด้านสังคมเกี่ยวข้องกับความเป็นธรรมความร่วมมือ และคุณภาพชีวิตของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ความมั่นคงในอาชีพและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคู่ค้า ส่วนมิติด้านสิ่งแวดล้อมมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศงานวิจัยที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่าการจัดการโซ่อุปทานที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการสร้างความร่วมมือการบูรณาการข้อมูลและการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถส่งเสริมความยั่งยืนของโซ่อุปทานในทุกมิติได้อย่างมีนัยสำคัญ (Aslam et al., 2023; Ye et al., 2023)

ดังนั้น ความยั่งยืนของโซ่อุปทานจึงไม่ได้เกิดจากปัจจัยด้านโครงสร้างเพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับคุณภาพของความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคมที่เน้นบทบาทของเครือข่ายและความไว้วางใจในการสร้างผลลัพธ์ร่วมกัน

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบริมาณ (Quantitative Research) โดยมีรายละเอียด ประชากรในการวิจัย ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกมะเขือเทศท้อในพื้นที่อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร จำนวน 865 คน ซึ่งเป็นสมาชิกเกษตรกรของโรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูปที่ 3 (เต่างอย) กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1973) ได้จำนวน 280 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งพัฒนา

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยตัวแปร ได้แก่ การมีส่วนร่วม การบูรณาการทุนเชิงสัมพันธ์ ทุนเชิงโครงสร้าง และความยั่งยืนของโซ่อุปทาน โดยใช้มาตรส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) พบว่าทุกตัวแปรมีค่ามากกว่า 0.70 การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม และตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของข้อมูล และใช้การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาปัจจัยการจัดการโซ่อุปทานที่ส่งผลต่อความยั่งยืนโดยตรวจสอบ Multicollinearity ด้วยค่า VIF และ Tolerance และตรวจสอบ Autocorrelation ด้วยค่า Durbin-Watson การตรวจสอบความเที่ยงตรงจำแนก (Discriminant Validity) ของตัวแปรแฝงแต่ละตัวในโมเดล โดยพิจารณาค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่อธิบายได้ (√AVE) ของแต่ละตัวแปร ซึ่งต้องมีค่ามากกว่าค่าสหสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น เพื่อยืนยันว่า ตัวแปรแต่ละตัวมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนตามเกณฑ์ของ Fornell และ Larcker (1981)

ตารางที่ 1 ตาราง Fornell – Larcker Criterion

ปัจจัย	RC	SC	SI	CI	CE	SE	SSC
RC	**0.954**						
SC	0.757	**0.936**					
SI	0.591	0.663	**0.943**				
CI	0.499	0.552	0.683	**0.905**			
CE	0.252	0.234	0.318	0.439	**0.880**		
SE	0.351	0.281	0.388	0.372	0.638	**0.896**	
SSC	0.320	0.229	0.329	0.384	0.409	0.486	**0.890**

ผลการวิเคราะห์ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงจำแนก (Discriminant Validity) โดยใช้เกณฑ์ของ Fornell – Larcker พบว่า ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่อธิบายได้ ($\sqrt{AVE}$) ของแต่ละตัวแปรแฝงมีค่ามากกว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงอื่นๆทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าตัวแปรแฝงแต่ละตัวมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนและไม่มีปัญหาซ้ำซ้อนของตัวชี้วัดระหว่างโครงสร้างเชิงแฝง

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรอิสระ ได้แก่ การมีส่วนร่วม การบูรณาการ และทุนทางสังคม

กับตัวแปรตาม คือ ความยั่งยืนของโซ่อุปทาน โดยได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของเครื่องมือ รวมถึงตรวจสอบปัญหา Multicollinearity

ตารางที่ 2 วิเคราะห์ Multicollinearity

ปัจจัย	1	2	3	4	5	6	7
RE	1						
SC	.757**	1					
SI	.591**	.663**	1				
CI	.499**	.552**	.683**	1			
CE	.252**	.234**	.318**	.439**	1		
SE	.351**	.281**	.388**	.372**	.638**	1	
SSC	.320**	.229**	.329**	.384**	.409**	.486**	1

** Correlation is significant at the 0.01 level(2-tailed)

ผลการวิเคราะห์ตารางที่ 2 เพื่อตรวจสอบปัญหา Multicollinearity คือ การมีสหสัมพันธ์ที่สูงมากระหว่างตัวแปรจนเป็นตัวแปรเดียวกัน หากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Pearson ใกล้ 1 หรือ -1 เช่นมากกว่า 0.8 – 0.9 อาจนำไปสู่ปัญหา Multicollinearity ในโมเดล ผลการวิเคราะห์ตารางที่ 4.5 ไม่มีตัวแปรคู่ใดที่มีความสัมพันธ์กันสูงเกิน 0.80 จึงไม่มีปัญหา Multicollinearity ระหว่างตัวแปร

นอกจากนี้ผู้วิจัยจึงได้ตรวจสอบค่า Tolerance และ VIF แสดงถึงสัดส่วนของความแปรปรวนของตัวแปรอิสระที่ไม่สามารถอธิบายได้จากตัวแปรอิสระอื่น ๆ ค่า Tolerance ที่ใกล้เคียง 1 หมายถึงตัวแปรอิสระนั้นมีความสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระอื่นน้อย ค่า Variance Inflation Factor (VIF) คำนวณจาก 1/ Tolerance หาก VIF สูงบ่งบอกถึงปัญหา Multicollinearity ผลการวิเคราะห์แสดงในตารางที่ 4.6 พบว่าค่า Tolerance มากกว่า 0.20 และค่า VIF ไม่เกิน 5 เป็นการยืนยันตัวแปรไม่มีปัญหา Multicollinearity (Hair et al.,2010) ดังนั้นสามารถทำการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุได้

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของเกษตรกรผู้ปลูกมะเขือเทศท้อผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า เป็นชายร้อยละ 52.9 มีอายุ 46 ปีขึ้นไป มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช. หรือเทียบเท่า มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน 10,001-20,000 บาท มีประสบการณ์ในการปลูกมะเขือเทศท้อ 1-5 ปี มีสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่ 2 คน มีรายได้จากการขายมะเขือเทศท้อ 20,000 – 30,000 บาท มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเองร้อยละ 96.1 เลือกวิธีการปลูกแบบขึ้นค้างร้อยละ 77.1 เลือกจำหน่ายมะเขือเทศท้อให้กับโรงงานหลวงฯ ร้อยละ 67.9 ในกลุ่มเกษตรกรมีการสื่อสารทางแอปพลิเคชั่นไลน์ ร้อยละ 52.2

ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรผู้ปลูกมะเขือเทศท้อส่วนใหญ่เป็นเพศชายวัยกลางคนไปจนถึงกลุ่มผู้สูงอายุ และมีความสามารถในการอ่านออกเสียงได้เป็นอย่างดี มีรายได้น้อยยังมีประสบการณ์ไม่มากในการปลูกมะเขือเทศและเป็นครอบครัวขนาดเล็กมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองในการจำหน่ายส่วนใหญ่ส่งให้โรงงานหลวงฯ และมีการสื่อสารผ่านช่องทางไลน์มากที่สุด

ตารางที่ 3 สถิติเชิงพรรณนาของเกษตรกรผู้ปลูกมะเขือเทศท้อ (n=280)

รายการข้อมูล	**Min**	**Max**	**Mean**	**Std. D**
พื้นที่การเพาะปลูกมะเขือเทศท้อ (ไร่)	1	10	1.94	1.310
ปริมาณผลผลิตต่อไร่ (ตัน)	2	10	4.22	1.044
ค่าใช้จ่ายในการเพาะปลูก (บาท)	800	20000	3828.57	2894.706
จำนวนแรงงานที่ใช้ในการเพาะปลูก (คน)	1	10	2.46	1.151
ระยะเวลาในการเพาะปลูก (วัน)	1	18	8.33	3.443
จำนวนแรงงานที่ใช้ในการเก็บเกี่ยว (คน)	1	10	2.44	1.141
ระยะเวลาที่ใช้เก็บเกี่ยว (วัน)	4	30	12.41	4.516

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตารางที่ 3 พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกมะเขือเทศท้อมีพื้นที่สำหรับปลูกมะเขือเทศท้อ เฉลี่ย 1.94 ไร่ ปริมาณผลผลิตต่อไร 4.22 ตัน ค่าใช้จ่ายในการเพาะปลูกต่อไร่เฉลี่ย 3,828.57 บาท จำนวนแรงงานในการเพาะปลูกเฉลี่ย 3 คน ระยะเวลาในการเพาะปลูก 8.33 วัน จำนวนแรงงานที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวผลผลิตเฉลี่ย 3 คน ระยะเวลาในการเก็บเกี่ยวผลผลิตเฉลี่ย 12.41 วัน

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์สถิติพรรณนาตัวแปร (n = 280 คน) มีดังนี้

ตัวแปร	**Min**	**Max**	**Mean**	**SD.**	**ผลการวิเคราะห์**
ทุนเชิงสัมพันธ์	2	5	4.01	0.87	มาก
ทุนเชิงโครงสร้าง	2	5	4.08	0.79	ปานกลาง
การบูรณาการคู่ค้า	2	5	3.75	0.88	มาก
การบูรณาการลูกค้า	2	5	3.71	0.75	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมกับคู่ค้า	1.20	5	3.56	0.86	มาก
การมีส่วนร่วมกับลูกค้า	1.86	5	3.66	0.72	ปานกลาง
เศรษฐกิจ	3	5	4.35	0.55	ปานกลาง
สังคม	2	5	3.85	0.69	ปานกลาง
สิ่งแวดล้อม	2.4	5	3.90	0.72	ปานกลาง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตารางที่ 4 พบว่าทุนเชิงโครงสร้างมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (Mean = 4.08, SD. = 0.79) รองลงมาทุนเชิงสัมพันธ์มีค่าเฉลี่ย (Mean = 4.01, SD. = 0.87) การบูรณาการคู่ค้ามีค่าเฉลี่ย (Mean = 3.75, SD. = 0.88) การบูรณาการลูกค้า (Mean = 3.71, SD. = 0.75) การมีส่วนร่วมกับลูกค้า (Mean = 3.66, SD. = 0.72) และ การมีส่วนร่วมกับลูกค้า (Mean = 3.56, SD. = 0.86) ตามลำดับ ในด้านของความยั่งยืนของโซ่อุปทาน พบว่าด้านเศรษฐกิจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (Mean = 4.35, SD. = 0.55) รองลงมาด้านสิ่งแวดล้อม (Mean = 3.90, SD. = 0.72) และลำดับสุดท้าย ด้านสังคม (Mean = 3.85, SD. = 0.69)

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณตามกรอบแนวคิดงานวิจัยตามโมเดลดังนี้

$$SSC = \beta_{se} .SE + \beta_{ce}. CE + \beta_{si} .SI + \beta_{ci} .CI + \beta_{rc} .RC + \beta_{SC}. SC \quad (1)$$

โดยผู้วิจัยใช้ค่าผลรวมของมาตรวัดบ่งชี้ตัวแปรแต่ละตัว (Composite score) รวมทั้งตัวแปรความยั่งยืน (SSC) ซึ่งมีตัวแปรย่อยสามตัวแปร ผู้วิจัยได้ใช้ค่าผลรวมในการวิเคราะห์เช่นเดียวกัน

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณปัจจัยที่มีผลต่อความยั่งยืนโซ่อุปทาน (SSC)

ตัวแปรอิสระ	**Standardized Beta**	**t**	**p-Value**	**Collinearity Statistics**	
				Tolerance	VIF
ทุนเชิงสัมพันธ์	.181	2.262	.024*	.398	2.515
ทุนเชิงโครงสร้าง	-.151	-1.759	.080	.348	2.877
การบูรณาการกับคู่ค้า	.038	.473	.637	.398	2.515
การบูรณาการกับลูกค้า	.189	2.540	.012*	.462	2.165
การมีส่วนร่วมกับคู่ค้า	.311	4.519	.001**	.537	1.862
การมีส่วนร่วมกับลูกค้า	.107	1.548	.123	.538	1.860

Note: **p < 0.01, *p < 0.05

R^2= 0.303, Adjusted R^2 = 0.288 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระสามารถอธิบายความแปรปรวนของความยั่งยืนของโซ่อุปทานได้ร้อยละ 30.3 และเมื่อปรับค่าตามจำนวนตัวแปรแล้วสามารถอธิบายได้ร้อยละ 28.8 โดยแบบจำลองมีนัยสำคัญทางสถิติ (F = 19.825, p-value < 0.001)

ผลการวิเคราะห์ตารางที่ 5 จากการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยั่งยืนของโซ่อุปทานมะเขือเทศท้อ พบว่าโมเดลมีความเหมาะสมในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยเมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระรายตัว พบว่า การมีส่วนร่วมของคู่ค้า (Supplier Engagement) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความยั่งยืนของโซ่อุปทานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (β = 0.311, p < 0.001) และเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุด รองลงมาคือ การบูรการกับลูกค้า (Customer Integration) ซึ่งมีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (β = 0.189, p = 0.012) และทุนเชิงสัมพันธ์ (Relational Capital)

(β=0.181, p=0.024) ตามลำดับ ในขณะเดียวกัน การบูรณาการกับคู่ค้า (Supplier Integration) และทุนโครงสร้าง (Structural Capital) ไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อความยั่งยืนของโซ่อุปทาน

ผลการตรวจสอบ Multicollonearity พบว่า ค่า VIF ของตัวแปรอิสระทุกตัวมีค่าน้อยกว่า 5 และค่า Tolerance มากกว่า 0.20 แสดงให้เห็นว่า ไม่มีปัญหาความสัมพันธ์เชิงเส้นซ้อนระหว่างตัวแปรอิสระ

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคู่ค้าการบูรณาการกับลูกค้าและทุนเชิงสัมพันธ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของโซ่อุปทานมะเขือเทศท้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของคู่ค้ามีอิทธิพลเชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติต่อความยั่งยืนของโซ่อุปทาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Handfield et al. (2015) และ Yeh et al. (2020) ที่พบว่าความร่วมมือระหว่างคู่ค้าเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความยืดหยุ่นของโซ่อุปทาน ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่าการมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องช่วยสร้างความไว้วางใจและลดความไม่แน่นอนในการดำเนินงาน โดยเฉพาะในบริบทของเกษตรกรรายย่อยที่ต้องพึ่งพาความสัมพันธ์ระยะยาว

ในส่วนการบูรณาการกับลูกค้า ผลการวิจัยพบว่ามีอิทธิพลเชิงบวกต่อความยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Aslam et al. (2023) และ Chen et al (2023) ที่ชี้ให้เห็นว่าการเชื่อมโยงของข้อมูลกับลูกค้าช่วยเพิ่มความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการของตลาด อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้มีความแตกต่างจากบางงานวิจัยที่พบว่าการบูรณาการภายในองค์กรมีบทบาทมากกว่า ซึ่งอาจเกิดจากบริบทของเกษตรกรรายย่อยที่พึ่งพาความต้องการจากตลาดภายนอกเป็นหลัก

สำหรับทุนเชิงสัมพันธ์ ผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของ Ye et al. (2023) ที่ระบุว่าความไว้วางใจและเครือข่ายความสัมพันธ์มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของโซ่อุปทาน โดยช่วยลดต้นทุนในการประสานงานและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูล

ในทางกลับกัน ผลการวิจัยพบว่า ทุนเชิงโครงสร้างไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งแตกต่างจากบางการศึกษาที่พบว่าระบบโครงสร้างและเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบริบทของเกษตรกรรายย่อยที่ยังพึ่งพาความสัมพันธ์ไม่เป็นทางการมากกว่าระบบที่เป็นทางการ

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของลูกค้าไม่พบอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยบางส่วนที่พบว่าการมีส่วนร่วมของลูกค้าช่วยเพิ่มความยั่งยืนของโซ่อุปทาน ทั้งนี้อาจเกิดจากข้อจำกัดด้านการเข้าถึงข้อมูลและอำนาจการต่อรองของเกษตรกร ทำให้บทบาทของลูกค้าในระดับต้นน้ำยังไม่เด่นชัด

สรุปผลงานวิจัย

จากผลการวิจัยที่พบว่าการมีส่วนร่วมของคู่ค้า การบูรณาการกับลูกค้า และทุนเชิงสัมพันธ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของโซ่อุปทาน จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างเกษตรกรและคู่ค้าอย่างเป็นระบบ เช่น การจัดกิจกรรมร่วม การถ่ายทอดองค์ความรู้ และการพัฒนานวัตกรรมร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือในระยะยาว

2. ควรพัฒนาระบบการบูรณาการข้อมูลระหว่างเกษตรกรและลูกค้า เช่น การวางแผนการผลิตตามความต้องการตลาด และการสื่อสารข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโซ่อุปทาน

3. ควรส่งเสริมการสร้างทุนสัมพันธ์ผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น เครือข่ายเกษตรกรพันธสัญญา การพัฒนาความสัมพันธ์ระยะยาว และการสนับสนุนซึ่งกันและกันเพื่อเพิ่มเสถียรภาพของโซ่อุปทาน

ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะดังกล่าวมุ่งเน้นการพัฒนาปัจจัยที่มีนัยสำคัญจากผลการวิจัยโดยตรง เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของเกษตรกรรายย่อย

ข้อจำกัดของงานวิจัย

งานวิจัยนี้มีข้อจำกัดบางประการในการนำผลไปประยุกต์ใช้ เนื่องจากเป็นการศึกษาในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ผลการวิจัยจึงสะท้อนเฉพาะสถานการณ์ในช่วงเวลานั้น หากต้องการเพิ่มความแม่นยำและเข้าใจการเปลี่ยนแปลงในระยะยาว ควรดำเนินการวิจัยแบบ Longitudinal Study โดยติดตามตัวแปรเดียวกันในช่วงเวลาต่าง ๆ เพื่อศึกษาพัฒนาการและแนวโน้มของปัจจัยที่มีผลต่อความยั่งยืน นอกจากนี้ การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นเฉพาะภาคการเกษตรมะเขือเทศท้อในพื้นที่จังหวัดสกลนคร ดังนั้นผลลัพธ์อาจไม่สามารถอธิบายได้ครบถ้วนในบริบทของพืชเศรษฐกิจอื่นหรือพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน งานวิจัยในอนาคตจึงควรขยายการศึกษาไปยังพืชชนิดอื่นหรือพื้นที่อื่น เพื่อทดสอบความแข็งแกร่งของโมเดลและเพิ่มความทั่วไปของผลการศึกษา (Generalizability) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาที่พิจารณาปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีร่วมด้วย จะช่วยให้เข้าใจพลวัตของโซ่อุปทานทางการเกษตรได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น และเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาความยั่งยืนของระบบเกษตรกรรมและความมั่นคงทางอาหารในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

Aslam, H., Waseem, M., Muneeb, D., Ali, Z., Roubaud, D. and Grebinevych, O. (2023). Customer integration in the supply chain: The role of market orientation and supply chain strategy in the age of digital revolution. *Annals of Operations Research*, 348, 2145-2169. https://doi.org/10.1007/s10479-023-05191-y

Borsellino, V., Schimmenti, E. and Bilali, H. E. (2020). Agri-food markets towards Sustainable patterns. *Sustainability, 12*(6), 2193. https://doi.org/10.3390/su12062193

Carmeli, A., Zivan, I., Gomes, E. and Markman, G. D. (2021). Underlying micro socio-psychological mechanisms of buyer–supplier relationships: Implications for inter-organizational learning agility. *Human Resource Management Review*. https://doi.org/10.1016/j.hrmr.2016.12.002

Chen, X., Guo, S., Xiong, J. and Ye, Z. (2023). Customer engagement, dependence, and loyalty: An empirical study. *Technological Forecasting and Social Change, 197*, 122920. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2023.122920

Chopra, S. and Meindl, P. (2019). *Supply chain management: Strategy, planning, and operation* (7th ed.). Pearson.

Fornell, C. and Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research, 18*(1), 39–50. https://doi.org/10.2307/3151312

Freeman, R. E., Harrison, J. S. and Wicks, A. C. (2007). *Managing for stakeholders: Survival, reputation, and success.* Yale University Press.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. and Anderson, R. E. (2010*). Multivariate data analysis* (7th ed.). Pearson.

Handfield, R. B., Cousins, P. D., Lawson, B. and Petersen, K. J. (2015). How can supply management really improve performance?. *Journal of Supply Chain Management, 51*(3), 3–17. https://doi.org/10.1111/jscm.12066

Shafiee, M. M., Warkentin, M. and Motamed, S. (2024). Do human capital and relational capital influence knowledge-intensive firm competitiveness?. *Journal of Knowledge Management, 28*(1), 138–160. https://doi.org/10.1108/JKM-11-2022-0921

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper & Row.

Yang, Q., Li, S., Cui, H. and Qiao, J. (2023). How does supplier relationship management affect supplier innovation contribution? *Industrial Marketing Management, 114*, 165–180. https://doi.org/10.1016/j.indmarman.2023.08.003

Ye, Y., Yang, L., Huo, B. and Zhao, X. (2023). The impact of supply chain social capital on supply chain performance: A longitudinal analysis. *Journal of Business & Industrial Marketing, 38*(5), 1176–1190. https://doi.org/10.1108/JBIM-09-2021-0423

Yeh, T.-M., Pai, F.-Y. and Wu, L.-C. (2020). Relationship stability and supply chain performance for SMEs: From internal, supplier, and customer integration perspectives. *Mathematics, 8*(11), 1902. https://doi.org/10.3390/math8111902

Yu, D. Z. and Um, K.-H. (2024). Exploring the nexus of supplier and customer integration: Unraveling the impact on disruption absorption capability with IT alignment. *Journal of the Korean Society for Quality Management, 52(2),* 221–239. https://doi.org/10.7469/JKSQM.2024.52.2.221

การศึกษาความสำเร็จในการบริหารแผนงบประมาณรายจ่าย ของคณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

The Study of Success in Expenditure Budget Plan Management of Faculty of Business Administration for Society, Srinakharinwirot University

ประภานิช ดวงเพ็ชร[1*] และ ณันธภัท พรมดวง[2]

Prapanit Duangpech[1*] and Nanthaphat Promduang[2]

[1,2]คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

[1,2]Faculty of Business Administration for Society, Srinakharinwirot University

*Corresponding author's email address: prapun@g.swu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received)	วันที่แก้ไขบทความ (Revised)	วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)
7 กุมภาพันธ์ 2569	20 มิถุนายน 2569	28 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับความสำเร็จในการบริหารแผนงบประมาณรายจ่ายของคณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม 2) เพื่อเปรียบเทียบความสำเร็จในการบริหารแผนงบประมาณฯ ของบุคลากรที่มีคุณลักษณะแตกต่างกัน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ศึกษากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 43 ตัวอย่าง แบ่งเป็น บุคลากรสายวิชาการ จำนวน 27 คน บุคลากรสายปฏิบัติการ จำนวน 16 คน ดำเนินการโดย 1) การรวบรวมข้อมูลด้านเอกสารงบประมาณภายใต้การดำเนินโครงการ จากเงินรายได้คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคมในด้านการจัดตั้งโครงการ งบประมาณ แผนงาน การนำแผนไปปฏิบัติ การรายงานผล การดำเนินงานของโครงการเมื่อแล้วเสร็จตั้งแต่เริ่มการจัดตั้งคณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคมย้อนหลัง 5 ปี (พ.ศ. 2561 – 2565) และ 2) การรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้งบประมาณรายจ่ายจากเงินรายได้ในด้าน กิจกรรม/โครงการ จากกลุ่มบุคลากรสายวิชาการ และบุคลากรสายปฏิบัติการ ผลการวิจัยพบว่าโดยรวมบุคลากรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จในการบริหารงบประมาณอยู่ในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความสำเร็จในการบริหารงบประมาณระหว่างบุคลากรที่มีและไม่มีประสบการณ์ในการเป็นผู้กำหนดงบประมาณ พบว่าประเภทของบุคลากร อายุงาน ประสบการณ์ในการเป็นหัวหน้าในการดำเนินกิจกรรม/โครงการในการใช้งบประมาณ ประสบการณ์การเป็นผู้ดำเนินการเขียนกิจกรรม/โครงการ และประสบการณ์ในการเป็นผู้กำหนดงบประมาณในการจัดกิจกรรม/โครงการ เป็นปัจจัยที่ทำให้ความสำเร็จในการบริหารงบประมาณมีความแตกต่างกันในรายประเด็นต่าง ๆ

คำสำคัญ: การบริหารแผนงบประมาณ, งบประมาณรายจ่าย

ABSTRACT

This quantitative research aimed to: 1) examine the level of success in expenditure budget administration at the Faculty of Business Administration for Society, and 2) compare the level of success in expenditure budget administration among personnel with different characteristics. The sample consisted of 43 employees, comprising 27 academic staff members and 16 operational staff members. Data were collected using two methods. First, documentary data were gathered from budget documents related to project implementation funded by the revenue of the Faculty of Business Administration for Society. These documents covered project initiation, budgeting, planning, implementation, and post-completion reporting over a five-year retrospective period from 2018 to 2022. Second, questionnaire data were collected from personnel involved in the use of expenditure budgets from faculty revenue for activities and projects, including both academic and operational staff. The findings revealed that the opinion of personnel on the success of budget administration was at a high level. When comparing the differences in budget administration success among personnel who had experience and had no experience in budgeting, it was found that personnel type, length of service, experience as a project or activity leader using the budget, experience in writing project or activity proposals, and experience in determining budgets for projects or activities were the factors that contributed to differences in budget administration success across several specific aspects.

Keywords: Expenditure Budget Plan Management, Expenditure Budget

บทนำ

ประเทศไทยได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติเป็นกรอบแนวทางสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยเน้นหลักธรรมาภิบาล ความโปร่งใส และประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรของภาครัฐ การจัดทำและการบริหารงบประมาณจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้องค์กรสามารถดำเนินงานตามยุทธศาสตร์และบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ งบประมาณถือเป็นเครื่องมือทางการบริหารที่สะท้อนถึงการวางแผน การจัดสรรทรัพยากร และการควบคุมการดำเนินงานขององค์กร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อหน่วยงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แสวง รัตนมงคลมาศ, 2514; อนันต์ เกตุวงศ์, 2541 ดังนั้น การบริหารงบประมาณที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนความสำเร็จขององค์กรทั้งในภาครัฐและสถาบันอุดมศึกษา

สำหรับสถาบันอุดมศึกษา การบริหารงบประมาณมีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนพันธกิจหลัก ได้แก่ การจัดการศึกษา การวิจัย และการบริการวิชาการแก่สังคม การวางแผนงบประมาณที่ดีต้องมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ขององค์กร มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และสามารถนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด Conesa Carril et al., 2020 อย่างไรก็ตาม การบริหารงบประมาณในองค์กรขนาดใหญ่ เช่น มหาวิทยาลัย มักมีความซับซ้อน เนื่องจากเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน หลายโครงการ และบุคลากรที่มีบทบาทแตกต่างกัน ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการบริหารงบประมาณอาจแตกต่างกันไปตามปัจจัยด้านบุคลากร กระบวนการดำเนินงาน และประสบการณ์ในการบริหารโครงการ รัตติยา สัจจภิรมย์, 2561; อรสา จุลสุคนธ์ และคณะ, 2558

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมีระบบการบริหารงบประมาณที่เชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย โดยมีการจัดสรรงบประมาณทั้งจากงบประมาณแผ่นดินและงบประมาณจากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย ซึ่งแต่ละคณะมีหน้าที่วางแผนและบริหารจัดการงบประมาณให้สอดคล้องกับภารกิจและแผนพัฒนาของหน่วยงาน คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคมเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีการดำเนินกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ภายใต้งบประมาณรายจ่ายจากเงินรายได้ของคณะ อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่าการวางแผนและการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการบางส่วนยังไม่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์และตัวชี้วัดของหน่วยงานรวมถึงการใช้งบประมาณบางกรณีอาจไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ส่งผลให้เกิดความจำเป็นในการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการบริหารงบประมาณของหน่วยงาน

การศึกษาความสำเร็จในการบริหารงบประมาณจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาระบบการบริหารจัดการขององค์กร เนื่องจากช่วยให้สามารถระบุปัจจัยที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และสามารถนำผลการศึกษาไปใช้ในการปรับปรุงกระบวนการวางแผน การจัดสรรและการติดตามการใช้งบประมาณให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นสัญญาเคณาภูมิ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, 2560

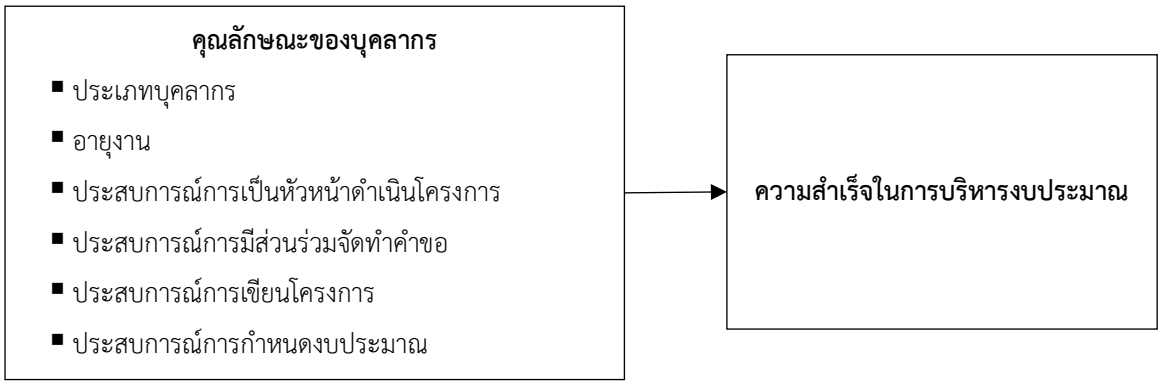
การวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสำเร็จในการบริหารแผนงบประมาณรายจ่ายของคณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จดังกล่าว โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์บทบาทของคุณลักษณะบุคลากรและประสบการณ์ในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับการใช้งบประมาณ ผลการศึกษาจะช่วยให้หน่วยงานสามารถนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการวางแผนและการบริหารงบประมาณให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรให้บรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จในการบริหารงบประมาณรายจ่ายของคณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม

2. เพื่อเปรียบเทียบความสำเร็จในการบริหารแผนงบประมาณรายจ่ายของคณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคมของบุคลากรที่มีคุณลักษณะแตกต่างกัน

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากรสังกัดคณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดตั้งโครงการ การจัดทำงบประมาณ การวางแผนงาน การนำแผนไปปฏิบัติ การรายงานผลการดำเนินงานของโครงการเมื่อแล้วเสร็จ รวมจำนวนทั้งสิ้น 43 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ บุคลากรสายวิชาการ จำนวน 27 คน และบุคลากรสายปฏิบัติการ จำนวน 16 คน ทั้งนี้ เนื่องจากประชากรเป้าหมายในการวิจัยมีจำนวนน้อย การวิจัยนี้จึงศึกษากับประชากรทั้งหมด

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งแบบสอบถาม เป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลคุณลักษณะของบุคลากร ประกอบด้วย ประเภทของบุคลากร อายุงาน ประสบการณ์การเป็นหัวหน้าดำเนินโครงการ ประสบการณ์การมีส่วนร่วมจัดทำคำขอ ประสบการณ์การเขียนโครงการและประสบการณ์การกำหนดงบประมาณ รวมจำนวน 6 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามประเมินความสำเร็จในการบริหารงบประมาณ ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การจัดประชุมก่อนดำเนินโครงการ การได้รับจัดสรรงบประมาณตรงตามที่ขอตั้ง ระยะเวลาในการจัดสรรงบประมาณ การดำเนินโครงการเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด การใช้งบประมาณที่มีความคุ้มค่า การสรุปผลการดำเนินโครงการ และการใช้ข้อมูลเพื่อสรุปผลการดำเนินโครงการ จำนวน 26 ข้อ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย โดยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่จัดทำขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านพิจารณาและตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ โดยมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67-1.00 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.50 ทุกข้อคำถาม และนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อพิจารณาค่าความเชื่อมั่นของข้อคำถาม โดยพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่นแอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยมีค่าตั้งแต่ 0.78-0.82 ซึ่งมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ยอมรับที่ค่ามากกว่า 0.70 สำหรับงานวิจัยเชิงสำรวจ Hair et al., 2010 จึงมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถามที่ได้ออกแบบตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งใช้ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางในการกำหนดข้อคำถาม รวมทั้งได้มีการทดสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่น

2. ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าทางด้านเอกสาร โดยค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับด้านงบประมาณภายใต้การดำเนินโครงการจากเงินรายได้คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม ในด้านการจัดตั้งโครงการ งบประมาณ แผนงาน การนำแผนไปปฏิบัติ การรายงานผลการดำเนินงานของโครงการเมื่อแล้วเสร็จ ตั้งแต่เริ่มการจัดตั้งคณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคมย้อนหลัง 5 ปี (พ.ศ. 2561 – 2565)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ใช้วิธีการทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยสถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง และในการวิเคราะห์ระดับความสำเร็จในการบริหารงบประมาณ ใช้เกณฑ์การวัดระดับความคิดเห็นและแปลความหมายของ Best and Kahn, 1998 คือ ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึงมีระดับความสำเร็จมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึงมีระดับความสำเร็จมาก ค่าเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึงมีระดับความสำเร็จปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึงมีระดับความสำเร็จน้อย และค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึงมีระดับความสำเร็จน้อยที่สุด และใช้สถิติเชิงอนุมานในการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสำเร็จในการบริหารแผนงบประมาณเงินรายจ่ายของคณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคมของบุคลากรที่มีคุณลักษณะแตกต่างกัน โดยใช้สถิติ T-Test และ One-Way ANOVA

2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลระหว่างข้อมูลทุติยภูมิและปฐมภูมิเพื่อหาปัจจัยความสำเร็จในการบริหารงบประมาณรายจ่ายจากเงินรายได้ในประเด็นที่สอดคล้องกัน โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูลทุติยภูมิเพื่อนำมาเปรียบเทียบความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้จากข้อมูลปฐมภูมิ

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยและความสำเร็จที่มีผลต่อการบริหารงบประมาณรายจ่ายจากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรณีศึกษาคณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ได้ผลการวิจัยดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับกับบริหารแผนงบประมาณของบุคลากร

ตารางที่ 1 คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแผนงบประมาณของบุคลากร

คุณลักษณะ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ประเภทบุคลากร		
สายวิชาการ	27	62.79
สายปฏิบัติการ	16	37.21
2. อายุงาน		
น้อยกว่า 5 ปี	11	25.58
5 – 10 ปี	9	20.96
11 – 15 ปี	8	18.60
15 ปี ขึ้นไป	15	34.88
3. ประสบการณ์ในการเป็นหัวหน้าในการดำเนินกิจกรรม/โครงการ ในการใช้งบประมาณ		
เคย	35	81.40
ไม่เคย	8	18.60
4. ประสบการณ์การมีส่วนร่วมจัดทำคำขอตั้งกิจกรรม/โครงการ		
มีส่วนร่วม	43	100
ไม่มีส่วนร่วม	0	0
5. ประสบการณ์การเป็นผู้ดำเนินการเขียนกิจกรรม/โครงการ		
ทำเอง	21	48.84
ทำร่วมกับผู้อื่น	15	34.88
ไม่ได้ทำเอง	7	16.28
6. ประสบการณ์ในการเป็นผู้กำหนดงบประมาณในการจัดกิจกรรม/โครงการ		
ใช่	31	72.09
ไม่ใช่	12	27.91

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นบุคลากรสายวิชาการ และมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการของคณะ โดยบุคลากรส่วนใหญ่เคยมีบทบาทเป็นหัวหน้าโครงการหรือมีส่วนร่วมในการจัดทำกิจกรรมหรือโครงการ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับกระบวนการบริหารงบประมาณของหน่วยงานโดยตรง

ตารางที่ 2 ระดับความสำเร็จในการบริหารงบประมาณรายจ่ายของคณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม

ความสำเร็จในการบริหารงบประมาณ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความสำเร็จ
1. การจัดประชุมหารือก่อนทำกิจกรรม/โครงการ	3.84	0.95	มาก
2. งบประมาณกิจกรรม/โครงการได้รับตรงตามที่ขอตั้ง	4.14	0.80	มาก
3. ระยะเวลาในการจัดสรรงบประมาณตรงกับช่วงจัดกิจกรรม/โครงการ	4.07	0.83	มาก
4. การจัดกิจกรรม/โครงการมีการประชุมชี้แจงคณะทำงานในฝ่ายงาน	4.16	0.78	มาก
5. การดำเนินกิจกรรม/โครงการตามระยะเวลาที่กำหนดเป็นไปตามแผน	3.84	0.69	มาก
6. การใช้งบประมาณในการจัดกิจกรรม/โครงการ	3.49	0.80	มาก
7. การสรุปผลการดำเนินกิจกรรม/โครงการ	3.88	0.76	มาก
8. การนำรายงานผลสรุปการดำเนินกิจกรรม/โครงการข้อมูลปีก่อนมาเปรียบเทียบ	3.81	0.73	มาก
รวม	**3.89**	**0.75**	**มาก**

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความสำเร็จในการบริหารงบประมาณ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่มีระดับมาก ได้แก่ การประชุมชี้แจงคณะทำงานก่อนดำเนินกิจกรรม และการจัดสรรงบประมาณที่สอดคล้องกับแผนงาน งบประมาณกิจกรรม/โครงการได้รับตรงตามที่ขอตั้ง และระยะเวลาในการจัดสรรงบประมาณตรงกับช่วงจัดกิจกรรม/โครงการตามลำดับ ขณะที่ประเด็นเกี่ยวกับการใช้งบประมาณในการดำเนินกิจกรรมมีระดับต่ำกว่าประเด็นอื่น สะท้อนถึงประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมในกระบวนการบริหารงบประมาณ

ส่วนที่ 2 การเปรียบเทียบความสำเร็จในการบริหารแผนงบประมาณเงินรายจ่ายของคณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคมของบุคลากรที่มีคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับกับบริหารแผนงบประมาณแตกต่างกัน

ความสำเร็จในการบริหารงบประมาณรายจ่ายจากเงินรายได้ ประกอบด้วย การจัดประชุมหารือก่อนทำกิจกรรม/โครงการ งบประมาณกิจกรรม/โครงการได้รับตรงตามที่ขอตั้ง ระยะเวลาในการจัดสรรงบประมาณตรงกับ ช่วงจัดกิจกรรม/โครงการ การจัดกิจกรรม/โครงการ มีการประชุมชี้แจงคณะทำงานในฝ่ายงาน การดำเนินกิจกรรม/โครงการ ตามระยะเวลาที่กำหนด เป็นไปตามแผนการกำหนดเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรม/โครงการล่วงหน้า การใช้งบประมาณในการจัดกิจกรรม/โครงการ การควบคุม กำกับติดตามการใช้งบประมาณของตนเองให้เป็นไปตามระเบียบการเบิกจ่าย การสรุปผลการดำเนินกิจกรรม/โครงการ การนำรายงานผลสรุปการดำเนินกิจกรรม/โครงการ ข้อมูลปีก่อนมาเปรียบเทียบ ทั้งนี้สามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบความสำเร็จในการบริหารงบประมาณของบุคลากรที่มีคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับกับบริหารแผนงบประมาณแตกต่างกันได้ดังนี้

ตารางที่ 3 ความสำเร็จในการบริหารงบประมาณของบุคลากรที่ประเภทแตกต่างกัน

ความสำเร็จในการบริหารงบประมาณ	t	Sig.
1. การจัดประชุมหารือก่อนทำกิจกรรม/โครงการ	1.124	.195
2. งบประมาณกิจกรรม/โครงการได้รับตรงตามที่ขอตั้ง	0.863	.332
3. ระยะเวลาในการจัดสรรงบประมาณตรงกับช่วงจัดกิจกรรม/โครงการ	2.014	.036*
4. การจัดกิจกรรม/โครงการ มีการประชุมชี้แจงคณะทำงานในฝ่ายงาน	1.126	.234
5. การดำเนินกิจกรรม/โครงการ ตามระยะเวลาที่กำหนด เป็นไปตามแผน	0.953	.025*
6. การใช้งบประมาณในการจัดกิจกรรม/โครงการ	1.379	.148
7. การสรุปผลการดำเนินกิจกรรม/โครงการ	1.236	.218
8. การนำรายงานผลสรุปการดำเนินกิจกรรม/โครงการข้อมูลปีก่อนมาเปรียบเทียบ	0.973	0.007*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 ความสำเร็จในการบริหารงบประมาณของบุคลากรที่มีอายุงานแตกต่างกัน

ความสำเร็จในการบริหารงบประมาณ	F	Sig.
1. การจัดประชุมหารือก่อนทำกิจกรรม/โครงการ	7.460	.009*
2. งบประมาณกิจกรรม/โครงการได้รับตรงตามที่ขอตั้ง	0.039	.844
3. ระยะเวลาในการจัดสรรงบประมาณตรงกับช่วงจัดกิจกรรม/โครงการ	5.144	.029*
4. การจัดกิจกรรม/โครงการ มีการประชุมชี้แจงคณะทำงานในฝ่ายงาน	8.561	.006*
5. การดำเนินกิจกรรม/โครงการ ตามระยะเวลาที่กำหนด เป็นไปตามแผน	0.380	.058
6. การใช้งบประมาณในการจัดกิจกรรม/โครงการ	9.395	.004*
7. การสรุปผลการดำเนินกิจกรรม/โครงการ	4.690	.036*
8. การนำรายงานผลสรุปการดำเนินกิจกรรม/โครงการข้อมูลปีก่อนมาเปรียบเทียบ	0.025	.874

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 5 ความสำเร็จในการบริหารงบประมาณของบุคลากรที่มีประสบการณ์การเป็นหัวหน้าในการดำเนินกิจกรรม/โครงการ ในการใช้งบประมาณแตกต่างกัน

ความสำเร็จในการบริหารงบประมาณ	t	Sig.
1. การจัดประชุมหารือก่อนทำกิจกรรม/โครงการ	7.323	.010*
2. งบประมาณกิจกรรม/โครงการได้รับตรงตามที่ขอตั้ง	2.095	.155
3. ระยะเวลาในการจัดสรรงบประมาณตรงกับช่วงจัดกิจกรรม/โครงการ	0.953	.335
4. การจัดกิจกรรม/โครงการ มีการประชุมชี้แจงคณะทำงานในฝ่ายงาน	1.091	.302
5. การดำเนินกิจกรรม/โครงการ ตามระยะเวลาที่กำหนด เป็นไปตามแผน	0.953	.335
6. การใช้งบประมาณในการจัดกิจกรรม/โครงการ	0.245	.623.
7. การสรุปผลการดำเนินกิจกรรม/โครงการ	0.432	.515
8. การนำรายงานผลสรุปการดำเนินกิจกรรม/โครงการข้อมูลปีก่อนมาเปรียบเทียบ	5.309	.026*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 6 ความสำเร็จในการบริหารงบประมาณของบุคลากรที่มีประสบการณ์การเป็นผู้ดำเนินการเขียนกิจกรรม/โครงการในการใช้งบประมาณแตกต่างกัน

ความสำเร็จในการบริหารงบประมาณ	F	Sig.
1. การจัดประชุมหารือก่อนทำกิจกรรม/โครงการ	6.122	.018*
2. งบประมาณกิจกรรม/โครงการได้รับตรงตามที่ขอตั้ง	6.711	.013*
3. ระยะเวลาในการจัดสรรงบประมาณตรงกับช่วงจัดกิจกรรม/โครงการ	0.808	.374
4. การจัดกิจกรรม/โครงการ มีการประชุมชี้แจงคณะทำงานในฝ่ายงาน	6.616	.014*
5. การดำเนินกิจกรรม/โครงการตามระยะเวลาที่กำหนดเป็นไปตามแผน	0.808	.374
6. การใช้งบประมาณในการจัดกิจกรรม/โครงการ	2.425	.127
7. การสรุปผลการดำเนินกิจกรรม/โครงการ	0.098	.756
8. การนำรายงานผลสรุปการดำเนินกิจกรรม/โครงการข้อมูลปีก่อนมาเปรียบเทียบ	2.552	.118

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 7 ความสำเร็จในการบริหารงบประมาณของบุคลากรที่มีประสบการณ์ในการเป็นผู้กำหนดงบประมาณในการจัดกิจกรรม/โครงการแตกต่างกัน

ความสำเร็จในการบริหารงบประมาณ	t	Sig.
1. การจัดประชุมหารือก่อนทำกิจกรรม/โครงการ	1.502	.227
2. งบประมาณกิจกรรม/โครงการได้รับตรงตามที่ขอตั้ง	3.641	.063

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ความสำเร็จในการบริหารงบประมาณ	t	Sig.
3. ระยะเวลาในการจัดสรรงบประมาณตรงกับช่วงจัดกิจกรรม/โครงการ	1.633	.209
4. การจัดกิจกรรม/โครงการ มีการประชุมชี้แจงคณะทำงานในฝ่ายงาน	0.164	.688
5. การดำเนินกิจกรรม/โครงการ ตามระยะเวลาที่กำหนด เป็นไปตามแผน	1.633	.209
6. การใช้งบประมาณในการจัดกิจกรรม/โครงการ	3.244	.079
7. การสรุปผลการดำเนินกิจกรรม/โครงการ	3.672	.042*
8. การนำรายงานผลสรุปการดำเนินกิจกรรม/โครงการ ข้อมูลปีก่อนมาเปรียบเทียบ	1.243	.000*

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3-7 ผลการทดสอบความแตกต่างของความสำเร็จในการบริหารงบประมาณตามคุณลักษณะของบุคลากรพบว่า คุณลักษณะบางประการ ได้แก่ อายุงาน ประสบการณ์ในการเป็นหัวหน้าโครงการ และประสบการณ์ในการเขียนหรือกำหนดงบประมาณมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในการบริหารงบประมาณ ขณะที่ตัวแปรอื่นไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เช่นกัน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาความสำเร็จในการบริหารงบประมาณรายจ่ายของคณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า โดยรวมบุคลากรมีความคิดเห็นต่อความสำเร็จในการบริหารงบประมาณอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าระบบการวางแผน การดำเนินงาน และการติดตามผลด้านงบประมาณของคณะมีประสิทธิภาพในระดับที่น่าพอใจทั้งนี้ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Good Governance) ซึ่งเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรขององค์กร World Bank, 1992

เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่าประเด็นที่มีระดับความสำเร็จสูง ได้แก่ การประชุมชี้แจงคณะทำงานก่อนดำเนินกิจกรรมหรือโครงการ การได้รับงบประมาณตามที่ขอตั้ง และการจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับช่วงเวลาของกิจกรรมหรือโครงการ ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการสื่อสารและการประสานงานภายในองค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Collaborative Management) Gray, 1989 ; Huxham and Vangen, 2005 ที่ชี้ให้เห็นว่าการทำงานร่วมกันและการสื่อสารที่ชัดเจนระหว่างบุคลากรสามารถช่วยลดความคลาดเคลื่อนในการดำเนินงานและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารโครงการ

ในด้านการใช้ทรัพยากร ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่าการจัดสรรงบประมาณที่สอดคล้องกับกิจกรรมและช่วงเวลาของโครงการมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด

Resource-Based View (RBV) ที่มองว่าการจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนประสิทธิภาพและความสามารถในการดำเนินงานขององค์กร Barney, 1991 โดยเฉพาะในบริบทของสถาบันอุดมศึกษาที่ต้องบริหารทรัพยากรอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาที่พบว่าประเด็นเกี่ยวกับการใช้งบประมาณในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการมีระดับค่าเฉลี่ยต่ำกว่าประเด็นอื่นแม้จะยังคงอยู่ในระดับมากก็ตามสอดคล้องกับงานวิจัยหลายชิ้นที่พบรูปแบบทำนองเดียวกัน กล่าวคือ การบริหารงบประมาณในภาพรวมอยู่ในระดับดี หากแต่กระบวนการเชิงการเงินและการติดตามการใช้จ่ายมักเป็นองค์ประกอบที่ได้รับค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น สิรินรดา เกตุรักษ์ และ อำนวย ทองโปร่ง, 2566 ศึกษาการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานของสถานศึกษา พบว่าการบริหารงบประมาณในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทว่าด้านที่มีลำดับค่าเฉลี่ยต่ำกลับเป็นด้านการรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน ด้านการวางแผนงบประมาณและด้านการคำนวณต้นทุน ซึ่งล้วนเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความละเอียดและความต่อเนื่องในการติดตามข้อมูล ผลดังกล่าวสะท้อนว่าแม้องค์กรจะดำเนินงานงบประมาณได้ในระดับที่น่าพอใจ แต่ขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการกำกับและรายงานผลการใช้จ่ายยังเป็นจุดที่พัฒนาได้

นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ยังพบว่าคุณลักษณะของบุคลากรบางประการ เช่น อายุงาน ประสบการณ์ในการเป็นหัวหน้าดำเนินโครงการ และประสบการณ์ในการเขียนหรือกำหนดงบประมาณมีความสัมพันธ์กับระดับความสำเร็จในการบริหารงบประมาณในบางประเด็น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประสบการณ์และบทบาทหน้าที่ของบุคลากรมีส่วนสำคัญต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ที่เสนอว่าประสบการณ์จากการปฏิบัติงานจริงสามารถช่วยพัฒนาความรู้ ทักษะ และความสามารถในการตัดสินใจของบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ Kolb, 1984

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บุคลากรที่มีประสบการณ์ในการบริหารโครงการหรือกำหนดงบประมาณมีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญกับการวางแผน การติดตาม และการใช้ข้อมูลจากการดำเนินงานที่ผ่านมาเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดวงจรคุณภาพของ Deming (1986 ที่เน้นกระบวนการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) ผ่านการวางแผน การดำเนินงาน การตรวจสอบ และการปรับปรุงกระบวนการดำเนินงาน

โดยสรุป ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จในการบริหารงบประมาณของหน่วยงานไม่ได้ขึ้นอยู่กับระบบการจัดสรรงบประมาณเพียงอย่างเดียว แต่ยังเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านบุคลากร กระบวนการทำงาน และประสบการณ์ในการบริหารโครงการการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร การพัฒนาทักษะด้านการบริหารโครงการ และการใช้ข้อมูลจากการดำเนินงานที่ผ่านมาเพื่อปรับปรุงการวางแผนงบประมาณจึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงบประมาณขององค์กรในระยะยาว

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

จากผลการศึกษาความสำเร็จในการบริหารแผนงบประมาณรายจ่ายของคณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรศึกษาจากบุคลากรในหน่วยงานหรือคณะอื่น ๆ ที่มีบริบทและลักษณะงานแตกต่างกัน เพื่อเพิ่มความครอบคลุมของข้อมูลและสามารถเปรียบเทียบผลได้ในวงกว้างมากขึ้น

2. ควรพิจารณาปัจจัยอื่นที่อาจมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการบริหารงบประมาณ เช่น ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของทีมงาน ระบบติดตามประเมินผล หรือการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการงบประมาณ

เอกสารอ้างอิง

รัตติยา สัจจภิรมย์. (2561). *ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารงบประมาณรายจ่ายเงินรายได้ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สัญญา เคณาภูมิ และ เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2560). กรอบแนวคิดการศึกษาการวางแผนและการบริหารแผน. *วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 4(2),* 389-411.

สิรินรดา เกตุรักษ์ และ อำนวย ทองโปร่ง. (2566). การบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานของสถานศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, *6*(3), 158–170.

แสวง รัตนมงคลมาศ. (2514). *ประสิทธิภาพในการบริหารรัฐกิจ.* ธรรมสาร.

อนันต์ เกตุวงศ์. (2541). *หลักและเทคนิคการวางแผน.* มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อรสา จุลสุคนธ์, หฤษฎี ภัทรดิลก และ อัจฉรียา จิตตลดากร. (2558). *ปัจจัยความสำเร็จของการใช้งบประมาณในการวิจัยของนักวิจัยในกรมวิชาการเกษตร. การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 2*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Barney, J. (1991). *Firm resource and sustained competitive advantage*. *Journal of Management, 17*(1), 99–120.

Best, J. W. and Kahn, J. V. (1998). *Research in education* (8th Ed.). Allyn and Bacon.

Deming, W. E. (1986). *Out of Crisis*. MIT Press.

Gray, B. (1989). *Collaborating: Finding common ground for multiparty problems*. Jossey-Bass.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. and Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis (7th ed.)*. Pearson Prentice Hall.

Huxham, C. and Vangen, S. (2005). *Managing to collaborate the Theory and Practice of Collaborative Advantage*. Routledge.

Kolb, D.A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the source of learning and development*. Prentice Hall.

Maria C. Conesa Carril, Nieves Gómez Aguilar and. Manuel Larrán Jorge. (2020). *University budgeting: internal versus external transparency.* https://doi.org/10.1108/QRAM-10-2019-0108

World Bank. (1992). *World Development Report 1992*: *Development and the Environment*. Oxford University Press. https://documents1.worldbank.org/curated/en/938041468340766993/pdf/34128.pdf

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อดัชนีหลักทรัพย์กลุ่มธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

The Factors Affecting the Stock Price Index of Electronic Components Sector in the Stock Exchange of Thailand

ปานเลขา วงษ์ศรี[1*] และ วรรณรพี บานชื่นวิจิตร[2]

Panlekha Wongsri[1*] and Wanrapee Banchuenvijit[2]

[1,2]คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

[1,2]Bachelor of Business Administration, University of the Thai Chamber of Commerce

*Corresponding author's email address: pw.forworkandstudy@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received)	วันที่แก้ไขบทความ (Revised)	วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)
13 กุมภาพันธ์ 2569	18 พฤษภาคม 2569	28 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อดัชนีหลักทรัพย์กลุ่มธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หรือETRON โดยมีปัจจัยที่เลือกมาศึกษาได้แก่ ดัชนี Philadelphia Semiconductor Index (SOX), ดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET), ดัชนี MVIS Global Rare Earth/Strategic Metals Index (MVREMXTR), ราคาทองแดง (COPPER), อัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทต่อดอลลาร์สหรัฐ (EXR), มูลค่าการซื้อขายของกลุ่มนักลงทุนต่างประเทศในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (Foreigner) และดัชนี Nasdaq 100 (NDX) เป็นข้อมูลทุติยภูมิเก็บข้อมูลเป็นรายเดือน ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2563 ถึง เดือนพฤษภาคม 2569 รวมทั้งสิ้น 72 เดือน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงอนุมานจากการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรด้วยสมการถดถอยเชิงเส้นแบบพหุ (Multiple Linear Regression) ด้วยการประมาณค่ากำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Squares) จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อดัชนีหลักทรัพย์กลุ่มชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์มากที่สุดอย่างมีนัยสำคัญและเป็นไปตามสมมติฐานคือ ดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) และ ดัชนี Philadelphia Semiconductor Index (SOX) โดยดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับดัชนีหลักทรัพย์กลุ่มธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ส่วนดัชนี Philadelphia Semiconductor Index (SOX) มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับดัชนีหลักทรัพย์กลุ่มธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

คำสำคัญ: ดัชนีหลักทรัพย์กลุ่มธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์, ดัชนี Philadelphia Semiconductor Index, ดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ABSTRACT

The objectives of this research were to study the factors affecting the stock price index of the electronic components sector (ETRON) in the stock exchange of Thailand. The independent variables used in this study were the Philadelphia Semiconductor Index (SOX), the Stock Exchange of Thailand Index (SET), MVIS Global Rare Earth/Strategic Metals Index (MVREMXTR), Copper price (COPPER), Exchange rate from US dollar to Thai baht (EXR),The investment of foreign investors in the Stock Exchange of Thailand (FOREIGNER) and Nasdaq 100 Index (NDX) . The study utilized monthly secondary data in the form of time series data that covered the period from June 2020 to May 2026, with the total number of 72 months. The analytical methodology was Multiple Linear Regression Analysis using ordinary least squares. The finding revealed that the Stock Exchange of Thailand Index (SET) had a statistically significant positive correlation with ETRON at 0.01 and the Philadelphia Semiconductor Index (SOX) has a statistically significant positive correlation at 0.05

Keywords: Electronic Components Sector Index (ETRON), Philadelphia Semiconductor Index (SOX), The Stock Exchange of Thailand Index (SET)

บทนำ

ในช่วงเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมานั้นอุตสาหกรรมชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนหลักไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในอีกหลากหลายอุตสาหกรรม ตั้งแต่การผลิตระดับต้นน้ำและกลางน้ำอย่างเช่น เซมิคอนดักเตอร์ แผงวงจรรวม (IC) ฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ (HDD) ไปจนถึงการผลิตสินค้าปลายน้ำอย่างเช่น ยานยนต์ไฟฟ้าสมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์ หรือแม้แต่เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ Artificial Intelligence หรือ AI ธุรกิจดาร์ต้าเซ็นเตอร์ (DATA Center) และคลาวด์คอมพิวติ้ง (Cloud Computing) เป็นต้น ส่งผลให้ความต้องการสินค้าไฮเทคในตลาดโลกเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทำให้อุตสาหกรรมที่เกี่ยวเนื่องกับการผลิตสินค้าไฮเทคเหล่านี้เติบโตขึ้นมากตามความต้องการดังกล่าวด้วยเช่นเดียวกัน จากข้อมูลของ Trade Map ในปี 2022 ที่พบว่าแผงวงจรรวมและเซมิคอนดักเตอร์เป็นสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ที่ตลาดโลกต้องการมากที่สุดโดยมีมูลค่าการส่งออกมากถึง 1.194 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐหรือเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าเมื่อเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปี 2012 และจากการที่อุปสงค์ของสินค้าไฮเทคของโลกพุ่งสูงขึ้นนี้เองส่งผลให้ความต้องการสินค้าอิเล็กทรอนิกส์เป็นที่ต้องการตามไปด้วยนั้น นอกจากนี้ยังพบว่าการส่งออกสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ของไทยบางส่วนได้เริ่มเกาะกระแสไปกับอุปสงค์ในตลาดโลกด้วยเช่นเดียวกัน ประกอบกับข้อมูลจากกรุงเทพธุรกิจที่ได้ระบุว่าแนวโน้มการเติบโตของตลาดในไทยเองโดยเฉพาะจากธุรกิจดาร์ต้าเซ็นเตอร์ที่มีการลงทุนในประเทศเพิ่มขึ้นในช่วงที่ผ่านมาช่วยหนุนให้มีการใช้

ฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ (HDD) ที่ผลิตในประเทศมากยิ่งขึ้น โดยในช่วง 9 เดือนแรกของปี 2567 มีการยื่นขอรับการส่งเสริมการลงทุนในกิจการดาร์ต้าเซ็นเตอร์ และ Cloud Service รวม 47 โครงการ มูลค่าลงทุนรวมกว่า 173,000 ล้านบาท (กรุงเทพธุรกิจ,2567)

จะเห็นได้ว่าหากดูตัวเลขโดยรวมแล้วนับว่าอุตสาหกรรมการผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ในไทยค่อย ๆ เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มจะเติบโตเพิ่มขึ้นอีกในปีถัด ๆ ไปจากสถานการณ์อุปสงค์ของโลก และในประเทศเองในขณะเดียวกันดัชนีหลักทรัพย์ในหมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หรือ ETRON ซึ่งเป็นดัชนีที่นักลงทุนใช้ในการติดตามแนวโน้มของอุตสาหกรรมนี้เองก็มีการปรับตัวเพิ่มขึ้นด้วยในช่วงขาขึ้นของอุตสาหกรรมชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์นับตั้งแต่ปี 2564 เป็นต้นมา แต่อย่างไรก็ตามการเคลื่อนไหวของดัชนีนี้นั้นไม่ใช่แค่การปรับตัวสูงขึ้นเพียงอย่างเดียวเช่นเดียวกับตัวเลขการเติบโตของอุตสาหกรรมดัชนี ETRON มีทั้งปรับตัวขึ้นสูงและลดต่ำลงสลับกันไป และการขยับตัวขึ้นหรือลดลงนี้เองย่อมเป็นเรื่องสำคัญสำหรับนักลงทุนไม่ว่ารายใหญ่หรือรายย่อยที่ลงทุนในหลักทรัพย์กลุ่มธุรกิจนี้ที่ควรทราบตลอดจนผู้ที่สนใจเริ่มลงทุนในหลักทรัพย์กลุ่มนี้ งานวิจัยนี้จึงเลือกศึกษาปัจจัยที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับดัชนีธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ได้แก่ ดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET Index) ซึ่งสะท้อนภาวะโดยรวมของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ดัชนี Philadelphia Semiconductor Index (SOX) ซึ่งเป็นตัวแทนของอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์ระดับโลกและมีบทบาทสำคัญต่อการเจริญเติบโตของธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ ดัชนี MVIS Global Rare Earth/Strategic Metals Index (MVREMXTR) ที่สะท้อนความเคลื่อนไหวของอุตสาหกรรมแร่หายากและราคาทองแดง (COPPER) ซึ่งทั้งสองปัจจัยนี้ล้วนเป็นวัตถุดิบสำคัญในการผลิตชิปและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ทั้งสิ้น รวมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจมหภาค ประกอบด้วยอัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทต่อดอลลาร์สหรัฐ (EXR) ซึ่งส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันของบริษัทที่พึ่งพาการส่งออก มูลค่าการซื้อขายของกลุ่มนักลงทุนต่างประเทศในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย(Foreigner) ซึ่งสะท้อนกระแสเงินทุนเคลื่อนย้ายจากนักลงทุนต่างชาติ และดัชนี Nasdaq 100 (NDX) ซึ่งเป็นตัวแทนของหุ้นกลุ่มเทคโนโลยีและกลุ่มชิป เซมิคอนดักเตอร์ระดับโลก

ดังนั้นการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ (ETRON) ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จึงมีความสำคัญในการช่วยเป็นทางเลือกข้อมูลให้กับผู้ที่สนใจลงทุนในหลักทรัพย์กลุ่มนี้ ได้พิจารณาประกอบกับการคาดคะเนแนวโน้มทิศทางราคา,การตัดสินใจลงทุนและช่วยลดความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเคลื่อนไหวของดัชนีหลักทรัพย์กลุ่มธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หรือ ETRON

ทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

รัฐฐ ภาวนาเจริญ และคณะ(2568) ที่ได้ทำการศึกษาถึงอิทธิพลของดัชนี Philadelphia Semiconductor Index (SOX) และปัจจัยทางเศรษฐกิจมหภาคที่มีต่อดัชนีราคาหุ้นกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี หมวดชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และดัชนีราคาหุ้น Hang Seng TECH ในตลาดหลักทรัพย์ฮ่องกงโดยใช้วิธีการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) ด้วยวิธี Newey–West standard errors พบว่า ดัชนีราคาตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) และ ดัชนี Philadelphia Semiconductor Index (SOX) มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับดัชนีราคาหุ้นกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีหมวดชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ (ETRON) ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ อัตราแลกเปลี่ยนสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อบาทไทย (USD_THB) มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับดัชนีราคาหุ้นกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีหมวดชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์(ETRON) ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ศรัญญา ตระกูลไพศาล และศิริขวัญ เจริญวิริย (2566) ได้กล่าวว่า ดัชนีหลักทรัพย์ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยหรือ SET นั้น สะท้อนการเคลื่อนไหวของราคาหลักทรัพย์และสภาพเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ เมื่อดัชนีราคาหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยปรับตัวสูงขึ้นถือเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักลงทุนจึงทำให้หลักทรัพย์มีการปรับตัวเพิ่มขึ้น จึงคาดว่าดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยหรือ SET จะส่งผลกระทบต่อราคาหลักทรัพย์ทุกกลุ่ม รวมถึงราคาหลักทรัพย์ในกลุ่มชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ด้วย

ดัชนี MVIS Global Rare Earth/Strategic Metals Index (MVREMXTR) เป็นดัชนีที่ใช้วัดผลการดำเนินงานของบริษัทขนาดใหญ่ที่มีสภาพคล่องสูงทั่วโลกในอุตสาหกรรมแร่หายาก (Rare Earth) และโลหะเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Metals) โดยสุรินทร์ เจนพิทยา(2566) ได้กล่าวว่า ในการผลิตชิป วัตถุดิบสำคัญที่ขาดไม่ได้เลยก็คือ แร่หายาก หรือ Rare Earth ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญในอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

ราคาทองแดง (COPPER) ราคาทองแดง Copper Futures เป็นสัญญาซื้อขายล่วงหน้าโลหะที่อนุญาตให้นักลงทุนซื้อหรือขายทองแดงจำนวนหนึ่งในราคาที่ตกลงกันในเวลาที่ตกลงกันในอนาคต เนื่องจากตลาดทองแดงทั่วโลกได้รับอิทธิพลจากปัจจัยหลายประการ รวมถึงอุปสงค์และอุปทาน สถานการณ์เศรษฐกิจโลก และนโยบายการค้าระหว่างประเทศ ประเทศผู้ผลิตทองแดงรายใหญ่ เช่น ชิลี เปรู และจีน รวมถึงประเทศบริโภคทองแดงรายใหญ่ เช่น จีน สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป มีผลกระทบโดยตรงระหว่างอุปสงค์และอุปทานของทองแดงในแง่การเปลี่ยนแปลงของการผลิต ระดับสินค้าคงคลัง และข้อมูลการส่งออกและนำเข้า ความไม่สมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทานมักนำไปสู่ความผันผวนของราคาทองแดง ปัจจัยเหล่านี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเคลื่อนไหวของราคาของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าทองแดง และเนื่องจากทองแดงมีการใช้กันอย่างแพร่หลายในอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น การก่อสร้าง อุปกรณ์ไฟฟ้า และที่สำคัญในอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ โดยข้อมูลจากศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2568) ที่กล่าวว่าประเทศไทยกำลังกลายเป็นศูนย์กลางการผลิต PCB ที่สำคัญของโลก จึงคาดว่าทองแดงจะเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งส่งผลกระทบต่อราคาหลักทรัพย์

กลุ่มชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ เพราะเมื่อราคาวัตถุดิบถูกลงมักจะส่งผลให้ต้นทุนในการผลิตลดลงโดยตรง เมื่อต้นทุนวัตถุดิบเป็นส่วนประกอบหลักของต้นทุนการผลิตทั้งหมด ทำให้เมื่อราคาวัตถุดิบถูกลง ต้นทุนการผลิตโดยรวมก็จะลดลงไปด้วย ซึ่งส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงกำไรที่จะได้รับ ทำให้ความคาดหวังของนักลงทุนในธุรกิจที่ใช้ทองแดงเป็นวัตถุดิบหลักมีความหวังในผลกำไรของธุรกิจ หลักทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับทองแดง จึงจะเป็นที่ต้องการของนักลงทุนเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ราคาหลักทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับทองแดงปรับตัวสูงขึ้นตามความต้องการด้วยเช่นกัน

ปริยากร ดีพัฒนกุล (2564) ได้ศึกษาผลกระทบของมูลค่าการซื้อขายสุทธิจากนักลงทุน ต่อดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยใช้สมการวิเคราะห์การถดถอยแบบเส้นตรง, แบบจำลอง State Space และการทดสอบ Granger Causality ระหว่างนักลงทุน 4 กลุ่ม ได้แก่ นักลงทุนทั่วไปในประเทศ (Individual) นักลงทุนต่างประเทศ (Foreign) นักลงทุนสถาบัน (Institution) และบัญชีบริษัทหลักทรัพย์ (Proprietary) ต่อดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET Index) พบว่า มูลค่าการซื้อขายสุทธิของนักลงทุนทั่วไปในประเทศ (Individual) และนักลงทุนต่างประเทศ (Foreign) เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET Index)

สาธิต สูติปัญญา (2566) ได้กล่าวถึงการที่ดัชนีหุ้นกลุ่มเทคโนโลยี 3ดัชนีหลักของโลกมักจะปรับตัวขึ้นในทิศทางเดียวกันมาโดยตลอด อันประกอบด้วยดัชนีNasdaq100 ,ดัชนี Russell 1000 Index, และดัชนีPhiladelphia Semiconductor Index (SOX) เป็นผลมาจากปัจจัยทางเศรษฐกิจต่าง ๆ และในช่วงหลังมานี้ จากปัจจัยที่มีกระแสนักลงทุนแห่ซื้อหุ้นที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ตามกันจำนวนมาก ดัชนี Nasdaq100 จึงมักถูกใช้เป็นตัวชี้วัดสำคัญของภาคเทคโนโลยีในตลาดหุ้นสหรัฐอเมริกาและเป็นที่นิยมในหมู่นักลงทุนที่ต้องการลงทุนในบริษัทกลุ่มเทคโนโลยี บริษัทที่มีนวัตกรรมและการเติบโตสูง

สมมติฐานการวิจัย

ในการศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมีสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

สมมติฐานที่ 1 ดัชนี Philadelphia Semiconductor Index (SOX) ส่งผลกระทบต่อดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ (ETRON)

สมมติฐานที่ 2 ดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) ส่งผลกระทบต่อดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ (ETRON)

สมมติฐานที่ 3 ดัชนีMVIS Global Rare Earth/Strategic Metals Index (MVREMXTR) ส่งผลกระทบต่อดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ (ETRON)

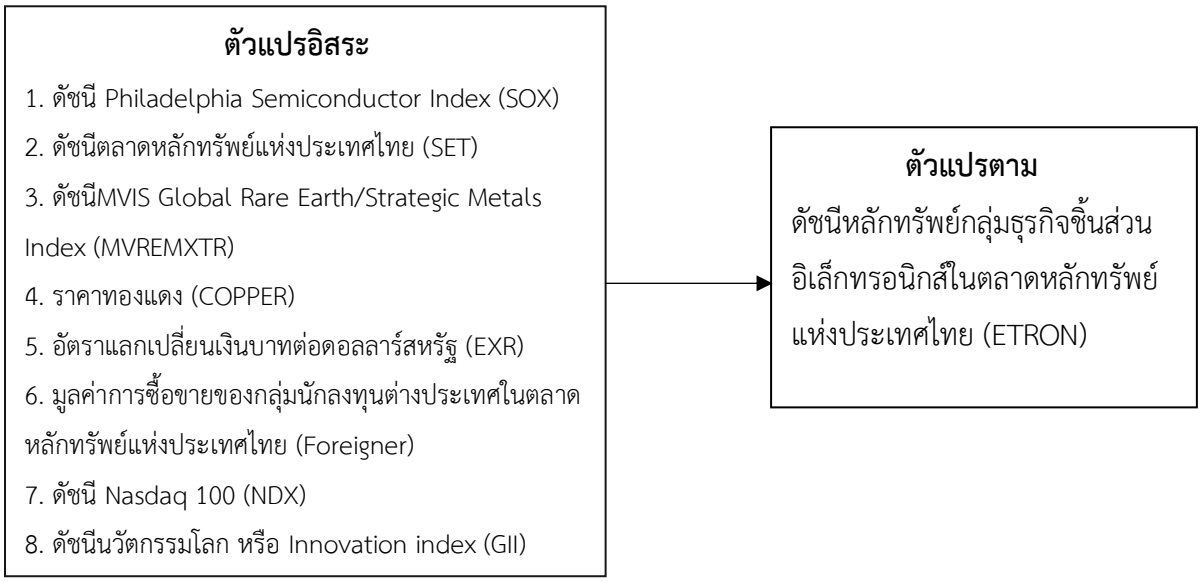
สมมติฐานที่ 4 ราคาทองแดง (COPPER) ส่งผลกระทบต่อดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ (ETRON)

สมมติฐานที่ 5 อัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทต่อดอลลาร์สหรัฐ (EXR) ส่งผลกระทบต่อดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ (ETRON)

สมมติฐานที่ 6 มูลค่าการซื้อขายของกลุ่มนักลงทุนต่างประเทศในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (Foreign) ส่งผลกระทบต่อดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ (ETRON)

สมมติฐานที่ 7 ดัชนี Nasdaq 100 (NDX) ส่งผลกระทบต่อดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ (ETRON)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยนำทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Independent Variable) และตัวแปรตาม (Dependent Variable) โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) แบบอนุกรมเวลา (Time Series Data) ใช้ข้อมูลย้อนหลังเป็นรายเดือน เก็บข้อมูลทุกวันที่ 1 ของเดือน เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2563 จนถึง วันที่ 1 พฤษภาคม 2569 รวมทั้งสิ้น 72 เดือน โดยใช้ข้อมูลจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย www.setsmart.com , ธนาคารแห่งประเทศไทย www.bot.or.th, www.investing.com มีประชากรที่ศึกษาเป็นบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในกลุ่มอุตสาหกรรม หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 8 บริษัท

ตารางที่ 1 รายชื่อบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในกลุ่มอุตสาหกรรม หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์

ลำดับที่	ชื่อบริษัทจดทะเบียน	ชื่อย่อหลักทรัพย์
1	บริษัท แคล-คอมพ์ อีเล็คโทรนิคส์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน)	CCET
2	บริษัท เดลต้า อีเลคโทรนิคส์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน)	DELTA
3	บริษัท ฮานา ไมโครอิเล็คโทรนิคส จำกัด (มหาชน)	HANA
4	บริษัท เคซีอี อีเลคโทรนิคส์ จำกัด (มหาชน)	KCE
5	บริษัท มูราโมโต้ อีเล็คตรอน (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน)	METCO
6	บริษัท สตาร์ส ไมโครอิเล็กทรอนิกส์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน)	SMT
7	บริษัท เอสวีไอ จำกัด (มหาชน)	SVI
8	บริษัท ทีมพรีซิชั่น จำกัด (มหาชน)	TEAM

ที่มา: ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ม.ป.ป.)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้ได้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Microsoft Office Excel สำหรับการเก็บข้อมูล และใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ Gretl ในการประมวลผลข้อมูลในรูปแบบสมการถดถอยเชิงซ้อนหลายตัวแปร (Multiple Linear Regression) โดยวิธีการกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Squares) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อดัชนีหลักทรัพย์กลุ่มธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ มีแบบจำลองดังนี้คือ

$$ETRON_t = \beta 0 + \beta 1\ SOX_{it} + \beta 2\ SET_{it} + \beta 3\ MVREMXTR_{it} + \beta 4\ COPPER_{it} + \beta 5 EXR_{it} + \beta 6\ Foreign_{it} + \beta 7 NDX_{it} + \varepsilon$$

โดย $\beta 0$ = ค่าคงที่ หรือ ค่าที่เส้นถดถอยตัดกับแกน Y (Y-intercept)

$\beta 1$- $\beta 7$ = ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย(coefficient) ของตัวแปรอิสระแต่ละตัว

ε = ค่าความคลาดเคลื่อน

3. วิธีการศึกษา

3.1 การตรวจสอบความ Stationary ของตัวแปรเนื่องจากเป็นข้อมูลอนุกรมเวลา (Time series data) จึงจำเป็นต้องทดสอบความนิ่งของข้อมูลโดยวิธีการ Unit root Augmented Dicky-Fuller test

3.2 ตรวจสอบปัญหา Multicollinearity ของตัวแปรอิสระโดยการสร้าง Correlation Matrix แล้วตรวจสอบว่า ตัวแปรอิสระใดที่มีความสัมพันธ์กันเอง คือ มีค่าเข้าใกล้ 1 ถ้าหากพบว่าตัวแปรใดมีความสัมพันธ์กันเองจะใช้วิธีการดู Variance Inflation Factor (VIF) ของตัวแปรเหล่านั้นหากค่า VIF

มีค่ามากกว่า 10 แสดงว่าตัวแปรอิสระตัวนั้นๆ มีความสัมพันธ์กันเองสูง และจะพิจารณาตัดตัวแปรนั้นออกจากตัวแบบ (Gujarati and Porter, 2009)

3.3 นำตัวแปรที่ได้มาจัดเรียงสมการถดถอยพหุคูณโดยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Squares หรือ OLS) โดยมีเงื่อนไขดังต่อไปนี้

3.3.1 เงื่อนไข Error is normal จากสมมติฐานการทดสอบ Breusch-Godfrey ตัวแบบต้องไม่มีปัญหา Auto Correlation และค่า Durbin-Watson stat (d) ต้องมีค่าเข้าใกล้ 2 แสดงผลให้ทราบคือ Autocorrelation มีการกระจายตัวอย่างเป็นอิสระ

3.3.2 เงื่อนไข Heteroskedasticity (Breusch-Pagan test) ทดสอบว่าเกิดปัญหาความไม่คงที่ของความแปรปรวนในตัวแปรสุ่มคลาดเคลื่อน (Heteroscedasticity) หรือไม่ โดยทดสอบด้วย Breusch-Pagan test (Gujarati and Porter, 2009)

สรุปผลการวิจัย

เนื่องจากข้อมูลเป็นอนุกรมเวลา (Time series) จึงได้ทดสอบ Unit root Augmented Dicky-Fuller test ทีละตัว ผลปรากฏว่า ข้อมูลตัวแปรทุกตัวไม่มีความนิ่ง (Non-stationary) จึงทำการแก้ไขปัญหาด้วยการ Add Difference กับทุกตัวแปร ซึ่งหลังจากทำการแก้ไขปัญหาแล้ว ตัวแปรตาม และตัวแปรอิสระแต่ละตัวจะเปลี่ยนแปลงจาก ETRON ,SOX ,SET , MVREMXTR, COPPER, EXR, Foreign และ NDX เป็น d_ETRON , d_SOX, d_SET ,d_MVREMXTR, d_COPPER, d_EXR, d_Foreign และ d_NDX ตามลำดับ และได้ทดสอบ Unit root Augmented Dicky-Fuller test อีกครั้ง ผลปรากฏว่า ข้อมูลทุกตัวมีความนิ่ง (Stationary)

จากนั้นได้ตรวจสอบปัญหา Multicollinearity ของตัวแปรอิสระโดยการสร้าง Correlation Matrix แล้วตรวจสอบว่าตัวแปรอิสระใดที่มีความสัมพันธ์กันเอง ถ้าหากพบว่าตัวแปรใดมีความสัมพันธ์กันเอง จะใช้วิธีการดู Variance Inflation Factor (VIF) ของตัวแปรเหล่านั้นและจะพิจารณาตัดตัวแปรนั้นออกจากตัวแบบ ผลที่ได้ปรากฏว่าตัวแปรอิสระ d_NDX และ d_SOX มีค่าเข้าใกล้ 1 จึงใช้วิธีการดูค่าVIFของตัวแปรอิสระทั้งสองตัวอีกครั้งเพื่อตรวจสอบ พบว่ามีค่าเท่ากับ 3.571 และ 3.538 ตามลำดับ จึงสามารถสรุปได้ว่าไม่มีตัวแปรใดที่มีปัญหา Multicollinearity ต่อกัน จึงไม่มีการตัดตัวแปรอิสระใดออกจากตัวแบบ

ตารางที่ 2 ตารางแสดงผลการตรวจสอบปัญหา Multicollinearity ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัว

	d_SOX	d_SET	d_MVREMXTR	d_COPPER	d_EXR	d_Foreign	d_NDX
d_SOX	1						
d_SET	0.2016	1					
d_MVREMXTR	0.4583	0.3882	1				
d_COPPER	-0.1766	-0.1014	-0.3835	1			

ตารางที่ 2 (ต่อ)

	d_SOX	d_SET	d_MVREMXTR	d_COPPER	d_EXR	d_Foreign	d_NDX
d_EXR	-0.1728	-0.1269	-0.2976	0.1752	1		
d_Foreign	-0.2846	0.0144	0.0372	0.0151	-0.0797	1	
d_NDX	0.8404	0.1824	0.4737	-0.1791	-0.1638	- 0.2741	1

ที่มา : จากการที่ผู้วิจัยคำนวณจากข้อมูลทุติยภูมิของตัวแปรอิสระที่ศึกษาตามรายละเอียดในหัวข้อ3.2

จากนั้นได้นำตัวแปรที่ได้มาจัดเรียงสมการถดถอยพหุคูณโดยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Squares หรือ OLS) และตรวจสอบเงื่อนไขดังต่อไปนี้ก่อนวิเคราะห์ผล

1. เงื่อนไข Error is normal ตามสมมติฐานการทดสอบ Breusch-Godfrey ที่ว่าตัวแบบต้องไม่มีปัญหา Auto Correlation หรือภาวะความสัมพันธ์ในตัวเองของตัวแบบ เพราะจะทำให้การประมาณค่าพารามิเตอร์ไม่มีประสิทธิภาพและค่าสถิติ (t-statistic, F-statistic) ไม่น่าเชื่อถือ ตลอดจนจะนำไปสู่ข้อสรุปที่ผิดพลาดเกี่ยวกับนัยสำคัญทางสถิติของตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งจากผลการศึกษา ผลปรากฏว่าค่าความคลาดเคลื่อน (ε) ของข้อมูลในตัวแบบจำลองมีการแจกแจงเป็นปกติดี

2. จากนั้นตรวจสอบปัญหา Auto Correlation และค่า Durbin Watson บนสมมติฐานของ Breusch-Godfrey พบว่าค่าความคลาดเคลื่อนเป็นอิสระต่อกัน ไม่พบปัญหา Auto Correlation

3. ตรวจสอบเงื่อนไขไม่เป็น Heteroskedasticity หรือ การที่ความแปรปรวนไม่คงที่ ความคลาดเคลื่อนของแบบจำลองมีการเปลี่ยนแปลงไปตามค่าของตัวแปรอิสระ โดยวิธีการ Breusch-Pagan test ผลปรากฏว่า ค่า p-value สำหรับสถิติทดสอบมีค่ามากกว่า 0.05 สรุปได้ว่า ตัวแปรทุกตัวในตัวแบบไม่พบปัญหา Heteroskedasticity

ตารางที่ 3 แสดงผลการศึกษาการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณโดยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด

ตัวแปร	coefficient	std. error	t-ratio	p-value	นัยสำคัญ
const	280.597	218.922	1.282	0.2046	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
d_SOX	2.21217	0.892778	2.478	0.0159**	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ0.05
d_SET	15.9509	3.73208	4.274	0.0000662***	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ0.01
d_MVREMXTR	1.71632	4.25559	0.4033	0.6881	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
d_COPPER	29.9318	25.6079	1.169	0.2469	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
d_EXR	-28.4105	256.922	-0.1106	0.9123	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
d_Foreign	-0.000133863	0.00150382	-0.08902	0.9294	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
d_NDX	-0.405100	0.429725	-0.9427	0.3494	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
R-squared = 0.393954, Adjusted R-squared = 0.326615, S.E. of regression = 1765.401					
P-value (F) = 0.000030, Durbin-Watson = 2.113961					

***แทนนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หรือความเชื่อมั่นที่ 99% ** แทนนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หรือความเชื่อมั่นที่ 95%

* แทนนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 หรือความเชื่อมั่นที่ 90%

จากการศึกษาสามารถอธิบายตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามได้ดังนี้คือ

1. ดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) มีความสัมพันธ์กับดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในทิศทางเดียวกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.01 สามารถอธิบายได้ว่าเมื่อดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) ปรับตัวเพิ่มขึ้น 1จุด จะส่งผลให้ดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 15.9509 จุด เช่นเดียวกัน

2. ดัชนี Philadelphia Semiconductor Index (SOX) มีความสัมพันธ์กับดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในทิศทางเดียวกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 สามารถอธิบายได้ว่าเมื่อดัชนี Philadelphia Semiconductor Index (SOX) ปรับตัวเพิ่มขึ้น 1จุด จะส่งผลให้ดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเฉลี่ย2.21217 จุด เช่นเดียวกัน

3. ดัชนี MVIS Global Rare Earth/Strategic Metals Index (MVREMXTR) ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

4. ราคาทองแดง (COPPER) ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

5. อัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทต่อดอลลาร์สหรัฐ (EXR) ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

6. มูลค่าการซื้อขายของกลุ่มนักลงทุนต่างประเทศในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (Foreigner) ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

7. ดัชนี Nasdaq 100 (NDX) ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่า ดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) และดัชนี Philadelphia Semiconductor Index (SOX) ส่งผลกระทบในทิศทางเดียวกันกับดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัฐฐ ภาวนาเจริญ และคณะ(2568) ที่ทำการศึกษาถึงอิทธิพลของดัชนี Philadelphia Semiconductor Index และปัจจัยทางเศรษฐกิจมหภาคที่มีต่อดัชนีราคาหุ้นกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี หมวดชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พบว่า ดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) และดัชนี Philadelphia Semiconductor Index (SOX)

มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับดัชนีหุ้นกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีหมวดชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ (ETRON) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับศรัญญา ตระกูลไพศาล และศิริขวัญ เจริญวิริย (2566) ที่กล่าวว่าดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หรือ SET นั้น สะท้อนการเคลื่อนไหวของราคาหลักทรัพย์และสภาพเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ เมื่อดัชนีราคาหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยปรับตัวสูงขึ้น ถือเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักลงทุน จึงทำให้หลักทรัพย์มีการปรับตัวเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยหรือ SET จึงส่งผลกระทบต่อราคาหลักทรัพย์ทุกกลุ่ม รวมถึงดัชนีหลักทรัพย์กลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีหมวดชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ (ETRON) ด้วยเช่นเดียวกัน

ดัชนีMVIS Global Rare Earth/Strategic Metals Index (MVREMXTR) ไม่มีความสัมพันธ์กับดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่ว่าเมื่อแร่หายาก (Rare Earth) และโลหะเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Metals) นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อย่างขาดไม่ได้ ดัชนีMVIS Global Rare Earth/Strategic Metals Index (MVREMX) จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อราคาหลักทรัพย์กลุ่มชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์

ราคาทองแดง (COPPER) ไม่มีความสัมพันธ์กับดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับราคาทองแดง ที่ว่าเมื่อราคาวัตถุดิบถูกลงมักจะส่งผลให้ต้นทุนในการผลิตลดลงโดยตรง เนื่องจากต้นทุนวัตถุดิบเป็นส่วนประกอบหลักของต้นทุนการผลิตทำให้เมื่อราคาวัตถุดิบถูกลงต้นทุนการผลิตโดยรวมก็จะลดลงไปด้วย ซึ่งส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงกำไรที่จะได้รับ และทำให้ความคาดหวังของนักลงทุนในธุรกิจที่ใช้ทองแดงเป็นวัตถุดิบหลักมีความหวังในผลกำไรของธุรกิจหลักทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับทองแดง จึงจะเป็นที่ต้องการของนักลงทุนเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ราคาหลักทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับทองแดงปรับตัวสูงขึ้นตามความต้องการด้วยเช่นกัน

อัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทต่อดอลลาร์สหรัฐ (EXR) ไม่มีความสัมพันธ์กับดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับรัฐฐ ภาวนาเจริญ และคณะ (2568) ที่ทำการศึกษาถึงอิทธิพลของดัชนี Philadelphia Semiconductor Index และปัจจัยทางเศรษฐกิจมหภาคที่มีต่อดัชนีราคาหุ้นกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี หมวดชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และพบว่าส่วนอัตราแลกเปลี่ยนสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อบาทไทยมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับดัชนีราคาหุ้นกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี หมวดชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ (ETRON) ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

มูลค่าการซื้อขายของกลุ่มนักลงทุนต่างประเทศในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (Foreigner) ไม่มีความสัมพันธ์กับดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึงไม่สอดคล้องกับ ปริยากร ดีพัฒนกุล (2564) ที่ได้ศึกษาผลกระทบของมูลค่าการซื้อขายสุทธิจากนักลงทุนต่อดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และพบว่ามูลค่าการซื้อขายสุทธิของนักลงทุนทั่วไปในประเทศ

(Individual) และนักลงทุนต่างประเทศ (Foreign) เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET Index)

ดัชนี Nasdaq100 (NDX) ไม่มีความสัมพันธ์กับดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของ สาธิต สูติปัญญา (2566) ที่ว่าดัชนีหุ้นกลุ่มเทคโนโลยี 3 ดัชนีหลักของโลกมักจะปรับตัวขึ้นในทิศทางเดียวกันมา โดยตลอดดัชนี Nasdaq100 มีความสัมพันธ์กับดัชนีหุ้นกลุ่มชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ SOX จึงคาดว่าจะส่งผลกระทบต่อดัชนีราคาหลักทรัพย์ในกลุ่มชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ของไทยด้วยเช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการศึกษาที่ได้ในครั้งนี้พบว่าตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อการเคลื่อนไหวของดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งเป็นตัวสะท้อนความผันผวนของราคาหลักทรัพย์ในหมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ได้แก่ ดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) และดัชนี Philadelphia Semiconductor Index (SOX) จากการแสดงให้เห็นว่า เมื่อดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) และดัชนี Philadelphia Semiconductor Index (SOX) เพิ่มขึ้น ดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ก็จะเพิ่มขึ้นส่วนตัวแปรอื่นยังไม่ปรากฏอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญในช่วงเวลาที่ทำการศึกษา ซึ่งผลการวิจัยนี้สามารถนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1.1 ข้อเสนอแนะสำหรับนักลงทุนสถาบัน

นักลงทุนสถาบันที่ลงทุนในหลักทรัพย์กลุ่มชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ สามารถติดตามการเคลื่อนไหวของดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จากการที่ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการเคลื่อนไหวของดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสะท้อนความเชื่อมโยงระหว่างอุตสาหกรรมชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ในไทยกับภาวะตลาดโดยรวม และนอกจากนี้ควรติดตามความเคลื่อนไหวของดัชนี Philadelphia Semiconductor Index ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์ระดับโลกด้วยเช่นกัน นักลงทุนสถาบันจึงสามารถใช้ทิศทางการเคลื่อนไหวของทั้งสองตัวแปรนี้ เป็นปัจจัยในการจับจังหวะปรับเพิ่มหรือลดสัดส่วนหลักทรัพย์กลุ่มอุตสาหกรรมนี้ที่ถืออยู่ได้

1.2 ข้อเสนอแนะสำหรับนักลงทุนทั่วไป

จากผลการวิจัยที่สะท้อนให้เห็นว่าดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และดัชนี Philadelphia Semiconductor Index มีการเคลื่อนไหวไปในทิศทางเดียวกันกับอุตสาหกรรมดังกล่าว นักลงทุนทั่วไปที่มีความสนใจต้องการลงทุนในหลักทรัพย์กลุ่มธุรกิจชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ สามารถพิจารณาลงทุนโดยดูแนวโน้มของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยควบคู่ไปกับการวิเคราะห์ข้อมูลเฉพาะของแต่ละบริษัท และดูการเคลื่อนไหวของดัชนี Philadelphia Semiconductor Index ไปด้วย ในขณะเดียวกัน

นักลงทุนทั่วไปสามารถใช้ข้อมูลการเคลื่อนไหวของทั้งสองดัชนีนี้ เป็นเครื่องมือในการคาดการณ์คะเนราคาหลักทรัพย์เพื่อตัดสินใจลงทุนได้

2. ข้อเสนอแนะในงานวิจัยในอนาคต

2.1 การศึกษาครั้งนี้ช่วงเวลาที่เก็บข้อมูลมาศึกษานั้นตรงกับช่วงเวลาของการแพร่ระบาดใหญ่ของเชื้อ COVID-19 ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบเป็นวงกว้างทั่วโลกในทุกๆด้าน ไม่เว้นแม้แต่ในภาคการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์ความขัดแย้งด้านภูมิรัฐศาสตร์ของเหล่าประเทศมหาอำนาจที่ก่อให้เกิดการกักตุนชิปเซมิคอนดักเตอร์ รวมถึงเหตุการณ์การเรียกเก็บภาษีจากนโยบาย Reciprocal Tariff ของสหรัฐอเมริกา การศึกษาในครั้งต่อไปจึงควรทำการศึกษาอีกครั้งในช่วงเวลาที่เหตุการณ์ต่าง ๆ อยู่ในสภาวะปกติ เพื่อเป็นการยืนยันผลการศึกษานี้

2.2 ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรพิจารณาเพิ่มตัวแปรอิสระที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์โดยตรงเข้าไป เช่น ปริมาณการส่งออกสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ภายในประเทศ, มูลค่าการลงทุนในภาคเทคโนโลยี เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรุงเทพธุรกิจ. (2567, 29 ตุลาคม). *BOI อนุมัติ Equinix ลงทุน 1.6 หมื่นล้านบาท ย้ำไทยหมุดหมาย Data Center ระดับโลก*. Bangkokbiznews. https://www.bangkokbiznews.com /business/economic/1151090

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). *ข้อมูลดัชนีกลุ่มอุตสาหกรรมและหมวดธุรกิจ.* ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. https://www.set.or.th/th/market/index/set/industry-sector-profile

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). *คำนิยามของอัตราแลกเปลี่ยน และระบบอัตราแลกเปลี่ยน.* ธนาคารแห่งประเทศไทย. https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/statistics/faq.pdf

ปริยากร ดีพัฒนกุล. (2564). การศึกษาผลกระทบของมูลค่าการซื้อขายสุทธิจากนักลงทุนต่อดัชนีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.*วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้,1*(2), 32–46. https://so10.tci-thaijo.org/index.php/ECONMAEJO_JOURNAL/article/view/2159

รัฐฐ ภาวนาเจริญ, มรรษภร เชื้อทองฮัว และพรวรรณ นันทแพศย์. (2568). อิทธิพลของดัชนี Philadelphia Semiconductor Index และปัจจัยทางเศรษฐกิจมหภาคที่มีต่อดัชนีราคาหุ้นกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี หมวดชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และดัชนีราคาหุ้น Hang Seng TECH ในตลาดหลักทรัพย์ฮ่องกง. *วารสารนวัตกรรมธุรกิจ การจัดการ และสังคมศาสตร์, 6*(1), 1–24. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jibim/article/view/285831

ศรัญญา ตระกูลไพศาล และ ศิริขวัญ เจริญวิริยะกุล. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่ออัตรา ผลตอบแทนหลักทรัพย์กลุ่มพลังงานและสาธารณูปโภคในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *Procedia of Multidisciplinary Research, 1*(7), 34-46 . https://so09.tci-thaijo.org/index.php/PMR/article/view/2693/1565

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2568, 2 กรกฎาคม). *ทิศทางอุตสาหกรรม PCB ไทย ภายใต้สงครามการค้าและการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี.* ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/ k-social- media/Pages/PCB-CIS3588-FB-2025-07-02.aspx

สาธิต สูติปัญญา .(2566, 24 กรกฎาคม). ‘หุ้นเทคฯ สหรัฐ’ ไปต่อหรือพอแค่นี้ หลังปรับตัวขึ้นแรงจากกระแส ‘AI Hype’.*กรุงเทพธุรกิจ.* https://www.bangkokbiznews.com/finance/stock/1080148

สุรินทร์ เจนพิทยา.(2566, 28 มีนาคม). ส่องขุมทรัพย์ ‘แร่หายาก’ ที่ธุรกิจ ‘ชิป’ และ ‘EV’ ขาดไม่ได้. *กรุงเทพธุรกิจ.* https://www.bangkokbiznews.com/business/1060034

EBC Financial group. (2024). *Copper Analysis for Commodities Market***.** EBC Financial group. https://www.ebc.com/forex/copper-futures-trading-basis-and-market-analysis

Gujarati, D. N. and Porter, D. C. (2009). *Basic econometrics* (5th ed.). McGraw-Hill Education.

ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

Learning Leadership of School Administrators on the Effectiveness of Learning Organization of Schools Under the Secondary Educational Service Area Office Maha Sarakham

ภัทรวดี ถามุลตรี[1*], ศักดิ์สิทธิ์ ฤทธิลัน[2] และ คมสันท์ ขจรปัญญาไพศาล[3]

Phattarawadee Thamultree[1*], Saksit Rittilun[2] and Komsan Khajornpanyapaisan[3]

[1,2,3]สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

[1,2,3]Department of Educational Administration,

Faculty of Education and Educational Innovation, Kalasin University

*Corresponding author's email address: phattarawadee.th@ksu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received)	วันที่แก้ไขบทความ (Revised)	วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)
22 มกราคม 2569	19 มีนาคม 2569	8 เมษายน 2569

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารและระดับความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา 2) ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสอง และ 3) ระบุองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเรียนรู้ที่มีอิทธิพลในการพยากรณ์ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ดำเนินการด้วยรูปแบบการวิจัยเชิงพรรณนา ประชากรจำนวน 1,811 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 330 คน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิจำแนกเป็นผู้บริหาร 66 คน และข้าราชการครู 264 คน เครื่องมือวิจัยคือแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นด้านภาวะผู้นำการเรียนรู้ (0.987) และด้านความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ (0.984) สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเผยให้เห็นข้อเท็จจริงว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม มีการแสดงออกถึงภาวะผู้นำการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.502, S.D. = 0.531) สอดคล้องกับ 2) สถานะความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาที่มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.905, S.D. = 0.749) เช่นเดียวกันนอกจากนี้ยังพบว่า 3) ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันในทางบวกในระดับสูงมาก (r_{xy} = 0.918) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) จากการวิเคราะห์ตัวแปรพยากรณ์ พบว่าองค์ประกอบทั้ง 7 ด้านของภาวะผู้นำการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียนรู้เป็นทีม การนำตนเอง ความคิดสร้างสรรค์ ความยืดหยุ่น การใช้เทคโนโลยี การบูรณาการ และ

การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณสูงมาก (R = 0.920) และมีความสามารถร่วมกันพยากรณ์ตัวเกณฑ์ได้ร้อยละ 84.30 (Adjusted R^2 = 0.843)

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเรียนรู้, ผู้บริหารสถานศึกษา, องค์การแห่งการเรียนรู้

ABSTRACT

The purpose of the research were 1) to examine the level of learning leadership of administrators and the level of learning organization of schools, 2) to test the relationship between the two variables, and 3) to identify the components of learning leadership that influence the prediction of the learning organization of schools under the Secondary Educational Service Area Office of Maha Sarakham, using a descriptive research design. The population consisted of 1,811 people, and a sample size of 330 people was obtained through stratified random sampling, categorized into 66 administrators and 264 teachers. The research instruments were questionnaires with reliability values of 0.987 for learning leadership and 0.984 for learning organization. The statistics used included frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson correlation coefficient, and stepwise multiple regression analysis. The findings revealed that 1) the school administrators exhibited a high level of learning leadership overall ($\overline{X}$ = 3.502, S.D. = 0.531), 2) the status of the learning organization of the schools was at a high level ($\overline{X}$ = 3.905, S.D. = 0.749), 3) the two variables are positively correlated at a very high level (r_{xy} = 0.918) with statistical significance at the .01 level, and 4) seven components of learning leadership, namely, team learning, self-directed learning, creativity, flexibility, using technology in work, integration, and creating a learning-conducive environment, are statistically significant factors influencing the status of the learning organization at the .01 level, with a very high multiple correlation coefficient (R = 0.920) and a predictive power of 84.30% (Adjusted R^2 = .843).

Keywords: Learning Leadership, School Administrators, Learning Organization

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศ ในยุคปัจจุบันการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ โดยเน้นการสร้างระบบการศึกษา

ที่มีคุณภาพและเท่าเทียมกัน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) การส่งเสริมความสามารถของบุคลากรและระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นสิ่งจำเป็น สำหรับการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาและสร้างความเข้มแข็งให้สถานศึกษาพร้อมรับมือกับความท้าทายในโลกยุคปัจจุบัน (Hoy and Miskel, 2013) ความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนนวัตกรรมทางการศึกษาในปัจจุบัน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้องค์การทางการศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และกลยุทธ์การบริหาร เพื่อให้เท่าทันต่อบริบทความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

แนวคิดการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) เป็นกลยุทธ์สำคัญต่อการบริหารงานในยุคปัจจุบัน ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรบุคคลให้ถึงขีดสุด เพื่อขับเคลื่อนองค์การให้เท่าทันต่อกระแสความเปลี่ยนแปลงและดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน (วิจารณ์ พานิช, 2548) สอดรับกับมุมมองที่เน้นย้ำว่าแก่นแท้ของการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ คือการเปิดโอกาสให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา ได้เพิ่มพูนศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ อันจะนำไปสู่การประยุกต์ใช้องค์ความรู้เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมและขับเคลื่อนองค์กรให้มีความยืดหยุ่นพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสูงสุด (Senge, 1990) ความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายขององค์การนั้น มีรากฐานสำคัญมาจากการที่บุคลากรได้รับการพัฒนาศักยภาพและการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ ส่งผลให้ทิศทางขององค์การในปัจจุบันจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์มุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยบุคลากรต้องยกระดับตนเองให้มีความเป็นมืออาชีพที่เปี่ยมด้วยองค์ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ เพื่อแปรเปลี่ยนเป็นทุนทางปัญญาในการพัฒนาองค์การให้ก้าวหน้าสืบไป (สุวัฒน์ จุลสุวรรณ์, 2562)

ภาวะผู้นำที่เข้มแข็งเปรียบเสมือนรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาวะผู้นำการเรียนรู้ (Learning Leadership) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารมุ่งเน้นการเสริมสร้างและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่มีพลังเอื้อต่อการขยายศักยภาพการเรียนรู้ของทุกคนในองค์การ (กนกอร สมปราชญ์, 2560) ซึ่งมีลักษณะของผู้นำที่ตระหนักว่าการเรียนรู้คือทักษะแม่บทของการเป็นผู้นำ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาตนเองและฝึกฝนทักษะอย่างตั้งใจและต่อเนื่อง (Kouzes and Posner, 2016) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจมากขึ้นในยุคดิจิทัล เนื่องจากเน้นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ การสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการประยุกต์ใช้นวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กนกอร สมปราชญ์ (2557) ที่พบว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือรวมพลังเพื่อยกระดับสถานศึกษาให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ แนวโน้มดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานศึกษาของ มุกลัดดา อัมไพ (2566) ที่ได้วิเคราะห์อิทธิพลของภาวะผู้นำในบริบทสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ผลปรากฏว่า องค์ประกอบด้านการบูรณาการ ความคิดสร้างสรรค์ และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการปฏิบัติงานถือเป็นตัวแปรสำคัญที่สามารถร่วมกันพยากรณ์ความสำเร็จในการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาได้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการสร้างผู้เรียนให้มีคุณภาพบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่สังคมอนาคตอย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นเป้าประสงค์ที่จะพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นมืออาชีพ พร้อมทั้งยกระดับสถานศึกษาให้เป็นองค์กรคุณภาพ จากการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ผ่านมายังขาดการศึกษาอิทธิพลของภาวะผู้นำการเรียนรู้ในบริบทสังกัดมัธยมศึกษามหาสารคามอย่างเจาะลึก ทำให้พื้นที่ขาดสารสนเทศเชิงประจักษ์ในการพัฒนาผู้บริหารเพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษาให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง การพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้จึงเป็นกุญแจสำคัญที่สร้างศักยภาพของบุคลากรและยกระดับสถานศึกษาให้มีความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพและบรรลุตามเป้าหมายของเขตพื้นที่การศึกษาได้อย่างยั่งยืน

จากสภาวการณ์และความท้าทายข้างต้น ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญเร่งด่วนในการวิเคราะห์เจาะลึกถึงภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเปรียบเสมือนกลไกหลักในการขับเคลื่อนความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ภายใต้บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม โดยมีเจตจำนงเพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้และสารสนเทศที่มีคุณค่า สำหรับนำไปประยุกต์ใช้ในการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ อีกทั้งยังมุ่งหวังให้ผลลัพธ์จากการศึกษาในครั้งนี้ เป็นฐานข้อมูลสำคัญในการกำหนดทิศทางนโยบายและวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่เท่าทันต่อพลวัตโลกอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

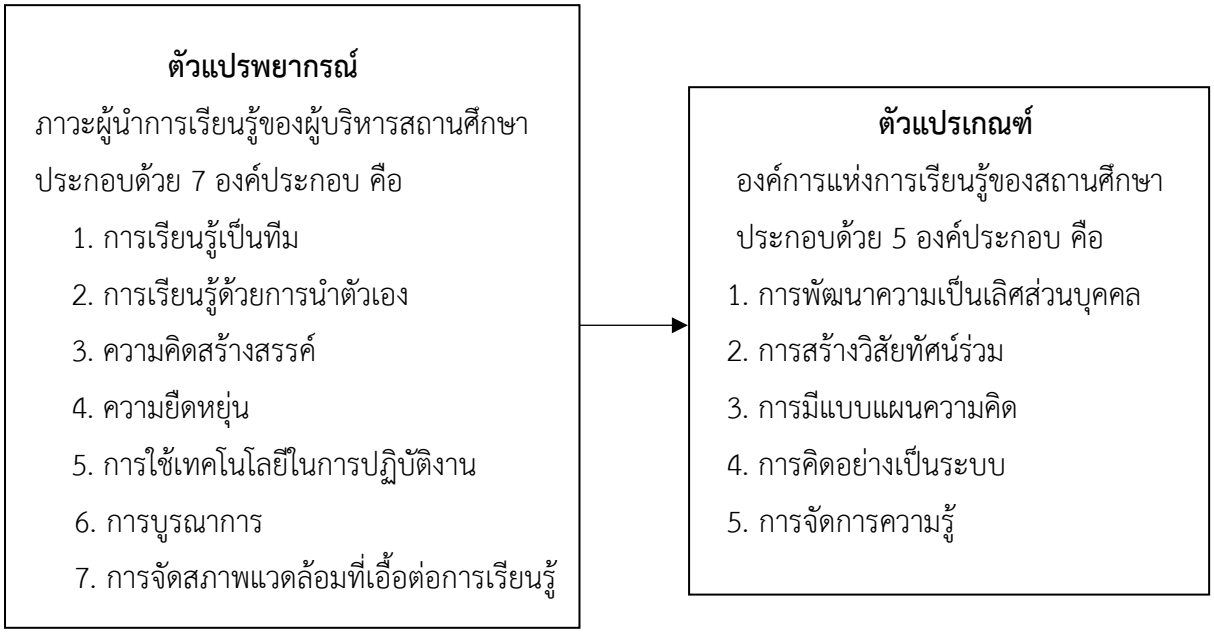
1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาระดับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม
4. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

สมมติฐานการวิจัย

1. ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา
2. องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สามารถพยากรณ์ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาได้ อย่างน้อย 1 องค์ประกอบ

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กรอบแนวคิดในการวิจัย โดยใช้หลักวินัยของ Senge (1990) ผสานเข้ากับแนวคิดของ วิจารณ์ พานิช (2548) ที่เน้นการจัดการความรู้ (Knowledge Management) เป็นแกนกลางสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนองค์กร ดังภาพ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรในการศึกษานี้กำหนดขอบเขต คือ บุคลากรในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาจำนวน 35 แห่ง ประจำปีการศึกษา 2568 โดยมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 1,811 คน ซึ่งจำแนกตามตำแหน่งได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 92 คน และข้าราชการครูผู้สอน จำนวน 1,719 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู ในสังกัดดังกล่าว รวมทั้งสิ้น 330 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยหลักการคำนวณของ Taro Yamane (อ้างใน บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (ระดับนัยสำคัญ .05) จำแนกเป็นสัดส่วนผู้บริหาร 66 คน และครู 264 คน โดยดำเนินการคัดเลือกผ่านวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ซึ่งใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นเกณฑ์ในการจัดแบ่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามที่ครอบคลุมตัวแปรด้านภาวะผู้นำการเรียนรู้และความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ โดยจัดลำดับเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. แบบสำรวจข้อมูลทั่วไป ใช้รูปแบบตรวจสอบรายการ (Check List) เพื่อสอบถามสถานภาพเบื้องต้นของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ตำแหน่งหน้าที่ และข้อมูลสังกัดขนาดสถานศึกษา

2. แบบวัดภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วยข้อคำถามที่จำแนกออกเป็น 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การเรียนรู้เป็นทีม 2) การเรียนรู้ด้วยการนำตัวเอง 3) ความคิดสร้างสรรค์ 4) ความยืดหยุ่น 5) การใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน 6) การบูรณาการ และ 7) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

3. แบบวัดความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ประกอบด้วยข้อคำถามที่จำแนกออกเป็น 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การพัฒนาความเป็นเลิศส่วนบุคคล 2) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม 3) การมีแบบแผนความคิดอ่าน 4) การคิดอย่างเป็นระบบ และ 5) การจัดการความรู้

ทั้งนี้ ในส่วนที่ 2 และ 3 กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (5-point Likert Scale) ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert, 1967)

นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วหาคุณภาพของเครื่องมือ ด้านภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา มีค่าอำนาจการจำแนก (Discrimination) ตั้งแต่ 0.453 ถึง 0.977 ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.987 และด้านการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา มีค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ตั้งแต่ 0.653 ถึง 0.966 ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.984

วิธีการรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยได้ดำเนินการประสานงานขอออกหนังสือราชการจากต้นสังกัด คือ คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ เพื่อนำเรียนชี้แจงและขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลต่อผู้บริหารสถานศึกษาเป้าหมายในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บข้อมูลภาคสนามโดยส่งมอบแบบสอบถามให้แก่กลุ่มเป้าหมาย ทั้งในส่วนของผู้บริหารและคณะครูในสังกัด รวมทั้งสิ้น 330 ราย ซึ่งจากการติดตามผลปรากฏว่าได้รับแบบสอบถามกลับคืนครบตามจำนวนที่กำหนด (คิดเป็นอัตราการตอบกลับร้อยละ 100)

3. การเตรียมข้อมูล หลังจากได้รับแบบสอบถามคืน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของการตอบ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการนำไปวิเคราะห์ผลด้วยวิธีการทางสถิติ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดำเนินการโดยใช้สถิติ ได้แก่ การวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกรายข้อด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson’s Item-total Correlation) และ

การประเมินค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยเลือกใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งอ้างอิงตามหลักการของ Cronbach (1990)

2. สถิติพื้นฐานที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ร้อยละ (Percentage)

3. สถิติพื้นฐานที่ใช้วิเคราะห์ระดับของภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา และระดับของการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน เลือกใช้สถิติดังต่อไปนี้ ข้อ 1 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเรียนรู้และการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) เทียบกับเกณฑ์การแปลผลของ บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2551) และข้อ 2 ค้นหาองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเรียนรู้ที่เป็นปัจจัยทำนายการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ โดยอาศัยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณวิธีขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ร่วมกับสถิติทดสอบ t-test และ F-test

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการประเมินสภาวการณ์ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ภาพรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.502, S.D. = 0.531) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม โดยรวมและรายด้าน

ด้านที่	ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา	ผลการวิเคราะห์		แปลผล	ลำดับ
		$\overline{X}$	S.D.		
1	ด้านการเรียนรู้เป็นทีม	3.507	0.548	มาก	3
2	ด้านการเรียนรู้ด้วยการนำตัวเอง	3.509	0.532	มาก	2
3	ด้านความคิดสร้างสรรค์	3.494	0.523	ปานกลาง	6
4	ด้านความยืดหยุ่น	3.491	0.535	ปานกลาง	7
5	ด้านการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน	3.514	0.521	มาก	1
6	ด้านการบูรณาการ	3.503	0.524	มาก	4
7	ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้	3.497	0.535	ปานกลาง	5
	รวมเฉลี่ย	3.502	0.531	มาก	

เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีระดับการปฏิบัติกระจายตัวตั้งแต่ระดับปานกลางจนถึงระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยโดดเด่นสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน ($\overline{X}$ = 3.514, S.D. = 0.521) การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ($\overline{X}$ = 3.509, S.D. = 0.532) และการเรียนรู้เป็นทีม ($\overline{X}$ = 3.507, S.D. = 0.548) ในขณะที่ด้านความยืดหยุ่น ($\overline{X}$ = 3.491, S.D. = 0.535) ปรากฏค่าเฉลี่ยในลำดับสุดท้าย

2. ผลการประเมินความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ภายใต้สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ภาพรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.905, S.D. = 0.749) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม โดยรวมและรายด้าน

ด้านที่	องค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา	ผลการวิเคราะห์		แปลผล	ลำดับ
		$\overline{X}$	S.D.		
1	ด้านการพัฒนาความเป็นเลิศส่วนบุคคล	3.941	0.740	มาก	2
2	ด้านสร้างวิสัยทัศน์ร่วม	3.958	0.739	มาก	1
3	ด้านการมีแบบแผนความคิด	3.931	0.725	มาก	3
4	ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ	3.817	0.765	มาก	5
5	ด้านการจัดการความรู้	3.877	0.775	มาก	4
	รวมเฉลี่ย	3.905	0.749	มาก	

เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีความโดดเด่นสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม ($\overline{X}$ = 3.958, S.D. = 0.739) การพัฒนาความเป็นเลิศส่วนบุคคล ($\overline{X}$ = 3.941, S.D. = 0.740) และการมีแบบแผนความคิด ($\overline{X}$ = 3.931, S.D. = 0.725) ในขณะที่การคิดอย่างเป็นระบบ ($\overline{X}$ = 3.817, S.D. = 0.765) ปรากฏค่าเฉลี่ยในลำดับสุดท้าย

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ข้อมูลเชิงประจักษ์บ่งชี้ว่า ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในระดับสูงมาก (r_{xy} = .918) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7	X_T	Y
X_1	1	.377**	.381**	.343**	.365**	.324**	.367**	.665**	.639**
X_2		1	.395**	.360**	.369**	.385**	.370**	.681**	.639**
X_3			1	.389**	.395**	.402**	.411**	.703**	.651**
X_4				1	.356**	.412**	.377**	.678**	.620**
X_5					1	.399**	.392**	.682**	.632**
X_6						1	.366**	.685**	.608**
X_7							1	.687**	.599**
X_T								1	.918**
Y									1

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อจำแนกวิเคราะห์รายองค์ประกอบ พบว่าทุกด้านมีความสัมพันธ์สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ (r = .651) รองลงมาคือการเรียนรู้เป็นทีม (r = .639) การเรียนรู้ด้วยการนำตัวเอง (r = .639) การใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน (r = .632) ความยืดหยุ่น (r = .620) การบูรณาการ (r = .608) และท้ายสุดคือการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (r = .599) ซึ่งผลลัพธ์ทั้งหมดเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ทุกคู่ต่ำกว่า .800 บ่งชี้ว่าไม่เกิดปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงพหุ (Multicollinearity) (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2561) จึงเหมาะสมที่จะนำตัวแปรทั้งหมดไปวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

4. ผลการทดสอบสมมติฐานยืนยันว่า องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา 7 ด้าน ได้แก่ การเรียนรู้เป็นทีม การเรียนรู้ด้วยการนำตัวเอง ความคิดสร้างสรรค์ ความยืดหยุ่น การใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน การบูรณาการ และการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน

ตัวแปร	b	Std. Error	β	t	P-Value	Tolerance	VIF
Constant	.405	.084		4.844**	.000		
X_1	.173	.018	.240	9.400**	.000	.731	1.368
X_2	.158	.019	.213	8.189**	.000	.706	1.417
X_3	.151	.020	.201	7.526**	.000	.671	1.490
X_5	.152	.020	.200	7.675**	.000	.699	1.430
X_4	.144	.019	.195	7.516**	.000	.708	1.412
X_6	.118	.020	.156	5.950**	.000	.690	1.449
X_7	.104	.019	.140	5.364**	.000	.697	1.435
R = .920 R^2 = .847 Adjusted. R^2 = .843 $S.E._{est}$ = .156 F = 253.804** Durbin-Watson = 1.922							

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณอยู่ในระดับสูงมาก (R = .920) มีอำนาจในการพยากรณ์ร้อยละ 84.30 (Adjusted. R^2 = .843) และมีความคลาดเคลื่อนในการพยากรณ์เท่ากับ 0.156 ($S.E._{est}$ = 0.156) เมื่อพิจารณาค่าตรวจสอบภาวะพหุร่วมเชิงเส้น (Multicollinearity) พบว่า มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Tolerance) ต่ำสุดเท่ากับ .690 ซึ่งมีค่ามากกว่า .10 และค่าการขยายความแปรปรวน (VIF) สูงสุดเท่ากับ 1.490 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 10 แสดงว่าตัวแปรพยากรณ์ไม่มีความสัมพันธ์กันเองสูงเกินไปจนเกิดปัญหาภาวะพหุร่วมเชิงเส้น (Hair et al., 2019)

โดยด้านที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษามากที่สุด คือ ด้านการเรียนรู้เป็นทีม (X_1) (β = .240) รองลงมาคือ ด้านการเรียนรู้ด้วยการนำตัวเอง (X_2) (β = .213) ด้านความคิดสร้างสรรค์ (X_3) (β = .201) ด้านการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน (X_5) (β = .200) ด้านความยืดหยุ่น (X_4) (β = .195) ด้านการบูรณาการ (X_6) (β = .156) และด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (X_7) (β = .140) ตามลำดับ โดยสามารถเขียนอยู่ในรูปสมการคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

สมการคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = .405 + .173^{**}(X_1) + .158^{**}(X_2) + .151^{**}(X_3) + .152^{**}(X_5) + .144^{**}(X_4) + .118^{**}(X_6) + .104^{**}(X_7)$$

สมการคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z}_Y = .240^{**}(Z_{X1}) + .213^{**}(Z_{X2}) + .201^{**}(Z_{X3}) + .200^{**}(Z_{X5}) + .195^{**}(Z_{X4}) + .156^{**}(Z_{X6}) + .140^{**}(Z_{X7})$$

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย พบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา ภายใต้สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ภาพรวมปรากฏผลอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก โดยเมื่อพิจารณาลึกลงไปพบว่าการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน เป็นองค์ประกอบที่มีความโดดเด่นสูงสุด

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารภายในสังกัดมีความตระหนักรู้ มุ่งมั่นยกระดับสมรรถนะแห่งตนให้เท่าทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมยุคดิจิทัล ควบคู่ไปกับการขานรับนโยบายเชิงรุกของกระทรวงศึกษาธิการ และสอดคล้องตามพันธกิจของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคามได้มุ่งเน้นที่จะส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นมืออาชีพ โดยผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดเข้าร่วมการอบรมพัฒนาศักยภาพ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพ โดยมุ่งเน้นพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เรียนรู้ พัฒนาศักยภาพตนเอง ร่วมกันเป็นทีมโดยมีชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่เข้มแข็ง ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและสร้างนวัตกรรมการศึกษา มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จนได้รับรางวัลต่าง ๆ มากมาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำการเรียนรู้ในการบริหารงานจนประสบความสำเร็จ ประเด็นดังกล่าวมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปฏิเวช บุญเกิด (2563) ได้ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา ในบริบทโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกับข้อค้นพบของ พิเชษฐ์ จันทะศิลา (2560) ที่ได้วิเคราะห์

บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 และยืนยันผลในลักษณะเดียวกันว่า ภาพรวมของภาวะผู้นำการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก

2. ระดับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ภายใต้สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ภาพรวมปรากฏผลอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก โดยเมื่อพิจารณาลึกลงไปพบว่า การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมเป็นองค์ประกอบที่มีความโดดเด่นสูงสุด

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารภายในสังกัดได้ปฏิบัติดำเนินงานตามพันธกิจของสำนักงานเขตพื้นที่ คือ พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรคุณภาพ เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยการดำเนินงานภายในสถานศึกษาที่ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะแสวงหาความรู้และทักษะใหม่ ๆ และเข้าสู่กระบวนการพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายส่วนบุคคลที่ชัดเจน เพื่อยกระดับความสามารถของตนเองให้เชี่ยวชาญ และนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาโดยรวม ซึ่งพัฒนาตามการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคม แนวคิด นวัตกรรมการศึกษา และสนองนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณภาพและองค์การให้มีศักยภาพในการแข่งขันและสร้างความยั่งยืนเกิดเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ สอดคล้องกับการสังเคราะห์หลักวินัยของ Senge (1990) ผสานแนวคิดการจัดการความรู้ของ วิจารณ์ พานิช (2548) เพื่อพัฒนาไปสู่องค์การแห่งการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญกับการคิดอย่างเป็นระบบ ในฐานะวินัยที่เชื่อมโยงทุกองค์ประกอบเข้าด้วยกัน ซึ่งหมายถึงความสามารถของบุคลากรในการมองเห็นภาพรวม (Holistic View) และเข้าใจความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันของปรากฏการณ์ต่างๆ นอกจากนี้ การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้นำต้องเริ่มจากการตกผลึกวิสัยทัศน์ส่วนตน แล้วขยายผลผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อให้สมาชิกในองค์การมองเห็นภาพอนาคตที่พึงปรารถนาตรงกัน อันจะนำไปสู่แรงบันดาลใจในการขับเคลื่อนองค์การร่วมกันอย่างยั่งยืน แนวโน้มดังกล่าวสอดรับกับข้อค้นพบของ สุรัสวดี บุญติด และคณะ (2562) ที่ได้ทำการศึกษาโมเดลความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ภายในบริบทโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 12 โดยข้อมูลเชิงประจักษ์บ่งชี้ว่า ในทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษา ภาพรวมการดำเนินงานจัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ซึ่งเมื่อวิเคราะห์เจาะลึกในรายละเอียดปรากฏว่าด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม เป็นองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยโดดเด่นเป็นลำดับแรก

3. ผลการตรวจสอบความสัมพันธ์ทางสถิติบ่งชี้ชัดเจนว่า ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในเกณฑ์สูงมาก ขณะที่การวิเคราะห์เจาะจงรายมิติพบว่า ทุกด้านมีความสัมพันธ์ สอดคล้องกับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวสอดรับกับสมมติฐานการวิจัยอย่างสมบูรณ์

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากภาวะผู้นำการเรียนรู้มีความสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการเรียนรู้ โดยผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะในการบริหารและ

แก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจจุดแข็งจุดอ่อนของตนเองและบริหารบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ที่เป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องสร้างการเรียนรู้ให้เป็นวัฒนธรรมองค์กร มีการเตรียมความพร้อมขององค์การเพื่อรับรองสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สามารถปรับตัวให้อยู่รอดและประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กรได้ จึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ต่วนฮัสนะห์ ลาดอ (2566) ซึ่งได้สำรวจความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสองในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 โดยผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง (r_{xy} = .64) นอกจากนี้ ยังเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของ สุกฤตา วัฒนเกษมสกุล (2562) ที่ได้ตรวจสอบความเชื่อมโยงของภาวะผู้นำทางวิชาการกับความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ในพื้นที่จังหวัดยะลา และค้นพบความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ซึ่งมีความสัมพันธ์ในระดับสูง (r_{xy} = .905)

4. ผลการวิเคราะห์อิทธิพลขององค์ประกอบภาวะผู้นำการเรียนรู้ทั้ง 7 ด้าน ประกอบด้วย การเรียนรู้เป็นทีม การนำตนเอง ความคิดสร้างสรรค์ ความยืดหยุ่น การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี การบูรณาการ และการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นข้อค้นพบที่สอดรับกับสมมติฐานการวิจัยอย่างสมบูรณ์

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากภาวะผู้นำการเรียนรู้เปรียบเสมือนฐานรากสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรสู่การเปลี่ยนแปลง โดยพฤติกรรมการบริหารที่ชัดเจนของผู้บริหารสามารถส่งผ่านอิทธิพลและสร้างการรับรู้เชิงบวกให้แก่บุคลากรในองค์กรได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งนำไปสู่การยอมรับและร่วมมือกันปฏิบัติจนเกิดเป็นผลลัพธ์ของการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ และการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ต้องการผู้นำที่มีความยืดหยุ่น ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและเป็นทีม และเปิดโอกาสให้มีการบูรณาการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการทำงาน ดังนั้น บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาจึงเป็นแรงขับเคลื่อนหลัก ที่หากขาดภาวะผู้นำด้านนี้ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรเพื่อมุ่งสู่การเรียนรู้ก็จะเกิดขึ้นได้ยาก โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องการขับเคลื่อนโรงเรียนให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จ ควรเน้นการพัฒนาตนเองในด้านการสร้างและสนับสนุนการเรียนรู้เป็นทีม ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและจุดประกายความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากรเป็นลำดับถัดไป เพื่อให้การนำองค์กรสู่การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้มีความยั่งยืนและสมบูรณ์ ประเด็นนี้สอดรับกับข้อค้นพบของ มุกลัดดา อัมไพ (2566) ซึ่งได้ตรวจสอบอิทธิพลของภาวะผู้นำการเรียนรู้ในบริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ และชี้ให้เห็นว่า สมรรถนะด้านการบูรณาการ ความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นตัวแปรสำคัญที่สามารถร่วมกันทำนายความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์สูงถึงร้อยละ 90.50

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากข้อค้นพบที่บ่งชี้ว่า ภาวะผู้นำการเรียนรู้ในมิติด้านการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานมีความโดดเด่นสูงสุด ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม รวมถึงสถานศึกษาในสังกัดควรกำหนดเป็นยุทธศาสตร์หลักเพื่อส่งเสริมศักยภาพผู้บริหาร โดยมุ่งเน้นการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาเพิ่มขีดความสามารถในการเรียนรู้และการบริหารจัดการ ควบคู่ไป กับการเลือกสรรนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้อย่างชาญฉลาดและสอดคล้องกับบริบท

1.2 จากข้อค้นพบด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมเป็นจุดแข็งที่ปรากฏค่าเฉลี่ยสูงสุดในบริบทขององค์การแห่งการเรียนรู้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำสารสนเทศนี้ไปใช้เป็นฐานในการกำหนดแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร ทั้งในกระบวนการกำหนดเป้าหมาย การปลุกแรงบันดาลใจ และ การสร้างความผูกพันต่อพันธกิจองค์กร อันจะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้ก้าวสู่ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

1.3 ผลการวิเคราะห์ชี้ชัดว่า การเรียนรู้เป็นทีมเป็นองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเรียนรู้ที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคามและสถานศึกษาในสังกัด ควรกำหนดเป็นยุทธศาสตร์หลักในการบริหารจัดการ โดยมุ่งเน้นกระบวนการทำงานร่วมกันเพื่อยกระดับสถานศึกษาให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาระบุได้ว่าตัวแปรพยากรณ์สามารถพยากรณ์ตัวแปรเกณฑ์ได้สูงถึงร้อยละ 84.30 แต่ยังคงมีส่วนที่เหลือซึ่งเกิดจากปัจจัยอื่น จึงเห็นควรให้มีการขยายขอบเขตการศึกษาโดยการสังเคราะห์ตัวแปรใหม่ ๆ เข้ามาเพิ่มเติมภายใต้กรอบของภาวะผู้นำการเรียนรู้เพิ่มเติม อาทิ การวิจัย หรือนวัตกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ครอบคลุมมิติอื่น ๆ และสามารถนำไปสู่การสร้างโมเดลการพัฒนาสถานศึกษาที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้นในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กนกอร สมปราชญ์. (2557). โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, *37*(1), 1-11.

กนกอร สมปราชญ์. (2560). *ภาวะผู้นำและภาวะผู้นำการเรียนรู้สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). คลังนานาวิทยา.

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2561). *การวิเคราะห์สถิติขั้นสูงด้วย SPSS for Windows* (พิมพ์ครั้งที่ 12). สามลดา.

ต่วนฮัสนะห์ ลาดอ. (2566). *ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารกับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. YRU DSpace. https://wb.yru.ac.th/handle/yru/6991

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สุวีริยาสาส์น.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2551). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 10). จามจุรีโปรดักท์.

ปฏิเวช บุญเกิด. (2563). *ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา ขวัญในการปฏิบัติงานของครูที่ส่งผลต่อ การดำเนินงานตามมาตรฐานของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พิเชษฐ์ จันทะศิลา. (2560). *ภาวะผู้นำการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

มุกลัดดา อัมไพ. (2566). *ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. SNRU e-Thesis. https://gsmis.snru.ac.th/e-thesis/thesis_detail?r=64421247113

วิจารณ์ พานิช. (2548). *การจัดการความรู้: ฉบับนักปฏิบัติ*. สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.).

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580)*. สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ.

สุกฤตา วัฒนเกษมสกุล. (2562). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3.* [สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

สุรัสวดี บุญติด, วีระยุทธ ชาตะกาญจน์, และ วิโรจน์ พรหมสุด. (2562). รูปแบบการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 12. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์*, *11*(1), 154–165.

สุวัฒน์ จุลสุวรรณ์. (2562). การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษามัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22. *วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, *10*(1), 9-20.

Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th ed.). Harper & Row.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. and Anderson, R. E. (2019). *Multivariate data analysis* (8th ed.). Cengage Learning.

Hoy, W. K. and Miskel, C. G. (2013). *Educational administration: Theory, research, and practice* (9th ed.). McGraw-Hill.

Kouzes, J. M. and Posner, B. Z. (2016). *Learning leadership: The five fundamentals of becoming an exemplary leader*. Wiley.

Likert, R. (1967). *The human organization: Its management and value*. McGraw-Hill.

Senge, P. M. (1990). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization*. Century Press.

ประสิทธิผลของการสื่อสารแนวคิด ความหลากหลาย ความเท่าเทียม และการครอบคลุม (DEI) ผ่านอินสตาแกรมต่อการมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาแบรนด์เครื่องสำอาง MNML; Haus

The Effectiveness of Diversity, Equity, and Inclusion (DEI) Communication on Consumer Engagement on Instagram: A Case Study of the Cosmetic Brand MNML; Haus

ณัฐณิชา ตุ้มเรืองศรี[1*] และ ชุติมา เกศดายุรัตน์[2]

Nutnicha Tumreungsri[1*] and Chutima Kessadayurat[2]

[1,2]คณะนิเทศศาสตร์ สาขาการสื่อสารการตลาดดิจิทัล มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

[1,2]Faculty of Communication Arts, Digital Marketing Communications, Bangkok University

*Corresponding author's email address: nutnicha.tumr@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received)	วันที่แก้ไขบทความ (Revised)	วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)
28 มกราคม 2569	14 เมษายน 2569	27 พฤษภาคม 2569

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยทดลองเชิงประยุกต์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารแนวคิดความหลากหลาย ความเท่าเทียม และการครอบคลุม (DEI) ของแบรนด์เครื่องสำอางต้นแบบ ได้แก่ Fenty Beauty และ BLP Beauty เพื่อนำไปพัฒนาเป็นต้นแบบชิ้นงาน และเปรียบเทียบประสิทธิผลของการสื่อสาร DEI ต่อการมีส่วนร่วมของผู้บริโภค (Consumer Engagement) บน Instagram ของแบรนด์ MNML; Haus การวิจัยนี้บูรณาการแนวคิดการตลาดเนื้อหา โดยเฉพาะกลยุทธ์การนำเสนอเนื้อหาแบบเน้นผลิตภัณฑ์ (Product-Centric) ที่เน้นการใช้ภาพการสาธิตผลิตภัณฑ์บนผิวจริงร่วมกับกระบวนการ DEI เพื่อพัฒนาชิ้นงานภาพนิ่งจำนวน 3 ชิ้น ได้แก่ การนำเสนอแบบครอบคลุมหลายมิติ (Inclusive Representation) ความหลากหลายทางเพศ (Gender Diversity) และความหลากหลายทางเชื้อชาติ (Racial Diversity) โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายผ่านระบบ Meta Ads Manager เป็นเพศชายและหญิง อายุ 20–34 ปี อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครและมีความสนใจด้านความงามทำการเผยแพร่โฆษณาผ่านอินสตาแกรมเป็นเวลา 30 วัน และประเมินผลจากตัวชี้วัดหลัก ได้แก่ การเข้าถึง (Reach) อัตราการมีส่วนร่วม (Engagement Rate) และต้นทุนต่อการมีส่วนร่วม (CPR) ผลการวิจัยพบว่าชิ้นงานการนำเสนอที่ครอบคลุมหลายมิติ (Inclusive Representation) มีประสิทธิผลสูงสุด โดยมีอัตราการมีส่วนร่วมเท่ากับ 0.95% ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยอุตสาหกรรม (0.67%) คิดเป็นการเพิ่มขึ้นร้อยละ 41.79 และมีต้นทุนต่อการมีส่วนร่วม (CPR) ต่ำที่สุด ขณะที่ชิ้นงานความหลากหลายทางเพศ (Gender Diversity) มี Reach สูงสุด (19,672) และความหลากหลายทางเชื้อชาติ (Racial Diversity) มีประสิทธิผลต่ำสุด (ER 0.52% และ CPR สูงสุด) ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การสื่อสาร DEI ที่ครอบคลุมในหลายมิติมีประสิทธิผลสูงกว่าการสื่อสารแบบมิติเดียว ซึ่งยังมีข้อจำกัดตามบริบททางวัฒนธรรม

ของผู้บริโภคไทย ดังนั้น กลยุทธ์การสื่อสารแนวคิด DEI สำหรับ แบรนด์เครื่องสำอางไทยควรออกแบบผ่านการบูรณาการกับกลยุทธ์การตลาดเนื้อหา (Content Marketing) ในรูปแบบเนื้อหาแบบเน้นผลิตภัณฑ์ร่วมกับการสื่อสาร DEI ที่ครอบคลุมในหลายมิติ และปรับให้สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมและกลุ่มเป้าหมายของแบรนด์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: การสื่อสารแนวคิด DEI, การตลาดเนื้อหาบนอินสตาแกรม, การมีส่วนร่วมของผู้บริโภค, แบรนด์เครื่องสำอางไทย

ABSTRACT

This applied experimental study aims to examine the Diversity, Equity, and Inclusion (DEI) communication strategies employed by leading cosmetic brands, namely Fenty Beauty and BLP Beauty, and to compare the effectiveness of DEI communication in influencing consumer engagement on the Instagram platform of MNML; Haus. The study integrates a content marketing framework, particularly a product-centric strategy emphasizing product demonstrations on real skin, with DEI principles to develop three static advertising creatives: Inclusive Representation, Gender Diversity, and Racial Diversity. The target audience was defined through Meta Ads Manager as consumers aged 20–34 years residing in Bangkok who are interested in cosmetics and beauty products. The campaigns were conducted over a 30-day period and evaluated using key performance indicators, including Reach, Engagement Rate (ER), and Cost per Result (CPR). The findings reveal that the Inclusive Representation creative, which incorporated multiple DEI dimensions, achieved the highest effectiveness, with an Engagement Rate of 0.95%, representing a 41.79% increase above the industry benchmark (0.67%), as well as the lowest CPR. The Gender Diversity creative generated the highest Reach (19,672), whereas the Racial Diversity creative demonstrated the lowest performance, with an ER of 0.52% and the highest CPR. The results suggest that multidimensional DEI communication is more effective than single-dimensional approaches, which remain constrained by cultural context. Therefore, Thai cosmetic brands should integrate DEI communication with product-centric content marketing strategies and tailor their communication to the cultural context and target audience in order to foster sustainable consumer engagement.

Keywords: Consumer Engagement, Instagram Content Marketing, DEI Communication, Social Media Advertising, Thai Cosmetic Industry

บทนำ

ตลาดเครื่องสำอางไทยเติบโตเฉลี่ย 5.52% ต่อปี และคาดเพิ่มเป็น 6.95% ในช่วงปี 2566–2571 (อนันตชัย อิทธิวรพงศ์, 2567) ส่งผลให้การสร้างความแตกต่างเชิงกลยุทธ์ โดยเฉพาะบน Instagram ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มหลักของ Gen Z และ Millennials มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วม (Engagement) และการตัดสินใจซื้อ โดยในประเทศไทยมีผู้ใช้งานอินสตาแกรมประมาณ 19.1 ล้านคน หรือมากกว่า 27% ของประชากร กลุ่มผู้ใช้งานหลักอยู่ในช่วงอายุ 25–34 ปี (Nunnapan Puathanawat, 2024) ซึ่งเป็นฐานผู้บริโภคสำคัญของอุตสาหกรรมความงาม ผู้บริโภครุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับแนวคิดความหลากหลาย ความเท่าเทียม และการครอบคลุม (DEI) มากขึ้น โดย Mintel (2022) ระบุว่าผู้บริโภคไทยเริ่มไม่ยึดติดกับมาตรฐานความงามแบบเดิม เช่น ผิวขาวหรือรูปร่างผอม แต่ต้องการแบรนด์ที่สามารถสะท้อนตัวตนที่แท้จริงของพวกเขาได้ ขณะที่รายงานข้อมูล Social Listening ของ Wisesight Research (2025) พบว่า ประเด็น Gender Equality & Diversity มี Engagement สูงถึง 11.5 ล้านครั้ง สะท้อนความสนใจต่อ DEI อย่างชัดเจนในบริบทของสังคมไทยส่งผลให้แบรนด์เครื่องสำอางจำนวนมากนำ DEI มาปรับใช้ในกลยุทธ์การสื่อสาร และสามารถสร้างผลลัพธ์เชิงธุรกิจได้จริง โดย 77% ของผู้บริโภคอายุ 13–39 ปี ใช้ความหลากหลายเป็นปัจจัยในการตัดสินใจซื้อ (Stern, 2025) ตัวอย่างเช่น Fenty Beauty ที่สร้าง Engagement สูงกว่าค่าเฉลี่ยอุตสาหกรรมถึง 3 เท่า และมียอดขาย 100 ล้านดอลลาร์ภายใน 40 วัน (Carpetta, 2023) และ BLP Beauty แบรนด์จากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ใช้กลยุทธ์ Gender-Inclusive ซึ่งช่วยเพิ่ม Engagement บนสื่อสังคมออนไลน์อย่างมีนัยสำคัญ (Johan and Andayani, 2024) ทั้งนี้ แม้งานวิจัยส่วนใหญ่จะมาจากต่างประเทศ แต่แนวโน้มดังกล่าวสอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคไทย และยังไม่พบหลักฐานเชิงประจักษ์จากแบรนด์เครื่องสำอางไทยอย่างชัดเจนอย่างไรก็ตาม ผลการเก็บข้อมูลของแบรนด์ MNML; Haus พบว่า Engagement Rate บนอิสตาแกรมของแบรนด์อยู่เพียงประมาณ 0.4–0.5% ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยอุตสาหกรรมที่ 0.67% (Socialinsider, 2024) สะท้อนข้อจำกัดในการเติบโตทางการตลาดนอกจากนี้ เนื้อหาของแบรนด์ยังเน้นการนำเสนอผลิตภัณฑ์และความงามแบบดั้งเดิม เช่น เพศหญิง ผิวขาว รูปร่างผอม และขาดการสื่อสารในมิติของความหลากหลายอย่างชัดเจน จึงจำเป็นต้องพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารที่สอดคล้องคุณค่าผู้บริโภคยุคใหม่ งานวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนาและทดสอบ แนวทางการสื่อสารเชิง DEI บน Instagram เพื่อประเมินประสิทธิผลด้าน Engagement และหาแนวทางการตลาดที่เหมาะสมและยั่งยืนสำหรับแบรนด์เครื่องสำอางไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารการตลาดของแบรนด์เครื่องสำอางที่ใช้แนวคิดความหลากหลาย ความเท่าเทียม และการครอบคลุม (DEI) ผ่านอินสตาแกรม เพื่อนำไปพัฒนาเป็นต้นแบบชิ้นงานและหาแนวทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับแบรนด์ MNML; Haus และพฤติกรรมของผู้บริโภคไทย

2. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบประสิทธิผลของการสื่อสารแนวคิด DEI ที่แตกต่างกันผ่านอินสตาแกรม โดยวัดผลผ่านตัวชี้วัด ได้แก่ การเข้าถึง (Reach) อัตราการมีส่วนร่วม (Engagement Rate) และต้นทุนต่อการมีส่วนร่วม (CPR) ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของแบรนด์ MNML; Haus

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการตลาดดิจิทัลและการตลาดบนโซเชียลมีเดีย การตลาดดิจิทัลเป็นกระบวนการเชิงกลยุทธ์ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อเข้าถึงและวัดผลกลุ่มเป้าหมาย (Chaffey and Ellis-Chadwick, 2019) โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมความงามที่ใช้ Instagram เป็นเครื่องมือหลักในการสร้างการรับรู้และการตัดสินใจซื้อ (Djafarova and Trofimenko, 2019) ทั้งนี้ นักการตลาดประยุกต์ใช้ Marketing Funnel ได้แก่ การสร้างการรับรู้ (TOFU) การพิจารณา (MOFU) ผ่านเนื้อหาเชิงลึกและการสาธิต และการปิดการขาย (BOFU) ผ่านรีวิวและโปรโมชัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการแปลงลูกค้า (Ahrefs, 2024; Terakeet, 2020; Holliman and Rowley, 2014; HubSpot, 2023; Ashley and Tuten, 2015; Cole, 2023) การตลาดบนโซเชียลมีเดียมีบทบาทสำคัญต่อผู้บริโภค Gen Z และ Gen Y ที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าและความหลากหลาย (Jamil et al., 2022; eMarketer, 2026) ซึ่งความสำเร็จขึ้นอยู่กับเนื้อหาที่น่าสนใจสม่ำเสมอ และมีการโต้ตอบ (Tuten and Solomon, 2017) โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมความงามที่การสื่อสารความหลากหลายส่งผลต่อความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญ (Lim et al., 2020) และผู้บริโภคกว่า 80% มีแนวโน้มมีส่วนร่วมกับแบรนด์ที่สื่อสาร DEI อย่างชัดเจน (Purple Goat Agency, 2024)

การตลาดเนื้อหา (Content Marketing) คือ กลยุทธ์การสร้างและเผยแพร่เนื้อหาที่มีคุณค่าอย่างสม่ำเสมอเพื่อดึงดูดกลุ่มเป้าหมายและสร้างความไว้วางใจ ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจซื้อในระยะยาว (Pulizzi, 2014; Content Marketing Institute, 2025) โดยในอุตสาหกรรมความงามสามารถจำแนก Content Pillars ออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ (1) Product-Centric Content ที่เน้นการนำเสนอผลิตภัณฑ์และผลลัพธ์การใช้งาน (Bazaarvoice, 2025) (2) Lifestyle & Aspiration Content ที่เชื่อมโยงผลิตภัณฑ์กับไลฟ์สไตล์และค่านิยมของผู้บริโภค (Hollebeek and Macky, 2019) (3) Educational Content ที่ให้ข้อมูลเพื่อสร้างความเชี่ยวชาญและความน่าเชื่อถือ (du Plessis, 2022) และ (4) Community & Engagement Content ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม เช่น UGC และ Influencer ซึ่งมีผลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อ (Nosita and Lestari, 2019) ทั้งนี้ กระบวนการ Content Marketing เป็นวงจรต่อเนื่อง ประกอบด้วยการกำหนดเป้าหมาย การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย การผลิตและเผยแพร่เนื้อหา และการวัดผล โดยใช้ตัวชี้วัด เช่น Engagement Rate และ Reach เพื่อนำไปปรับปรุงกลยุทธ์อย่างต่อเนื่อง (Holliman and Rowley, 2014)

แนวคิดการตลาดบนอิสตาแกรม (Instagram Marketing) เป็นเครื่องมือสำคัญในอุตสาหกรรมความงามและแฟชั่น เนื่องจากเน้นการสื่อสารเชิงทัศนภาพ (Visual Storytelling) เพื่อถ่ายทอดอัตลักษณ์แบรนด์ และเป็นช่องทางหลักของกลุ่ม Gen Z และ Gen Y ในการค้นหาข้อมูลและตัดสินใจซื้อ (Sheldon and Bryant, 2016; Sprout Social, 2025) โดยคอนเทนต์ที่มีประสิทธิภาพมักสื่ออารมณ์และสะท้อนคุณค่า

ทางสังคม (Berger and Milkman, 2012) ทั้งนี้ ภาพที่มี Human Presence หรือการสาธิตผลิตภัณฑ์บนผิวจริงสามารถเพิ่มการมีส่วนร่วมได้มากกว่าภาพสินค้าเดี่ยว (Bakhshi et al., 2014) และการใช้ผู้บริโภคจริงร่วมกับข้อความเชิงแรงบันดาลใจมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อทัศนคติแบรนด์ความตั้งใจซื้อ และการมีส่วนร่วม (Lim et al., 2020) นอกจากนี้ โซเชียลมีเดียยังเป็นพื้นที่ขยายเสียงของความหลากหลาย ทำให้ประเด็น DEI สามารถกระตุ้นการมีส่วนร่วมเชิงคุณค่าได้อย่างมีนัยสำคัญ (Franklin, 2025)

แนวคิด DEI (Diversity, Equity, Inclusion) ในการสื่อสารการตลาด เป็นกรอบเชิงกลยุทธ์ที่มุ่งสร้างความเท่าเทียมและการยอมรับความหลากหลาย ประกอบด้วย Diversity (ความแตกต่าง), Equity (ความเป็นธรรม) และ Inclusion (การครอบคลุม) (Mor Barak, 2017) โดยการตลาดเชิง DEI ต้องสะท้อนความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง และพัฒนาอย่างเป็นระบบตาม DEI Maturity Model ได้แก่ Assessment, Goal Setting, Implementation, Evaluation และ Refinement (Saul, 2025; Peoplism, 2023; Washington, 2022) ในเชิงพฤติกรรมผู้บริโภค พบว่า 47% ให้ความสำคัญกับแบรนด์ที่มี DEI และ 64% มีแนวโน้มตอบสนองต่อโฆษณาที่สะท้อนความครอบคลุม (Amazon Ads, 2023; McCormick, 2025) โดยเฉพาะกลุ่ม Gen Z และ Millennials ที่ให้คุณค่ากับอัตลักษณ์ความงามที่แท้จริงมากกว่ามาตรฐานดั้งเดิม (Kim, 2004) ตัวอย่างเชิงประจักษ์ ได้แก่ Fenty Beauty ที่นำเสนอผลิตภัณฑ์หลากหลายเฉดสีจนสร้าง Engagement สูงกว่าค่าเฉลี่ย และ BLP Beauty ที่ปรับการสื่อสารให้ครอบคลุมทุกเพศ ซึ่งช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมบนโซเชียลมีเดีย (Carpetta, 2023; Johan and Andayani, 2024) โซเชียลมีเดียเป็นเครื่องมือที่ช่วยเปิดพื้นที่แก่เสียงจากหลากหลายกลุ่มสังคมทำให้ DEI ถูกพูดถึงในวงกว้างและเห็นชัดในพื้นที่ออนไลน์ และการสื่อสารเรื่อง DEI บนแพลตฟอร์มดิจิทัลช่วยกระตุ้นให้ผู้คนตอบโต้ แสดงความคิดเห็น แชร์ และมีส่วนร่วมในประเด็นสังคมที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นรูปแบบของ Engagement ที่มีคุณค่า

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองเชิงประยุกต์ โดยบูรณาการกลยุทธ์การตลาดเนื้อหาร่วมกับกรอบแนวคิด DEI เพื่อพัฒนาและทดสอบประสิทธิผลการสื่อสารของแบรนด์ MNML; Haus บนอินสตาแกรม แบ่งการดำเนินงานเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (Content Analysis) จากโพสต์ภาพนิ่งบนอินสตาแกรมของ Fenty Beauty จำนวน 301 โพสต์ (ยกเว้นโพสต์ที่มี Rihanna เพื่อลด Celebrity Bias) และ BLP Beauty จำนวน 224 โพสต์ ระหว่างวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2566 ถึง 30 มีนาคม พ.ศ. 2568 โดยจำแนกเนื้อหาตาม Content Pillars 4 ประเภท และมิติ DEI 5 ด้าน ซึ่งกรอบดังกล่าวถูกนำมาใช้เป็นรหัส (Coding) เพื่อจัดหมวดหมู่เนื้อหาอย่างเป็นระบบ โดยจำแนกเนื้อหาตาม Content Pillar 4 ประเภท และมิติ DEI 5 ด้าน พร้อมจัดอันดับโพสต์ที่มีการมีส่วนร่วมสูงสุด 10 อันดับแรกของแต่ละแบรนด์ เพื่อสังเคราะห์เป็นต้นแบบ (Prototype) สำหรับระยะถัดไป

ระยะที่ 2 ผู้วิจัยนำต้นแบบเนื้อหา (Prototype) ที่ได้จากระยะที่ 1 มาพัฒนาเป็นชิ้นงานโฆษณาภาพนิ่งจำนวน 3 ชิ้น ได้แก่ Inclusive Representation, Gender Diversity และ Racial Diversity โดยขั้นตอนการผลิตชิ้นงานทั้งหมดจะดำเนินการภายใต้กรอบ DEI 5 ขั้นตอน บูรณาการร่วมกับกลยุทธ์การตลาดเนื้อหาที่นำเสนอเนื้อหาแบบเน้นผลิตภัณฑ์ (Product-Centric) ที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพของแบรนด์ต้นแบบทั้ง 2 แบรนด์ ทั้งนี้ เพื่อควบคุมตัวแปรให้แตกต่างเฉพาะมิติ DEI ผู้วิจัยบูรณาการหลักการ DEI ในทุกขั้นตอนการผลิต ตั้งแต่การคัดเลือกแบบและทีมงานที่มีความหลากหลายด้านเพศ สีผิว เชื้อชาติ และรูปร่าง โดยกำหนดให้องค์ประกอบชิ้นงานอื่น ได้แก่ ขนาดภาพ ฟอนต์ โทนสี และเฉดผลิตภัณฑ์เหมือนกันทุกประการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ใช้งานอินสตาแกรมในประเทศไทยที่สนใจเครื่องสำอางและความงาม กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้ใช้งานเพศหญิงและชาย อายุ 20–34 ปี ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ครอบคลุมกลุ่ม Generation Z และ Generation Y ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของแบรนด์และเป็นกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับแนวคิด DEI โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างผ่าน Meta Ads Manager ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่

1. แบบบันทึกการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Coding Sheet) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากกรอบแนวคิด DEI 5 มิติ และ Content Pillars 4 ประเภท เพื่อใช้จำแนกและจัดหมวดหมู่โพสต์ภาพนิ่งบนอินสตาแกรมของแบรนด์ต้นแบบ

2. ชิ้นงานโฆษณาภาพนิ่ง (Static Ad Creatives) จำนวน 3 ชิ้น ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามต้นแบบที่ได้จากระยะที่ 1 ได้แก่ Inclusive Representation, Gender Diversity และ Racial Diversity โดยใช้เป็นสิ่งเร้าในการทดลองผ่าน Meta Ads Manager

วิธีรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูล 2 ขั้นตอน กล่าวคือ ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมโพสต์ภาพนิ่งจากอินสตาแกรมของ Fenty Beauty และ BLP Beauty ในช่วงวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2566 ถึง 30 มีนาคม พ.ศ. 2568 จากนั้นวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพโดยใช้แบบบันทึกการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อจำแนกและจัดอันดับโพสต์ที่มีการมีส่วนร่วมสูงสุด 10 อันดับแรกของแต่ละแบรนด์ และขั้นตอนที่ 2 นำผลที่ได้มาพัฒนาชิ้นงานโฆษณาต้นแบบจำนวน 3 ชิ้น และดำเนินการทดลองแบบ A/B Testing ผ่าน Meta Ads Manager โดยกำหนด 1 แคมเปญ 3 ชุดโฆษณา ภายใต้เงื่อนไขเดียวกันทุกประการ ได้แก่ กลุ่มเป้าหมาย งบประมาณรวม 500 บาท ช่องทาง Instagram Feed และ Explore และช่วงเวลาการเผยแพร่ระหว่างวันที่ 1–31 พฤษภาคม พ.ศ. 2568 ทั้งนี้ การเก็บข้อมูลดำเนินการโดยใช้ข้อมูลภาพรวมจาก Meta Ads Manager ซึ่งไม่มี

การเก็บข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้ จึงสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยวัดประสิทธิผลของชิ้นงานโฆษณาจาก Engagement Rate by Impression ซึ่งคำนวณจากสูตร (Likes + Comments + Shares + Saves) ÷ Impressions × 100 จากนั้นนำค่าที่ได้เปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยอุตสาหกรรมอินสตาแกรมที่ระดับ 0.67% (Socialinsider, 2024) เพื่อประเมินประสิทธิผลของเนื้อหาแต่ละมิติ DEI และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างชิ้นงานทั้ง 3 ชิ้น

ภาพที่ 1 รายละเอียดรูปแบบการทดลองงานวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์แบรนด์ต้นแบบ (Prototyping) จากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของโพสต์ภาพนิ่ง Fenty Beauty (301 โพสต์) และ BLP Beauty (224 โพสต์) พบว่าทั้งสองแบรนด์ใช้ Product-Centric เป็น Content Pillar หลัก โดย Fenty Beauty มีสัดส่วนร้อยละ 92.03 และ BLP Beauty ร้อยละ 62.95

ตารางที่ 1 สรุปผลการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของแบรนด์ Fenty Beauty และ BLP Beauty ในระดับที่ 1 การจำแนกประเภทเนื้อหา

Brand	Fenty Beauty		BLP Beauty	
Content Pillar	จำนวนโพสต์	ร้อยละ (%)	จำนวนโพสต์	ร้อยละ (%)
1. Product-Centric	277	92.03%	141	62.95%
2. Lifestyle & Aspiration	9	2.99%	32	14.29%
3. Educational& Informative	9	2.99%	13	5.80%
4. Community & Engagement	6	1.99%	38	16.96%
รวม	**301**	**100.00%**	**224**	**100.00%**

เพื่อระบุลักษณะร่วมของเนื้อหาที่สร้าง Engagement ได้สูงสุดโดยไม่ยึดติดกับการแยกมิติ DEI แบบจำเพาะ ผู้วิจัยจึงจัดอันดับโพสต์ที่มี Engagement สูงสุด 10 อันดับแรกของแต่ละแบรนด์ โดยจากการวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้กรอบ Coding ที่จำแนกมิติ DEI 5 ด้าน ได้แก่ P1 = Product-Centric, D1 = Gender Diversity, D2 = Racial Diversity, D3 = Body/Ability, D4 = Authenticity และ D5 = Skin Tone และ Content Pillars 4 ประเภท

10 อันดับโพสต์ที่ได้ Engagement สูงที่สุดของแบรนด์ Fenty Beauty

Post ID	Pillar	DEI	Like	Comment	Share	Total
22052024-001	P1	D2,D3,D4	104000	895	4089	108984
22052024-002	P1	D3,D4	95000	2522	6394	103916
28032024-001	P1	D2,D3,D4,D5	93900	341	2562	96803
19092023-003	P1	D2,D4,D5	81800	422	1611	83833
17012025-002	P1	D2,D3	81000	604	5297	86901
04022025-003	P1	D2	65300	229	615	66144
16102023-001	P1	D2,D5	57664	43	46	57753
26032023-004	P1	D2,D3,D5	53000	190	1359	54549
23032023-001	P1	D2	52400	187	1	52588
01032025-02	P1	D5	48600	182	525	49307

10 อันดับโพสต์ที่ได้ Engagement สูงที่สุดของแบรนด์ BLP Beauty

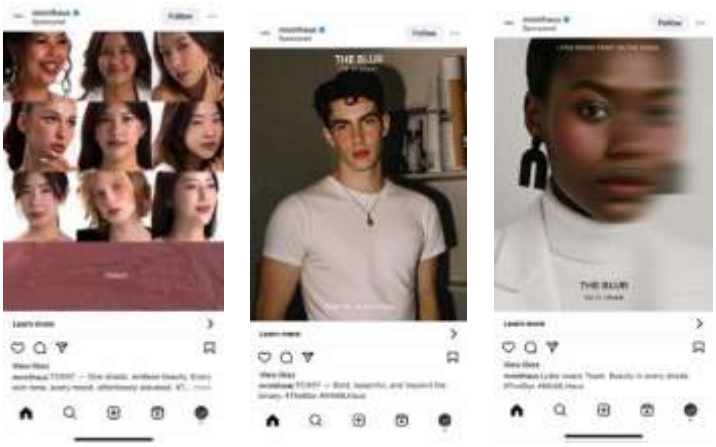
Post ID	Pillar	DEI	Like	Comment	Share	Total
01072023-002	P1	D2,D3,D4	2987	116	1	3104
16052024-001	P1	D4,D5	2491	162	203	2856
26042023-002	P1	D1	1121	13	0	1134
11052023-001	P1	D1,D2,D3,D4	893	68	4	965
26042023-001	P1	D3,D4,D5	952	7	1	960
08082023-002	P1	D2	816	70	61	947
03102023-001	P1	D2,D5	869	22	31	922
26012023-001	P1	D2,D3,D5	826	12	0	838
27032024-001	P1	D4	796	36	1	829
30102023-002	P1	D1,D3,D4	709	53	59	821

ภาพที่ 2 รายละเอียดการจัดอันดับโพสต์ที่มี Engagement สูงสุด 10 อันดับแรกของทั้ง 2 แบรนด์

จากภาพที่ 2 พบว่าโพสต์ที่มี Engagement สูงสุด 10 อันดับแรกของแต่ละแบรนด์ทุกโพสต์อยู่ใน Content Pillar แบบ Product-Centric (P1) โดย Fenty Beauty เน้น Racial Diversity (D2) และ Skin Tone (D5) ซึ่งปรากฏในร้อยละ 80 และ 50 ของโพสต์ที่มี Engagement สูงสุดตามลำดับ โดยโพสต์อันดับ 1 มี Total Engagement สูงถึง 108,984 ครั้ง ขณะที่ BLP Beauty โดดเด่นด้าน Authenticity (D4) และ Body/Ability Inclusion (D3) และมีการใช้ Gender Diversity (D1) อย่างต่อเนื่อง โดยโพสต์อันดับ 1 มี Total Engagement 3,104 ครั้ง ผู้วิจัยจึงนำกลยุทธ์นี้ไปพัฒนาเป็นต้นแบบสำหรับชิ้นงานทดลองในระยะที่ 2 โดยจะใช้ Content Pillar แบบ Product-Centric (P1) ที่พบอยู่ในทุกโพสต์ที่มี Engagement สูงสุด 10 อันดับแรกของทั้ง 2 แบรนด์ ร่วมกับการถ่ายทอดองค์ประกอบจากแบรนด์ต้นแบบสู่ชิ้นงานทดลองอย่างเป็นระบบ ดังนี้ Inclusive Representation นำกลยุทธ์ Racial Diversity + Skin Tone

+ Body/Ability Inclusion จาก Fenty Beauty มาบูรณาการในชิ้นงานเดียว, Gender Diversity นำกลยุทธ์การใช้ผู้ชายในบริบทความงามแบบ Authenticity จาก BLP Beauty มาปรับใช้กับแบรนด์ MNML; Haus และ Racial Diversity นำกลยุทธ์การนำเสนอกลุ่ม BIPOC แบบ Close-up จาก Fenty Beauty เพื่อแสดงประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์บนผิวเข้ม

ระยะที่ 2 การพัฒนาและทดสอบชิ้นงาน ผู้วิจัยพัฒนาชิ้นงานภาพนิ่ง 3 ชิ้น ได้แก่ Creative 1 (Inclusive Representation) นำเสนอนางแบบ 9 คนที่มีความหลากหลายของสีผิวและรูปร่าง ใช้ผลิตภัณฑ์เฉดสีเดียวกันเพื่อแสดงผลลัพธ์บนผิวที่แตกต่าง, Creative 2 (Gender Diversity) นำเสนอแบบเพศชายในบริบทความงามที่เป็นธรรมชาติ เพื่อสื่อสารว่าความงามไม่จำกัดเพศ ตามแนวทางที่ประสบความสำเร็จของ BLP Beauty และ Creative 3 (Racial Diversity) นำเสนอนางแบบกลุ่ม BIPOC แบบ Close-up เพื่อแสดงประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์บนผิวเข้มตามแนวทางของ Fenty Beauty

ภาพที่ 3 ตัวอย่างการแสดงโฆษณาของชิ้นงานทั้ง 3 ชิ้นงาน

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบผลการทดสอบการมีส่วนร่วมของชิ้นงาน (Creative) ทั้ง 3 ชิ้น

Ad Set	Result	Reach	Impression	CPR	Engagement Rate (%)	Summary
DEI_Creative1	252	17241	26526	1.98	0.95	Best overall
DEI_Creative2	227	19672	30266	2.2	0.75	Best reach
DEI_Creative3	131	16374	25192	3.8	0.52	Lowest performance

* ค่าเฉลี่ยอุตสาหกรรมความงามบนอินสตาแกรม (0.67%) ตามรายงานของ Socialinsider (2024)

จากตารางที่ 2 ผลการทดสอบชิ้นงาน DEI ทั้ง 3 รูปแบบพบว่า ชิ้นงานที่ 1 (Inclusive Representation) มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยมี Engagement Rate 0.95% (สูงกว่าค่าเฉลี่ยอุตสาหกรรม 0.67%) และ CPR ต่ำสุดที่ 1.98 บาท โดยมี Engagement Rate สูงกว่าชิ้นงาน Racial Diversity (0.52%)

คิดเป็นเพิ่มขึ้นร้อยละ 82.69 และสูงกว่าชิ้นงาน Gender Diversity (0.75%) ร้อยละ 26.67 สะท้อนว่าการบูรณาการ DEI หลายมิติร่วมกับผลิตภัณฑ์ช่วยเพิ่มทั้งประสิทธิผลและความคุ้มค่า ขณะที่ชิ้นงานที่ 2 (Gender Diversity) มี Reach สูงสุด (19,672) Impression สูงสุด (30,266) Engagement Rate 0.75% สูงกว่าค่าเฉลี่ยอุตสาหกรรม และ CPR 2.20 บาท สะท้อนศักยภาพในการสร้างการรับรู้ระดับ Top Funnel และยืนยันว่าการนำเสนอผู้ชายในบริบทความงามได้รับการตอบรับเชิงบวก โดยไม่ก่อให้เกิด Engagement เชิงลบแต่อย่างใด ส่วนชิ้นงานที่ 3 (Racial Diversity) มีประสิทธิผลต่ำสุดในทุกตัวชี้วัด โดย Engagement Rate 0.52% ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยอุตสาหกรรมร้อยละ 22.39 และ CPR สูงสุดที่ 3.80 บาท สะท้อนความท้าทายในการสื่อสารอัตลักษณ์ทางเชื้อชาติในบริบทผู้บริโภคไทย โดยสรุป ชิ้นงานที่บูรณาการ DEI หลายมิติร่วมกับการเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์อย่างชัดเจนมีแนวโน้มสร้าง Engagement ได้มีประสิทธิภาพมากกว่าการเน้นเพียงมิติเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากสามารถเชื่อมโยงเนื้อหากับผลิตภัณฑ์อย่างชัดเจน

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ได้แก่ การศึกษากลยุทธ์การสื่อสาร DEI ของแบรนด์ต้นแบบและการเปรียบเทียบประสิทธิผลของชิ้นงานทดลองในบริบทของแบรนด์ MNML; Haus โดยสรุปผลได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้กรอบ Coding จำแนกตาม Content Pillars และมิติ DEI พบว่าทั้ง Fenty Beauty และ BLP Beauty ใช้กลยุทธ์ Product-Centric เป็นแกนหลักในการสื่อสาร โดยเน้นการสาธิตผลิตภัณฑ์บนผิวจริงร่วมกับตัวแบบที่มีความหลากหลาย ซึ่ง Fenty Beauty โดดเด่นด้าน Racial Diversity และ Skin Tone ขณะที่ BLP Beauty โดดเด่นด้าน Gender Diversity และ Authenticity นอกจากนี้ โพสต์ที่มี Total Engagement สูงสุดของทั้งสองแบรนด์มีลักษณะร่วมคือการบูรณาการมิติ DEI มากกว่าหนึ่งด้านในชิ้นงานเดียวกัน เช่น D2+D3+D4 ซึ่งมีแนวโน้มสร้าง Engagement ได้สูงกว่าโพสต์ที่สื่อสาร DEI เพียงมิติเดียวอย่างชัดเจน กลยุทธ์ดังกล่าวจึงถูกนำมาพัฒนาเป็นต้นแบบชิ้นงานทดลองสำหรับแบรนด์ MNML; Haus

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการทดสอบชิ้นงานพบความแตกต่างที่ชัดเจนระหว่างมิติ DEI ทั้ง 3 รูปแบบ โดย Inclusive Representation ซึ่งบูรณาการ DEI หลายมิติพร้อมกัน มีประสิทธิผลสูงสุดในทุกตัวชี้วัด ทั้ง Engagement Rate (0.95%) ที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยอุตสาหกรรม (0.67%) ร้อยละ 41.8 และ CPR ต่ำสุดที่ 1.98 บาท แสดงให้เห็นว่าการบูรณาการ DEI หลายมิติร่วมกับการนำเสนอแบบเน้นผลิตภัณฑ์สามารถเพิ่มประสิทธิผลได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ในระยะที่ 1 ขณะที่ Creative 2 (Gender Diversity) สร้างการรับรู้สูงสุด (Impression 30,266) และมี Engagement Rate (0.75%) สูงกว่ามาตรฐานอุตสาหกรรม (0.67%) สะท้อนการยอมรับในมิติความงามไม่จำกัดเพศ และ Creative 3 (Racial Diversity) มีผลตอบรับต่ำที่สุด (ER 0.52%) บ่งชี้ว่าการสื่อสารมิติเชื้อชาติเฉพาะกลุ่ม (BIPOC) ในบริบทสังคมไทยยังคงมีข้อจำกัดด้านการเชื่อมโยงทางวัฒนธรรม

ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Bakhshi et al. (2014); Lim et al. (2020) ที่ระบุว่าเนื้อหาที่สะท้อนตัวตนของผู้บริโภคมีแนวโน้มสร้าง Engagement ได้สูงกว่าเนื้อหาทั่วไป ซึ่งอธิบายได้ผ่านทฤษฎีอัตลักษณ์ (Identity Theory) ของ Burke and Stets (2009) ที่ว่าเมื่อชิ้นงานบูรณาการความหลากหลายหลายมิติในภาพเดียว ผู้บริโภคมีโอกาสสูงขึ้นที่จะพบ "ภาพแทนของตนเอง" ในเนื้อหา ส่งผลให้เกิดการเชื่อมโยงทางอารมณ์และ Engagement ที่ลึกยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิด MOFU Marketing (Holliman and Rowley, 2014) ที่ระบุว่าการสาธิตผลิตภัณฑ์บนผิวจริงช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นในขั้นพิจารณาซื้อ และแนวคิดของ Franklin (2025) ที่ว่าโซเชียลมีเดียเป็นพื้นที่แสดงอัตลักษณ์ที่หลากหลาย ซึ่งเนื้อหา DEI สามารถกระตุ้น Engagement เชิงคุณค่าได้อย่างมีนัยสำคัญ

ผลการวิจัยจึงสรุปได้ว่าการสื่อสาร DEI ที่บูรณาการหลายมิติร่วมกับเนื้อหาประเภท Product-Centric มีประสิทธิผลสูงกว่าการสื่อสารแบบมิติเดียวอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม ประสิทธิผลยังแปรผันตามบริบททางวัฒนธรรมของผู้บริโภค ดังนั้น แบรนด์เครื่องสำอางไทยจึงควรออกแบบกลยุทธ์การสื่อสาร DEI ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมและกลุ่มเป้าหมายของแบรนด์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ ได้แก่ แบรนด์เครื่องสำอางไทยควรมุ่งเน้นการทำ Intersectionality (ความหลากหลายที่ทับซ้อน) โดยการสื่อสารแบบผสานหลายมิติของ DEI ร่วมกับการนำเสนอที่เน้นผลิตภัณฑ์มากกว่าการสื่อสารเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพียงด้านเดียว เนื่องจากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า Inclusive Representation มีประสิทธิผลสูงสุด

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ แบรนด์ควรตั้งค่า Instagram Ads ให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย ที่ตอบสนองต่อเนื้อหา DEI เช่น การเลือกกลุ่มอายุ 20–34 ปี การใช้ภาพผลิตภัณฑ์บนผิวจริง และการกำหนด Content Format ให้เหมาะสมกับแต่ละช่วงของ Marketing Funnel นอกจากนี้ควรใช้ตัวแบบ (Model) ที่สะท้อนความหลากหลายเชิงอัตลักษณ์ในบริบทไทย

3. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต ได้แก่ ควรศึกษาประสิทธิผลของเนื้อหาวิดีโอสั้นและเปรียบเทียบข้ามแพลตฟอร์ม เช่น TikTok และ YouTube รวมถึงศึกษาประเด็น Male Empowerment ในอุตสาหกรรมความงาม ซึ่งมีศักยภาพในการสร้าง Engagement สูงจากการท้าทายบรรทัดฐานทางสังคมเดิม

เอกสารอ้างอิง

อนันตชัย อิทธิวรพงศ์. (2567). *2024-2025 ธุรกิจหมวด Beauty & Personal Care เติบโตเพิ่มขึ้นและในปี 2025 แนวโน้มเป็นอย่างไร?*. https://onlinemedia.idea2mobile.com/?p=7001

Ahrefs. (2024). *The marketing funnel: What it is, how it works, & how to create one*. https://ahrefs.com/blog/marketing-funnels/

Amazon Ads. (2023). *Connecting with consumers on DEI and sustainability expectations in the health and beauty industry*. https://advertising.amazon.com/library/news/higher-impact-health-beauty

Ashley, C. and Tuten, T. (2015). Creative strategies in social media marketing: An exploratory study of branded social content and consumer engagement. *Psychology & Marketing, 32*(1), 15–27. https://doi.org/10.1002/ mar.20761

Bakhshi, S., Shamma, D. A. and Gilbert, E. (2014). *Faces engage us: Photos with faces attract more likes and comments on Instagram. Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems, 965–974.* https://doi.org/10.1145/2556288.2557403

Bazaarvoice. (2025, April 28). *A guide to content pillars for social media and beyond. Bazaarvoice Blog.* https://www.bazaarvoice.com/blog/a-guide-to-content-pillars-for-social-media-and-beyond/

Berger, J. and Milkman, K. L. (2012). What makes online content viral?. *Journal of Marketing Research, 49*(2), 192–205. https://doi.org/10.1509/jmr. 10.0353

Burke, P. J. and Stets, J. E. (2009). Identity theory. Oxford University Press. https://doi.org/10.1 093/acprof:oso/9780195388275.001.0001

Carpetta. (2023). *Fenty Beauty's Inclusive Revolution: Rihanna's $582M Impact*. https://www.bigblue.co/blog/fenty-beautys-inclusive-revolution-rihannas -582m-impact

Chaffey, D. and Ellis-Chadwick, F. (2019). *Digital marketing: Strategy, implementation and practice* (7th ed.). Pearson Education Limited.

Cole. (2023). *ToFu MoFu BoFu Marketing Guide*. https://www.constantcontact.com/blog/tofu-mofu-bofu/

Content Marketing Institute. (n.d.). *What is content marketing*?. https://cont entmarketinginstitute.com/what-is-content-marketing

Djafarova, E. and Trofimenko, O. (2019). 'Instafamous' – credibility and self-presen tation of micro-celebrities on social media. *Information,Communication & Society, 22*(10), 1432–1446.https://doi.org/10.1080/1369118X.2018.1438491

du Plessis, C. (2022). A scoping review of the effect of content marketing on online consumer behavior. *SAGE Open, 12*(2). https://doi.org/10.1177/21582440221093042

eMarketer. (2025). *Gen Z: What marketers need to know about this generation*. https://www.emarketer.com/learningcenter/guides/generation-z-facts/

Franklin. (2025). *The Impact of DEI on Social Media*. https://www.icanhelp. net/blog/the-impact-of-dei-on-social-media

Hollebeek, L. D. and Macky, K. (2019). Digital content marketing's role in fostering consumer engagement, trust, and value. *Journal of Interactive Marketing, 45*, 27–41. https://doi.org/10.1016/j.intmar.2018.07.003

Holliman, G. and Rowley, J. (2014). Business to business digital content marketing: Marketers' perceptions of best practice. *Journal of Research in Interactive Marketing, 8*(4), 269–293. https://doi.org/10.1108/JRIM-02-2014-0013

HubSpot. (2023). *What is middle-of-funnel (MoFu) marketing?.* https://blog. hubspot.com/marketing/mofu

Jamil, K., et al. (2022). *Role of Social Media Marketing Activities in Influencing Consumer Intentions.* https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.808525

Johan, H. S. and Andayani, N. M. (2024). An analysis of the inclusion of different genders in BLP Beauty's brand image. *Jurnal Lensa Mutiara Komunikasi, 8*(1), 227–242. https://doi.org/10.51544/jlmk.v8i1.5009

Kim. (2024). *Deciphering Gen Z's Beauty Code: Priorities & Trends Shaping 2025*. https://reads.alibaba.com/deciphering-gen-zs-beauty-code-priorities-trends-shaping-2025/

Lim, X. J., Radzol, A. M., Cheah, J. and Wong, M. W. (2020). The impact of social media influencers on purchase intention and the mediation effect of customer attitude. *Asian Journal of Business Research, 10*(2), 17–32. DOI 10.14707/ ajbr.170035

McCormick. (2025). *76 Perspective-Broadening Stats About Diversity & Inclusion in Marketing for 2025.* https://www.wordstream.com/blog/ws/2023/ 02/27/diversity-inclusion-marketing-statistics

Mintel. (2022). *Understanding Gen Zs: The beauty activists 2022*. https://www. mintel.com/insights/beauty-and-personal-care/understanding-gen-zs-the-beauty-activists

Mor Barak, M. E. (2017). *Managing Diversity: Toward a Globally Inclusive Workplace* (4th ed.). Thousand Oaks: Sage.

Nosita, F. and Lestari, T. (2019). The influence of user generated content and purchase intention on beauty products. *Journal of Management and Marketing Review, 4*(3), 171–183. https://ssrn.com/abstract=3460995

Nunnapan Puathanawat (2024). Authenticity and Monetization Practices of Thai Influencers on Instagram and TikTok. https://papers.iafor.org/wp-content/uploads/papers/kamc2024/ KAMC2024_83772.pdf

Peoplism. (2023). *4 Components of an Effective DEI Strategy and How to Achieve Them*. https://peoplism.com/blog-post/dei-strategy

Pulizzi, J. (2014). *Epic content marketing: How to tell a different story, break through the clutter, and win more customers by marketing less*. McGraw-Hill Education.

Purple Goat Agency. (2024). *9 brands that got their inclusive marketing campaigns right.* https://www.purplegoatagency.com/insights /inclusive -marketing-campaign-examples/

Saul, S. (2025, January 28). *Embracing authenticity, relevance and credibility: The future of DEI in marketing.* https://www.warc.com/newsandopinion /opinion/embracing-authenticity-relevance-and-credibility-the-future-of-dei-in-marketing/en-gb/6964

Sheldon, P. and Bryant, K. (2016). Instagram: Motives for its use and relationship to narcissism and contextual age. *Computers in Human Behavior, 58*, 89–97. https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.12.059

Socialinsider. (2024). *Instagram engagement rate benchmarks and statistics*. https://www.socialinsider.io/social-media-benchmarks/instagram

Sprout Social. (2025). *26 Instagram stats you need to know for 2025*. https://sproutsocial.com/insights/instagram-stats/

Stern. (2025). *DEI in beauty: Market demand or marketing gimmick*?. https://www.cosmeticsdesign.com/Article/2025/04/03/dei-in-beauty-market-demand-or-marketing-gimmick

Terakeet. (2020). *What the heck is TOFU, MOFU & BOFU and why it matters*. https://terakeet.com/blog/tofu-mofu-bofu/

Tuten, T. L. and Solomon, M. R. (2017). *Social media marketing* (3rd ed.). SAGE Publications.

Washington, E. F. (2022). *The Five Stages of DEI Maturity*. Harvard Business Review. https://hbr.org/2022/11/the-five-stages-of-dei-maturity

Wisesight Research. (2025). *From Likes to Lasting Impact: The Rise of Purpose-Driven Content* [สไลด์ประกอบการบรรยายเชิงวิชาการ]. Wisesight.

อิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาด เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ประสบการณ์ลูกค้า และความไว้วางใจที่มีต่อความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัล: กรณีจังหวัดนครราชสีมา

The Influence of Marketing Mix, Artificial Intelligence Technology, Customer Experience, and Trust on Customers' Intention to Choose Hotel Services in the Digital Era: The Case of Nakhon Ratchasima Province

บุญมา อิ่มวิเศษ[1], ปาลิดา เชษฐ์ขุนทด[2] และ อรณิชชา ทศตา[3*]

Boonma Imwised[1], Palida Chetkhuntod[2] and Onnitcha Thossata[3*]

[1,2]คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ วิทยาลัยนครราชสีมา

[3]คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา

[1,2]Faculty of Business Administration and Information Technology, Nakhonratchasima College

[3]Faculty of Education, Nakhonratchasima College

*Corresponding author's email address: Onnitcha@nmc.ac.th

วันที่รับบทความ (Received)	วันที่แก้ไขบทความ (Revised)	วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)
23 มีนาคม 2569	2 มิถุนายน 2569	28 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ประสบการณ์ลูกค้า ความไว้วางใจ และความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัล 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ประสบการณ์ลูกค้า ความไว้วางใจกับความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัล และ 3) สร้างสร้างสมการพยากรณ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัล กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เคยใช้บริการโรงแรมในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 400 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ร่วมกับการเลือกแบบสะดวก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.75 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า ระดับการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อปัจจัยทั้งหมดอยู่ในระดับมาก ส่วนประสมทางการตลาดมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับความตั้งใจเลือกใช้บริการ ($r = .826$) ขณะที่ประสบการณ์ลูกค้าและความไว้วางใจมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง และการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับต่ำ ($r = -.234$) ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนพบว่า ส่วนประสมทางการตลาด ประสบการณ์ลูกค้า และความไว้วางใจสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความตั้งใจเลือกใช้บริการได้ร้อยละ 79.60 (Adjusted $R^2 = .796$) โดยส่วนประสมทางการตลาดมีอิทธิพลสูงสุด ($\beta = .739$) ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของ

การบูรณาการกลยุทธ์การตลาดและประสบการณ์ลูกค้าเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันในธุรกิจโรงแรมยุคดิจิทัล

คำสำคัญ: ส่วนประสมทางการตลาด (7Ps), ปัญญาประดิษฐ์, ประสบการณ์ลูกค้า, ความไว้วางใจ, ความตั้งใจเลือกใช้บริการ

ABSTRACT

This study aimed 1) to examine tourists' perceptions of the marketing mix (7Ps), the use of artificial intelligence (AI) technology, customer experience, trust, and intention to choose hotel services in the digital era, 2) to investigate the relationships among the marketing mix (7Ps), AI technology utilization, customer experience, trust, and intention to choose hotel services, and 3) to develop a predictive equation for factors influencing tourists' intention to choose hotel services in the digital era. The sample consisted of 400 tourists who had previously used hotel services in Nakhon Ratchasima Province. Participants were selected through purposive sampling combined with convenience sampling. The research instrument was a five-point Likert-scale questionnaire with a reliability coefficient of 0.75. Data were analyzed using descriptive statistics, Pearson's product–moment correlation coefficient, and stepwise multiple regression analysis. The findings revealed that tourists' perceptions of all the factors studied were at a high level. The marketing mix demonstrated a strong positive relationship with the intention to choose hotel services (r = .826), whereas customer experience and trust showed moderate positive relationships. In contrast, the use of artificial intelligence technology exhibited a weak negative relationship with the intention to choose hotel services (r = –.234). The results of the stepwise multiple regression analysis indicated that the marketing mix, customer experience, and trust jointly explained 79.60% of the variance in tourists' intention to choose hotel services (Adjusted R^2 = .796). Among these predictors, the marketing mix exerted the strongest influence (β = .739). These findings highlight the importance of integrating effective marketing strategies with enhanced customer experiences to strengthen competitiveness in the hotel industry in the digital era.

Keywords: Marketing Mix (7Ps), Artificial Intelligence, Customer Experience, Trust, Purchase Intention

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยมีบทบาทต่อการสร้างรายได้ การจ้างงาน และการกระจายรายได้สู่ภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ธุรกิจโรงแรม ร้านอาหาร การคมนาคมขนส่ง และธุรกิจบริการต่าง ๆ ในห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยว (พิมใจ พรหมสุวรรณ และคณะ, 2566) ผลการศึกษาหลายฉบับยืนยันว่ารายได้จากการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะจำนวนนักท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย และอัตราการเข้าพัก ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญที่สะท้อนศักยภาพทางเศรษฐกิจของภาคการท่องเที่ยว (เฉลิมพล จตุพร, 2564) อย่างไรก็ตาม ภายใต้บริบทเศรษฐกิจดิจิทัล รูปแบบการแข่งขันในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้เปลี่ยนผ่านจากการแข่งขันบนฐานทรัพยากรไปสู่การแข่งขันบนฐานเทคโนโลยีและข้อมูล โดยเฉพาะการเติบโตของแพลตฟอร์มดิจิทัลที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวตั้งแต่การค้นหาข้อมูล การเปรียบเทียบทางเลือก การจอง และการแบ่งปันประสบการณ์หลังการใช้บริการ (Dwivedi et al., 2021) จังหวัดนครราชสีมาเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอปากช่องและอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ซึ่งได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ธุรกิจโรงแรมและที่พักมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว จำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอปากช่องเพิ่มขึ้นจาก 1.98 ล้านคนในปี พ.ศ. 2559 เป็น 2.32 ล้านคนในปี พ.ศ. 2560 และยังคงมีมากกว่า 2.23 ล้านคนในปี พ.ศ. 2561 สร้างรายได้จากการท่องเที่ยวมากกว่า 7,400 ล้านบาทต่อปี (จารุวรรณ โพสาวัง และกนกพร ชัยประสิทธิ์, 2564) อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของธุรกิจโรงแรมทั้งในรูปแบบโรงแรมมาตรฐานรีสอร์ต โรงแรมบูติก และที่พักทางเลือก ส่งผลให้ผู้ประกอบการต้องเผชิญการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นทั้งด้านราคา คุณภาพบริการ การสร้างประสบการณ์ลูกค้า และการพัฒนาความแตกต่างทางการแข่งขัน ขณะเดียวกันจำนวนห้องพักที่เพิ่มขึ้นมีแนวโน้มสูงกว่าอัตราการเข้าพัก ส่งผลให้เกิดแรงกดดันต่อความสามารถในการทำกำไรของธุรกิจในระยะยาว (กัญญ์วิญาณ์ ศิริศรีมังกร, 2562) ภายใต้สภาพแวดล้อมการแข่งขันดังกล่าว เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้กลายเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ที่ช่วยยกระดับความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจโรงแรม โดยเฉพาะการใช้ AI การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ และระบบแนะนำอัจฉริยะเพื่อสร้างบริการที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างแม่นยำและเฉพาะบุคคลมากขึ้น (Davenport et al., 2020) ขณะเดียวกัน งานวิจัยร่วมสมัยชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการส่วนประสมทางการตลาดเข้ากับเทคโนโลยีดิจิทัลสามารถเพิ่มคุณค่าที่ลูกค้ารับรู้และสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน (Sharabati et al., 2024; Lestari, 2026) นอกจากนี้ ประสบการณ์ลูกค้า (Customer Experience) และความไว้วางใจ (Trust) ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความตั้งใจเลือกใช้บริการและความภักดีของลูกค้าในยุคดิจิทัล (Lemon and Verhoef, 2016)

แม้ว่าจะมีงานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยด้านการตลาดและพฤติกรรมผู้บริโภคในธุรกิจโรงแรมอยู่จำนวนหนึ่ง แต่ยังพบช่องว่างองค์ความรู้ที่สำคัญ ได้แก่ การศึกษาส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นปัจจัยด้านการตลาดแบบดั้งเดิม ขณะที่บทบาทของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ประสบการณ์ลูกค้า และความไว้วางใจมักถูกศึกษาแยกส่วน

ทำให้ยังขาดความเข้าใจเชิงบูรณาการเกี่ยวกับกลไกที่เชื่อมโยงปัจจัยด้านการตลาด เทคโนโลยี และพฤติกรรมผู้บริโภคเข้าด้วยกัน โดยเฉพาะในบริบทของจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นเมืองท่องเที่ยวสำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งพัฒนาแบบจำลองเชิงสาเหตุเพื่ออธิบายอิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ประสบการณ์ลูกค้า และความไว้วางใจที่มีต่อความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัล อันจะช่วยขยายองค์ความรู้ด้านพฤติกรรมผู้บริโภคและการตลาดดิจิทัล ตลอดจนเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับผู้ประกอบการในการกำหนดกลยุทธ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ประสบการณ์ลูกค้า ความไว้วางใจ และความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัล
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ประสบการณ์ลูกค้า ความไว้วางใจกับความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัล
3. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัล

สมมติฐานการวิจัย

1. ส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ประสบการณ์ลูกค้า และความไว้วางใจ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
2. ส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ประสบการณ์ลูกค้า และความไว้วางใจสามารถร่วมกันพยากรณ์ความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัลได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยใช้บริการโรงแรม หรือเคยค้นหาเปรียบเทียบ และตัดสินใจเลือกใช้บริการโรงแรมผ่านช่องทางดิจิทัลในช่วง 12 เดือน (มกราคม 2568 - มกราคม 2569) ซึ่งไม่สามารถระบุจำนวนประชากรที่แน่นอนได้ จึงถือเป็นประชากรขนาดใหญ่ไม่ทราบจำนวน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยใช้บริการโรงแรมและตัดสินใจเลือกใช้บริการโรงแรมผ่านช่องทางดิจิทัล โดยใช้สูตรของ Cochran (1977) สำหรับประชากรไม่ทราบจำนวน ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ร้อยละ 5 โดยคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างได้ 384 คน เพื่อป้องกันการสูญหายของข้อมูลผู้วิจัยจึงเพิ่มจำนวนตัวอย่างทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 400 คน

โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงร่วมกับการเลือกแบบสะดวก เนื่องจากประชากรกระจายอยู่ในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ

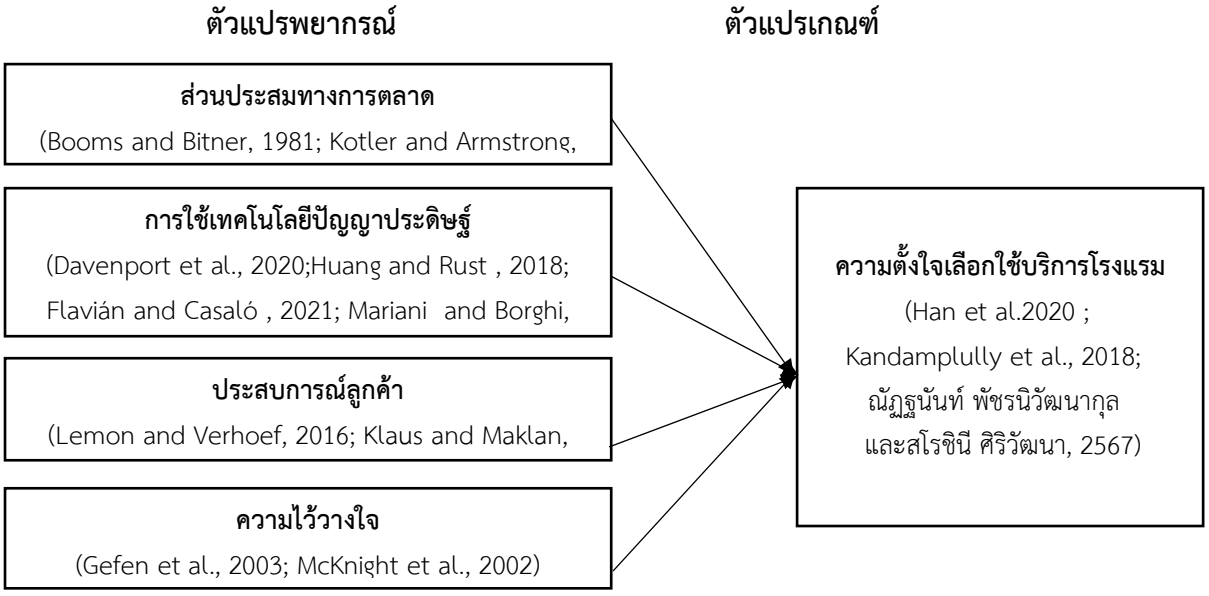
ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรพยากรณ์ คือ ส่วนประสมทางการตลาด (X_1) การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (X_2) ประสบการณ์ลูกค้า (X_3) ความไว้วางใจ (X_4)

2. ตัวแปรเกณฑ์ คือ ความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรม (Y)

กรอบแนวคิดทางการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยครั้งนี้พัฒนาขึ้นจากการบูรณาการแนวคิดส่วนประสมทางการตลาดบริการ (Booms and Bitner, 1981; Kotler and Armstrong, 2018) แนวคิดการยอมรับเทคโนโลยี (Davis, 1989; Venkatesh and Davis, 2000) แนวคิดประสบการณ์ลูกค้า (Klaus and Maklan, 2013; Lemon and Verhoef, 2016) และแนวคิดความไว้วางใจ (Gefen et al., 2003; McKnight et al., 2002) ภายใต้กรอบทฤษฎี Stimulus–Organism–Response (S-O-R) ของ Mehrabian and Russell (1974) ซึ่งอธิบายว่าสิ่งกระตุ้นจากสภาพแวดล้อมภายนอก (Stimulus) จะส่งผลต่อการรับรู้และการประเมินภายในของผู้บริโภค (Organism) ก่อนนำไปสู่การตอบสนองเชิงพฤติกรรม (Response) ในการศึกษานี้ ส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) และการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ทำหน้าที่เป็นตัวแปร Stimulus ขณะที่ประสบการณ์ลูกค้าและความไว้วางใจเป็นตัวแปร Organism ซึ่งสะท้อนการประเมินและการรับรู้ของผู้บริโภคต่อบริการของโรงแรม ส่วนความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมเป็นตัวแปร Response ที่สะท้อนผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมของผู้บริโภคในยุคดิจิทัล (Han et al., 2020; Kandampully et al., 2018) จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยจึงกำหนดความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ดังแสดงในแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างเดือนเมษายน 2568 - มกราคม พ.ศ. 2569

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามออนไลน์ที่พัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ข้อคำถามเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด (37 ข้อ) การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (8 ข้อ) ประสบการณ์ลูกค้า (8 ข้อ) ความไว้วางใจ (7 ข้อ) และความตั้งใจเลือกใช้บริการ (10 ข้อ) รวม 70 ข้อ และ 3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60–1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) เท่ากับ 0.75

วิธีรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลผ่าน Google Forms โดยเผยแพร่แบบสอบถามผ่านสื่อสังคมออนไลน์ อีเมล และการเก็บข้อมูลภาคสนาม ณ โรงแรมและแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้ QR Code สำหรับตอบแบบสอบถาม ระหว่างเดือนกันยายน–ธันวาคม พ.ศ. 2568

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์สหสัมพันธ์และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ประสบการณ์ลูกค้า ความไว้วางใจ และความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัล

ผลการวิเคราะห์ระดับการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ประสบการณ์ลูกค้า ความไว้วางใจและความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ประสบการณ์ลูกค้า ความไว้วางใจ และความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัล

ตัวแปร	ระดับการรับรู้ของนักท่องเที่ยว		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ส่วนประสมทางการตลาด (X_1)	3.64	0.31	มาก
1.1 ผลิตภัณฑ์ (Product)	3.68	0.47	มาก
1.2 ราคา (Price)	3.72	0.56	มาก
1.3 ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)	3.63	0.81	มาก
1.4 การส่งเสริมการตลาด (Promotion)	3.09	0.48	ปานกลาง
1.5 บุคคล (People)	3.64	0.62	มาก

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตัวแปร	ระดับการรับรู้ของนักท่องเที่ยว		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1.6 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Evidence)	4.02	0.37	มาก
1.7 กระบวนการ (Process)	3.67	0.48	มาก
2. การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (X_2)	3.69	0.53	มาก
3. ประสบการณ์ลูกค้า (X_3)	3.45	0.58	ปานกลาง
4. ความไว้วางใจ (X_4)	3.43	0.39	ปานกลาง
5. ความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรม (Y)	3.71	0.38	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	**3.58**	**0.44**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า นักท่องเที่ยวมีการรับรู้ต่อส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ประสบการณ์ลูกค้า ความไว้วางใจ และความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.58 ; S.D. = 0.44) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ส่วนประสมทางการตลาด และความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด(7Ps) การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ประสบการณ์ลูกค้า ความไว้วางใจ และความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัล

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ประสบการณ์ลูกค้า ความไว้วางใจ และความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัล แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 อิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาดและเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่มีต่อประสบการณ์ลูกค้าและความไว้วางใจ

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	Y
1. ส่วนประสมทางการตลาด (X_1)	1.00				
2. การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (X_2)	-.186**	1.00			
3. ประสบการณ์ลูกค้า (X_3)	-.374**	.388**	1.00*		
4. ความไว้วางใจ (X_4)	.081	-.078	.182**	1.00	
5. ความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรม (Y)	.826**	-.234**	-.373**	.373**	1.00

** P< .01; * P< .05

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรประกอบด้วย ส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ประสบการณ์ลูกค้า ความไว้วางใจ และความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัล พบว่า ส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับความตั้งใจเลือกใช้บริการ ($r = .826$, $p < .01$) สะท้อนให้เห็นว่าการรับรู้ด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด บุคลากร กระบวนการ และลักษณะทางกายภาพที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมการตัดสินใจของผู้บริโภค ในขณะที่ความไว้วางใจมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($r = .373$, $p < .01$) แสดงให้เห็นว่าการสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้ให้บริการยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนความตั้งใจเลือกใช้บริการในบริบทธุรกิจโรงแรม

ในทางตรงกันข้าม การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ มีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับต่ำ ($r = -.234$, $p < .01$) และประสบการณ์ลูกค้า มีความสัมพันธ์เชิงลบกับความตั้งใจเลือกใช้บริการ โดย AI มีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับต่ำ ($r = -.234$) นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า ประสบการณ์ลูกค้ามีความสัมพันธ์เชิงลบกับความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรม ($r = -0.373$, $p < .01$) ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวอาจสะท้อนได้ว่าผู้บริโภคในยุคดิจิทัลมีความคาดหวังต่อการบริการโรงแรมในระดับสูง ประสบการณ์ที่ได้รับอาจยังไม่สามารถตอบสนองความคาดหวังได้อย่างสมบูรณ์ จึงทำให้เกิดความสัมพันธ์เชิงลบในระดับการรับรู้โดยรวม อย่างไรก็ตาม เมื่อควบคุมอิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาดแล้ว ประสบการณ์ที่ดีในแต่ละจุดสัมผัสของการบริการยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในอนาคต

3. สมการพยากรณ์อิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยที่มีต่อความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัล โดยวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนและทดสอบความเหมาะสมของแบบจำลอง ผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 3-4

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ประสบการณ์ลูกค้า ความไว้วางใจที่มีต่อความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัล

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
Regression	45.994	3	15.331	520.308	.000**
Residual	11.669	396	.029		
Total	57.663	399			

** P< .01

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ประสบการณ์ลูกค้า ความไว้วางใจ พบว่า แบบจำลองการถดถอยมีความเหมาะสมและสามารถใช้พยากรณ์ความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัลได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

โดยมีค่า F เท่ากับ 520.308 และค่า Sig เท่ากับ .000 ($p < .01$) แสดงให้เห็นว่าตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 4 ตัว ที่เข้าสู่แบบจำลองสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัลได้อย่างมีนัยสำคัญ

เมื่อพิจารณาค่า Sum of Squares พบว่า ความแปรปรวนที่อธิบายได้โดยแบบจำลอง (Regression SS = 45.999) มีค่าสูงกว่าความแปรปรวนที่เกิดจากความคลาดเคลื่อน (Residual SS = 11.669) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแบบจำลองการถดถอยมีความสามารถในการอธิบายความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัลได้

ตารางที่ 4 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณและการพยากรณ์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ประสบการณ์ลูกค้า ความไว้วางใจที่มีต่อความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัล

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig	Tolerance	VIF
	B	Std. Error	Beta				
(Constant)	-.368	.147		-2.504	.013		
1. ส่วนประสมทางการตลาด (X_1)	.904	.030	.739	29.916	.000	.837	1.195
2. ประสบการณ์ลูกค้า (X_3)	.334	.023	.342	14.680	.000	.941	1.062
3. ความไว้วางใจ (X_4)	-.104	.016	-.159	-6.343	.000	.815	1.228
Constant = -.368, R = 0.893, R^2 = 0.798, R^2 Adjusted = 0.796, SE = 0.17166							

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่า ตัวแปรที่ได้รับการคัดเลือกเข้าสมการพยากรณ์ความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัล ได้แก่ ส่วนประสมทางการตลาด (X_1) ประสบการณ์ลูกค้า (X_3) และความไว้วางใจ (X_4) โดยทุกตัวแปรมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อพิจารณาความสามารถในการอธิบายของแบบจำลอง พบว่า ตัวแปรทั้ง 3 ตัวสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัลได้ร้อยละ 79.60 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแบบจำลองมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการพยากรณ์อยู่ในระดับสูง นอกจากนี้ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการประมาณค่าเท่ากับ .17166 สะท้อนให้เห็นถึงความแม่นยำของแบบจำลองในระดับที่ยอมรับได้

เมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) พบว่า ส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมมากที่สุด (β = .739) รองลงมาคือ ประสบการณ์ลูกค้า (β = .342) และความไว้วางใจ (β = -.159) โดยตัวแปรส่วนประสมทางการตลาดและประสบการณ์ลูกค้ามีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจเลือกใช้บริการ ขณะที่ความไว้วางใจมีอิทธิพลเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยสามารถเขียนสมการได้ดังนี้

$$Y' = -0.368 + 0.904\ (X_1) + 0.334\ (X_3) - 0.104\ (X_4)$$

$$Z' = 0.739\ (X_1) + 0.342\ (X_3) - .159\ (X_4)$$

จากสมการดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า เมื่อคะแนนการรับรู้ด้านส่วนประสมทางการตลาดเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลให้ความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมเพิ่มขึ้น 0.904 หน่วย ขณะที่ประสบการณ์ลูกค้าเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลให้ความตั้งใจเลือกใช้บริการเพิ่มขึ้น 0.334 หน่วย เมื่อควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอื่นคงที่ ส่วนความไว้วางใจมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเป็นลบ (-0.104) แสดงให้เห็นว่า เมื่อควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอื่นแล้ว ความไว้วางใจมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับความตั้งใจเลือกใช้บริการ ทั้งนี้ ผลการตรวจสอบปัญหาความสัมพันธ์เชิงพหุระหว่างตัวแปรอิสระ พบว่า ค่า Tolerance อยู่ระหว่าง .815–.941 และค่า VIF อยู่ระหว่าง 1.062–1.228 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (VIF < 10) แสดงให้เห็นว่าไม่พบปัญหาความสัมพันธ์เชิงพหุที่รุนแรงระหว่างตัวแปรอิสระ และสามารถนำตัวแปรเข้าสู่แบบจำลองการถดถอยได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ส่วนประสมทางการตลาดและประสบการณ์ลูกค้าเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในยุคดิจิทัล ขณะที่ผลของความไว้วางใจสะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนของพฤติกรรมผู้บริโภคในยุคดิจิทัลซึ่งผู้บริโภคอาจไม่ได้ตัดสินใจเลือกใช้บริการจากความไว้วางใจเพียงอย่างเดียว แต่ยังพิจารณาปัจจัยด้านราคา โปรโมชั่น ความคุ้มค่า และประสบการณ์ที่ได้รับร่วมด้วย เมื่อควบคุมอิทธิพลของตัวแปรเหล่านี้แล้วบทบาทของความไว้วางใจจึงอาจเปลี่ยนแปลงไปจากความสัมพันธ์ที่ปรากฏในระดับสหสัมพันธ์เบื้องต้น

อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถอภิปรายเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า ส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) มีอิทธิพลเชิงบวกในระดับสูงต่อความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรม (β = .739) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler and Armstrong (2018) ที่อธิบายว่า 7Ps เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมผู้บริโภคในธุรกิจบริการ โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่อาศัยการสร้างคุณค่าในทุกจุดสัมผัส และผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานของ Han et al. (2020) ที่พบว่าองค์ประกอบด้านราคา คุณภาพบริการ และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้บริการโรงแรมอย่างมีนัยสำคัญ และสอดคล้องกับ Suhartanto et al. (2019) ที่ยืนยันว่าการสื่อสารผ่านช่องทางดิจิทัลและการตลาดเชิงเนื้อหามีบทบาทสำคัญในการสร้างการรับรู้และเสริมสร้างความตั้งใจในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล โดยเฉพาะปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.02) สะท้อนให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงแรม ภาพลักษณ์และการนำเสนอผ่านช่องทางออนไลน์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคในยุคดิจิทัลที่ประเมินคุณภาพการบริการจากหลักฐานที่จับต้องได้ก่อนการเข้าพักจริง

2. บทบาทของประสบการณ์ลูกค้า ผลการวิจัยพบว่า ประสบการณ์ลูกค้ามีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจเลือกใช้บริการในสมการถดถอย (β = .342) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Lemon and Verhoef

(2016) ที่เสนอว่า ประสบการณ์ลูกค้าเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างองค์กรกับพฤติกรรมผู้บริโภคตลอดเส้นทางการบริการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Klaus and Maklan (2013) ที่ยืนยันว่าประสบการณ์ลูกค้ามีผลโดยตรงต่อความพึงพอใจและความตั้งใจใช้บริการซ้ำ อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่าประสบการณ์ลูกค้ามีความสัมพันธ์เชิงลบกับความตั้งใจเลือกใช้บริการ ($r = -.373$) ซึ่งแตกต่างจากผลการวิเคราะห์ถดถอยที่แสดงอิทธิพลเชิงบวก ทั้งนี้อาจสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริโภคในยุคดิจิทัลมีระดับความคาดหวังต่อบริการโรงแรมสูงขึ้น จากข้อมูลข่าวสาร รีวิวออนไลน์ และสื่อสังคมออนไลน์ที่สามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างความคาดหวังกับประสบการณ์ที่ได้รับจริง ในบางกรณีแม้ว่าลูกค้าจะประเมินประสบการณ์โดยรวมอยู่ในระดับที่ดี แต่หากประสบการณ์ที่ได้รับต่ำกว่าความคาดหวังที่เกิดจากการรับรู้ก่อนเข้าพัก ก็อาจส่งผลให้เกิดการประเมินเชิงลบต่อความตั้งใจเลือกใช้บริการในเบื้องต้นได้ นอกจากนี้แล้วในบริบทของธุรกิจโรงแรมปัจจุบัน รีวิวออนไลน์ ภาพถ่ายประชาสัมพันธ์ และเนื้อหาทางการตลาดดิจิทัลอาจสร้างความคาดหวังต่อบริการในระดับสูงเกินกว่าประสบการณ์จริงที่ลูกค้าได้รับ ส่งผลให้ความสัมพันธ์เชิงสหสัมพันธ์ปรากฏในทิศทางลบ อย่างไรก็ตามเมื่อควบคุมอิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาดและตัวแปรอื่นในแบบจำลองแล้ว ประสบการณ์ลูกค้ายังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมในอนาคต ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการบริหาร Customer Journey อย่างครบวงจร ตั้งแต่การค้นหาข้อมูล การจอง การเข้าพัก ไปจนถึงการติดตามผลหลังการใช้บริการ เพื่อให้ประสบการณ์ที่ลูกค้าได้รับสอดคล้องกับความคาดหวังที่องค์กรสื่อสารออกไป

3. บทบาทของความไว้วางใจในบริบทดิจิทัล (Trust in Digital Context) ผลการวิจัยพบว่าความไว้วางใจมีอิทธิพลเชิงลบต่อความตั้งใจเลือกใช้บริการในสมการถดถอย (β = -.159) ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่แตกต่างจากข้อค้นพบของงานวิจัยส่วนใหญ่ในอดีตที่มักพบว่าความไว้วางใจเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความตั้งใจซื้อและการตัดสินใจใช้บริการ (Gefen et al., 2003; McKnight et al., 2002) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผลลัพธ์ดังกล่าวอาจสะท้อนถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคในยุคดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ โดยผู้บริโภคสามารถเข้าถึงข้อมูล เปรียบเทียบราคา และตรวจสอบคุณลักษณะของโรงแรมจากหลายแพลตฟอร์มได้อย่างสะดวก ทำให้การตัดสินใจเลือกใช้บริการไม่ได้ขึ้นอยู่กับความไว้วางใจเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป แต่พิจารณาจากความคุ้มค่า ราคา โปรโมชั่น สิทธิประโยชน์ และประสบการณ์ที่คาดว่าจะได้รับร่วมกัน ทั้งนี้ผู้บริโภคที่มีระดับความไว้วางใจสูงอาจเป็นกลุ่มที่มีความรู้และประสบการณ์ในการใช้บริการออนไลน์มากกว่า จึงมีแนวโน้มที่จะเปรียบเทียบข้อมูลอย่างละเอียดและใช้เกณฑ์การตัดสินใจที่เข้มงวดมากขึ้น ส่งผลให้แม้จะมีความไว้วางใจต่อผู้ให้บริการ แต่ยังไม่ตัดสินใจเลือกใช้บริการในทันที หากพบว่ามีทางเลือกอื่นที่ให้ความคุ้มค่าหรือข้อเสนอที่ดีกว่า ผลการศึกษานี้ จึงสะท้อนให้เห็นว่า ในบริบทของธุรกิจโรงแรมยุคดิจิทัล ความไว้วางใจอาจไม่ใช่ปัจจัยหลักเพียงปัจจัยเดียวในการขับเคลื่อนพฤติกรรมผู้บริโภค แต่ทำหน้าที่เป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่จำเป็นต่อการตัดสินใจ ขณะที่ปัจจัยด้านคุณค่า ราคา และประสบการณ์ลูกค้าอาจเป็นตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมากกว่าสภาวะการแข่งขันปัจจุบัน

4. บทบาทของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ผลการวิจัยพบว่าการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ความสัมพันธ์เชิงลบกับความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรม (r = -.234) และไม่ได้รับการคัดเลือกเข้าสมการพยากรณ์ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยในต่างประเทศหลายฉบับที่พบว่า AI สามารถช่วยยกระดับประสบการณ์ลูกค้าและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Dwivedi et al., 2021; Huang & Rust, 2018) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผลลัพธ์ดังกล่าวอาจสะท้อนบริบทเฉพาะของนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งยังคงให้ความสำคัญกับการบริการโดยมนุษย์ (Human Service) มากกว่าการปฏิสัมพันธ์ผ่านระบบอัตโนมัติ โดยเฉพาะในธุรกิจโรงแรมที่การต้อนรับ การให้คำแนะนำและการดูแลลูกค้าแบบเฉพาะบุคคลยังเป็นองค์ประกอบสำคัญของประสบการณ์การบริการ ซึ่งจากเหตุผลดังกล่าวแม้โรงแรมหลายแห่งจะเริ่มนำ Chatbot ระบบตอบคำถามอัตโนมัติ หรือระบบแนะนำบริการด้วย AI มาใช้ แต่เทคโนโลยีดังกล่าวอาจยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการเฉพาะของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพเทียบเท่าพนักงานจริงในบางสถานการณ์ ส่งผลให้ผู้ใช้บริการบางส่วนเกิดความรู้สึกไม่มั่นใจ หรือมองว่าการใช้ AI ลดคุณภาพของการบริการที่ควรได้รับ นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างอาจยังมีความกังวลเกี่ยวกับความถูกต้องของข้อมูล ความเป็นส่วนตัว และความปลอดภัยในการใช้ระบบอัจฉริยะ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Tussyadiah (2020) ที่ระบุว่านักท่องเที่ยวจำนวนหนึ่งยังคงมีความกังวลเกี่ยวกับการจัดเก็บและใช้ข้อมูลส่วนบุคคลโดยระบบ AI ดังนั้น การนำ AI มาใช้ในธุรกิจโรงแรมควรมุ่งเน้นการสนับสนุนการทำงานของบุคลากรมากกว่าการทดแทนการบริการโดยมนุษย์ทั้งหมด เพื่อสร้างสมดุลระหว่างประสิทธิภาพของเทคโนโลยีกับความต้องการด้านปฏิสัมพันธ์ของผู้บริโภค

5. ความสามารถในการพยากรณ์ของแบบจำลองซึ่งแบบจำลองที่พัฒนาขึ้นสามารถอธิบายความแปรปรวนของความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมได้ถึงร้อยละ 79.60 ซึ่งถือว่าสูงมากในงานวิจัยด้านพฤติกรรมผู้บริโภคที่สอดคล้องกับเกณฑ์ของ Hair et al. (2022) ที่ระบุว่า ค่า R^2 มากกว่า .75 ถือว่าอยู่ในระดับสูงทั้งนี้ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า แม้เทคโนโลยีจะมีบทบาทเพิ่มขึ้นในยุคดิจิทัล แต่ปัจจัยพื้นฐานอย่างส่วนประสมทางการตลาดและประสบการณ์ลูกค้ายังคงเป็นตัวขับเคลื่อนหลักของพฤติกรรมผู้บริโภค ขณะที่บทบาทของ AI และความไว้วางใจยังมีความซับซ้อนและต้องได้รับการออกแบบอย่างเหมาะสมเพื่อสร้างคุณค่าอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ผู้ประกอบการควรพัฒนาส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) โดยเฉพาะด้านผลิตภัณฑ์ ราคาและลักษณะทางกายภาพ ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว พร้อมสื่อสารภาพลักษณ์และข้อมูลบริการผ่านช่องทางดิจิทัลอย่างถูกต้องและน่าสนใจ

1.2 ผู้ประกอบการควรมุ่งยกระดับประสบการณ์ลูกค้าตลอดเส้นทางการบริการ โดยลดช่องว่างระหว่างความคาดหวังกับประสบการณ์จริง และนำเสนอข้อมูลบริการที่ถูกต้องสอดคล้องกับคุณภาพการให้บริการ

1.3 ผู้ประกอบการควรเสริมสร้างความไว้วางใจผ่านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การบริหารจัดการข้อร้องเรียนอย่างรวดเร็ว และการส่งเสริมรีวิวจากผู้ใช้บริการจริงเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือ

1.4 โรงแรมควรประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อสนับสนุนการให้บริการและการวิเคราะห์ความต้องการของลูกค้า ควบคู่กับการรักษาช่องทางการสื่อสารระหว่างลูกค้าและพนักงานเพื่อรองรับความต้องการที่ซับซ้อน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายแบบจำลองโดยเพิ่มตัวแปรด้านการรับรู้คุณค่า การยอมรับเทคโนโลยี และความกังวลด้านความเป็นส่วนตัว เพื่อเพิ่มความสามารถในการอธิบายพฤติกรรมผู้บริโภคในยุคดิจิทัล

2.2 ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังนักท่องเที่ยวต่างชาติและพื้นที่ท่องเที่ยวอื่น รวมทั้งใช้การวิจัยแบบผสมผสานร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภคได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กัญญ์วิญาณ์ ศิริศรีมังกร. (2562). ส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการรับรู้ในคุณค่าการบริการโรงแรมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. ใน *รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติ วิทยาลัยนครราชสีมา ครั้งที่ 6 ประจำปี 2562 เรื่อง สังคมผู้สูงวัย โอกาสและความท้าทายของอุดมศึกษา (น. 94–104). วิทยาลัยนครราชสีมา.*

เฉลิมพล จตุพร. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวและการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยแม่โจ้. http://mdc.library.mju.ac.th/thesis/2564/chalermpon_jatuporn/fulltext.pdf

จารุวรรณ โพสาวัง และ กนกพร ชัยประสิทธิ์. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการที่พักประเภทโรงแรมขนาดใหญ่ของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตพื้นที่เขาใหญ่ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์*, *7*(1), 30–42.

ณัฏฐนันท์ พัชรนิวัฒนากุล และ สโรชินี ศิริวัฒนา. (2024). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการการจัดประชุมและสัมมนาของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัดชลบุรี. *มจร การพัฒนาสังคม, 9*(3), 179–191.

พิมใจ พรหมสุวรรณ, จตุรภัทร จันทร์ทิตย์, และ สุดา ยาลาพานี. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อรายได้การท่องเที่ยวของไทยจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ. ใน *รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 13 ประจำปีการศึกษา 2565 เรื่อง Nouveau Economy for Human Security: เศรษฐกิจวิถีใหม่เพื่อความมั่นคงของมนุษย์* (น. EP221–EP227). วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้.

Booms, B. H., and Bitner, M. J. (1981). Marketing strategies and organization structures for service firms. In J. H. Donnelly Jr. and W. R. George (Eds.), *Marketing of services* (pp. 47–51). American Marketing Association.

Cochran, W. G. (1977). *Sampling techniques* (3rd ed.). John Wiley & Sons.

Davenport, T. H., Guha, A., Grewal, D. and Bressgott, T. (2020). How artificial intelligence will change the future of marketing. *Journal of the Academy of Marketing Science, 48*(1), 24–42. https://doi.org/10.1007/s11747-019-00696-0

Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly, 13*(3), 319–340. https://doi.org/10.2307/249008

Dwivedi, Y. K., Hughes, D. L., Ismagilova, E., Aarts, G., Coombs, C., Crick, T.,Duane, A., Dwivedi, R., Edwards, J., Eirug, A., Galanos, V., Ilavarasan, P. V.,Janssen, M., Jones, P., Kar, A. K., Kizgin, H., Kronemann, B., Lal, B.,Lucini, B., Medaglia, R., ... Williams, M. D. (2021). Artificial intelligence (AI): Multidisciplinary perspectives on emerging challenges, opportunities, and agenda for research, practice and policy.*International Journal of Information Management, 57*, 101994.https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2019.08.002

Flavián, Carlos and Casaló, Luis V. (2021). Artificial intelligence in services: current trends, benefits and challenges. *The Service Industries Journal, 41*(13-14), 853-859. DOI: 10.1080/02642069.2021.1989177

Gefen, D., Karahanna, E. and Straub, D. W. (2003). Trust and TAM in online shopping: An integrated model. *MIS Quarterly, 27*(1), 51–90. https://doi.org/10.2307/30036519

Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M. and Sarstedt, M. (2022). *A primer on partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM)* (3rd ed.). Sage. https://doi.org/10.1007/978-3-030-80519-7

Han, H., Nguyen, H. N., Song, H., Chua, B.-L., Lee, S. and Kim, W. (2020). Drivers of brand loyalty in the chain coffee shop industry. *International Journal of Hospitality Management, 86*, 102328. https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2019.102328

Han, H., Al-Ansi, A., Chua, B. L., Tariq, B., Radic, A. and Park, S. H. (2020). The post-coronavirus world in the international tourism industry. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 17*(18), 6485. https://doi.org/10.3390/ijerph17186485

Huang, M. H. and Rust, R. T. (2018). Artificial intelligence in service. *Journal of Service Research, 21*(2), 155–172. https://doi.org/10.1177/1094670517752459

Kandampully, J., Zhang, T. and Jaakkola, E. (2018). Customer experience management in hospitality. *International Journal of Contemporary Hospitality Management, 30*(1), 21–56. https://doi.org/10.1108/IJCHM-10-2016-0549

Klaus, P. and Maklan, S. (2013). Towards a better measure of customer experience. *International Journal of Market Research, 55*(2), 227–246. https://doi.org/10.2501/IJMR-2013-021

Kotler, P. and Armstrong, G. (2018). *Principles of marketing* (17th ed.). Pearson.

Lemon, K. N. and Verhoef, P. C. (2016). Understanding customer experience throughout the customer journey. *Journal of Marketing, 80*(6), 69–96. https://doi.org/10.1509/jm.15.0420

Lestari, S. (2026). Digital marketing strategies, consumer behavior, and competitive advantage. in the global business environment. *Jurnal Ilmiah Manajemen Kesatuan, 14(1), 179–190. https://doi.org/10.37641/jimkes.v14i1.4560*

Mariani, M. M. and Borghi, M. (2024). Artificial intelligence in service industries: Customers' assessment of service production and resilient service operations. *International Journal of Production Research, 62*(15), 5400–5416. https://doi.org/10.1080/00207543.2022.2160027

McKnight, D. H., Choudhury, V. and Kacmar, C. (2002). Developing and validating trust measures for e-commerce. *Information Systems Research, 13*(3), 334–359. https://doi.org/10.1287/isre.13.3.334.81

Mehrabian, A. and Russell, J. A. (1974). *An approach to environmental psychology*. MIT Press.

Sharabati, A.-A. A., Ali, A. A. A., Allahham, M. I., Hussein, A. A., Alheet, A. F. and Mohammad, A. S. (2024). The impact of digital marketing on the performance of SMEs: An analytical study in light of modern digital transformations. *Sustainability,16*(19), 8667.https://doi.org/10.3390/su16198667

Suhartanto, D., Ali, M. H., Tan, K. H., Sjahroeddin, F. and Kusdibyo, L. (2019). Loyalty toward online food delivery service. *Journal of Foodservice Business Research, 22*(1), 81–97. https://doi.org/10.1080/15378020.2018.1546076

Tussyadiah, I. P. (2020). A review of research into automation in tourism. *Annals of Tourism Research, 81*, 102883. https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.102883

Venkatesh, V. and Davis, F. D. (2000). A theoretical extension of the technology acceptance model: Four longitudinal field studies. *Management Science, 46*(2), 186–204. https://doi.org/10.1287/mnsc.46.2.186.11926

ปัญหาทางกฎหมายในการกำกับดูแลและคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

Legal Problems for Regulating and Protecting the Privacy Rights of Children and Youth Regarding Personal Data

ณัฐธิดา นุ่นวิเชียร[1*] และ ศิวพร เสาวคนธ์[2]

Natthida Noonvichian[1*] and Siwaporn Saowakon[2]

[1]หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

[2]คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

[1]Master of Laws, Program in Public Law, School of Law, Sripatum University

[2]School of Law, Sripatum University

*Corresponding author's email address: natthida.noo@spumail.net

วันที่รับบทความ (Received)	วันที่แก้ไขบทความ (Revised)	วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)
25 มีนาคม 2569	24 มีนาคม 2569	28 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายในการกำกับดูแลและคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) แนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวและข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กในยุคดิจิทัล 2) มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กในยุคดิจิทัลของกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทย 3) วิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กในยุคดิจิทัล 4) แนวทางการแก้ไขปัญหาการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กในยุคดิจิทัล ผลการศึกษาพบว่า แม้ว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 20 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์การขอความยินยอมของผู้เยาว์ไว้ แต่มิได้กำหนดบทนิยามคำว่าเด็กและเกณฑ์อายุสำหรับการให้ความยินยอมทางดิจิทัลที่ชัดเจน โดยผูกโยงกับเกณฑ์บรรลุนิติภาวะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และขาดหลักเกณฑ์เฉพาะในการควบคุมการประมวลผลข้อมูลภายหลังได้รับความยินยอม ตลอดจนขาดความชัดเจนในเรื่องสถานะของความยินยอมเมื่อพ้นจากภาวะผู้เยาว์ และมีข้อจำกัดในการใช้สิทธิขอให้ลบข้อมูล รวมถึงขาดหน่วยงานกำกับดูแลที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเด็ก ส่งผลให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กในยุคดิจิทัลขาดประสิทธิภาพและไม่สามารถรับมือกับภัยคุกคามทางเทคโนโลยีได้ ดังนั้น ในการวิจัยนี้จึงเสนอให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับเด็กและเยาวชนในสภาพแวดล้อมดิจิทัล ประกอบด้วยสาระสำคัญดังนี้ 1) บทนิยามและเกณฑ์อายุของเด็กสำหรับการให้ความยินยอมทางดิจิทัล 2) การบังคับใช้มาตรการคุ้มครองเชิงรุกและมาตรฐานความปลอดภัยโดยการออกแบบ 3) การสร้างกลไกจัดการวงจรชีวิตข้อมูลและรับรองสิทธิ

ที่จะถูกลืมเมื่อพ้นจากภาวะผู้เยาว์ และ 4) การแต่งตั้งคณะอนุกรรมการผู้เชี่ยวชาญเฉพาะกิจด้านเด็กและเยาวชน และเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับเด็ก

คำสำคัญ: การกำกับดูแลและคุ้มครอง, สิทธิความเป็นส่วนตัว, เด็กและเยาวชน, ข้อมูลส่วนบุคคล

ABSTRACT

This research on Legal Problems for Regulating and Protecting the Privacy Rights of Children and Youth Regarding Personal Data aims to 1) investigate concepts, theories and principles related to the protecting children's privacy rights regarding personal data in the digital age, 2) explore legal measures for protecting children's privacy rights regarding personal data in the digital age under foreign and Thai laws, 3) analyze the legal problems related to the protection of children's privacy rights regarding personal data in the digital age, and 4) propose legal solutions to the legal problems related to protecting children's privacy rights regarding personal data in the digital age. According to the study, although Section 20 of the Personal Data Protection Act B.E. 2562 prescribes the requirements for obtaining consent from minors, it does not clearly define the term 'child' nor establish a specific age threshold for digital consent. Instead, the age for giving digital consent is linked to the age of majority prescribed under the Civil and Commercial Code, and the Act lacks specific criteria governing the processing of personal data after consent has been obtained. The Act also lacks clarity regarding the status of consent once an individual reaches the age of majority and imposes limitations on the exercise of the right to erasure. Due to the absence of mechanisms governing the data life-cycle of personal data, together with the lack of specialized regulatory authorities with expertise in children's issues, the protection of children's personal data in the digital age remains ineffective and incapable of genuinely addressing technological threats. Therefore, this study proposes legislation on the protection of children's and youths' personal data in the digital environment as follows: 1) definitions and age thresholds for children's digital consent, 2) the enforcement of proactive protective measures and security by design standards, 3) the establishment of data life-cycle management mechanisms and the recognition of the right to be forgotten upon attaining majority, and 4) the appointment of an ad hoc expert subcommittee on children and youth, and the designation of a child-specific data protection officer.

Keywords: Regulating and Protecting, Privacy Rights, Children and Youth**,** Personal Data

บทนำ

สิทธิความเป็นส่วนตัว (Right to Privacy) ถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่มีรากฐานจากแนวคิดสิทธิตามธรรมชาติ (Natural Right) ซึ่งให้การรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิเสรีภาพที่ติดตัวบุคคลมาแต่กำเนิด บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวที่ผู้ใช้อำนาจรัฐหรือบุคคลอื่นจะก้าวล่วงหรือเพิกถอนมิได้ (บรรเจิด สิงคะเนติ และคณะ, 2554) ที่ได้รับการรับรองไว้ในกฎหมายระหว่างประเทศ อาทิ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ข้อ 17 ตลอดจนได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เมื่อปัจจุบันเป็นยุคดิจิทัล (Digital Age) ที่เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทสำคัญ ขอบเขตของความเป็นส่วนตัวจึงได้ขยายรวมไปถึงการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในสภาพแวดล้อมดิจิทัล และข้อมูลส่วนบุคคลก็มีรูปแบบที่หลากหลายซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ทำให้การจัดเก็บและประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลจำเป็นต้องมีความมั่นคงปลอดภัยเพื่อรองรับข้อมูลในปริมาณมหาศาล ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงนี้ เด็กและเยาวชนได้กลายเป็นกลุ่มเปราะบางที่ต้องได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษ เนื่องจากเด็กยังมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ และวุฒิภาวะที่ไม่เพียงพอต่อการรู้เท่าทันภัยคุกคามได้อย่างเหมาะสมเท่ากับผู้ใหญ่ (สุขวสา ถมังรักษ์สัตว์, 2562) ทำให้เสี่ยงต่อการถูกล่อลวงหรือถูกนำข้อมูลส่วนบุคคลไปแสวงหาประโยชน์ในทางมิชอบ

เมื่อพิจารณากลไกทางกฎหมายของประเทศไทย พบว่ากฎหมายที่มีอยู่ยังไม่สามารถให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กได้อย่างครอบคลุม แม้จะมีพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 (พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546, 2546) แต่ก็มุ่งเน้นไปที่การคุ้มครองสวัสดิภาพโดยรวมโดยไม่ได้เจาะจงเรื่องข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบกับพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 (พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540, 2540) ก็มีขอบเขตจำกัดอยู่เพียงข้อมูลในความครอบครองของหน่วยงานรัฐ จนกระทั่งประเทศไทยได้ตราพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562, 2562) ขึ้นเป็นกฎหมายกลางเพื่อกำกับดูแลการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลในเชิงพาณิชย์ โดยใช้บังคับเต็มรูปแบบในวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2565 (คณาธิป ทองรวีวงศ์, 2565) สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายไทยที่เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กยังมีข้อจำกัด โดยที่กฎหมายแต่ละฉบับมุ่งคุ้มครองเด็กคนละด้านและไม่มีมาตรการเฉพาะสำหรับเด็กโดยตรง ส่งผลให้การคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กในยุคดิจิทัลยังไม่ชัดเจนและไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนสากล จึงเป็นที่มาของการศึกษาครั้งนี้

ปัญหาการไม่มีคำนิยามศัพท์คำว่าข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กและเกณฑ์อายุที่ชัดเจน พบว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มีเพียงบทบัญญัติในมาตรา 20 ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลของเด็ก ซึ่งมาตราดังกล่าวไม่ได้กำหนดเกณฑ์อายุขั้นต่ำของเด็กในการขอความยินยอมที่ชัดเจน โดยต้องตีความกิจกรรมที่เด็กสามารถให้ความยินยอมเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของตนเองได้ โดยพิจารณาจากเงื่อนไขความสามารถในการทำนิติกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ส่งผลให้ต้องตีความกิจกรรม

ทำให้เด็กไม่ได้รับการคุ้มครองเท่าที่ควร นอกจากนี้ การที่กำหนดให้ผู้ใช้อำนาจปกครองเป็นผู้ให้ความยินยอมกับข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กอาจเกิดการละเมิดข้อมูลของเด็กที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ได้ไม่ว่าจากบุคคลภายนอกหรือผู้ใช้อำนาจปกครองเอง ดังนั้นเด็กก็ควรมีสิทธิเสรีภาพในการให้ความยินยอมข้อมูลส่วนบุคคลของตนเองได้ด้วยตามวุฒิภาวะที่เหมาะสม อีกทั้ง บทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติว่าด้วยการขอความยินยอมครอบคลุมบุคคล 3 ประเภท ซึ่งรวมถึงคนไร้ความสามารถและคนเสมือนไร้ความสามารถด้วย

ปัญหาการขาดหลักเกณฑ์เฉพาะสำหรับการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กในประเด็นนี้ตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดหลักการและเงื่อนไขเกี่ยวกับความยินยอมเท่านั้น โดยไม่ปรากฏหลักเกณฑ์การเก็บ รวบรวม ใช้ เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กในมาตราดังกล่าว ปัญหาที่เกิดขึ้นคือการที่ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์เฉพาะสำหรับการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กโดยตรง ส่งผลให้การดำเนินการในทางปฏิบัติถูกจัดให้อยู่ในเงื่อนไขเดียวกับข้อมูลของบุคคลทั่วไปเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ แม้ว่าข้อมูลของเด็กมีความอ่อนไหวและเสี่ยงต่อการถูกนำไปใช้ในทางที่ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์แห่งการยินยอม หรืออาจเกิดจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของเด็กเอง ซึ่งสะท้อนถึงช่องว่างของกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กอย่างเพียงพอและเหมาะสม

ปัญหาสถานะและผลของความยินยอมในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กเมื่อพ้นจากความเป็นผู้เยาว์แล้ว ในประเด็นนี้ตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดหลักการและเงื่อนไขเกี่ยวกับความยินยอมเท่านั้น แต่ในกรณีที่เด็กพ้นจากการเป็นผู้เยาว์แล้ว ความยินยอมที่ให้ไปขณะเป็นเด็กหรือผู้เยาว์ หรือกรณีผู้ใช้อำนาจปกครองได้ให้ความยินยอมไปแล้วนั้นจะยังคงมีผลทางกฎหมายต่อไปหรือไม่ อย่างไร โดยไม่มีการระบุว่าจะสิ้นสุดลงเมื่อใด ทำให้ข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กถูกจัดเก็บอย่างไม่มีกำหนด

ปัญหาการขาดกลไกหรือหน่วยงานเฉพาะในการกำกับดูแลการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กในประเด็นนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 8 มีการกำหนดให้มีคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยมีอำนาจหน้าที่ออกประกาศ วางหลักเกณฑ์แนวทางการดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในภาพรวม ขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ก็ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการคุ้มครองเด็ก แต่มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดวิธีการดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก และส่งเสริมความประพฤติเด็กเป็นหลัก ทำให้เกิดประเด็นปัญหาว่า ประเทศไทยยังไม่มีหน่วยงานหรือคณะกรรมการที่มีหน้าที่คุ้มครองดูแลข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กเป็นการเฉพาะ ทำให้ขาดพื้นที่ในการร้องเรียนที่จะทำให้เด็กเข้าถึงกระบวนการคุ้มครอง หรือตรวจสอบการละเมิดข้อมูลเด็กและการใช้อำนาจในการให้ความยินยอมของผู้ปกครอง เพื่อปกป้องสิทธิเด็กที่มีอำนาจต่อรองน้อยกว่าผู้ใหญ่และคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น จากสภาพปัญหาทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น จึงได้ศึกษาปัญหาทางกฎหมายในการกำกับดูแลและคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อให้มีการคุ้มครอง

ข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กที่ชัดเจนและเป็นธรรมแก่เด็ก สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเด็กและบริบทของสังคมในยุคดิจิทัล โดยศึกษาแนวทางจากกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายต่างประเทศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลและคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

2. เพื่อศึกษากฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลและคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการกำกับดูแลและคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

4. เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในการกำกับดูแลและคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลได้อย่างเหมาะสม

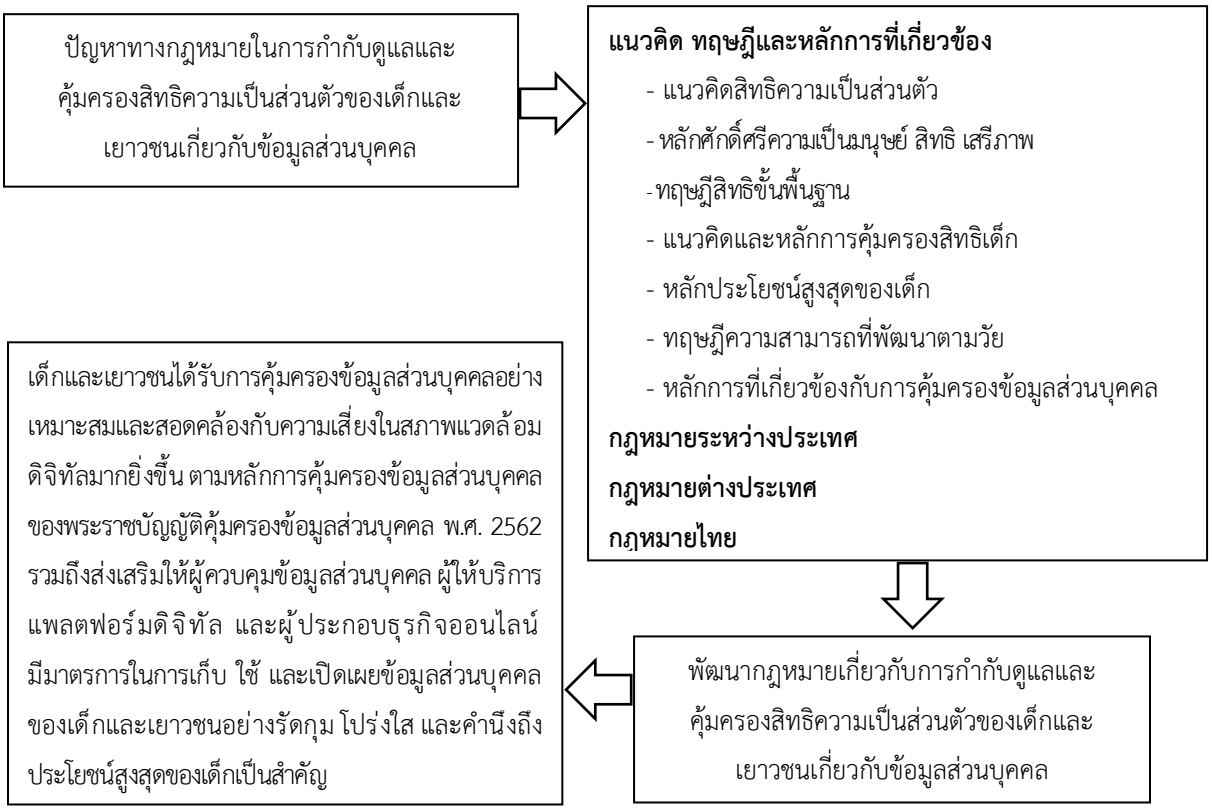
สมมติฐานการวิจัย

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 แม้ว่ามีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองการเก็บ รวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลต้อง และกำหนดสิทธิของเจ้าของข้อมูลเพื่อคุ้มครองความเป็นส่วนตัว ไม่ให้ถูกละเมิดโดยมิชอบ แต่ภายใต้กฎเกณฑ์ดังกล่าวไม่ได้กำหนดนิยามของคำว่าข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กไว้อย่างชัดเจน ในขณะที่มาตรา 20 แม้จะบัญญัติหลักเกี่ยวกับความยินยอม แต่ไม่ได้กำหนดเกณฑ์อายุขั้นต่ำหรือหลักเกณฑ์เฉพาะในการเก็บ รวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของเด็ก นอกจากนั้นไม่ได้กำหนดสถานะและผลของความยินยอมเมื่อเด็กพ้นจากความเป็นผู้เยาว์แล้ว รวมถึงยังไม่มีการจัดตั้งกลไกหรือหน่วยงานเฉพาะเพื่อกำกับดูแลการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กโดยตรง จึงก่อให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายที่ทำให้การคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวของเด็กขาดความชัดเจน ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนสากล และเสี่ยงต่อการถูกละเมิดสิทธิได้ ดังนั้น หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย โดยกำหนดมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็ก และจัดตั้งกลไกกำกับดูแลเฉพาะด้าน ย่อมทำให้การคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของเด็กเกิดประสิทธิภาพ เป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับมาตรฐานสากล

กรอบแนวคิดการวิจัย

ปัญหาการกำกับดูแลและคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กและเยาวชนในยุคดิจิทัลเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิความเป็นส่วนตัวและสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็ก เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ยังขาดความชัดเจนในเรื่องบทนิยามและเกณฑ์อายุดิจิทัล ขาดมาตรการในการประมวลผลข้อมูลเด็กและจัดการข้อมูลของเด็กเมื่อเด็กพ้นจากภาวะผู้เยาว์ รวมถึงขาดหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเด็ก การปล่อยให้ข้อมูลของเด็กถูกจัดการด้วยมาตรฐานเดียวกับผู้ใหญ่ย่อมทำให้เด็กเสี่ยงต่อการถูกแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์และถูกละเมิดสิทธิ การวิจัยนี้จึงได้นำทฤษฎีและหลักการ

ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนรูปแบบและแนวทางจากกฎหมายต่างประเทศมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ เพื่อนำคำตอบที่ได้ไปจัดทำเป็นข้อเสนอแนะในการออกกฎหมายลำดับรอง รูปแบบประกาศคณะกรรมการมครองข้อมูลส่วนบุคคลว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับเด็กและเยาวชนในสภาพแวดล้อมดิจิทัล (ดูภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework))

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. การกำหนดปัญหาและวัตถุประสงค์ การวิจัยนี้เริ่มต้นจากการกำหนดปัญหาทางกฎหมายที่พบในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ซึ่งพบช่องว่างในการคุ้มครองสิทธิเด็ก ได้แก่ การไม่มีบทนิยามและเกณฑ์อายุที่ชัดเจน การขาดหลักเกณฑ์ประมวลผลเชิงรุก ความไม่ชัดเจนของสถานะความยินยอมเมื่อพ้นภาวะผู้เยาว์ และการขาดหน่วยงานกำกับดูแลเฉพาะทาง ผู้วิจัยจึงได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี กฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์อุปสรรคและหาแนวทางแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายของประเทศไทยให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

2. แหล่งที่มาของข้อมูล การวิจัยนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำราทางกฎหมาย เอกสารการวิจัย วิทยานิพนธ์ ข่าวสาร บทความวิชาการ ตลอดจนกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ เกี่ยวกับคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กและเยาวชน รวมทั้งเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. การค้นหาและการคัดเลือกเอกสาร ผู้วิจัยดำเนินการสืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลทางวิชาการและอินเทอร์เน็ต โดยใช้คำสำคัญ (Keywords) เช่น สิทธิความเป็นส่วนตัวของเด็ก ข้อมูลส่วนบุคคล โดยคัดเลือกเอกสารที่มีความน่าเชื่อถือ ทันสมัย และมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นปัญหา ตลอดจนคัดเลือกกฎหมายของประเทศต้นแบบที่มีพัฒนาการด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อนำมาเป็นกรณีศึกษาเปรียบเทียบ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่รวบรวมมาได้นำมาใช้ในการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ทางนิติศาสตร์ การวิเคราะห์จึงเป็นการหาคำตอบจากข้อมูลที่รวบรวมมา เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาทางกฎหมายในการกำกับดูแลและคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

สรุปผลการวิจัย

1. ปัญหาการไม่มีคำนิยามศัพท์ข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กและเกณฑ์อายุสำหรับการให้ความยินยอมที่ชัดเจน พบว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ไม่ได้กำหนดนิยามคำว่า “เด็ก” หรือกำหนดเกณฑ์อายุในการให้ความยินยอมทางดิจิทัล (Digital Age of Consent) ไว้เป็นการเฉพาะ แต่มาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวกลับใช้เกณฑ์การบรรลุนิติภาวะและความสามารถในการทำนิติกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาเป็นเงื่อนไข โครงสร้างดังกล่าวทำให้เกิดความไม่ชัดเจน ส่งผลให้เกิดปัญหาความลักลั่นของช่วงอายุ ตลอดจนสร้างภาระในการตีความแก่ผู้ประกอบการ และอาจทำให้เด็กสูญเสียความคุ้มครองจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์

2. ปัญหาการขาดหลักเกณฑ์เฉพาะสำหรับการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของเด็ก พบว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มุ่งเน้นเพียงกลไกการขอความยินยอม (Consent) ผ่านผู้ใช้อำนาจปกครองตามมาตรา 20 เป็นหลัก แต่ขาดบทบัญญัติควบคุมพฤติกรรมการประมวลผลภายหลังจากการได้รับความยินยอมแล้ว ส่งผลให้เมื่อผู้ประกอบการได้รับความยินยอมแล้ว ข้อมูลของเด็กจะถูกนำไปประมวลผลด้วยมาตรฐานเดียวกับผู้ใหญ่ กฎหมายไทยจึงเปิดช่องให้ผู้ประกอบการสามารถนำข้อมูลเด็กไปทำการวิเคราะห์พฤติกรรม (Profiling) การทำการตลาดแบบเจาะจงเป้าหมาย (Targeted Advertising) และใช้เทคนิคการออกแบบเพื่อชักจูง (Nudge Techniques) เช่น ระบบเล่นอัตโนมัติ (Auto - Play) หรือการออกแบบหน้าจอที่หลอกล่อให้เด็กเสพติดและเปิดเผยข้อมูลมากขึ้น เพื่อแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์

3. ปัญหาสถานะและผลของความยินยอมในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กเมื่อพ้นจากความเป็นผู้เยาว์แล้ว พบว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ขาดความชัดเจนในการจัดการวงจรชีวิตของข้อมูล (Data Lifecycle) ในช่วงรอยต่อของการบรรลุนิติภาวะ กล่าวคือ กฎหมายมุ่งเน้นการคุ้มครองในขั้นตอนการเริ่มต้นจัดเก็บข้อมูลผ่านกลไกการขอความยินยอมจากผู้ใช้อำนาจปกครอง (มาตรา 19 และมาตรา 20) แต่ไม่มีบทบัญญัติรับรองว่าความยินยอมที่ผู้ใช้อำนาจปกครองเคยให้ไว้จะสิ้นสุดลงเมื่อใด เมื่อเด็กเจริญวัยจนบรรลุนิติภาวะ ส่งผลให้ข้อมูลของเด็กในอดีตถูกเก็บรักษาไว้อย่างไม่มีกำหนดเวลาตลอดจนการใช้สิทธิขอให้ลบข้อมูล (Right to Erasure) ตามมาตรา 33 ยังมีข้อยกเว้นและขั้นตอนที่ยุ่งยากในทางปฏิบัติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิทธิในการควบคุมข้อมูลของตนเองและสิทธิในการเริ่มต้นใหม่เมื่อเด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่

4. ปัญหาการขาดกลไกหรือหน่วยงานเฉพาะในการกำกับดูแลการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็ก พบว่า โครงสร้างของคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มีสถานะเป็นองค์กรกำกับดูแลทั่วไปที่มีภารกิจหลักมุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจดิจิทัลและภาคธุรกิจในภาพรวม ในขณะที่คณะกรรมการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ก็มุ่งเน้นเพียงสวัสดิภาพทางกายและสังคมสงเคราะห์ แต่ขาดอำนาจและความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีและความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ ทำให้ขาดบุคลากรที่มีความละเอียดอ่อนและความเชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านจิตวิทยาและสิทธิเด็ก ประกอบกับการขาดกลไกและช่องทางร้องเรียนที่เป็นมิตรต่อเด็ก ส่งผลให้เกิดสภาวะสุญญากาศทางองค์กรในการบังคับใช้กฎหมายให้เท่าทันต่อภัยคุกคามทางเทคโนโลยี

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ปัญหาการไม่มีคำนิยามศัพท์คำว่าข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กและเกณฑ์อายุที่ชัดเจน พบว่าการที่พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 20 ผูกโยงการให้ความยินยอมเข้ากับหลักเกณฑ์การบรรลุนิติภาวะและความสามารถในการทำนิติกรรมของผู้เยาว์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ทำให้เกิดความลักลั่นในการตีความ โดยเฉพาะข้อยกเว้นเรื่องการกระทำที่สมแก่ฐานานุรูปในโลกดิจิทัล ประเด็นนี้สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ที่ว่า กฎหมายไทยยังขัดแย้งกับทฤษฎีความสามารถที่พัฒนาตามวัย (Evolving Capacities) ซึ่งแนวคิดนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่าเด็กไม่ควรถูกมองว่าเป็นกลุ่มก้อนเดียวที่มีความสามารถคงที่หรือหยุดนิ่ง (Static) (Lansdown, 2005) และหลักสากลตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) ที่กำหนดนิยามเด็กไว้ต่ำกว่า 18 ปี ในขณะที่มาตรฐานต่างประเทศ เช่น ระเบียบทั่วไปว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป (GDPR) ที่กำหนดเกณฑ์อายุ 13-16 ปี พระราชบัญญัติคุ้มครองความเป็นส่วนตัวของเด็กบนอินเทอร์เน็ต (COPPA) ของสหรัฐอเมริกา ที่บังคับใช้กับเด็กอายุต่ำกว่า 13 ปี กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PIPL) และข้อกำหนดว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กบนเครือข่ายไซเบอร์ (PCPPIC) ของสาธารณรัฐประชาชนจีน ที่กำหนดนิยามเด็กไว้ต่ำกว่า 14 ปี พร้อมทั้ง

ยกระดับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เยาว์อายุต่ำกว่า 14 ปี ให้เป็น “ข้อมูลส่วนบุคคลอ่อนไหว” (Sensitive Personal Information) ทั้งนี้ ตามมาตรา 28 ของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (นคร เสรีรักษ์ และคณะ, 2568) โดยสภาพ หรือการใช้ระบบคุ้มครองแบบสองระดับของสหราชอาณาจักรผ่านประมวลแนวปฏิบัติการออกแบบที่เหมาะสมกับวัย (AADC) ที่แยกอายุให้ความยินยอมไว้ที่ 13 ปี แต่ขยายการคุ้มครองเชิงรุกครอบคลุมเยาวชนถึงอายุ 18 ปี ดังนั้น ประเทศไทยจึงมีความจำเป็นต้องแยกเกณฑ์อายุในการให้ความยินยอมทางดิจิทัลออกจากเกณฑ์ความสามารถทางแพ่งทั่วไป เพื่อแก้ปัญหาการตีความและคุ้มครองเด็กในฐานะกลุ่มเปราะบางให้สอดคล้องกับพลวัตของเทคโนโลยีและมาตรฐานสากล

2. ปัญหาการขาดหลักเกณฑ์เฉพาะสำหรับการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของเด็ก พบว่า มาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มุ่งเน้นเพียงกลไกการขอความยินยอม (Consent) แต่ปราศจากมาตรการควบคุมเชิงรุกภายหลังได้รับความยินยอม ทำให้เด็กเสี่ยงต่อการถูกแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์จากการทำโปรไฟล์ (Profiling) และเทคนิคชักจูง (Nudge Techniques) ประเด็นนี้อภิปรายได้ว่า กฎหมายไทยยังขาดการประยุกต์ใช้หลักความปลอดภัยโดยการออกแบบ (Safety by Design) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานสากลและกฎหมายต่างประเทศ เช่น ประมวลแนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับวัย (AADC) ของสหราชอาณาจักร (Information Commissioner’s Officer [ICO], 2020) หรือข้อกำหนดว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กทางไซเบอร์ (PCPPIC) ของสาธารณรัฐประชาชนจีน ล้วนบังคับให้ผู้ประกอบการต้องตั้งค่าความเป็นส่วนตัวสูงสุดเป็นค่าเริ่มต้น และต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับเด็ก (Data Protection Impact Assessment) ล่วงหน้าเสมอ โดยกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Information Protection Law ของสาธารณรัฐประชาชนจีน มาตรา 56 กำหนดให้จัดเก็บรักษารายงานการประเมินผลกระทบดังกล่าวและบันทึกการประมวลผลไว้อย่างน้อย 3 ปี (พิชญากร มณีฉาย, 2565) เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบและสกัดกั้นภัยคุกคามทางเทคโนโลยี เนื่องจากในมิติของกฎหมายมหาชนการที่รัฐปล่อยให้แพลตฟอร์มเอกชนใช้อำนาจทางเทคโนโลยี (Digital Power) ควบคุมและตีกรอบพฤติกรรมเด็กผ่านอัลกอริทึม โดยพึ่งพาเพียงความยินยอมตามกฎหมายเอกชนที่ผลักภาระให้ผู้ปกครอง ถือเป็นการละเลยหน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน เพราะเด็กไม่มีอำนาจต่อรองที่แท้จริง การกระทำดังกล่าวไม่เพียงละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัว แต่ยังเป็นการนำข้อมูลพฤติกรรมไปชี้นำความคิดซึ่งกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) และสิทธิในการพัฒนา (Right to Development) ที่เด็กควรได้เติบโตอย่างอิสระ รัฐจึงมีความจำเป็นต้องเข้าแทรกแซง เพื่อออกกฎหมายกำกับดูแลมาตรฐานทางปฏิบัติ จำกัดอำนาจเทคโนโลยีของภาคเอกชน และนำหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กมาบังคับใช้เป็นเกณฑ์หลักเหนือผลกำไรทางธุรกิจอย่างเด็ดขาด

3. ปัญหาสถานะและผลของความยินยอมในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กเมื่อพ้นจากความเป็นผู้เยาว์แล้ว พบว่า กฎหมายไทยขาดกลไกการจัดการวงจรชีวิตของข้อมูล (Data Lifecycle) ในช่วงรอยต่อของการบรรลุนิติภาวะของเด็ก ทำให้ข้อมูลในอดีตของเด็กถูกเก็บรักษาไว้อย่างไม่มีกำหนด ส่งผล

กระทบต่อสิทธิที่จะถูกลืม (Right to be Forgotten) สิทธิในการเริ่มต้นใหม่ (Right to a Clean Slate) อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการกำหนดเจตจำนงของตนเองด้านข้อมูล (Right to Informational Self-Determination) ซึ่งเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ พบว่าสหภาพยุโรปให้ความสำคัญกับข้อมูลวัยเด็กเป็นพิเศษ ตามข้อปรารภที่ 65 (Recital 65) ของระเบียบทั่วไปว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป (GDPR) สอดคล้องกับสหราชอาณาจักรที่ประมวลแนวปฏิบัติการออกแบบที่เหมาะสมกับวัย (AADC) กำหนดให้ผู้ให้บริการต้องมีเครื่องมือออนไลน์ (Online Tools) ที่ชัดเจนและเข้าถึงง่าย เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถกดลบข้อมูลได้ในทุกขั้นตอนด้วยตนเอง (Information Commissioner's Officer [ICO], 2020) ควบคู่กับการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (DPIA) เพื่อวางแผนวงจรชีวิตข้อมูลล่วงหน้า มิให้มีการเก็บข้อมูลทิ้งไว้โดยไม่มีกำหนด ในทำนองเดียวกัน สหรัฐอเมริกากำลังผลักดันร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองความเป็นส่วนตัวของเด็กและวัยรุ่นบนอินเทอร์เน็ต (Children and Teens' Online Privacy Protection Act: COPPA 2.0) ที่กำหนดให้ผู้ให้บริการต้องจัดทำกลไกปุ่มลบข้อมูล (Eraser Button) ให้เยาวชนลบข้อมูลของตนได้ทันที (Congress.gov, 2025) ข้อเท็จจริงดังกล่าวตอกย้ำว่า การลบร่องรอยทางดิจิทัลเมื่อบุคคลเจริญวัยขึ้นไม่อาจพึ่งพากลไกทั่วไปได้ แต่ต้องอาศัยกลไกการคุ้มครองที่ออกแบบมาเพื่อรองรับการเปลี่ยนผ่านช่วงวัยเป็นการเฉพาะ

4. ปัญหาการขาดกลไกหรือหน่วยงานเฉพาะในการกำกับดูแลการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็ก พบว่า คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPC) มีสถานะเป็นเพียงองค์กรกำกับดูแลทั่วไปที่มีภารกิจอย่างกว้าง ทำให้ขาดความละเอียดอ่อนและความเชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านจิตวิทยาและสิทธิเด็ก ในขณะที่คณะกรรมการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ก็มุ่งเน้นเพียงสวัสดิภาพทางกายและสังคมสงเคราะห์ แต่ขาดอำนาจและความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีและความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ ประเด็นนี้อภิปรายได้ว่าก่อให้เกิดสภาวะสุญญากาศทางองค์กรในการบังคับใช้กฎหมาย ปัญหาเชิงโครงสร้างนี้ยังส่งผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่เป็นมิตรต่อเด็ก (Child-friendly Justice) เนื่องจากกลไกการร้องเรียนตามมาตรา 73 มีความซับซ้อน และผลักภาระให้ผู้เสียหายอันขัดต่อทฤษฎีการคุ้มครองกลุ่มเปราะบาง ซึ่งเมื่อเทียบกับสำนักงานคณะกรรมาธิการข้อมูลข่าวสาร (ICO) ของสหราชอาณาจักรที่มีการปรับบทบาทเชิงรุกจัดตั้งทีมงานเชี่ยวชาญด้านเด็ก หรือสาธารณรัฐประชาชนจีนที่บังคับให้ผู้ให้บริการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลสำหรับเด็ก (DPO for Children) เฉพาะเจาะจง ทั้งนี้ ตามข้อ 8 ของข้อกำหนดว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กบนเครือข่ายไซเบอร์ (PCPPIC) เพื่อเป็นกลไกตรวจสอบจากภายในองค์กร ตลอดจนสหรัฐอเมริกา ที่คณะกรรมาธิการการค้าแห่งสหพันธรัฐ (Federal Trade Commission: FTC) ได้สร้างกลไกการกำกับดูแลแบบร่วมมือผ่านโครงการ Safe Harbor ที่เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนและสมาคมวิชาชีพเข้ามาร่วมตรวจสอบมาตรฐาน (Federal Trade Commission [FTC], 2025) เพื่ออุดช่องโหว่ในการขาดแคลนบุคลากรของรัฐ นอกจากนี้ ยังกระจายอำนาจให้อัยการสูงสุดของมลรัฐสามารถยื่นฟ้องคดีแทนเด็กได้โดยไม่ต้องรอการสั่งการจากส่วนกลาง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยที่สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดและสภาวะสุญญากาศทางกฎหมายของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ในมิติของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กและเยาวชน ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะให้คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล อาศัยอำนาจตามมาตรา 16 (4) และมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ตรากฎหมายลำดับรอง (Subordinate Law) ในรูปแบบของประกาศคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เรื่อง มาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับเด็กและเยาวชนในสภาพแวดล้อมดิจิทัล และใช้อำนาจตามมาตรา 18 เพื่อจัดตั้งกลไกการกำกับดูแลเฉพาะด้าน โดยมีโครงสร้างและสาระสำคัญดังนี้

1. กำหนดบทนิยาม “เด็ก” ให้หมายถึงบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกันตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) และควรกำหนดเกณฑ์อายุสำหรับการให้ความยินยอมทางดิจิทัลด้วยตนเอง (Digital Age of Consent) แยกออกมาต่างหาก โดยเสนอให้กำหนดไว้ที่ 13 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป หากต่ำกว่าต้องขอความยินยอมจากผู้ใช้อำนาจปกครอง เพื่อแก้ไขปัญหาความลักลั่นของการอิงกฎหมายแพ่ง

2. บัญญัติหน้าที่และมาตรฐานความปลอดภัยโดยการออกแบบ (Safety by Design) ให้เป็นข้อบังคับทางกฎหมาย โดยบังคับให้ผู้ประกอบการต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เจาะจงสำหรับเด็ก (Child-Specific DPIA) ก่อนเริ่มให้บริการ ต้องตั้งค่าระบบให้มีความเป็นส่วนตัวในระดับสูงสุดเป็นค่าเริ่มต้น และกำหนดข้อห้ามเด็ดขาดมิให้นำข้อมูลเด็กไปทำโปรไฟล์ (Profiling) เพื่อโฆษณาเจาะจงเป้าหมาย หรือใช้เทคนิคการออกแบบที่ชักจูง (Nudge Techniques)

3. สร้างกลไกทางเทคนิคเพื่อรองรับสิทธิในการเริ่มต้นใหม่ (Right to a Clean Slate) โดยกำหนดให้ผู้ประกอบการจัดทำปุ่มลบข้อมูล (Eraser Button) ที่เข้าถึงได้ง่ายเพื่อลบร่องรอยทางดิจิทัลในอดีต และควรกำหนดหน้าที่ให้ผู้ควบคุมข้อมูลต้องแจ้งเพื่อขอทบทวนความยินยอม (Re-consent) ใหม่จากเจ้าของข้อมูลโดยตรงภายใน 90 วัน นับแต่วันที่เจ้าของข้อมูลบรรลุนิติภาวะ หากไม่มีการตอบรับให้ยุติการประมวลผลและลบข้อมูลโดยอัตโนมัติ

4. คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ควรแต่งตั้งคณะอนุกรรมการผู้เชี่ยวชาญเฉพาะกิจด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กและเยาวชน ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยาเด็ก กฎหมายสิทธิเด็ก และเทคโนโลยี เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนนโยบายเชิงรุก และควรกำหนดให้ผู้ประกอบการกลุ่มเสี่ยงต้องจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับเด็ก (DPO for Children) ประจำองค์กร เพื่อตรวจสอบการดำเนินงานอย่างเคร่งครัด

เอกสารอ้างอิง

คณาธิป ทองรวีวงศ์. (2565). *คำอธิบายหลักกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล* (พิมพ์ครั้งที่ 3). นิติธรรม.

นคร เสรีรักษ์, ณรงค์ ใจหาญ, ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, นุรัตน์ ปวนคำมา และ ศุภเกียรติ ศุภศักดิ์ศึกษากร. (2568). *กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน.* พี.เพรส.

บรรเจิด สิงคะเนติ, นนทวัชร์ นวตระกูลพิสุทธิ์ และเรวดี ขวัญทองยิ้ม. (2554). *ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการรับรอง และคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว (Right to Privacy)* (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์). สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 (10 กันยายน 2540). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 114 ตอนที่ 46 ก. หน้า 1–16. https://ratchakitcha.soc.go.th

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562. (27 พฤษภาคม 2562). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 136 ตอนที่ 69 ก. หน้า 1–44. https://ratchakitcha.soc.go.th

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546. (2 ตุลาคม 2546). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 120 ตอนที่ 95 ก. หน้า 1–29. https://ratchakitcha.soc.go.th

พิชญากร มณีฉาย. (2565). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต.* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

สุขวสา ถมังรักษ์สัตว์. (2562). การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กบนสื่ออิเล็กทรอนิกส์. *วารสารเกษมบัณฑิต, 20*(1), หน้า 131-145.

Congress.gov. (2025). *Children and Teens' Online Privacy Protection Act (S. 836, 119th Cong).* https://www.congress.gov/bill/119th-congress/senate-bill/836/text

Federal Trade Commission. (2025). *COPPA Safe Harbor Program*. https://www.ftc.gov/enforcement/coppa-safe-harbor-program

Information Commissioner's Officer . (2020). *Age appropriate design: a code of practice for online services.* https://ico.org.uk/for-organisations/uk-gdpr-guidance-and-resources/childrens-information/ childrens-code-guidance-and-resources/age-appropriate-design-a-code-of-practice-for-online-services/

Lansdown, G. (2005). *The evolving capacities of the child. UNICEF Innocenti Research Centre.* https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/evolving-eng.pdf

อิทธิพลของระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติที่มีต่อการยอมรับและความตั้งใจในการใช้งาน สำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ

The Influence of Automated Recommendation Systems on User Acceptance and Usage Intention for OTOP Products on E-commerce Platforms

สุวรรณ เดชน้อย[1], วิศาล ภุชงณ์ [2] และ ศิรินธร เอี๊ยบศิริเมธี[3*]

Suwan Detnoi[1], Wisan Phuchong[2] and Sirinthorn Eapsirimetee[3*]

[1,2,3]บริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ วิทยาลัยนครราชสีมา

[1,2,3]Doctor of Business Administration, Nakhonratchasima College

*Corresponding author's email address: eapsirimetee@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received)	วันที่แก้ไขบทความ (Revised)	วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)
9 กุมภาพันธ์ 2569	15 พฤษภาคม 2569	29 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศึกษาระดับความคิดเห็นของระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติของผู้บริโภคที่มีต่อระบบแนะนำสินค้า OTOP บนแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ และ 2) วิเคราะห์อิทธิพลของระบบแนะนำสินค้าที่มีต่อการยอมรับและความตั้งใจในการใช้งาน ระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริโภคในจังหวัดนครราชสีมาที่เคยซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ จำนวน 400 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสะดวก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบสอบถามค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.929 เก็บข้อมูลผ่านช่องทางออนไลน์วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบนำเข้าทุกตัวแปร ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคมีความคิดเห็นต่อระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญกับด้านความน่าเชื่อถือเป็นอันดับแรก รองลงมาคือด้านการยอมรับความเสี่ยง ด้านความไว้วางใจ และด้านการรับรู้ประโยชน์ตามลำดับ ทั้งนี้ผลการวิเคราะห์อิทธิพล พบว่า ปัจจัยด้านการยอมรับความเสี่ยง (X_4) มีอิทธิพลต่อการยอมรับและความตั้งใจในการใช้งานระบบ (Y) มากที่สุด รองลงมาคือด้านความไว้วางใจ (X_2) ด้านความน่าเชื่อถือ (X_1) และด้านการรับรู้ประโยชน์ (X_3) ตามลำดับ โดยปัจจัยทั้งหมดมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสามารถร่วมกันพยากรณ์การยอมรับและความตั้งใจในการใช้งานได้ร้อยละ 58.4 (Adjusted R^2 = 0.584) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการสร้างความเชื่อมั่นและการลดความเสี่ยงในการใช้งานเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนความสำเร็จของระบบแนะนำสินค้าสำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชนบนแพลตฟอร์มดิจิทัล

คำสำคัญ: การยอมรับ ความตั้งใจในการใช้งาน ระบบแนะนำสินค้า สินค้าโอทอป

ABSTRACT

This research aims 1) to examine consumers' perceptions of automated recommendation systems for OTOP products on e-commerce platforms, and 2) to investigate the influence of these systems on user acceptance and intention to use them. The sample group consisted of 400 consumers in Nakhon Ratchasima province who had previously purchased products through e-commerce platforms. Convenience sampling method was employed. The research instrument was a questionnaire, with a Cronbach's alpha coefficient of 0.929. The data was collected online and analyzed using statistical software. The data were analyzed using descriptive statistics (mean, standard deviation) and multiple regression analysis with all variables included. The findings revealed that consumers generally held positive perceptions of automated recommendation systems, with reliability being the most important factor, followed by risk acceptance, trust, and perceived benefits, in that order. The regrssion analysis indicated that risk acceptance (X4) exerted that strongest influence on system acceptance and intention to use (Y), followed by trust (X2), reliability (X1), and perceived benefits (X3), respectively. All factors had a statistically significant influence at the .01 level. Collectively, these factors explained 58.4% of the variance in user acceptance and intention to use (Adjusted R2 = 0.584), reflecting that building trust and reducing risk in use are key mechanisms for driving the success of product recommendation systems for community products on digital platforms.

Keywords: Acceptance, User Intention, Recommendation Systems, OTOP Products

บทนำ

"หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์" (OTOP) เป็นแนวคิดที่มุ่งหวังสร้างความเจริญแก่ชุมชน ยกระดับฐานะความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ผลักดันการสร้างรายได้ โดยสนับสนุนและส่งเสริมให้คนในชุมชนนำทรัพยากรภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพ มีจุดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ เพิ่มมูลค่าและตรงตามความต้องการของตลาด โดยยังคงไว้ซึ่งความสอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของท้องถิ่น เป็นเครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่นและสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2567) ผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP เป็นผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มคนในชุมชนที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมในพื้นที่แบบมีลักษณะเฉพาะชัดเจน จึงเป็นจุดแข็งและจุดขายสำคัญรวมไปถึงมีศักยภาพในการส่งออกสูงภายใต้การผลักดันของรัฐบาลผ่านมาตรการส่งเสริมการลงทุนต่าง ๆ จนสามารถสร้างชื่อเสียงให้เป็นที่รู้จักของชาวต่างชาติและสินค้ากลายเป็นที่ต้องการของตลาดต่างประเทศ (ศรัญวุฒิ มุ่งมีสกุล, 2565)

จากอดีตที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่าสินค้า OTOP มักเพิ่งพาการขายผลิตภัณฑ์ผ่านหน้าร้านหรืองานจัดแสดง (Event) เป็นหลักเพื่อแสดงให้เห็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผลิตภัณฑ์ (กรมพัฒนาชุมชน,2562) รวมทั้งได้สัมผัสและฟังเรื่องราวความเป็นมา ซึ่งเป็นเสน่ห์และกระสายในการขายสินค้า ปัจจุบันพฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง การบริโภคสินค้าถูกย้ายไปอยู่บนแพลตฟอร์มอย่าง Shopee, Lazada และ TikTok Shop ทำให้ผู้ผลิตชุมชนต้องปรับตัวอย่างก้าวกระโดด ทำให้เสน่ห์ในการขายนี้หายไปและถูกปรับเปลี่ยนเป็นรูปภาพบนหน้าจอ และเมื่อสินค้าชุมชนถูกนำเสนอผ่านแอปพิเคชั่นต่าง ๆ ผู้บริโภคอาจมีความลังเลใจในการเลือกซื้อ ทำให้สินค้าที่มีคุณภาพจากชุมชนเล็ก ๆ ถูกกลืนหายไป ระบบแนะนำสินค้า (Recommender System) จึงถูกใช้เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งในฐานะเป็น "ภัณฑารักษ์ดิจิทัล" ที่ช่วยคัดสรรสินค้าให้ตรงใจผู้ซื้อ

ระบบแนะนำ (Recommender System) หรือที่บางครั้งเรียกว่าระบบการแนะแนวข้อมูล คือส่วนหนึ่งของระบบคัดกรองข้อมูล (Information Filtering Systems) ที่พยายามทำนายว่าผู้ใช้งานจะให้ "คะแนน" หรือมี "ความชื่นชอบ" ต่อสิ่งของหรือเนื้อหาชิ้นนั้น ๆ มากน้อยเพียงใด ระบบแนะนำถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายในหลายด้าน เช่น บริการวิดีโอและเพลงสำหรับสร้างเพลย์ลิสต์อัตโนมัติ ร้านค้าออนไลน์สำหรับแนะนำสินค้าที่น่าสนใจ หรือโซเชียลมีเดียสำหรับแนะนำเนื้อหา (Content) ให้ตรงใจผู้ใช้ ระบบเหล่านี้ทำงานโดยการรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมในอดีตของผู้ใช้ เช่น ประวัติการซื้อสินค้า หรือวิดีโอที่เคยดู จากนั้นจะนำข้อมูลดังกล่าวมาคำนวณเพื่อคาดการณ์ว่าผู้ใช้รายนั้นอาจจะสนใจอะไรในอนาคต (Gubkin, 2023) ในขณะที่ Datawow (2024) กล่าวว่า ระบบแนะนำ หรือ Recommendation System คือการใช้ปัญญาประดิษฐ์หรือ AI ในส่วน Machine Learning ที่ใช้ข้อมูลจำนวนมหาศาลหรือ Big Data เพื่อแนะนำสินค้าอื่น ๆ ให้กับผู้ใช้งาน โดยคำแนะนำเหล่านี้ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่แตกต่างกันของสินค้าแต่ละประเภท รวมถึงประวัติการสั่งซื้อ ประวัติการค้นหา ข้อมูลประชากร และปัจจัยอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่ง Recommendation System ได้รับการฝึกอบรมให้เข้าใจความชอบ การตัดสินใจ ลักษณะของผู้ใช้งานและสินค้า โดยใช้ข้อมูลที่รวบรวมจากการตอบสนองที่เกิดขึ้น ซึ่งรวมถึงการแสดงผล การคลิก การถูกใจ และการซื้อ ดังนั้น Recommendation System จึงมีประโยชน์อย่างมากในการทำธุรกิจ E-commerce ช่วยให้ผู้ใช้งานค้นพบสินค้าและบริการที่พวกเขาอาจไม่พบได้ด้วยตนเอง เนื่องจากมีความสามารถในการคาดการณ์ความสนใจและความต้องการของผู้ใช้งานได้แบบเฉพาะรายบุคคล และสามารถดึงดูดลูกค้าไปยังสินค้าหรือบริการใด ๆ ที่พวกเขาอาจจะสนใจตั้งแต่หนังสือ วิดีโอ เพลง ไปจนถึงเสื้อผ้าและของใช้ต่าง ๆ เป็นต้น

ปัจจุบันประเทศก้าวเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนวิถีชีวิตในทุกมิติ ก่อให้เกิดการประยุกต์ใช้งานอย่างแพร่หลาย ครอบคลุมผู้ใช้งานในทุกกลุ่มและทุกระดับ จึงเป็นการเปิดโอกาสสู่การดำเนินธุรกิจใหม่ ๆ มากมายในแทบทุกแขนง (กัลยารันต์ หัสโรค์, 2564) ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล ธุรกิจต่างหันมาใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เป็นกลไกหลักในการทำตลาดยุคใหม่ที่ฉีกกฎเกณฑ์เดิม ๆ ส่งผลให้ทั้งผู้ประกอบการและผู้บริโภคจำเป็นต้องปรับตัวขนานใหญ่ เพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงภายใต้บริบทของเศรษฐกิจ

และสังคมดิจิทัล (Digital Economy) อันดับแรกคือรูปแบบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่เปลี่ยนไป (วิเลิศ ภูริวัชร, 2562) พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-Commerce) คือ จุดเปลี่ยนสำคัญของการทำธุรกิจยุคใหม่ ด้วยการซื้อขายผ่านระบบออนไลน์ที่ช่วยลดข้อจำกัดด้านพื้นที่และเวลา ผู้ประกอบการสามารถลดต้นทุนการบริหารจัดการจากการไม่ต้องมีหน้าร้านจริง ขณะที่ผู้บริโภคได้รับความสะดวกสบายจากการเข้าถึงสินค้าและชำระเงินได้ทุกที่ทุกเวลา (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2562) นอกจากนี้ข้อมูลบนโลกออนไลน์มีปริมาณมหาศาล (Information Overload) ระบบแนะนำสินค้า (Recommender System) ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการคัดกรองเนื้อหาเพื่อให้ตอบโจทย์ความต้องการเฉพาะบุคคล (Personalization) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาระบบแนะนำที่มีประสิทธิภาพนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการประมวลผลข้อมูลเพียงอย่างเดียว แต่ยังเผชิญกับความท้าทายหลักใน 2 มิติ คือ ความแม่นยำ (Accuracy) และ ความไว้วางใจ (Trust) ซึ่งบางครั้งระบบแนะนำสินค้าอาจนำเสนอสินค้าที่ไม่ตรงกับความต้องการจริงของผู้ใช้ ณ ช่วงเวลานั้น ซึ่งเกิดจากการวิเคราะห์พฤติกรรมในอดีตที่จำกัด และเมื่อระบบขาดความแม่นยำ ผู้ใช้งานอาจเสียเวลาในการคัดกรองข้อมูลด้วยตนเอง นำไปสู่ความพึงพอใจที่ลดลงและส่งผลกระทบโดยตรงต่อยอดขายและขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ และถึงแม้ระบบการแนะนำสินค้าจะมีความแม่นยำทางสถิติสูง แต่หากกระบวนการแนะนำสินค้าขาดความโปร่งใส (Black-box Model) ผู้ใช้อาจเกิดความระแวงต่อการถูกละเมิดความเป็นส่วนตัว หรือรู้สึกว่าระบบกำลังชี้นำเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจมากกว่าประโยชน์ของผู้ใช้ (Algorithm Bias) ซึ่งความขาดความไว้วางใจนี้เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ผู้ใช้ไม่กล้าตัดสินใจซื้อหรืออาจเลิกใช้งานระบบในระยะยาว แม้สินค้าที่แนะนำจะตรงใจเพียงใดก็ตาม

ดังนั้น ความไม่สมดุลระหว่างความแม่นยำและความไว้วางใจ อาจส่งผลกระทบต่อระบบแนะนำสินค้าไม่สามารถทำให้ผู้บริโภคเกิดความน่าเชื่อถือได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ดังนั้น การศึกษาปัจจัยด้านความแม่นยำและความไว้วางใจที่มีผลต่อการยอมรับระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการหาแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพความแม่นยำควบคู่ไปกับการเสริมสร้างกลไกความโปร่งใสเพื่อสร้างความไว้วางใจ ให้แก่ผู้บริโภคเพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีที่สุดแก่ผู้บริโภคในระบบเศรษฐกิจดิจิทัล

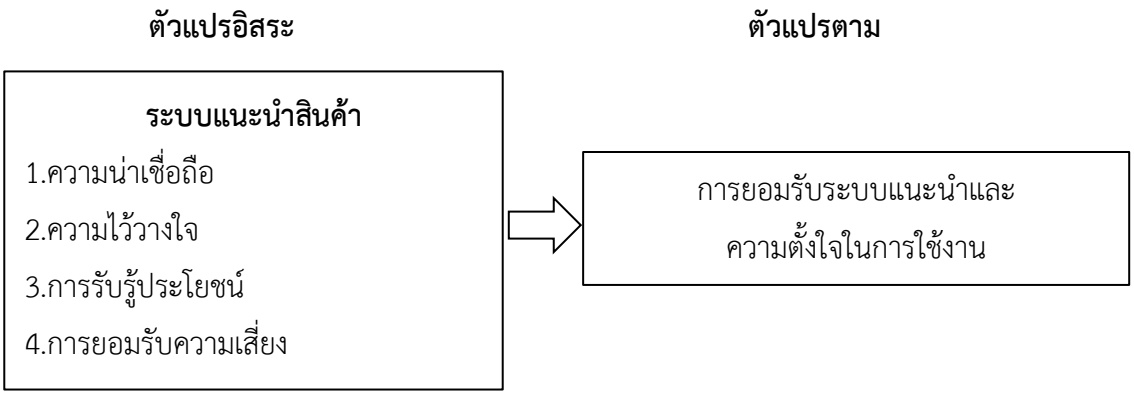
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาระดับความคิดเห็นของระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติของผู้บริโภคที่มีต่อระบบแนะนำสินค้า OTOP บนแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ

2. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของระบบแนะนำสินค้าที่มีต่อการยอมรับและความตั้งใจในการใช้งานระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่องระบบบแนะนำสินค้ามีต่อการยอมรับและความตั้งใจในการใช้งานระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริโภคในจังหวัดนครราชสีมาที่เคยซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ (เช่น Shopee, Lazada, TikTok Shop) ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน จึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Cochran (1977) จำนวน 400 คน ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบสะดวกเก็บข้อมูลผ่านช่องทางออนไลน์

เครื่องมือในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือโดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) คุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ 2) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยของระบบแนะนำสินค้า 3) มูลเกี่ยวกับการยอมรับระบบแนะนำและความตั้งใจใช้งานซึ่งข้อมูลส่วนที่ 2 – 3 ใช้การประมาณค่า 5 ระดับ (Hair et al , 2010) ซึ่งเกณฑ์ในการแปลผล คือ ช่วง 4.21 – 5.00 เห็นด้วยมากที่สุด ช่วง 3.41 – 4.20 เห็นด้วยมาก ช่วง 2.61 – 3.40 เห็นด้วยปานกลาง ช่วง 1.81 – 2.60 เห็นด้วยน้อย และช่วง 1.00 – 1.80 เห็นด้วยน้อยที่สุด และ 4) ข้อเสนอแนะ ลักษณะคำถามปลายเปิดให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น

การหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยพัฒนาเครื่องมือการวิจัยโดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้ง

นำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความเหมาะสมของโครงสร้างแบบสอบถาม โดยคัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป ซึ่งได้ค่า IOC เท่ากับ 1 จากนั้นจึงนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (Cronbach, 1990) ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่าแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.929

วิธีการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการแจกแบบสอบถามออนไลน์ผ่านทางเว็บไซต์ของ Google Forms โดยจะแจกแบบสอบถามผ่านช่องทางแอพพลิเคชั่นไลน์ และผู้วิจัยขอรับแบบสอบถามคืนโดยผู้ตอบแบบสอบถามกดส่งกลับคืนครบถ้วนสมบูรณ์ 400 ตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการเตรียมข้อมูลด้วยการกำหนดรหัส และบันทึกข้อมูลลงสู่ระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อนำไปประมวลผลด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูป โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมถึงการสถิติเชิงอนุมานด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบนำเข้าทุกตัวแปร (Enter Method)

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 235 คน คิดเป็นร้อยละ 58.75 มีอายุอยู่ระหว่าง 41 - 50 ปี จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 41.80 ความถี่ในการซื้อสินค้า OTOP ผ่านช่องทางออนไลน์ มากกว่า 3 ครั้งต่อเดือน จำนวน 124 คน จำนวน 31.00

2. ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ ความน่าเชื่อถือ ความไว้วางใจ การรับรู้ประโยชน์และความเสี่ยงของผู้บริโภคที่มีต่อระบบแนะนำสินค้า OTOP บนแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติของผู้บริโภคที่มีต่อระบบแนะนำสินค้า OTOP บนแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ

ระบบแนะนำสินค้า	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล	ลำดับ
1.ด้านความน่าเชื่อถือ (X_1)	3.56	.6927	มาก	1
2.ด้านความไว้วางใจ (X_2)	3.50	.6337	มาก	3
3.ด้านการรับรู้ประโยชน์ (X_3)	3.37	.7367	ปานกลาง	4
4.ด้านการยอมรับความเสี่ยง (X_4)	3.53	.766	มาก	2
รวม	**3.49**	**.603**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับของระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติของผู้บริโภคที่มีต่อระบบแนะนำสินค้า OTOP บนแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ระดับความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49 โดยเห็นด้วยมากที่สุดในด้านความน่าเชื่อถือ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.56 รองลงมาคือ ด้านการยอมรับความเสี่ยง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53 ด้านความไว้วางใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 และด้านการรับรู้ประโยชน์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37 ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของระบบแนะนำสินค้าที่มีต่อการยอมรับและความตั้งใจในการใช้งานระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์ม

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson Correlation) ของการยอมรับและความตั้งใจในการใช้งานระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์ม

	Y	X_1	X_2	X_3	X_4
การยอมรับและความตั้งใจในการใช้งาน (Y)	1				
ด้านกลยุทธ์ (X_1)	.560**	1			
ด้านโครงสร้าง (X_2)	.676**	.624**	1		
ด้านระบบ (X_3)	.609**	.551**	.704**	1	
ด้านค่านิยม (X_4)	.716**	.571**	.708**	.670**	1

**. ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

จากตารางที่ 2 ผลการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของการยอมรับและความตั้งใจในการใช้งานระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์ม พบว่า ระบบแนะนำสินค้ามีความสัมพันธ์กับการยอมรับและความตั้งใจในการใช้งานระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์ม ณ ระดับนัยสำคัญ .01 และเมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน ดังตารางที่ 3 พบว่า

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระบบแนะนำสินค้ากับการยอมรับและความตั้งใจในการใช้งานระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์ม

ระบบนำแนะนำสินค้า	**การยอมรับและความตั้งใจในการใช้งานระบบแนะนำสินค้า**		
	R	**P - Value**	**ระดับความสัมพันธ์**
1.ด้านความน่าเชื่อถือ (X_1)	.560**	.000	มาก
2.ด้านความไว้วางใจ (X_2)	.676**	.000	มาก
3.ด้านการรับรู้ประโยชน์ (X_3)	.609**	.000	มาก
4.ด้านการยอมรับความเสี่ยง(X_4)	.716**	.000	มาก

** P-value < 0.01

จากตารางที่ 3 พบว่า ระบบแนะนำสินค้า 1) ด้านการยอมรับความเสี่ยง มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับมากที่สุดต่อการยอมรับและความตั้งใจในการใช้งานระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.00 มีค่า r เท่ากับ .716 และค่า p-value เท่ากับ .000 หมายความว่า ระบบแนะนำสินค้ามีความน่าเชื่อถือ มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการยอมรับและความตั้งใจในการใช้งานระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์ม รองลงมาคือ ด้านความไว้วางใจ (r = .676, p-value = .000) ด้านการรับรู้ประโยชน์ (r = .609, p-value = .000) และด้านความแม่นยำ (r = .560, p-value = .000) ณ ระดับความเชื่อมั่น 0.01 ตามลำดับ

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระบบแนะนำสินค้ากับการยอมรับและความตั้งใจใช้งานระบบแนะนำอัตโนมัติสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์ม ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณด้วยวิธีนำเข้าตัวแปรอิสระทั้งหมด (Enter Method) ทั้งนี้ ได้ทำการตรวจสอบปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) โดยพิจารณาจากค่าปัจจัยการขยายตัวของความแปรปรวน (Variance Inflation Factor: VIF) ซึ่งพบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 1.01 ถึง 3.58 ซึ่งมีค่าไม่เกิน 10 ตามเกณฑ์ที่กำหนด (Black, 2006) จึงสรุปได้ว่าตัวแปรอิสระไม่มีปัญหาความสัมพันธ์กันเองอย่างรุนแรง และมีความเหมาะสมในการนำไปวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป โดยผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 อิทธิพลของระบบแนะนำสินค้าที่มีต่อการยอมรับและความตั้งใจในการใช้งานระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์ม

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
Regression	50.619	4	12.655	138.762	.000[b]
Residual	36.023	395	.091		
Total	86.643	399			

** P < .01

จากตารางที่ 4 ผลการทดสอบความสามารถในการพยากรณ์ พบว่า อิทธิพลของระบบแนะนำสินค้ามีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงกับการยอมรับและความตั้งใจในการใช้งานระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์ม (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าสมการถดถอยพหุคูณที่ประกอบด้วยตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 4 ตัว สามารถอธิบายความแปรปรวนของการยอมรับและความตั้งใจในการใช้งานระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์ม (Y) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสะท้อนถึงความเหมาะสมของโมเดลในการพยากรณ์และยืนยันว่าตัวแปรพยากรณ์โดยรวมมีอิทธิพล ต่อการยอมรับและความตั้งใจในการใช้งานระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์มอย่างชัดเจน

ตารางที่ 5 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณของระบบแนะนำสินค้ากับการยอมรับและความตั้งใจในการใช้งานระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์ม

	b	SE	β	t	Sig.	Collinearity Statistics	
						Tolerance	VIF
ค่าคงที่	1.740	.091		19.040	.000		
ด้านความน่าเชื่อถือ (X_1)	.082	.029	.122	2.833	.005	.082	1.764
ด้านความไว้วางใจ (X_2)	.178	.039	.241	4.508	.000	.178	2.725
ด้านการรับรู้ประโยชน์ (X_3)	.062	.031	.097	1.982	.048	.062	2.285
ด้านการยอมรับความเสี่ยง (X_4)	.249	.030	.410	8.248	.000	.426	2.347
R = 0.764 R^2 = 0.584 Adjusted R^2 = 0.580 SE_{est} = .30199							

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์แสดงว่า ตัวแปรพยากรณ์ คือ ระบบแนะนำ ด้านความน่าเชื่อถือ (X_1) ด้านความไว้วางใจ (X_2) ด้านการรับรู้ประโยชน์ (X_3) และด้านการยอมรับความเสี่ยง (X_4) สามารถทำนายตัวแปรการยอมรับและความตั้งใจในการใช้งานระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์ม เข้าสมการถดถอยแล้วจะได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับร้อยละ 76.40 (R = 0.764) ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์การทำนายหรือการพยากรณ์ร้อยละ 58.4 (R^2= 0.584) โดยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของระบบแนะนำสินค้าโดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปของคะแนนมาตรฐาน (Beta) ด้านความน่าเชื่อถือ (X_1) เท่ากับ .122 ด้านความไว้วางใจ (X_2) เท่ากับ .241 ด้านการรับรู้ประโยชน์ (X_3) เท่ากับ .097 และด้านการยอมรับความเสี่ยง (X_4) เท่ากับ .410 และรูปแบบคะแนนดิบ (b) เท่ากับ .082, .178, .062 และ .249 ตามลำดับ โดยสามารถเขียนสมการพยากรณ์ได้ดังนี้ สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ $y' = 1.740 + .082X_1 + .178X_2 + .062X_3 + .249X_4$ สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน $Z'y = .122X_1 + .241X_2 + .097X_3 + .410X_4$

จากสมการพยากรณ์ ชี้ให้เห็นว่า ระบบแนะนำสินค้า ด้านความน่าเชื่อถือ (X_1) ด้านความไว้วางใจ (X_2) ด้านการรับรู้ประโยชน์ (X_3) และด้านการยอมรับความเสี่ยง (X_4) ล้วนมีอิทธิพลต่อการยอมรับและความตั้งใจในการใช้งานระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์ม (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยปัจจัยด้านความการยอมรับความเสี่ยง (X_4) มีอิทธิพลมากที่สุด (Beta =.410) ตามด้วย ด้านความไว้วางใจ (X_2) (Beta =.410) ด้านความน่าเชื่อถือ (X_1) (Beta =.410) และด้านการรับรู้ประโยชน์ (X_3) (Beta =.410) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ระบบบแนะนำสินค้าต่อการยอมรับและความตั้งใจในการใช้งานระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ตอบแบบสอบถามให้ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเห็นด้วยมากในด้านความน่าเชื่อถือ รองลงมาคือ ด้านการยอมรับความเสี่ยง ด้านความไว้วางใจ และด้านการรับรู้ประโยชน์ ตามลำดับ โดยระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP มีระดับความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่คะแนนสูงสุดคือด้านความน่าเชื่อถือและการลดความเสี่ยงเนื่องจากระบบช่วยสร้างมาตรฐานและลดความกังวลในการซื้อสินค้าชุมชนผ่านออนไลน์ ในขณะที่ด้านการรับรู้ประโยชน์อยู่ในลำดับสุดท้ายเพราะผู้ใช้ยังไม่รู้สึกถึงความสะดวกสบายที่ได้รับอย่างชัดเจน สอดคล้องกับการศึกษาของ จตุพร ศิลพรชัย และคณะ (2568) ที่พบว่า ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจต่อระบบในระดับสูง โดยด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ ความน่าเชื่อถือของระบบสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมั่นของผู้ใช้ที่มีต่อการทำงานของตัวเครื่องมือ รองลงมาคือ ด้านความง่ายในการใช้งาน และ ความสะดวกในการจัดการสต็อกสินค้า ตามลำดับ ซึ่งบ่งชี้ว่าระบบสามารถลดความซับซ้อนในการบริหารสินค้าคงคลังและช่วยให้การดำเนินงานมีความคล่องตัวยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ในส่วนของฟังก์ชันการซื้อขายออนไลน์ ผู้ใช้ให้การยอมรับว่าเป็นช่องทางที่สะดวกต่อการทำธุรกรรมขณะที่ด้านประสิทธิภาพของระบบแสดงให้เห็นว่าสามารถสนับสนุนการปฏิบัติงานจริงได้อย่างมีประสิทธิผล จึงสรุปได้ว่า ระบบบริหารจัดการซื้อขายและสต็อกสินค้านี้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้เป็นอย่างดี และเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมศักยภาพการแข่งขันให้แก่ธุรกิจ OTOP บนแพลตฟอร์มดิจิทัล

2. ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของระบบแนะนำสินค้าที่มีต่อการยอมรับและความตั้งใจในการใช้งานระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ พบว่า ปัจจัยด้านการยอมรับความเสี่ยง (X_4) มีอิทธิพลมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความไว้วางใจ (X_2) ด้านความน่าเชื่อถือ (X_1) และด้านการรับรู้ประโยชน์ (X_3) (Beta =.410) ล้วนมีอิทธิพลต่อการยอมรับและความตั้งใจในการใช้งานระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP บนแพลตฟอร์ม (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับร้อยละ 76.40 (R = 0.764) และค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ร้อยละ 58.4 (R^2= 0.584) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสินค้า OTOP มีความหลากหลายของมาตรฐานการที่ระบบแนะนำสินค้าช่วยลดความกังวลและสร้างความมั่นใจในการตัดสินใจซื้อได้ จึงเป็นปัจจัยหลักที่กระตุ้นความตั้งใจใช้งานเมื่อระบบแนะนำสินค้าสามารถทำหน้าที่เป็นตัวกรองความเสี่ยงและสร้างความมั่นใจได้ว่าสินค้าที่แนะนำมีคุณภาพและปลอดภัยจะกลายเป็นตัวขับเคลื่อนหลักที่ทำให้ผู้ใช้งานตัดสินใจยอมรับและตั้งใจใช้งานระบบทันที ซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ที่ผู้ซื้อไม่เห็นสินค้าจริง สอดคล้องกับการศึกษาพระศุภกร มหาวีโร และ บุญฑวรรณ วิงวอน (2566) พบว่า การยอมรับเทคโนโลยี การรับรู้คุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์ ความไว้วางใจทางอิเล็กทรอนิกส์ และการตัดสินใจ และ ความไว้วางใจทางอิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมากที่สุด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณเท่ากับ 0.457 การยอมรับเทคโนโลยีทางอิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณเท่ากับ 0.426 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ผลการศึกษายังสอดคล้องกับ Wang et al. (2019) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาปัจจัย

ต้นเหตุของความไว้วางใจบนพื้นฐานการรับรู้ (Cognition-based Trust Antecedents) ซึ่งกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภคที่พิจารณาจากคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้ขายออนไลน์ โดยมุ่งเน้นที่ 3 ตัวแปรหลัก ได้แก่ การรับรู้ถึงความเป็นส่วนตัว (Perceived Privacy), คุณภาพของสารสนเทศ (Information Quality) และการรับรู้ถึงการรักษาความปลอดภัย (Perceived Security) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยเหล่านี้ที่มีต่อการสร้างความเชื่อมั่นในธุรกรรมออนไลน์ในขณะที่ Davis (1989) ได้กล่าวไว้ว่า การรับรู้ถึงความมีประโยชน์ (Perceived Usefulness) สะท้อนถึงระดับความเชื่อมั่นของผู้ใช้ว่าเทคโนโลยีจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น โดยมี 'การรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน' เป็นปัจจัยสนับสนุนสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อการรับรู้คุณค่าดังกล่าว เมื่อผู้ใช้งานตระหนักถึงประโยชน์และความสะดวกในการใช้งาน จะก่อให้เกิดทัศนคติที่ดี (Attitude Toward Using) และนำไปสู่ความตั้งใจเชิงพฤติกรรม (Behavioral Intention) จนเกิดการใช้งานจริง (Actual Use) ในที่สุด อย่างไรก็ตาม ในบางบริบทผู้ใช้งานอาจเกิดความตั้งใจใช้งานได้ทันทีจากการรับรู้ถึงประโยชน์ของระบบ โดยไม่จำเป็นต้องผ่านกระบวนการสร้างทัศนคติมาก่อน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Lai and Li (2005) พบว่าการรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับและการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานมีความสัมพันธ์ทางบวกและเป็นจุดสำคัญส่งผลต่อกันและกันกับทัศนคติที่มีต่อการใช้งานเป็นเจตนาที่เกิดขึ้นจากผลของการรับรู้ถึงประโยชน์และการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้ระบบ หากผู้ใช้รับรู้ว่าเทคโนโลยีนี้มันมีประโยชน์หรือใช้งานง่าย ผู้ใช้ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อระบบนั้นจะส่งผลต่อไปยังความตั้งใจใช้เทคโนโลยีนั้นด้วย ในขณะที่ Slovic (2002) กล่าวว่า การรับรู้ความเสี่ยงของบุคคลมีความแตกต่างกันโดยขึ้นอยู่กับการประเมินสถานการณ์ของแต่ละบุคคล หากบุคคลนั้นพบเจอกับสถานการณ์นั้นบ่อยครั้งหรือไม่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงนั้น อาจจะประเมินสถานการณ์นั้นต่ำกว่าความเป็นจริง แต่หากบุคคลนั้นประเมินความเสี่ยงอยู่ในระดับสูง จะตอบสนองหรือเตรียมตัวเผชิญความเสี่ยงนั้นมากกว่า

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ภาครัฐควรจัดทำระบบรับรองมาตรฐานร้านค้า OTOP ออนไลน์ที่ชัดเจน เพื่อสนับสนุนความน่าเชื่อถือ เช่น การมอบตราสัญลักษณ์ความปลอดภัยหรือการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนในระดับดิจิทัล เพื่อลดการยอมรับความเสี่ยงของผู้บริโภค

1.2 ภาครัฐควรลงทุนในเทคโนโลยี AI ที่ช่วยคัดกรองสินค้าตามรีวิวและความพึงพอใจจริง เพื่อช่วยให้ผู้บริโภครู้สึกว่าได้คัดสรรสินค้าที่ดีที่สุดมาให้แล้ว

1.3 ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการอบรมผู้ประกอบการ OTOP เรื่องการให้ข้อมูลสินค้าที่โปร่งใสและการบริหารจัดการข้อร้องเรียน เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจในระยะยาว

1.4 จากผลวิจัยที่ระบุว่าด้านความน่าเชื่อถือมีความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ ดังนั้น ผู้ประกอบการควรเน้นการนำเสนอเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ OTOP ที่แสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะตัวสลับกับรีวิวจากผู้ใช้จริง เพื่อรักษาฐานคะแนนในส่วนนี้

1.5 จากผลการวิจัยระบุว่าปัจจัยด้านการยอมรับความเสี่ยงมีอิทธิพลต่อการยอมรับและความตั้งใจใช้งานของผู้บริโภคมากที่สุด ดังนั้น ชุมชนควรให้ข้อมูลที่ครบถ้วน เช่น วิดีโอกรรมวิธีการผลิต แหล่งที่มาของวัตถุดิบ หรือการรับประกันสินค้า เพื่อตอบสนองต่อการยอมรับความเสี่ยงซึ่งจะช่วยเปลี่ยนความกังวลเป็นการตัดสินใจซื้อ

1.6 แม้การรับรู้ประโยชน์จะมีอิทธิพลน้อยที่สุด ชุมชนควรสื่อสารให้ชัดเจนว่าระบบแนะนำนี้ช่วยให้ผู้บริโภคค้นพบสินค้าหายากหรือของดีประจำจังหวัดได้ง่ายขึ้นอย่างไร เพื่อยกระดับการนำเสนอคุณค่าของผลิตภัณฑ์ OTOP

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ผลการวิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นที่การศึกษาอิทธิพลทางตรงเพียงประการเดียว อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงอาจมีปัจจัยแทรกซ้อนหรือปัจจัยกำกับอื่น ๆ ทั้งในรูปแบบปัจจัยเดี่ยวหรือปัจจัยร่วมที่แฝงอยู่ระหว่างความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ซึ่งอาจส่งผลต่อความแม่นยำในการทำนายพฤติกรรมของผู้ใช้งานในบริบทที่กว้างขึ้น ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปจึงควรมีการวิเคราะห์อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลกำกับ การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถจำแนกและทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ได้อย่างลึกซึ้งและแม่นยำยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เห็นภาพรวมของกลไกการตัดสินใจของผู้ใช้งานในมิติที่ครอบคลุมมากกว่าเดิม

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของอัลกอริทึมแนะนำสินค้าในรูปแบบที่ต่างกัน เช่น การแนะนำตามความสนใจส่วนบุคคล เทียบกับการแนะนำตามความนิยมเพื่อหาโมเดลที่สามารถยกระดับการรับรู้ประโยชน์ให้สูงขึ้นกว่าระดับปานกลาง

2.3 เนื่องจากปัจจัยด้านการยอมรับความเสี่ยงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้งานมากที่สุด จึงควรมีการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้บริโภคเพื่อจำแนกประเภทของความเสี่ยงที่ชัดเจน เช่น ความเสี่ยงด้านการเงิน, ความเสี่ยงด้านคุณภาพสินค้าชุมชนซึ่งจะช่วยให้ผู้พัฒนาแพลตฟอร์มแก้ปัญหาได้ตรงจุดมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน. (2562). *รายงานผลการดำเนินงานโครงการยกระดับผลิตภัณฑ์ OTOP และการบริหารจัดการชุมชนสู่ความยั่งยืนประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562*. กระทรวงมหาดไทย.

กัลยารัตน์ หัสโรค์. (2564). *กลยุทธ์การตลาดออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

จตุพร ศิลพรชัย, สุนีย์ วรรณสุข, และ ณัฐพงศ์ วงศ์คำ. (2568). การพัฒนาระบบอีคอมเมิร์ซเพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดการสินค้า OTOP: กรณีศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารเทคโนโลยีและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์*, *8*(1), 21–31. https://ph03.tci-thaijo.org/index.php/JTI_URU/article/view/3812/2975

พระศุภกร มหาวีโร และ บุญฑวรรณ วิงวอน. (2566). อิทธิพลของการรับรู้คุณภาพบริการทางอิเล็กทรอนิกส์ ความไว้วางใจทางเล็กทรอนิกส์และการยอมรับเทคโนโลยีที่มีผลต่อการตัดสินใจในการบริจาคเงินให้วัดของประชาชน ผ่านระบบบริจาคอิเล็กทรอนิกส์ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, *5*(1), 114–128. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jmspsru/article/view/264683

วิเลิศ ภูริวัชร. (2562, 7 มกราคม). *การตลาดออนไลน์ปี 2562*. รู้ลึกกับจุฬาฯ. https://www.chula.ac.th/cuinside/15785/

ศรัญวุฒิ มุ่งมีสกุล. (2565). *การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (โอทอป) ประเภทอาหารผ่านการตลาดแบบผสมผสานช่องทางของผู้บริโภคกลุ่มเจนเนอเรชั่นวายภายใต้ยุคปกติ*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. (2567). รายงานการศึกษาแนวทางการส่งเสริมสินค้าโอทอป (OTOP). กระทรวงพาณิชย์.

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2562). โอกาสผู้ประกอบการไทยในตลาด อี-คอมเมิร์ซ 2020. *โพสต์ทูเดย์.* https://www.posttoday.com/economy/news/603740

Black, K. (2006). *Business statistics for contemporary decision making*. New York: John Wiley & Sons.

Cochran, W. G. (1977). *Sampling techniques* (3rd ed.). John Wiley & Sons.

Cronbach, L. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th ed.). Harper.

Datawow. (2024, August 8). *Recommendation system คือ? ตัวช่วยที่ธุรกิจ E-commerce ห้ามพลาด!*. https://www.datawow.co.th/th/blogs/what-is-recommendation-system

Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly*, *13*(3), 318–339.

Gubkin, A. (2023, February 28). What are recommender systems? Use cases, types, and techniques. *Coralogix.* https://coralogix.com/ai-blog/what-are-recommender-systems-use-cases-types-and-techniques/

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. and Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Pearson.

Lai, V. S. and Li, H. (2005). Technology acceptance model for internet banking: An invariance analysis. *Information and Management*, *42*(2), 373–386.

Slovic, P. (2002). *Risk analysis and risk management*. CRC Press.

Wang, Y., Liu, S., Li, S., Duan, J., Hou, Z., Yu, J. and Ma, K. (2019). Stacking-based ensemble learning of self-media data for marketing intention detection. *Future Internet*, *11*(155), 452–461.

อิทธิพลของนวัตกรรมทางธุรกิจ ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน และคุณภาพบริการโลจิสติกส์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชนของการส่งต่อผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาล

The Influence of Business Innovation, Supply Chain Collaboration, and Logistics Service Quality on the Supply Chain Performance of Inter-Hospital Patient Transfers

พงศ์พัชร บัวเพ็ชร[1], ปรีชา วรารัตน์ชัย[2*] และ ภคพร ผงทอง[3]

Pongpat Buapet[1], Preecha Wararatchai[2*] and Pakaporn Phongthong[3]

[1]สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการอุตสาหกรรมและโลจิสติกส์ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

[2] วิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

[3]สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

[1]Department of Industrial Management Technology and Logistics, Faculty of Industrial Technology,
Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

[2]College of Logistics and Supply Chain, Suan Sunandha Rajabhat University

[3]Logistics and Supply Chain Management Program, Faculty of Management Sciences,
Nakhon Ratchasima Rajabhat University

* Corresponding author's email address: preecha.wa@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความคิดเห็นที่มีต่อนวัตกรรมทางธุรกิจ ความร่วมมือ ด้านซัพพลายเชน คุณภาพบริการโลจิสติกส์ และประสิทธิภาพซัพพลายเชน 2) ศึกษาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของนวัตกรรมทางธุรกิจ ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน คุณภาพบริการ และประสิทธิภาพซัพพลายเชนการนำส่งผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาล ประชากร คือ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในส่งต่อผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาล ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ จำนวน 384 ตัวอย่าง กำหนด 20 เท่า ของค่าพารามิเตอร์และจำนวนตัวแปรที่สังเกตได้ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง ผลการวิจัย พบว่า นวัตกรรมทางธุรกิจ ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน คุณภาพบริการโลจิสติกส์ และประสิทธิภาพซัพพลายเชนอยู่ในระดับที่สูง ผลการวิเคราะห์พบว่า นวัตกรรมทางธุรกิจ ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน และคุณภาพบริการโลจิสติกส์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชน โดยความร่วมมือด้านซัพพลายเชนและคุณภาพบริการโลจิสติกส์เป็นตัวแปรส่งผ่านที่สำคัญ ผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนานวัตกรรมทางธุรกิจ การเสริมสร้างความร่วมมือด้านซัพพลายเชน และการยกระดับคุณภาพบริการด้าน โลจิสติกส์เป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของซัพพลายเชนการส่งต่อผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาล การดำเนินงานที่บูรณาการปัจจัยทั้งสามด้านนี้ร่วมกับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการ และการพัฒนาระบบเครือข่ายบริการสุขภาพแบบ Province One Hospital ซึ่งมุ่งให้โรงพยาบาลในจังหวัดทำงานเชื่อมโยงกันเสมือนเป็นโรงพยาบาลเดียวกัน จะช่วยให้ระบบ

การส่งต่อผู้ป่วยมีความรวดเร็ว ปลอดภัย และสามารถตอบสนองต่อความต้องการด้านการรักษาพยาบาลของผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาระบบบริการสุขภาพให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสูงขึ้นในระยะยาว

คำสำคัญ: นวัตกรรมทางธุรกิจ, ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน, คุณภาพบริการโลจิสติกส์, ประสิทธิภาพซัพพลายเชน, การส่งต่อผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาล

ABSTRACT

This research aimed to 1) examine the levels of perceptions toward business innovation, supply chain collaboration, logistics service quality, and supply chain performance and 2) investigate the direct and indirect effects of business innovation, supply chain collaboration, and logistics service quality on the supply chain performance of inter-hospital patient transfer. The population consisted of personnel responsible for inter-hospital patient transfers. A stratified sampling method was employed, resulting in 384 participants, determined based on 20 times the number of parameters and observed variables. Data were collected using questionnaires and analyzed using Structural Equation Modeling. The results revealed that business innovation, supply chain collaboration, logistics service quality, and supply chain performance were all at a high level. The results indicated that business innovation, supply chain collaboration, and logistics service quality positively influenced supply chain performance, while supply chain collaboration and logistics service quality served as significant mediating variables. The findings demonstrate that the development of business innovation, the enhancement of supply chain collaboration, and the improvement of logistics service quality are key mechanisms for improving supply chain performance of inter-hospital patient transfers. Integrating these three factors with the application of digital technologies in management and the development of an integrated healthcare service network that enables hospitals across the province to function as a single coordinated healthcare system can enhance the speed, safety, and efficiency of inter-hospital patient transfer processes. This approach can improve the healthcare system's ability to respond to patients' medical needs in a more effective and continuous manner and contribute to the long-term improvement of healthcare service quality and operational efficiency.

Keywords: Business Innovation, Supply Chain Collaboration, Logistics Service Quality, Supply Chain Performance, Inter-Hospital Patient Transfer

บทนำ

ระบบการบริหารจัดการซัพพลายเชนด้านสุขภาพ (Healthcare Supply Chain) มีบทบาทสำคัญต่อประสิทธิภาพของระบบบริการสาธารณสุข โดยเฉพาะกระบวนการส่งต่อผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาล (Inter-Hospital Patient Transfer) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ผู้ป่วยสามารถเข้าถึงการรักษาที่เหมาะสมตามระดับศักยภาพของโรงพยาบาล การส่งต่อผู้ป่วยที่มีประสิทธิภาพช่วยเพิ่มโอกาสในการรอดชีวิต ลดความเสี่ยงจากภาวะฉุกเฉิน และช่วยให้เกิดการใช้ทรัพยากรทางการแพทย์ เช่น บุคลากร เครื่องมือแพทย์ และเตียงผู้ป่วย อย่างคุ้มค่า นอกจากนี้ การจัดการซัพพลายเชน มีผลต่อคุณภาพการให้บริการและประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรด้านสุขภาพโดยรวม (Srivastava and Singh, 2021) อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของระบบการส่งต่อผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาลยังคงเผชิญกับความท้าทาย เช่น ความล่าช้าในการประสานงาน การแลกเปลี่ยนข้อมูลผู้ป่วยที่ไม่สมบูรณ์ ความไม่สอดคล้องของมาตรฐานการปฏิบัติงาน และข้อจำกัดด้านทรัพยากรทางการแพทย์ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของระบบซัพพลายเชนและคุณภาพของการให้บริการผู้ป่วย โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ต้องการความรวดเร็วและความแม่นยำในการตัดสินใจทางการแพทย์ ดังนั้น การพัฒนาระบบซัพพลายเชนของการส่งต่อผู้ป่วยจึงจำเป็นต้องอาศัยแนวคิดและเครื่องมือทางการจัดการสมัยใหม่ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการข้อมูล การสื่อสาร และการประสานงานระหว่างหน่วยงานในเครือข่ายบริการสุขภาพ ซึ่งสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการดำเนินงานและยกระดับคุณภาพบริการได้ (Sarangi and Ghosh, 2026) ในบริบทของประเทศไทย ระบบการส่งต่อผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาลยังเผชิญข้อจำกัดด้านการประสานงาน การแลกเปลี่ยนข้อมูลผู้ป่วย จำนวนบุคลากรและเตียงรองรับ รวมถึงความพร้อมของทรัพยากรทางการแพทย์ระหว่างหน่วยบริการที่มีศักยภาพแตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการส่งต่อและอาจกระทบต่อความต่อเนื่องของการรักษาพยาบาล โดยเฉพาะผู้ป่วยฉุกเฉินและผู้ป่วยวิกฤต

การยกระดับประสิทธิภาพของซัพพลายเชนในระบบบริการสุขภาพสามารถอธิบายได้ผ่านปัจจัยสำคัญ ได้แก่ นวัตกรรมทางธุรกิจ (Business Innovation) การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ ช่วยพัฒนากระบวนการทำงานใหม่ ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน (Supply Chain Collaboration) ช่วยเสริมสร้างการประสานงานและการแบ่งปันข้อมูลระหว่างหน่วยงานในเครือข่าย และ คุณภาพบริการด้านโลจิสติกส์ (Logistics Service Quality) ซึ่งมีบทบาทต่อความรวดเร็ว ความถูกต้อง และความต่อเนื่องของการให้บริการ การบูรณาการปัจจัยเหล่านี้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของซัพพลายเชนและยกระดับคุณภาพของบริการด้านสุขภาพได้อย่างมีนัยสำคัญ (Liao et al., 2021)

แม้ว่างานวิจัยในระดับสากลจะให้ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการซัพพลายเชนและความร่วมมือระหว่างองค์กรในระบบบริการสุขภาพเพิ่มมากขึ้น แต่การศึกษาที่บูรณาการความสัมพันธ์ระหว่างนวัตกรรมทางธุรกิจ ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน และคุณภาพบริการโลจิสติกส์ ที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพซัพพลายเชนของการส่งต่อผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาล ยังมีจำนวนจำกัด โดยเฉพาะในบริบทของประเทศกำลังพัฒนาและประเทศไทย ซึ่งสะท้อนช่องว่างทั้งเชิงทฤษฎี เชิงบริบท และเชิงวิธีวิจัย นอกจากนี้งานวิจัยจำนวนมากมักมุ่งเน้นการศึกษาเพียงบางปัจจัย เช่น ความร่วมมือในซัพพลายเชนหรือการจัดการคุณภาพ ขณะที่การศึกษา

ความสัมพันธ์เชิงบูรณาการของหลายปัจจัยร่วมกันยังมีไม่มากนัก (Teng et al., 2022) อีกทั้งงานวิจัยที่ศึกษาเชิงผสานวิธี ซึ่งรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากผู้ปฏิบัติงานจริงในระบบ การส่งต่อผู้ป่วยยังมีอยู่อย่างจำกัด

งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาถึง อิทธิพลของนวัตกรรมทางธุรกิจ ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน และคุณภาพบริการโลจิสติกส์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชนของการส่งต่อผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาล ผลการศึกษาช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการซัพพลายเชนในระบบบริการสุขภาพ ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานโยบาย และแนวปฏิบัติในการบริหารจัดการเครือข่ายบริการสุขภาพ เช่น การพัฒนาระบบ การส่งต่อผู้ป่วยที่มีประสิทธิภาพ การสื่อสารระหว่างโรงพยาบาล การเสริมสร้างความร่วมมือของหน่วยงานในเครือข่ายบริการสุขภาพ เพื่อยกระดับคุณภาพการให้บริการ ความรวดเร็ว และความปลอดภัยในการดูแลรักษาผู้ป่วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นที่มีต่อนวัตกรรมทางธุรกิจ ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน คุณภาพบริการโลจิสติกส์ และประสิทธิภาพซัพพลายเชนของการส่งต่อผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาล
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของนวัตกรรมทางธุรกิจ ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน และคุณภาพบริการโลจิสติกส์ที่มีต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชนของการส่งต่อผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาล

การทบทวนวรรณกรรม

นวัตกรรมทางธุรกิจ (Business Innovation)

นวัตกรรมทางธุรกิจ (Business Innovation) เป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพของซัพพลายเชน โดยครอบคลุม การพัฒนากระบวนการทำงาน รูปแบบธุรกิจ และการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการ Kraus et al. (2020) นวัตกรรมมีบทบาทในการเสริมสร้างความร่วมมือและความสอดคล้องของซัพพลายเชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบ งานวิจัยของ Wang et al. (2023) ;Herrera and Trujillo-Díaz (2022) พบว่า ในบริบทของการส่งต่อผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาล นวัตกรรมช่วยเพิ่มความรวดเร็ว ความถูกต้อง และลดความซ้ำซ้อนของงาน เช่น การใช้ระบบสารสนเทศและแพลตฟอร์มการสื่อสารระหว่างหน่วยงาน ทำให้การประสานงานและการตัดสินใจมีประสิทธิภาพมากขึ้น ขณะที่ Zimmermann et al. (2021) ;Azmat et al. (2023) ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนานวัตกรรมที่สอดคล้องกับกลยุทธ์องค์กรและความยั่งยืน จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการดำเนินงานในระยะยาว จากผลการวิจัยพบว่านวัตกรรมทางธุรกิจมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชนของการส่งต่อผู้ป่วย โดยทำหน้าที่เชื่อมโยงความร่วมมือด้านซัพพลายเชนและการยกระดับคุณภาพบริการโลจิสติกส์ ดังนั้น นวัตกรรมทางธุรกิจ ช่วยปรับปรุงกระบวนการให้มีประสิทธิ และยังเป็นกลไกเชิงกลยุทธ์ที่สนับสนุนการบูรณาการทรัพยากร การทำงานร่วมกัน และการพัฒนาระบบบริการสุขภาพให้มีประสิทธิภาพและความยั่งยืนในระยะยาว จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงกำหนดสมมติฐานสำหรับการวิจัยไว้ดังนี้

H1: นวัตกรรมทางธุรกิจมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชน

H4: นวัตกรรมทางธุรกิจมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความร่วมมือด้านซัพพลายเชน

H5: นวัตกรรมทางธุรกิจมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อคุณภาพบริการด้านโลจิสติกส์

ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน (Supply Chain Collaboration)

Duong and Chong (2020) กล่าวว่า ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน (Supply Chain Collaboration) เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับประสิทธิภาพของระบบการดำเนินงาน ซึ่งต้องอาศัยการประสานงานระหว่างหลายหน่วยงานอย่างใกล้ชิด ความร่วมมือดังกล่าวครอบคลุมทั้งการแลกเปลี่ยนข้อมูล การวางแผนร่วมกัน และการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ความสามารถเชิงพลวัตขององค์กรมีผลต่อความร่วมมือระหว่างโรงพยาบาลและส่งผลต่อประสิทธิภาพของซัพพลายเชนโดยรวม ขณะที่ Liao et al. (2021) อธิบายว่าความร่วมมือในซัพพลายเชนมีความสัมพันธ์กับความสามารถด้านนวัตกรรมและการจัดการคุณภาพ ซึ่งช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพของกระบวนการดำเนินงานและความร่วมมือยังช่วยพัฒนาความคล่องตัวและนวัตกรรมในซัพพลายเชน การจัดการคุณภาพและความร่วมมือในซัพพลายเชนช่วยเพิ่มความคล่องตัวและ เพิ่มประสิทธิ การพัฒนาระบบในระยะยาวจะช่วยให้การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้เกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ ภคพร ผงทอง และปรีชา วรารัตน์ไชย (2567) พบว่า ความร่วมมือด้านซัพพลายเชนมีบทบาทสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพการให้บริการ ผ่านการประสานงาน การแลกเปลี่ยนข้อมูล และการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน แต่ยังสนับสนุนความยั่งยืนของ ในระยะยาว จากที่กล่าวมาข้างต้นจึงกำหนดสมมติฐานสำหรับการวิจัยไว้ดังนี้

H2: ความร่วมมือด้านซัพพลายเชนมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชน

H6: ความร่วมมือด้านซัพพลายเชนมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อคุณภาพบริการด้านโลจิสติกส์

คุณภาพบริการโลจิสติกส์ (Logistics Service Quality)

คุณภาพบริการโลจิสติกส์ (Logistics Service Quality) เป็นปัจจัยสำคัญที่มีบทบาทโดยตรงต่อประสิทธิภาพของซัพพลายเชน ที่อาศัยความรวดเร็ว ความถูกต้อง และความต่อเนื่องในการให้บริการ คุณภาพบริการโลจิสติกส์ครอบคลุมมิติ เช่น ความน่าเชื่อถือของการให้บริการ ความตรงต่อเวลา ข้อมูลครบถ้วน และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า Dabees et al. (2023) ชี้ว่าคุณภาพบริการโลจิสติกส์มีบทบาทสนับสนุนการประสานงานระหว่างหน่วยงานให้ราบรื่น ตั้งแต่เตรียมข้อมูล การเคลื่อนย้าย ไปจนถึงการส่งมอบสินค้าอย่างปลอดภัย สอดคล้องกับ Khan et al. (2024) ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาคุณภาพบริการโลจิสติกส์อย่างยั่งยืนและการนำเทคโนโลยีมาใช้ สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของซัพพลายเชนและลดความไม่แน่นอนในการดำเนินงานได้ ขณะเดียวกัน Phan et al. (2025) อธิบายว่านวัตกรรมด้านคุณภาพบริการโลจิสติกส์เป็นส่วนสำคัญในการสร้างความได้เปรียบและยกระดับการดำเนินงานขององค์กร คุณภาพบริการโลจิสติกส์ยังมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของผู้รับบริการและประสิทธิภาพของซัพพลายเชน โดย Chatzoudes et al. (2025) ระบุว่าคุณภาพบริการที่ดีช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานและส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงาน ขณะที่ Yingfei et al. (2022) พบว่า คุณภาพบริการโลจิสติกส์มีอิทธิพลโดยตรงต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชนของการส่งต่อผู้ป่วย และทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมโยงนวัตกรรมทางธุรกิจและความร่วมมือ

ด้านซัพพลายเชน เมื่อพัฒนาคุณภาพบริการให้มีมาตรฐานสูง จะต้องนำเทคโนโลยีและการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานมาใช้ จะส่งผลให้กระบวนการส่งต่อผู้ป่วยมีความรวดเร็ว ถูกต้อง และปลอดภัยมากยิ่งขึ้น จากข้างต้นจึงกำหนดสมมติฐานสำหรับการวิจัยไว้ดังนี้

H3: คุณภาพบริการด้านโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชน

ประสิทธิภาพซัพพลายเชน (Supply Chain Performance)

Oubrahim et al. (2022) กล่าวว่า ประสิทธิภาพซัพพลายเชน (Supply Chain Performance) เป็นตัวชี้วัดความสามารถของระบบในการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิผล ครอบคลุม ความรวดเร็ว ความถูกต้อง ความยืดหยุ่น และความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า ทั้งนี้ Wong and Ngai (2022) ชี้ให้เห็นว่านวัตกรรมในซัพพลายเชนช่วยยกระดับประสิทธิภาพ โดยเพิ่ม ความสามารถในการปรับตัวของระบบปลอดภัย และต่อเนื่อง ลดความล่าช้า ความผิดพลาดในการดำเนินงาน ซึ่งการบรรลุเป้าหมายดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนหลายด้าน โดยเฉพาะนวัตกรรม ความร่วมมือ และการจัดการคุณภาพ การจัดการคุณภาพและความคล่องตัวของซัพพลายเชนเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงสู่การดำเนินงานที่ดีขึ้นโดยอาศัยการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัย โดย Teng et al. (2022) อธิบายว่าการทำงานร่วมกันและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยเพิ่มคุณภาพการดำเนินงานและประสิทธิภาพขององค์กรบริการ ขณะเดียวกัน Chen et al. (2023) ชี้ว่า ความร่วมมือในซัพพลายเชนเป็นตัวแปรกลางที่ช่วยยกระดับการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ การบูรณาการนวัตกรรม ความร่วมมือ และคุณภาพบริการ จะช่วยให้ระบบการส่งต่อผู้ป่วยมีความรวดเร็ว ถูกต้อง ปลอดภัย และตอบสนองได้อย่างทันท่วงที ซึ่งส่งผลลัพธ์โดยตรงต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชนและความยั่งยืนของระบบสุขภาพ จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงกำหนดสมมติฐานสำหรับการวิจัยไว้ดังนี้

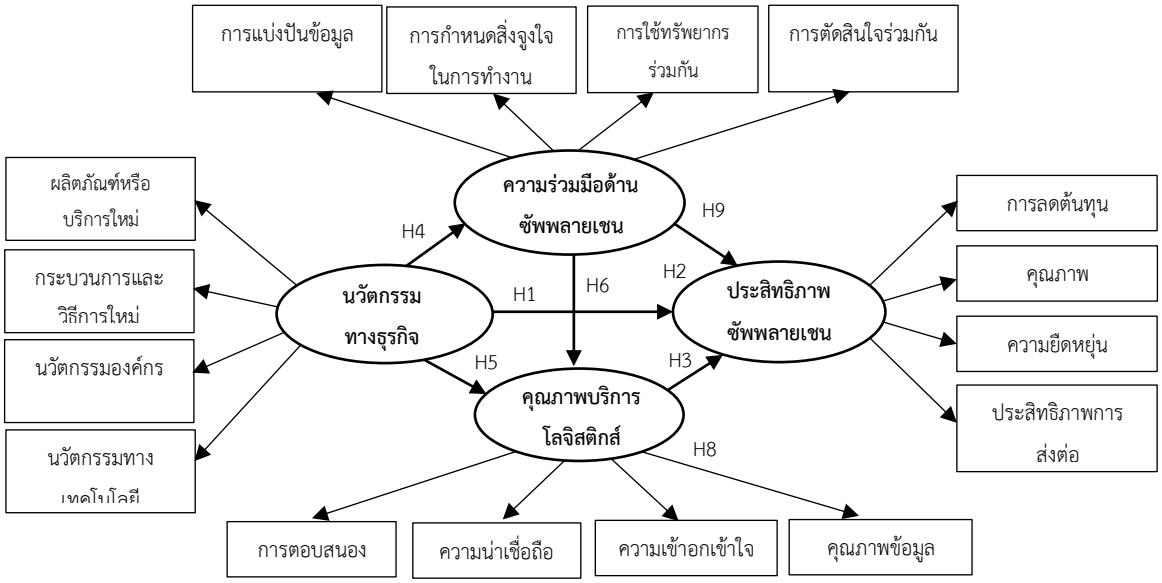
H7: นวัตกรรมทางธุรกิจมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านความร่วมมือด้านซัพพลายเชนเชิงบวกต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชน

H8: นวัตกรรมทางธุรกิจมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านคุณภาพบริการด้านโลจิสติกส์เชิงบวกต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชน

H9: ความร่วมมือด้านซัพพลายเชนมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านคุณภาพบริการด้านโลจิสติกส์เชิงบวกต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชน

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการศึกษาอิทธิพลของนวัตกรรมทางธุรกิจ ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน และคุณภาพบริการโลจิสติกส์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชนของการส่งต่อผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาล ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิกการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของงานวิจัย ได้แก่ หัวหน้างานหรือผู้แทนหน่วยงานนำส่งผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาล 929 แห่ง (กองบริหารการสาธารณสุข, 2567) กำหนดขนาดตัวอย่างตามเกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ (16 ตัวแปร) (Hair et al., 2010) และเพิ่มอีกร้อยละ 20 เพื่อป้องกันข้อมูลสูญหาย (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2556) รวม 384 โรงพยาบาล ใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ ตามประเภทโรงพยาบาลประกอบด้วย โรงพยาบาลศูนย์ 14 แห่ง โรงพยาบาลทั่วไป 38 แห่ง โรงพยาบาลชุมชน 323 แห่ง และโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช 9 แห่ง โดยดำเนินการสุ่มตัวอย่างแต่ละชั้นภูมิตามจำนวนสัดส่วนของประเภทของโรงพยาบาล และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือผู้บริหารหรือหัวหน้างานที่ส่งต่อผู้ป่วย จำนวน 10 คน ผู้ให้ข้อมูลทุกคนเข้าร่วมการวิจัยโดยสมัครใจและได้รับการคุ้มครองความลับของข้อมูล โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกถูกนำมาวิเคราะห์เนื้อหาและจัดหมวดหมู่ตามประเด็นการวิจัย เพื่อใช้สนับสนุนและอธิบายผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ทวนทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดตัวแปรจนนำมาสู่กรอบแนวคิดการวิจัยที่เป็นแนวทางในการพัฒนาแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเชิงสำรวจ ประกอบด้วย 1) ตัวแปรแฝงภายนอก คือ นวัตกรรมทางธุรกิจ ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน และ คุณภาพบริการโลจิสติกส์ 2) ตัวแปรส่งผ่าน คือ ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน และ คุณภาพบริการโลจิสติกส์ 3) ตัวแปรแฝงภายใน คือ ประสิทธิภาพซัพพลายเชน โดยใช้มาตรวัดของลิเคิร์ท (Likert Scale) 5 ระดับ โดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80–1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลอง (Try Out)

กับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า α ตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไป ด้วยเกณฑ์ประเมินความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, 1951)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อทราบลักษณะการแจกแจงของกลุ่มตัวอย่างด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละกับตัวแปรจัดประเภท และวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ค่าความเบ้ (Skewness) ค่าความโด่ง (Kurtosis) ค่าต่ำสุด (Min) ค่าสูงสุด (Max) กับตัวแปรเมตริก (Metric Variables)

2. หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson product moment correlation coefficient)

3. สถิติสำหรับทดสอบสมมติฐาน ใช้การวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุ (Structural Equation Modeling: SEM) ของปัจจัยเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Hair et al., 2010)

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์และความน่าเชื่อถือของตัวแปรของการวิจัย

ตัวแปร	BI	SCC	LSQ	IOC	Cronbach's α	CR	AVE
นวัตกรรมทางธุรกิจ	-	-	-	0.952	0.928	0.878	0.685
ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน	0.830**	-	-	0.968	0.913	0.869	0.685
คุณภาพบริการโลจิสติกส์	0.847**	0.839**	-	0.972	0.926	0.860	0.702
ประสิทธิภาพซัพพลายเชน	0.858**	0.840**	0.834**	0.967	0.938	0.888	0.702

หมายเหตุ: ** หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($p < 0.01$)

จากตารางที่ 1 พบว่า ความสัมพันธ์ของตัวแปรการวิจัยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันในระดับสูงถึงสูงมาก และด้านนวัตกรรมทางธุรกิจความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพซัพพลายเชนมากที่สุด (0.858) รองลงมาคือนวัตกรรมทางธุรกิจมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการโลจิสติกส์ (0.847) และนวัตกรรมทางธุรกิจมีสัมพันธ์กับความร่วมมือด้านซัพพลายเชนน้อยที่สุด (0.830) และผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทุกตัวแปรอยู่ในระดับที่ดีถึงระดับดีมาก

สรุปผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับของนวัตกรรมทางธุรกิจ ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน คุณภาพบริการโลจิสติกส์ และประสิทธิภาพซัพพลายเชนของการส่งต่อผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาล

1. ด้านนวัตกรรมทางธุรกิจ ได้แก่ 1) ผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ 2) กระบวนการและวิธีการใหม่ 3) นวัตกรรมองค์กร และ 4) นวัตกรรมทางเทคโนโลยี พบว่าค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.22, S.D. = 0.340) โดยตัวชี้วัดทั้งหมดมีค่าระหว่าง 4.04–4.37 เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านกระบวนการและวิธีการใหม่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.37, S.D. = 0.305) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือด้านผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่

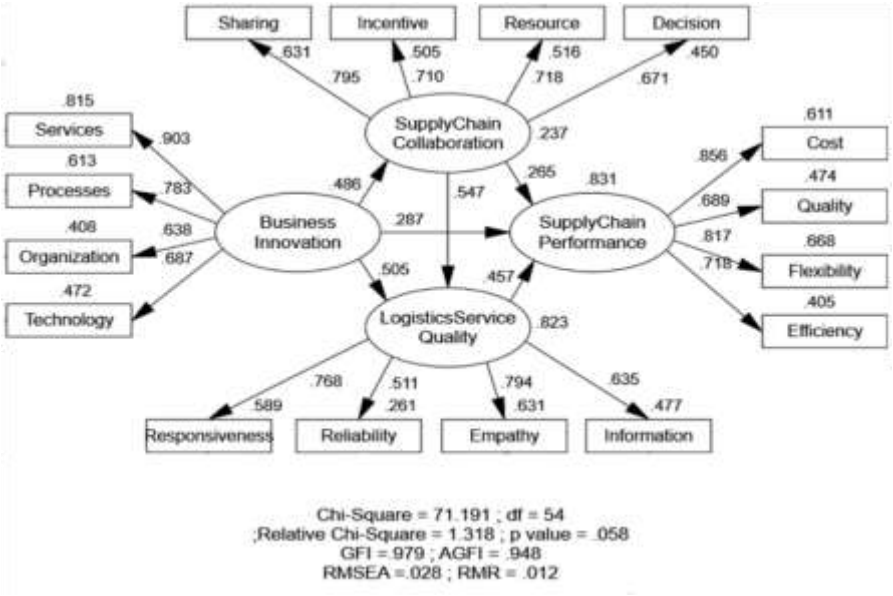
($\overline{X}$ = 4.35, S.D. = 0.388) อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านนวัตกรรมทางเทคโนโลยี ($\overline{X}$ = 4.17, S.D. = 0.510) อยู่ในระดับมาก และด้านนวัตกรรมองค์กรมีค่าต่ำสุด ($\overline{X}$ = 4.04, S.D. = 0.379) อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ค่าความเบ้ (Sk) และค่าความโด่ง (Ku) มีค่าอยู่ระหว่าง -2 ถึง +2

2. ด้านความร่วมมือด้านซัพพลายเชน ได้แก่ 1) การแบ่งปันข้อมูล 2) การกำหนดสิ่งจูงใจในการทำงาน 3) การใช้ทรัพยากรร่วมกัน และ 4) การตัดสินใจร่วมกัน พบว่า ค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.54, S.D. = 0.476) โดยตัวชี้วัดทั้งหมดมีค่าระหว่าง 4.27–4.54 เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านการตัดสินใจร่วมกันมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.54, S.D. = 0.476) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการกำหนดสิ่งจูงใจ ($\overline{X}$ = 4.31, S.D. = 0.446) อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการแบ่งปันข้อมูล ($\overline{X}$ = 4.27, S.D. = 0.401) อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการใช้ทรัพยากรร่วมกันมีค่าต่ำสุด ($\overline{X}$ = 4.24, S.D. = 0.394) อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ค่าความเบ้ (Sk) และค่าความโด่ง (Ku) มีค่าอยู่ระหว่าง -2 ถึง +2

3. ด้านคุณภาพบริการโลจิสติกส์ ได้แก่ 1) การตอบสนอง 2) ความน่าเชื่อถือ ความเข้าอกเข้าใจ และ 4) คุณภาพข้อมูล พบว่า ค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.56, S.D. = 0.154) โดยตัวชี้วัดทั้งหมดมีค่าระหว่าง 4.37–4.66 เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านความเข้าอกเข้าใจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.66, S.D. = 0.265) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือด้านคุณภาพข้อมูล ($\overline{X}$ = 4.61, S.D. = 0.274) อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความน่าเชื่อถือ ($\overline{X}$ = 4.60, S.D. = 0.276) อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการตอบสนองมีค่าต่ำสุด ($\overline{X}$ = 4.37, S.D. = 0.218) อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ค่าความเบ้ (Sk) และค่าความโด่ง (Ku) มีค่าอยู่ระหว่าง -2 ถึง +2

4. ด้านประสิทธิภาพซัพพลายเชน ได้แก่ 1) การลดต้นทุน 2) คุณภาพ 3) ความยืดหยุ่น และ 4) ประสิทธิภาพการส่งต่อ พบว่า ค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.27, S.D. = 0.193) โดยตัวชี้วัดทั้งหมดมีค่าระหว่าง 3.72–4.67 เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านคุณภาพมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.67, S.D. = 0.321) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือด้านประสิทธิภาพการส่งต่อ ($\overline{X}$ = 4.59, S.D. = 0.346) อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการลดต้นทุน ($\overline{X}$ = 4.10, S.D. = 0.233) อยู่ในระดับมาก และด้านความยืดหยุ่นมีค่าต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.72, S.D. = 0.293) อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ค่าความเบ้ (Sk) และค่าความโด่ง (Ku) มีค่าอยู่ระหว่าง -2 ถึง +2

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของนวัตกรรมทางธุรกิจ ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน และคุณภาพบริการโลจิสติกส์ต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชนของการส่งต่อผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาล โดยโมเดลในระยะเริ่มต้นยังไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่เหมาะสม ค่า Chi-Square = 1010.368, df = 98, Relative Chi-square = 10.310, p-value = 0.000, GFI = 0.774, AGFI = 0.688, RMSEA = 0.153, RMR = 0.035 ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องดำเนินการปรับปรุงโมเดล (Model Modification) เพื่อให้โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์เชิงเส้นของอิทธิพลของนวัตกรรมทางธุรกิจ ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน และคุณภาพบริการโลจิสติกส์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชนของการส่งต่อผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาล

จากภาพที่ 2 การปรับแบบจำลองดำเนินการโดยพิจารณาดัชนีการปรับแก้ (Modification Indices) ร่วมกับความเหมาะสมตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้แบบจำลองมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์มากยิ่งขึ้น โดยยังคงรักษาความหมายเชิงทฤษฎีของตัวแปรและความสัมพันธ์ที่กำหนดไว้ในกรอบแนวคิดการวิจัย ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้าง ความสัมพันธ์เชิงเส้นของนวัตกรรมทางธุรกิจ ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน และคุณภาพบริการโลจิสติกส์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชนของการส่งต่อผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาล ได้ค่าดัชนีตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดล ดังนี้ ค่า Chi-Square = 71.191, df = 54, Relative Chi-square = 1.318, p-value = 0.058, GFI = 0.979, AGFI = 0.948, RMSEA = .028, RMR = .012 โดยดัชนีมีความสอดคล้องเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด เมื่อพิจารณาค่าอิทธิพลของตัวแปรเชิงประจักษ์สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ด้านนวัตกรรมทางธุรกิจ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.638–0.903 โดยผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ (Services) มีน้ำหนักสูงสุด (0.903, R^2=0.815) รองลงมาคือ กระบวนการและวิธีการใหม่ (0.783, R^2=0.613) นวัตกรรมทางเทคโนโลยี (0.687, R^2=0.472) และนวัตกรรมองค์กร (0.638, R^2=0.408)

2. ด้านความร่วมมือด้านซัพพลายเชน ค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.671–0.795 โดยการแบ่งปันข้อมูล (Sharing) มีน้ำหนักสูงสุด (0.795, R^2=0.631) รองลงมาคือ การใช้ทรัพยากรร่วมกัน (0.718, R^2=0.516) การกำหนดสิ่งจูงใจ (0.710, R^2=0.505) และการตัดสินใจร่วมกัน (0.671, R^2=0.450)

3. ด้านคุณภาพบริการโลจิสติกส์ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.511–0.795 โดยความเข้าอกเข้าใจ (Empathy) มีน้ำหนักสูงสุด (0.795, R^2=0.631) รองลงมาคือ การตอบสนอง (0.768, R^2=0.589) คุณภาพข้อมูล (0.635, R^2=0.477) และความน่าเชื่อถือ (0.511, R^2=0.261)

4. ด้านประสิทธิภาพซัพพลายเชน ค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.689–0.856 โดยการลดต้นทุน (Cost) มีน้ำหนักสูงสุด (0.856, R^2=0.611) รองลงมาคือ ความยืดหยุ่น (0.817, R^2=0.668) ประสิทธิภาพการส่งต่อ (0.718, R^2=0.405) และคุณภาพ (0.689, R^2=0.474)

ผลการวิเคราะห์ พบว่าความร่วมมือด้านซัพพลายเชนมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อคุณภาพบริการโลจิสติกส์สูงสุด (TE = 0.547) สะท้อนว่าการแบ่งปันข้อมูล การใช้ทรัพยากรร่วมกัน การกำหนดสิ่งจูงใจ และการตัดสินใจร่วมกันมีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพโลจิสติกส์ รองลงมาคือนวัตกรรมทางธุรกิจ (TE = 0.505) ทั้งสองปัจจัยร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของคุณภาพบริการโลจิสติกส์ได้ร้อยละ 82.3 (R^2=0.823) โดยสรุป ทั้ง 3 ตัวแปร ได้แก่ 1) นวัตกรรมทางธุรกิจ 2) ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน และ 3) คุณภาพบริการโลจิสติกส์ มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชนของของการส่งต่อผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาล ได้ร้อยละ 83.1 ตามลำดับ

สรุปประเด็นสำคัญการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยสะท้อนว่าการส่งต่อผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาลมีความซับซ้อนและต้องอาศัยการประสานงานระหว่างหลายหน่วยงาน ตั้งแต่การประเมินอาการ การประสานกับโรงพยาบาลปลายทาง การเตรียมข้อมูลทางการแพทย์ ไปจนถึงการจัดสรรบุคลากรและยานพาหนะ ในช่วงที่ผ่านมา การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ช่วยเพิ่มความรวดเร็วและความถูกต้องของการดำเนินงาน อย่างไรก็ตามยังพบข้อจำกัดด้านทรัพยากรและความท้าทายในการประสานงานในเครือข่ายบริการสุขภาพ โดยสรุป ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า นวัตกรรมทางธุรกิจ ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน และคุณภาพบริการ ด้านโลจิสติกส์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับประสิทธิภาพของระบบการส่งต่อผู้ป่วย ผ่านการปรับปรุงกระบวนการ การเสริมสร้างการทำงานร่วมกัน และการพัฒนาคุณภาพบริการ ซึ่งเมื่อบูรณาการร่วมกับแนวคิด Province One Hospital จะช่วยให้ระบบมีความรวดเร็ว ต่อเนื่อง ปลอดภัย และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในระยะยาว

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อม

	Supply Chain Collaboration			Logistics Service Quality			Supply Chain Performance		
ตัวแปร	**DE**	**IE**	**TE**	**DE**	**IE**	**TE**	**DE**	**IE**	**TE**
Business Innovation	0.486	-	0.486	0.505	0.266	0.771	0.287	0.481	0.768
Supply Chain Collaboration	-	-	-	0.547	-	0.547	0.265	0.250	0.515
Logistics Service Quality	-	-	-	-	-	-	0.457	-	0.457

ตารางค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางมาตรฐาน (Standardized Path Coefficients)

ตัวแปรแฝง	BI	SCC	LSQ	SCP
Business Innovation	1.00			
Supply Chain Collaboration	0.486	1.00		
Logistics Service Quality	0.505	0.547	1.00	
Supply Chain Performance	0.287	0.265	0.457	1.00

หมายเหตุ : TE = ผลอิทธิพลรวม (Total Effect), IE = อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) DE = อิทธิพลทางตรง (Direct Effect)

ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่านวัตกรรมทางธุรกิจ ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน และคุณภาพบริการโลจิสติกส์ เป็นปัจจัยสำคัญที่เชื่อมโยงและส่งผลร่วมกันต่อการยกระดับประสิทธิภาพซัพพลายเชนของระบบการส่งต่อผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาล

ตารางที่ 3 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

	สมมติฐาน	Coefficient (β)	t-value	Std. Error	ผลการทดสอบสมมติฐาน
H1	นวัตกรรมทางธุรกิจมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชน	0.364	3.590***	0.101	สนับสนุน
H2	ความร่วมมือด้านซัพพลายเชนมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชน	0.288	2.741**	0.105	สนับสนุน
H3	คุณภาพบริการด้านโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชน	0.716	3.343***	0.214	สนับสนุน
H4	นวัตกรรมทางธุรกิจมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความร่วมมือด้านซัพพลายเชน	0.568	7.460***	0.076	สนันสนุน
H5	นวัตกรรมทางธุรกิจมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อคุณภาพบริการด้านโลจิสติกส์	0.408	8.303***	0.049	สนันสนุน
H6	ความร่วมมือด้านซัพพลายเชนมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อคุณภาพบริการด้านโลจิสติกส์	0.379	8.349***	0.045	สนันสนุน
H7	นวัตกรรมทางธุรกิจมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านความร่วมมือด้านซัพพลายเชนเชิงบวกต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชน		2.569*		สนันสนุน
H8	นวัตกรรมทางธุรกิจมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านคุณภาพบริการด้านโลจิสติกส์เชิงบวกต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชน		3.100**		สนันสนุน
H9	ความร่วมมือด้านซัพพลายเชนมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านคุณภาพบริการด้านโลจิสติกส์เชิงบวกต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชน		2.604**		สนันสนุน

หมายเหตุ: * หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05, ** หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01,
*** หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกชี้ว่า นวัตกรรมทางธุรกิจ ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน และคุณภาพบริการโลจิสติกส์ เป็นปัจจัยที่เชื่อมโยงและส่งเสริมกันในการยกระดับประสิทธิภาพซัพพลายเชนของการส่งต่อผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาล โดยนวัตกรรมทางธุรกิจมีอิทธิพลเชิงบวกทั้งทางตรงและทางอ้อม ผ่านการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและการพัฒนาคุณภาพบริการโลจิสติกส์ สะท้อนถึงการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและแนวคิดใหม่มาปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีความรวดเร็ว แม่นยำ และมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Sarangi and Ghosh (2026) ที่ชี้ว่าเทคโนโลยี Industry 4.0 มีบทบาทต่อการพัฒนาประสิทธิภาพและการจัดการคุณภาพ ช่วยเพิ่มความคล่องตัวของระบบ ความร่วมมือด้านซัพพลายเชนมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินงานของเครือข่ายบริการสุขภาพ ทั้งด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูล การกำหนดแนวทางปฏิบัติ และการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ช่วยลดความซ้ำซ้อนและตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉินได้อย่างทันท่วงที

สอดคล้องกับ Liao et al. (2021); Teng et al. (2022) ที่ชี้ว่าความร่วมมือและศักยภาพด้านระบบสารสนเทศมีอิทธิพลต่อคุณภาพและประสิทธิภาพการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานของ พิชญาภา พริ้มพราย และคณะ (2568) ที่พบว่าการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลและความร่วมมือด้านซัพพลายเชนสามารถยกระดับผลการดำเนินงานขององค์กรได้อย่างมีนัยสำคัญ

อีกประเด็นคือ คุณภาพบริการด้านโลจิสติกส์ ในมิติของความรวดเร็ว ความถูกต้อง และความต่อเนื่องของบริการ จะช่วยพัฒนามาตรฐานบริการ เพิ่มความปลอดภัย ลดความเสี่ยง และสร้างความพึงพอใจให้กับผู้รับบริการ ซึ่งสอดคล้องกับ Srivastava and Singh (2021) ที่ชี้ว่าการจัดการซัพพลายเชนที่มีคุณภาพ ส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพบริการและผลการดำเนินงานของระบบสุขภาพ โดย นวัตกรรมยังเป็นตัวเร่ง การสร้างทั้งความร่วมมือและคุณภาพบริการให้พัฒนา การสร้างนวัตกรรมร่วมกันในซัพพลายเชนสามารถช่วยส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนของระบบซัพพลายเชน และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการดำเนินงานขององค์กร และสอดคล้องกับการศึกษาของ ภคพร ผงทอง และ ปรีชา วรารัตน์ไชย (2567) ที่พบว่าความสามารถด้านโลจิสติกส์และความร่วมมือในซัพพลายเชนมีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการบริการและประสิทธิภาพการดำเนินงานของธุรกิจ โดยสรุป การบูรณาการนวัตกรรมทางธุรกิจ ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน และคุณภาพบริการด้านโลจิสติกส์ ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการส่งต่อผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาลเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาระบบบริการสุขภาพให้มีความยั่งยืน สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปลอดภัย และต่อเนื่องในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

1. ผลการวิจัยยืนยันว่า นวัตกรรมทางธุรกิจ ความร่วมมือด้านซัพพลายเชน และคุณภาพบริการโลจิสติกส์ มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อประสิทธิภาพซัพพลายเชนของการส่งต่อผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาล โดยปัจจัยทั้งสามมีความเชื่อมโยงและสนับสนุนกันอย่างเป็นระบบ

2. หน่วยงานสาธารณสุขควรส่งเสริมนวัตกรรมทางธุรกิจผ่านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและระบบสารสนเทศในการบริหารจัดการการส่งต่อผู้ป่วย ควบคู่กับการพัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน การใช้ทรัพยากรร่วมกัน และการยกระดับคุณภาพบริการโลจิสติกส์ให้มีความรวดเร็ว ถูกต้อง และปลอดภัย รวมทั้งพัฒนาระบบข้อมูลกลางและศักยภาพบุคลากร เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการส่งต่อผู้ป่วยและคุณภาพบริการสุขภาพอย่างยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ขยายกรอบการศึกษาไปยังปัจจัยอื่นที่อาจมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพ เช่น ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล การจัดการดิจิทัลซัพพลายเชน การฟื้นตัวและการจัดการความเสี่ยงซัพพลายเชน การบริหารจัดการต้นทุนด้านโลจิสติกส์ รวมทั้งวัฒนธรรมองค์กร และนโยบายภาครัฐในการสนับสนุน การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างคุณภาพบริการโลจิสติกส์กับผลลัพธ์ด้านสุขภาพของผู้ป่วย เพื่อยกระดับองค์ความรู้และการพัฒนาระบบบริการสุขภาพอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กองบริหารการสาธารณสุข. (2567). *ข้อมูลพื้นฐานโรงพยาบาลในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุขปีงบประมาณ 2566 ณ มีนาคม 2567*. กระทรวงสาธารณสุข. https://phdb.moph.go.th/main/index/downloadlist/1/0

นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2556). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของความยึดมั่นผูกพันกับการวิจัยของครูโดยการวิเคราะห์โมเดลแข่งขัน. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*, *19*(1), 119-132.

พิชญาภา พริ้มพราย, ปรีชา วรารัตนไชย และ วิศวะ อุนยะวงษ. (2568). การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลเพื่อการจัดการและความรวมมือด้านซัพพลายเชนสูการยกระดับผลการดำเนินงานทางธุรกิจของผู้ประกอบการยางพาราในเขตภาคใต้ของประเทศไทย. *วารสารปฏิบัติการโลจิสติกส์และซัพพลายเชน, 11*(1), 39-57. https://doi.org/10.53848/jlsco.v11i1.269087

ภคพร ผงทอง และ ปรีชา วรารัตน์ไชย. (2567). ความสามารถด้านโลจิสติกส์ ความร่วมมือและความคล่องตัวซัพพลายเชนที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการบริการของธุรกิจพาเลทให้เช่าในประเทศไทย. *วารสารปฏิบัติการโลจิสติกส์และซัพพลายเชน, 10*(2), 1-17. https://doi.org/10.53848/jlsco.v10i2.269201

Azmat, F., Lim, W. M., Moyeen, A., Voola, R. and Gupta, G. (2023). Convergence of business, innovation, and sustainability at the tipping point of the sustainable development goals. *Journal of Business Research, 167*, 114170.

Chatzoudes, D., Goulianidis, G. and Chatzoglou, P. (2025). The role of 3PL service quality: examining its antecedents and impact on customer relationships, supply chain performance and competitive advantage. *The TQM Journal.* https://doi.org/10.1108/TQM-07-2024-0257

Chen, L., Fu, Y., Liu, Y. and Wang, C. (2023). The impact of logistics corporate social responsibility on supply chain performance: using supply chain collaboration as an intermediary variable. *Sustainability, 15*(12), 9613.

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika, 16*(3), 297-334.

Dabees, A., Barakat, M., Elbarky, S. S. and Lisec, A. (2023). A framework for adopting a sustainable reverse logistics service quality for reverse logistics service providers: A systematic literature review. *Sustainability, 15*(3), 1755.

Duong, L. N. K. and Chong, J. (2020). Supply chain collaboration in the presence of disruptions: a literature review. *International Journal of Production Research, 58*(11), 3488–3507.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. and Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis: A global perspective* (7th ed.). Pearson Education.

Herrera, M. M. and Trujillo-Díaz, J. (2022). Towards a strategic innovation framework to support supply chain performance. *International Journal of Productivity and Performance Management, 71*(5), 1872–1894.

Khan, S. A. R., Sheikh, A. A., Hassan, N. M. and Yu, Z. (2024). Modeling the intricate association between sustainable service quality and supply chain performance: moderating role of blockchain technology and environmental uncertainty. *Sustainability, 16*(11), 4808.

Kraus, S., Filser, M., Puumalainen, K., Kailer, N. and Thurner, S. (2020). Business model innovation: A systematic literature review. *International Journal of Innovation and Technology Management, 17*(06), 2050043.

Liao, S. H., Hu, D. C. and Shih, Y. S. (2021). Supply chain collaboration and innovation capability: the moderated mediating role of quality management. *Total Quality Management & Business Excellence, 32*(3–4), 298–316.

Oubrahim, I., Sefiani, N. and Happonen, A. (2022). Supply chain performance evaluation models: a literature review. *Acta logistica, 9*(2), 207–221.

Phan, B., Long, R., Heng, L. and Breng, T. (2025). Logistic Service Quality Innovation: Unlocking Competitive Advantage in Supply Chain Management. *Journal of Economics, Business, and Commerce, 2*(1), 245–261.

Sarangi, S. and Ghosh, D. (2026). The impact of industry 4.0 technologies enable supply chain performance and quality management practice in the healthcare sector. *The TQM Journal, 38*(2), 297–323.

Srivastava, S. and Singh, R. K. (2021). Exploring integrated supply chain performance in healthcare: a service provider perspective. *Benchmarking: An International Journal, 28*(1), 106–130.

Teng, T., Tsinopoulos, C. and Tse, Y. K. (2022). IS capabilities, supply chain collaboration and quality performance in services: the moderating effect of environmental dynamism. *Industrial Management & Data Systems, 122*(7), 1592–1619.

Wang, Z., Lin, S., Chen, Y., Lyulyov, O. and Pimonenko, T. (2023). Digitalization effect on business performance: role of business model innovation. *Sustainability, 15*(11), 9020.

Wong, D. T. and Ngai, E. W. (2022). Supply chain innovation: Conceptualization, instrument development, and influence on supply chain performance. *Journal of Product Innovation Management, 39*(2), 132–159.

Yingfei, Y., Mengze, Z., Zeyu, L., Ki-Hyung, B., Avotra, A. A. R. N. and Nawaz, A. (2022). Green logistics performance and infrastructure on service trade and environment-measuring firm's performance and service quality. *Journal of King Saud University-Science, 34*(1), 101683.

Zimmermann, R., Ferreira, L. M. D., Moreira, A. C., Barros, A. C. and Correa, H. L. (2021). The impact of supply chain fit on business and innovation performance in Brazilian companies. *The International Journal of Logistics Management, 32*(1), 141–167.

ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1

Teachers' Satisfaction on Learning Environment Management of Schools in Muang Samut Prakan School Group under Office of Samut Prakan Primary Educational Service Area 1

ศใบพร เหล่าจันอัน[1*] และ นิวัตต์ น้อยมณี[2]

Sabaiporn Laojanoan[1*] and Niwat Noymanee[2]

[1,2]ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ

[1,2]Master of Education, M.Ed., Bangkok Suvarnabhumi University

*Corresponding author's email address: sbiphrh@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received)	วันที่แก้ไขบทความ (Revised)	วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)
10 กันยายน 2568	26 เมษายน 2569	29 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 2) เปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำแนกตามเพศ วิทยฐานะ อายุ และประสบการณ์การทำงาน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูในกลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำนวน 181 คน สุ่มตัวอย่างโดยวิธีแบ่งชั้นภูมิ โดยเทียบสัดส่วนประชากรและกลุ่มตัวอย่างตามรายโรงเรียน และสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวบข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้ค่าความเชื่อมั่น ทั้งฉบับด้วยวิธีของครอนบาร์คเท่ากับ 0.824 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานการทดสอบความแตกต่างระหว่าง กลุ่มตัวอย่างด้วยค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวและเปรียบเทียบข้อมูลความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของ LSD ผลการวิจัยพบว่า 1) ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำแนกตามเพศ

โดยสรุปแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามวิทยฐานะ อายุ และประสบการณ์การทำงาน พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ, สภาพแวดล้อมการเรียนรู้, สถานศึกษา

ABSTRACT

The objectives of this research were to 1) study teachers' satisfaction on learning environment management of schools in Muang Samutprakan school group under the Office of Samutprakan Primary Educational Service Area 1, 2) compare teachers' satisfaction on learning environment management of schools in Muang Samutprakan school group under the Office of Samutprakan Primary Educational Service Area 1 classified by gender, educational level, age, and work experience. The sample of this research was 181 teachers in the academic year 2024 using Stratified random sampling method and compared the proportions of the population and sample by school, and using simple random sampling. The instruments used in the study were a 5-level rating scale questionnaire with the reliability of the whole edition at 0.824 by Cronbach's Alpha Coefficient. The data were analyzed using frequency, percentage, mean and standard deviation, t-test, and one-way analysis of variance and compared pairwise difference data using LSD method. The results revealed that: 1. Teachers' satisfaction on learning environment management of schools in Muang Samutprakan school group under the Office of Samutprakan Primary Educational Service Area 1, in overall and each aspect, was at a high level. 2. Teachers' satisfaction on learning environment management of schools in Muang Samutprakan school group under the Office of Samutprakan Primary Educational Service Area 1, classified by gender, was different with statistical significance at .05 level. When classified by educational level, age, and work experience, the satisfaction was different without statistical significance.

Keywords: Satisfaction, Learning Environment, Schools

บทนำ

การจัดการศึกษาในปัจจุบันต้องยึดหลักที่ว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ผู้เรียนทุกคนจึงควรได้รับการสนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ดังนั้นกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ยังต้องส่งเสริมให้ผู้สอนจัดบรรยากาศ

และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่มีการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน รวมทั้งส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ปัจจัยเหล่านี้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 และ(ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 23 (2) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืนและมาตรา 24 (5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา,2563)

สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อพฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเนื่องจากสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลเหนือจิตใจและพฤติกรรมของครูการสร้างเสริมบรรยากาศสำคัญต่อสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนอันจะส่งผลต่อการทำงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้เรียนและชุมชนที่เกี่ยวข้องมีระบบการรักษาความสะอาดทั้งภายในและภายนอกอาคารที่ดีและเป็นระเบียบมีภูมิทัศน์สวยงาม บรรยากาศที่อบอุ่น ร่มเย็น สิ่งเหล่านี้จะเป็นแรงจูงใจให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (พิมพ์วรีย์ ใจสุข, 2560)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ส่งเสริมสนับสนุนดูแลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีประชากรวัยเรียนอายุ 3 - 17 ปี จำนวน 153,095 คน เขตพื้นที่บริการในสองฟากฝั่งตอนปลายสุดของแม่น้ำเจ้าพระยาประกอบด้วย 3 อำเภอ คือ อำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอพระประแดงและอำเภอพระสมุทรเจดีย์ ซึ่งมีพื้นที่โดยรวม 384.303 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่มีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานครไปทางทิศตะวันออกเฉียงได้ประมาณ 29 กิโลเมตร เส้นทางการคมนาคมสะดวกต่อการเป็นเมืองอุตสาหกรรมมีโรงงานอุตสาหกรรม และสถานประกอบการธุรกิจกว่า 6,576 แห่ง มีประชากรแฝงและอพยพเคลื่อนย้ายเข้าออกตลอดเวลา ซึ่งส่งผลกระทบต่อการบริหารการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 เป็นอย่างมาก (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1, 2567)

กลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ที่อยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรปราการ ประกอบด้วยโรงเรียนจำนวน 9 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดพิชัยสงคราม โรงเรียนพร้านิลวัชระ โรงเรียนวัดไตรสามัคคี โรงเรียนวัดสุขกร โรงเรียนวัดบางโปรง โรงเรียนวัดบางด้วน โรงเรียนนิลรัตน์อนุสรณ์ โรงเรียนคลองมหาวงศ์ และโรงเรียนวัดบางนางเกรง ซึ่งแต่ละโรงเรียนมีขนาดแตกต่างกัน

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าควรได้มีศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของนักเรียนซึ่งสภาพแวดล้อมที่ดีจะช่วยส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีทั้งทางร่างกายและจิตใจของนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1

2. เพื่อเปรียบเทียบความความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ของครูจำแนกตามเพศ วิทยฐานะ อายุ และประสบการณ์ในการทำงาน

สมมติฐานการวิจัย

1. ครูที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 แตกต่างกัน

2. ครูที่มีวิทยฐานะต่างกัน ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 แตกต่างกัน

3. ครูที่มีอายุต่างกันมีความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 แตกต่างกัน

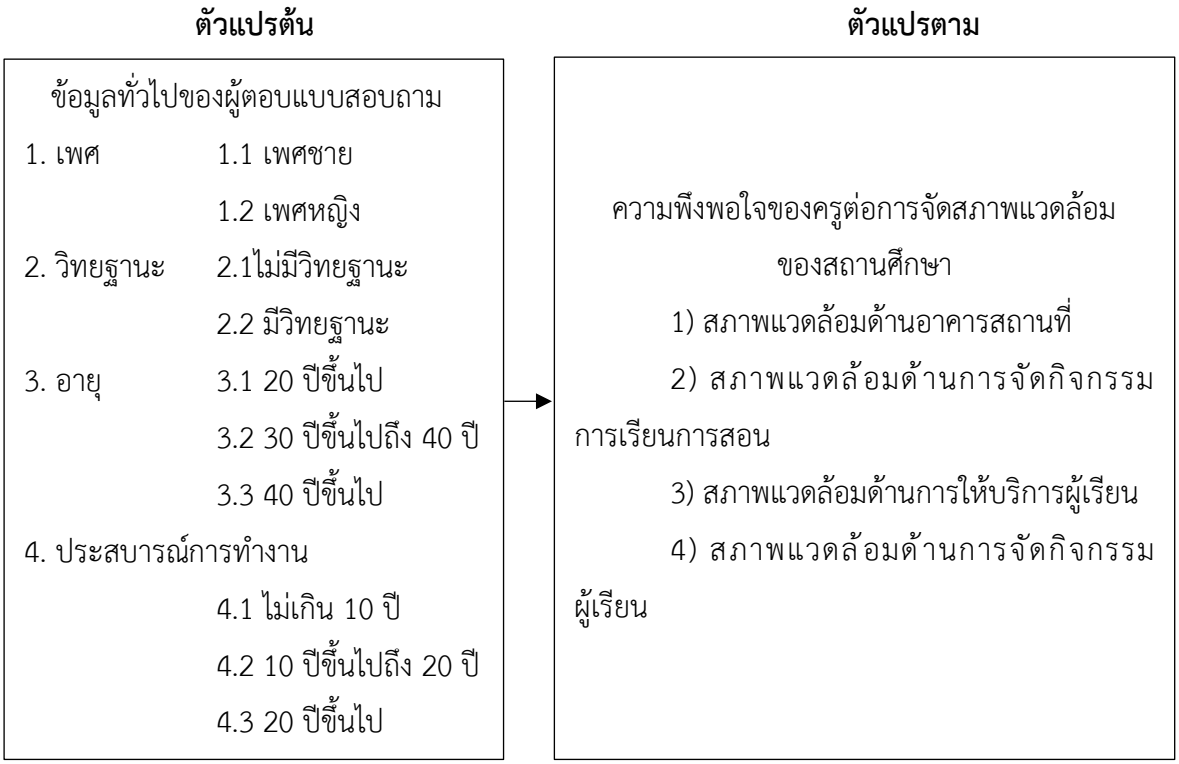
4. ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ ผู้วิจัยได้ศึกษาตามกรอบแนวคิดดังนี้

1. ตัวแปรต้น คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ วิทยฐานะ อายุ และประสบารณ์การทำงาน

2. ตัวแปรตาม คือ ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ได้แก่ ด้านอาคารสถานที่ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการให้บริการผู้เรียน และด้านการจัดกิจกรรมผู้เรียน

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครูกลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำนวน 341 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูกลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยผู้วิจัยใช้การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซี่และมอร์แกน (Krecie and Morgan) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างคือ 181 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified sampling)

วิธีการดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 เป็นแบบสอบถาม มาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับของลิเคิร์ท (Likert, 1967)

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 แล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อกำหนดเป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

2. กำหนดวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัย

3. กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะเพื่อสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอคำแนะนำตรวจสอบความถูกต้องปรับปรุงแก้ไขให้ตรงกับขอบข่ายและเนื้อหาที่กำหนดให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษา จำนวน 3 ท่าน ให้พิจารณาความสมบูรณ์ ความถูกต้อง และตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC : index of item objective congruence) คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .50 ขึ้นไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ซึ่งให้ระดับความคิดเห็น ในแบบสอบถามแต่ละข้อ

2. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับครูกลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างนำไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค (Cronbach, 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ .824

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการแจกแบบสอบถามมีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ผู้วิจัยติดต่อคณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ เพื่อขอหนังสือขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการโรงเรียนกลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 เพื่อขอเก็บข้อมูลจากครู และขอนัดวัน เวลาในการเก็บข้อมูล

2. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บข้อมูลในรูปแบบออนไลน์ตามวัน และเวลาที่ได้นัดหมายไว้กับโรงเรียน

3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาพิจารณาและตรวจสอบความสมบูรณ์ในการตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามและประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. นำคะแนนที่ได้จัดพิมพ์ลงเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อเตรียมการวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูป

2. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

3. วิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วแปลความหมายของคะแนนความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา อยู่ในระดับใด โดยหาค่าเฉลี่ยของคะแนนเป็นตัวชี้วัด ซึ่งกำหนดเกณฑ์โดยอาศัยแนวคิดตามแบบของลิเคิร์ท (Likert, 1967) กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

4.50 – 5.00 หมายถึง ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาระดับมากที่สุด

3.50 – 4.49 หมายถึง ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาระดับมาก

2.50 – 3.49 หมายถึง ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาระดับปานกลาง

1.50 – 2.49 หมายถึง ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาระดับน้อย

1.00 – 1.49 หมายถึง ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาระดับน้อยที่สุด

4. วิเคราะห์ข้อมูลและเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำแนกตามเพศ จำแนกตามวิทยฐานะ โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) อายุและประสบการณ์การทำงาน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis- of Variance) เมื่อพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติใช้การสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe’ Method)

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง ได้ผลการวิเคราะห์ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 181 คน แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกได้ดังนี้ จำแนก ตามเพศ เพศชาย จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 35.91 และเพศหญิง จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 64.09 จำแนกตามวิทยฐานะไม่มีวิทยฐานะ จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 51.38 และมีวิทยฐานะ จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 48.62 จำแนกตามอายุ อายุไม่เกิน 30 ปี จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 32.04 อายุ 30 ปีขึ้นไปถึง 40 ปี จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 45.86 และอายุ 40 ปีขึ้นไป จำนวน 40 คน คิดเป็น

ร้อยละ 22.10 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานไม่เกิน 10 ปี จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 53.04 11-20 ปี จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 21.55 และ 21 ปีขึ้นไป จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 25.41

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยรวมและรายด้าน

n = 181

ความพึงพอใจของครู ต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่	4.13	.40	มาก	4
2. สภาพแวดล้อมด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	4.19	.39	มาก	1
3. สภาพแวดล้อมด้านการให้บริการผู้เรียน	4.14	.37	มาก	3
4. สภาพแวดล้อมด้านการจัดกิจกรรมผู้เรียน	4.18	.38	มาก	2
รวม	**4.16**	**.35**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 พบว่า ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.16, S.D.= .35) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ลำดับค่าเฉลี่ยเป็นอันดับแรก คือ สภาพแวดล้อมด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ($\overline{X}$ = 4.19, S.D. = .39) รองลงมา คือ สภาพแวดล้อมด้านการจัดกิจกรรมผู้เรียน ($\overline{X}$ = 4.18, S.D. = .38) รองลงมา คือ สภาพแวดล้อมด้านการให้บริการผู้เรียน ($\overline{X}$ = 4.14, S.D. = .37) คือ อันดับสุดท้าย คือ สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ ($\overline{X}$ = 4.13, S.D. = .40)

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้าน

n = 181

ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา	เพศ				t	P
	ชาย (n=65)		หญิง (n=116)			
	$\overline{X}$	S..	$\overline{X}$	S.D.		
1. สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่	4.04	.17	4.19	.47	-3.09	.002*

ตารางที่ 2 (ต่อ)

n = 181

ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา	เพศ				t	P
	ชาย (n=65)		หญิง (n=116)			
	$\bar{X}$	S..	$\bar{X}$	S.D.		
2. สภาพแวดล้อมด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	4.07	.24	4.27	.44	-3.84	.000*
3. สภาพแวดล้อมด้านการให้บริการผู้เรียน	4.05	.21	4.19	.43	-2.75	.007*
4. สภาพแวดล้อมด้านการจัดกิจกรรมผู้เรียน	4.07	.25	4.24	.43	-3.45	.001*
รวม	**4.06**	**.20**	**4.22**	**.41**	**-3.63**	**.000***

*p<.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำแนกตามเพศ พบว่า เพศที่แตกต่างกันมีผลต่อความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำแนกตามวิทยฐานะ โดยรวมและรายด้าน

n = 181

ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา	วิทยฐานะ				t	P
	ไม่มีวิทยฐานะ (n=93)		มีวิทยฐานะ (n=88)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่	4.08	.39	4.19	.39	-1.92	.056
2. สภาพแวดล้อมด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	4.17	.37	4.22	.41	-.95	.345

ตารางที่ 3 (ต่อ)

n = 181

ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา	วิทยฐานะ ไม่มีวิทยฐานะ (n=93)		วิทยฐานะ มีวิทยฐานะ (n=88)		t	P
	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.		
3. สภาพแวดล้อมด้านการให้บริการผู้เรียน	4.09	.37	4.18	.37	-1.62	.107
4. สภาพแวดล้อมด้านการจัดกิจกรรมผู้เรียน	4.16	.37	4.20	.41	-.73	.469
รวม	**4.13**	**.34**	**4.20**	**.37**	**-1.43**	**.155**

จากตารางที่ 3 พบว่า ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำแนกตามวิทยฐานะโดยรวมค่าเฉลี่ย พบว่า ไม่มีวิทยฐานะ คือ ($\overline{X}$ = 4.13, S.D.= .34) และ มีวิทยฐานะ คือ ($\overline{X}$ = 4.20, S.D.= .37)

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำแนกตามอายุ โดยรวมและรายด้าน

n = 181

ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา	อายุ ไม่เกิน 30 ปี (n=58)		30 ปีถึง40 ปี (n=83)		40 ปีขึ้นไป (n=40)		รวม	
	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.
1. สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่	4.05	.43	4.18	.39	4.13	.33	4.13	.39
2. สภาพแวดล้อมด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	4.16	.35	4.23	.41	4.19	.40	4.20	.39

ตารางที่ 4 (ต่อ)

n = 181

ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา	อายุ ไม่เกิน 30 ปี (n=58)		30 ปีถึง40 ปี (n=83)		40 ปีขึ้นไป (n=40)		รวม	
	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.
3. สภาพแวดล้อมด้านการให้บริการผู้เรียน	4.06	.37	4.17	.37	4.17	.37	4.14	.37
4. สภาพแวดล้อมด้านการจัดกิจกรรมผู้เรียน	4.14	.35	4.19	.39	4.20	.42	4.18	.38
รวม	**4.10**	**.32**	**4.20**	**.36**	**4.17**	**.37**	**4.16**	**.35**

จากตารางที่ 4 พบว่า ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 พบว่า การมีอายุที่แตกต่างกัน มีระดับความพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาอยู่ในระดับมากทุกกลุ่ม โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\overline{X}$ = 4.16, S.D.= .35) จำแนกตามอายุ พบว่า ไม่เกิน 30 ปี คือ ($\overline{X}$ = 4.10, S.D.= .32) อายุ 30 ปีขึ้นไปถึง 40 ปี คือ ($\overline{X}$ = 4.20, S.D.= .36) และ อายุ 40 ปีขึ้นไป คือ ($\overline{X}$ 4.17, S.D.= .37) แสดงให้เห็นว่า การมีอายุ 30 ปีขึ้นไปถึง 40 ปี มีแนวโน้มพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาสูงกว่ากลุ่มอื่นเล็กน้อย

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยรวมและรายด้าน

n = 181

ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา	ประสบการณ์การทำงาน ไม่เกิน 10 ปี (n=96)		10 ปีถึง20 ปี (n=39)		20 ปีขึ้นไป (n=46)		รวม	
	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.
1. สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่	4.06	.37	4.16	.35	4.26	.45	4.13	.40

ตารางที่ 5 (ต่อ)

n = 181

ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา	ประสบการณ์การทำงาน							
	ไม่เกิน 10 ปี (n=96)		10 ปีถึง20 ปี (n=39)		20 ปีขึ้นไป (n=46)		รวม	
	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.
2. สภาพแวดล้อมด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	4.18	.37	4.21	.41	4.23	.43	4.20	.39
3. สภาพแวดล้อมด้านการให้บริการผู้เรียน	4.10	.37	4.17	.36	4.19	.40	4.14	.37
4. สภาพแวดล้อมด้านการจัดกิจกรรมผู้เรียน	4.16	.38	4.19	.39	4.20	.42	4.18	.39
รวม	**4.13**	**.32**	**4.18**	**.37**	**4.22**	**.40**	**4.16**	**.35**

จากตารางที่ 5 พบว่า ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 พบว่า การมีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน มีระดับความพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาอยู่ในระดับมากทุกกลุ่ม โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\overline{X}$ = 4.16, S.D.= .35) จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ประสบการณ์การทำงานไม่เกิน 10 ปี คือ ($\overline{X}$ = 4.13, S.D.= .32) ประสบการณ์การทำงาน 10 ปีขึ้นไปถึง 20 ปี คือ ($\overline{X}$ = 4.18, S.D.= .37) และประสบการณ์การทำงาน20 ปีขึ้นไป คือ ($\overline{X}$ = 4.22, S.D.= .40) แสดงให้เห็นว่า การมีประสบการณ์การทำงานมากกว่า มีแนวโน้มพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาสูงกว่าเล็กน้อย

สรุปผลการวิจัย

1. ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียน เมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำแนกตามเพศ โดยสรุปแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามวิทยฐานะ อายุและประสบการณ์ การทำงาน พบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

จากการศึกษา เรื่อง ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ดังนี้

1. ผลการศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของ สถานศึกษากลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 พบว่า ความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมได้ร่มรื่น สวยงาม เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ครูดูแลเอาใจใส่และช่วยเหลือผู้เรียนที่มีปัญหาในการเรียนอยู่เสมอ มีการจัดบริการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ส่งเสริมโดยจัดการตรวจสุขภาพร่างกายประจำปีร่วมกับโรงพยาบาล และโรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น และสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาเป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีส่วนในการช่วยส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ได้เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับอาคารเรียน อาคารประกอบการ สถานที่ต่าง ๆ บริเวณสถานศึกษาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งอยู่ล้อมรอบตัวผู้เรียน นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาได้กำหนดมาตรฐานและตัวบ่งชี้ให้ผู้บริหารจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนดำเนินงานตามนโยบายอย่างเคร่งครัด ประกอบกับการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่บุคลากรภายในและภายนอก สอดคล้องกับงานวิจัยของ งานวิจัยของพรพิไล ชาญพนา (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของโรงเรียนในอำเภอแก่งหางแมว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดจันทบุรี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ คณิต สุขรัตน์ และคณะ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำคุณภาพของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการสงเสริมการศึกษาเอกชน ในจังหวัดปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความความพึงพอใจของครูต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ของครูจำแนกตามเพศ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภลักษณ์ แย้มเสมอ (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา กลุ่มเครือข่ายที่ 76 สำนักงานเขตบางบอน สังกัดกรุงเทพมหานครผลวิจัยพบว่า ครูผู้สอนที่เป็นเพศชายและครูผู้สอนที่เป็นเพศหญิง มีความพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายที่ 76 สำนักงานเขตบางบอน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามเพศ โดยรวมอยู่ในระดับมาก จำแนกตามวิทยฐานะ พบว่า โดยรวมด้านการจัดกิจกรรมผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษดา บุญญะสิทธิ์ (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นต่อการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในโรงเรียนอนุบาลอำเภอหนองเสือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำแนกตามอายุ พบว่า จำแนกตามอายุโดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ สินีนาฏ ศิริสวัสดิ์ (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง

ความพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตบางกะปิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 กรุงเทพมหานครจำแนกตามอายุ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก และจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่าจำแนกตามประสบการณ์การทำงานมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมพิศ สมอ่อน (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อ การเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านอาคารสถานที่ค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดห้องเรียนให้มีความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย และเอื้อต่อการเรียนรู้ โรงอาหารมีความสะอาดและถูกสุขลักษณะ ควรมีจำนวนโต๊ะ เก้าอี้ที่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน และห้องน้ำมีความสะอาด และเพียงพอต่อนักเรียน

1.2 สภาพแวดล้อมด้านการให้บริการผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับที่ 3 โรงเรียนควรจัดบริเวณโรงเรียนให้มีความสะอาด ปลอดภัย ไม่มีสิ่งกีดขวางหรืออันตรายและจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย

1.3 สภาพแวดล้อมด้านการจัดกิจกรรมผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับที่ 2 โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครู นักเรียน และผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรม มีมาตรการความปลอดภัยในการทำกิจกรรม และจัดกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการรอบด้าน ทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 และสังกัดอื่น ๆ

2.2 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาของผู้บริหาร ครู นักเรียนและผู้ปกครองต่อการจัดสภาพแวดล้อม ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1

2.3 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กฤษดา บุญญะสิทธิ, พรรัชต์ ลังกะสูตร และ กมลชนก ไพโรจน์. (2565). การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในโรงเรียนอนุบาล อำเภอหนองเสือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. *Journal of MCU Nakhondhat*, *9*(3), 203–220.

คณิต สุขรัตน์ และคณะ. (2560). สภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำคุณภาพของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ในจังหวัดปทุมธานี. *วารสารบริหารการศึกษา มศว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 14(27), 72–78.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 9). สุวีริยาสาส์น.

พรพิไล ชาญพนา. (2559). *การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของโรงเรียนในอำเภอแก่งหางแมว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดจันทบุรี เขต 1.* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศุภลักษณ์ แย้มเสมอ. (2559). *ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายที่ 76 สำนักงานเขตบางบอนสังกัดกรุงเทพมหานคร.* [การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สมพิศ สมอ่อน. (2559). *การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1. (2567). *งานข้อมูลสารสนเทศ กลุ่มนโยบายและแผนสารสนเทศทางการศึกษา ปีการศึกษา 2567*. https://samutprakan1.go.th.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการ. (2566). *สารสนเทศทางการศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ ประจำปี 2566*. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการ.

สินีนาฏ ศิริสวัสดิ์. (2563). *ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้โรงเรียนมัธยมศึกษาเขตบางกะปิสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 กรุงเทพมหานคร*. ในรายงานการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 12 (หน้า 2918–2925). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

Cronbach, Lee. J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th ed). Harper & Row.

Likert, R. (1967). *The human organization: Its management and value*. McGraw-Hill.

การบูรณาการกลไกความมั่นคงภายในของรัฐ: กรณีศึกษากองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร

Integrating the State's Internal Security Mechanisms: A Case Study of the Internal Security Operations Command

พรพิมล ภูเต้าทอง[1*] และ วิจิตรา ศรีสอน[2]

Ponpimol Putouthong[1*] and Wijittra Srisorn[2]

[1,2]หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

[1,2]Master of Political Science, Program in Politics and Government, College of Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University

*Corresponding author's email address: s67563825020@ssru.ac.th

วันที่รับบทความ (Received)	วันที่แก้ไขบทความ (Revised)	วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)
11 กุมภาพันธ์ 2569	1 พฤษภาคม 2569	30 พฤษภาคม 2569

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบูรณาการกลไกความมั่นคงภายในของรัฐ โดยใช้กรณีศึกษากองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) ในฐานะหน่วยงานหลักที่มีบทบาทในการอำนวยการ ประสานงาน และขับเคลื่อนนโยบายด้านความมั่นคงภายในของประเทศไทย ภายใต้บริบทของภัยคุกคามสมัยใหม่ที่มีความซับซ้อนเชื่อมโยงหลายมิติ และส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐและความมั่นคงของมนุษย์ การศึกษานี้ใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าเอกสาร (Documentary research) โดยวิเคราะห์เอกสารทางวิชาการ กฎหมาย นโยบาย รายงานของหน่วยงานภาครัฐ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผ่านการวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดของความมั่นคงแบบองค์รวม ความมั่นคงของมนุษย์ และการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบบูรณาการ เพื่ออธิบายบทบาทและกลไกการดำเนินงานของ กอ.รมน. ในฐานะกลไกกลางด้านความมั่นคงภายในของรัฐไทย ผลการศึกษาพบว่า กอ.รมน. เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเชื่อมโยงการทำงานระหว่างหน่วยงานด้านความมั่นคง หน่วยงานฝ่ายพลเรือน และหน่วยงานด้านการพัฒนา ทำให้รัฐสามารถตอบสนองต่อภัยคุกคามรูปแบบใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านความมั่นคง ทางสังคม ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ภัยคุกคามทางไซเบอร์ และปัญหาความไม่สงบภายในประเทศ การดำเนินงานของ กอ.รมน. ยังคงเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ ความไม่ชัดเจนของขอบเขตอำนาจหน้าที่ ความซ้ำซ้อนกับหน่วยงานฝ่ายพลเรือน ปัญหาด้านการบูรณาการเชิงโครงสร้าง และข้อถกเถียงเกี่ยวกับความชอบธรรมทางประชาธิปไตยและกลไกการตรวจสอบถ่วงดุล ดังนั้น การพัฒนากลไกความมั่นคงภายใน

ของรัฐควรมุ่งเน้นการกำหนดบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจน เสริมสร้างกลไกการกำกับดูแลที่โปร่งใส และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและหน่วยงานพลเรือน เพื่อให้การบูรณาการด้านความมั่นคงเป็นไปอย่างสมดุลสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย สิทธิเสรีภาพของประชาชน และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ความมั่นคงภายใน, กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร, ความมั่นคงแบบองค์รวม, ความมั่นคงของมนุษย์, การบริหารกิจการบ้านเมืองแบบบูรณาการ

ABSTRACT

This academic article aims to study the integration of state internal security mechanisms, using the Internal Security Operations Command (ISOC) as a case study. ISOC plays a key role in directing, coordinating, and implementing Thailand's internal security policies within the context of complex, multidimensional modern threats affecting both state and human security. This study employs a documentary research approach, analyzing academic documents, laws, policies, government reports, and related materials. The analysis is conducted within the frameworks of holistic security, human security, and integrated governance to describe the role and operational mechanisms of ISOC as a central mechanism for Thailand's internal security. The findings indicate that ISOC is a crucial link among security, civilian agencies, and development agencies, enabling the state to respond more effectively to emerging threats, including social, economic and cyber security threats, as well as internal unrest. However, ISOC faces several limitations, including an unclear scope of authority, overlaps with civilian agencies, structural integration challenges, and debates regarding democratic legitimacy and checks and balances. Therefore, the development of state internal security mechanisms should focus on clearly defining their roles and responsibilities. It should also strengthen transparent governance mechanisms and promote the participation of the public and civilian agencies to ensure balanced security integration consistent with democratic principles, civil liberties, and sustainable development.

Keywords: Internal security, Internal Security Operations Command, Holistic security, Human security, Integrated governance

บทนำ

แนวคิดเรื่องความมั่นคงของรัฐได้พัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจากอดีตที่มุ่งเน้นการป้องกันภัยคุกคามทางทหารจากภายนอกประเทศสู่การให้ความสำคัญกับภัยคุกคามภายในประเทศที่มีความซับซ้อนและเชื่อมโยงหลายมิติมากขึ้น ความมั่นคงของรัฐนับเป็นภารกิจพื้นฐานและเงื่อนไขสำคัญของการดำรงอยู่ของรัฐชาติโดยในอดีตแนวคิดด้านความมั่นคงมักถูกจำกัดอยู่ในกรอบของการป้องกันประเทศจากภัยคุกคามทางทหารและศัตรูจากภายนอกเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงของระบบโลกในศตวรรษที่ 21 ลักษณะของภัยคุกคามได้ทวีความซับซ้อน หลากหลาย และเชื่อมโยงกันในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศ ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม อาชญากรรมข้ามชาติ ยาเสพติด การก่อการร้าย ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ตลอดจนภัยคุกคามรูปแบบใหม่ เช่น ภัยคุกคามทางไซเบอร์และข้อมูลข่าวสาร ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐ ความเชื่อมั่นของประชาชน และกระบวนการพัฒนาประเทศโดยรวม (Buzan et al., 1998; United Nations Development Programme, 1994; United Nations, 2022; World Bank, 2021)

ภัยคุกคามความมั่นคงในปัจจุบันสะท้อนให้เห็นเชิงประจักษ์ถึงความซับซ้อนที่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ตัวอย่าง เช่น ภัยคุกคามทางไซเบอร์ที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบของการโจมตีโครงสร้างพื้นฐานสำคัญ การหลอกลวงทางออนไลน์ และการรั่วไหลของข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความเชื่อมั่นของประชาชน (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2566) ขณะเดียวกัน สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงเป็นความท้าทายด้านความมั่นคงภายในที่มีความต่อเนื่องและซับซ้อน โดยเกี่ยวข้องทั้งมิติทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรม (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2565) สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาความมั่นคงในปัจจุบันมิได้จำกัดอยู่เพียงมิติ ด้านการทหาร หากแต่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ต้องอาศัยการบูรณาการของหลายภาคส่วนในการแก้ไขอย่างรอบด้าน

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้แนวคิดด้านความมั่นคงของรัฐไม่อาจพึ่งพากลไกด้านการทหารหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งได้เพียงลำพัง แต่จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการกลไกของรัฐในหลากหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานด้านความมั่นคง หน่วยงานฝ่ายพลเรือน หน่วยงานด้านการพัฒนา รวมถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและภาคเอกชน แนวคิดเรื่องความมั่นคงแบบองค์รวมและความมั่นคงของมนุษย์จึงถูกนำมาใช้เป็นกรอบในการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการด้านความมั่นคงมากขึ้น โดยมุ่งเน้นการสร้างความมั่นคงควบคู่ไปกับการพัฒนา คุณภาพชีวิต และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน (United Nations Development Programme, 1994; สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2563)

บริบทของประเทศไทย รัฐบาลได้จัดตั้งกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) ขึ้นเป็นกลไกหลักในการอำนวยการและบูรณาการการดำเนินงานด้านความมั่นคงภายในประเทศ โดยมีเป้าหมายเพื่อประสานการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เป็นเอกภาพ ลดความซ้ำซ้อน และ

เพิ่มประสิทธิภาพในการรับมือกับปัญหาที่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ทั้งในมิติด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของมนุษย์ ทั้งนี้ กอ.รมน. มีพัฒนาการมาจากโครงสร้างด้านความมั่นคงในช่วงสงครามเย็น ซึ่งมุ่งเน้นการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์และการรักษาเสถียรภาพภายในประเทศเป็นสำคัญ ก่อนจะได้รับการปรับบทบาทและสถานะทางกฎหมายให้สอดคล้องกับบริบทความมั่นคงที่เปลี่ยนแปลงไปในระยะต่อมา (พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร, 2551)

บทบาทและอำนาจหน้าที่ของ กอ.รมน. ยังคงเป็นประเด็นที่ได้รับการถกเถียงในเชิงวิชาการและสาธารณะ โดยเฉพาะในประเด็นความเหมาะสมของการบูรณาการกลไกความมั่นคงที่มีบทบาทของทหารควบคู่กับฝ่ายพลเรือน ซึ่งนำไปสู่ข้อถกเถียงเกี่ยวกับดุลยภาพของอำนาจและความชอบธรรมในระบอบประชาธิปไตยร่วมสมัย

ดังนั้น บทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบูรณาการกลไกความมั่นคงภายในของรัฐผ่านกรณีศึกษา กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) โดยมุ่งวิเคราะห์ที่มา แนวคิด บทบาท โครงสร้าง และกลไกการดำเนินงานของ กอ.รมน. ภายใต้กรอบแนวคิดความมั่นคงแบบองค์รวมและการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบบูรณาการ ตลอดจนพิจารณาข้อจำกัดและแนวทางการพัฒนาในอนาคต เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายของการรักษาความมั่นคงของรัฐในสังคมประชาธิปไตยและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

แนวคิดการบูรณาการความมั่นคง

แนวคิดการบูรณาการความมั่นคงในบทความนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2566–2570) ซึ่งกำหนดให้ความมั่นคงเป็นรากฐานสำคัญของรัฐ และสอดคล้องกับกรอบแนวทางของหน่วยงานด้านความมั่นคงของไทย เช่น กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ที่ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านความมั่นคงในลักษณะบูรณาการ ครอบคลุมตั้งแต่การป้องกัน เฝ้าระวัง ไปจนถึงการฟื้นฟูสถานการณ์ (กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร, 2565)

แนวคิดการบูรณาการความมั่นคงในบทความนี้มีที่มาจากข้อจำกัดของการดำเนินงานด้านความมั่นคงในรูปแบบแยกส่วน ซึ่งมักทำให้การแก้ไขปัญหาขาดความเชื่อมโยงและเกิดความซ้ำซ้อนระหว่างหน่วยงาน ดังนั้น แนวคิดการบูรณาการจึงถูกนำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ เนื่องจากสามารถอธิบายบทบาทของหน่วยงานรัฐ โดยเฉพาะกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรในฐานะกลไกกลางที่เชื่อมโยงการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ แนวคิดดังกล่าวยังมีความสอดคล้องกับกรอบความมั่นคงแบบองค์รวมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งให้ความสำคัญกับการจัดการภัยคุกคามในหลายมิติ ไม่จำกัดเฉพาะด้านการทหารเท่านั้น การเลือกใช้แนวคิดนี้จึงช่วยให้

การวิเคราะห์สามารถครอบคลุมทั้งมิติด้านโครงสร้างของรัฐ กระบวนการบริหารจัดการ และผลกระทบต่อประชาชนในฐานะศูนย์กลางของความมั่นคง (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2566)

แม้ว่า แนวคิดการบูรณาการจะช่วยลดความซ้ำซ้อนของการดำเนินงานระหว่างหน่วยงาน แต่ในทางปฏิบัติยังคงเผชิญข้อจำกัดด้านอำนาจหน้าที่และวัฒนธรรมองค์กรที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบูรณาการในระดับปฏิบัติการ

แนวคิดความมั่นคงของรัฐ

แนวคิดความมั่นคงของรัฐมีรากฐานมาจากการก่อรูปของรัฐอธิปไตยในยุโรปช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17 ซึ่งให้ความสำคัญกับการดำรงอยู่ของรัฐ การรักษาอธิปไตย และการคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน โดยถือว่าความอยู่รอดของรัฐเป็นผลประโยชน์สูงสุด (Ullman, 1983) แนวคิดดังกล่าวจึงมีลักษณะเน้นรัฐเป็นศูนย์กลาง (state-centric) และให้ความสำคัญกับภัยคุกคามทางทหารเป็นหลัก

บริบทของประเทศไทย แนวคิดความมั่นคงของรัฐได้พัฒนาไปตามเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะในช่วงการเผชิญแรงกดดันจากจักรวรรดินิยมตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งรัฐไทยได้ดำเนินนโยบายด้านการทูตและการทหารเพื่อรักษาเอกราช รวมถึงการปฏิรูปกองทัพให้ทันสมัยเพื่อรองรับภัยคุกคามจากภายนอก ต่อมาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และสงครามเย็น ความมั่นคงของรัฐยิ่งผูกพันกับบทบาทของกองทัพและการป้องกันภัยจากลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างชัดเจน (นพนันต์ ชั้นประดับ, 2563)

ช่วงปลายสงครามเย็น แนวคิดความมั่นคงของรัฐเริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยมีการให้ความสำคัญกับมิติทางเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมากขึ้น โดยแนวคิดเรื่องความพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจ (interdependence) ชี้ให้เห็นว่าการมีผลประโยชน์ร่วมกันทางเศรษฐกิจสามารถลดความขัดแย้งระหว่างรัฐได้ (Keohane and Nye, 1977) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการลดบทบาทของกำลังทางทหารในฐานะเครื่องมือหลักของความมั่นคง ภายหลังสิ้นสุดสงครามเย็น แนวคิดความมั่นคงได้ขยายไปสู่การให้ความสำคัญกับประชาชนมากขึ้น โดยเฉพาะแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ที่เสนอโดย United Nations Development Programme (1994) ซึ่งเน้นการคุ้มครองประชาชนจากภัยคุกคามในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สุขภาพ และสังคม

ในศตวรรษที่ 21 ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้ส่งผลให้รูปแบบของอำนาจรัฐเปลี่ยนแปลงไป โดยอำนาจไม่ได้กระจุกตัวอยู่เพียงที่รัฐ แต่กระจายไปสู่ภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะในพื้นที่ไซเบอร์ ซึ่งทำให้รัฐเผชิญความท้าทายใหม่ในการกำกับดูแลและรักษาความมั่นคง (นพนันต์ ชั้นประดับ, 2565)

จากพัฒนาการดังกล่าวจะเห็นได้ว่า แนวคิดความมั่นคงของรัฐได้เปลี่ยนผ่านจากการเน้นการป้องกันภัยทางทหารไปสู่การให้ความสำคัญกับมิติที่หลากหลายมากขึ้น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการนำไปสู่การวิเคราะห์ความมั่นคงในลักษณะบูรณาการ

แนวคิดความมั่นคงแบบองค์รวมและความมั่นคงของมนุษย์

ความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security) เป็นแนวคิดที่ขยายขอบเขตภัยคุกคามกว้างขึ้นนอกเหนือจากด้านการทหารเช่นในสมัยสงครามเย็น โดย Ullman (1983) กล่าวถึงในบทความวิชาการ “Redefining Security” ว่าการจำกัดภัยคุกคามไว้เพียงด้านการทหารทำให้ผู้คนมองข้ามภัยด้านอื่น ๆ ซึ่งนับว่าเป็นความเสี่ยงต่อความมั่นคงของรัฐรวมถึงระบบงานความมั่นคงของชาติในระยะยาว ขณะที่กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ให้ความหมาย “ความมั่นคงแบบองค์รวม” หมายถึงความมั่นคงที่ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งความมั่นคงรูปแบบเก่าและความมั่นคงรูปแบบใหม่ ได้แก่ ด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมอาหาร พลังงาน น้ำ และการทหาร ครอบคลุมทุกระดับทั้งระดับปัจเจกบุคคล ครัวเรือน ชุมชน สังคม ชาติ และทุกระดับความรุนแรง ทั้ง เบา กลาง หนัก

ความมั่นคงแบบองค์รวม ให้ความสำคัญครอบคลุมปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ 1) ความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) ให้ความสำคัญกับการปลอดจากความหวาดกลัว มีศักดิ์ศรี หลุดพ้นจากความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต 2) ความมั่นคงของรัฐ (State Security) เพื่อความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศสามารถพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าควบคู่ความอยู่ดีมีสุขของประชาชน

จึงสรุปได้ว่าความมั่นคงแบบองค์รวมเป็นความหมายของความมั่นคงในโลกยุคปัจจุบัน ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วส่งผลให้ประเด็นความมั่นคงครอบคลุมไปหลายมิติและส่งผลกระทบถึงกัน เพื่อธำรงไว้ซึ่งความมั่นคงจึงจำเป็นต้องพิจารณากำหนดนโยบายแผน และแนวทางดำเนินการต่าง ๆ เพื่อป้องกันและพร้อมรับมือกับภัยคุกคามหรือปัญหาความมั่นคงที่จะเกิดขึ้น

ความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) เน้นการคุ้มครองประชาชนจากความกลัวและความขาดแคลน โดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางของการกำหนดนโยบายความมั่นคง แนวคิดทั้ง 2 สะท้อนให้เห็นว่าการรักษาความมั่นคงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน

จากแนวคิดความมั่นคงที่ขยายตัวในหลายมิติข้างต้น นำไปสู่ความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการภาครัฐที่สามารถรองรับความซับซ้อน ซึ่งสะท้อนผ่านแนวคิดการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบบูรณาการ

การบริหารกิจการบ้านเมืองแบบบูรณาการ

การบริหารกิจการบ้านเมืองแบบบูรณาการ (Integrated Governance หรือ Joined-up Government) เป็นแนวคิดที่นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะพัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองต่อข้อจำกัดของการบริหารราชการแบบแยกส่วนตามสายงาน (Silo-based Administration) ซึ่งมักก่อให้เกิดปัญหาความซ้ำซ้อน ความไม่ต่อเนื่องของนโยบาย และการใช้ทรัพยากรของรัฐอย่างไม่มีประสิทธิภาพ

Christensen and Lægreid (2007) อธิบายว่า การบริหารแบบบูรณาการเป็นกระบวนการที่รัฐพยายามประสานโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และกลไกการทำงานของหน่วยงานภาครัฐให้มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้น เพื่อให้สามารถดำเนินนโยบายสาธารณะที่ซับซ้อนได้อย่างมีเอกภาพ ขณะที่ Pollitt (2003) เห็นว่าการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบบูรณาการมุ่งลดความกระจัดกระจายของระบบราชการ และเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติก

ในทำนองเดียวกัน Kooiman (2003) เสนอแนวคิด Governance ว่าการบริหารกิจการบ้านเมืองในยุคปัจจุบันมิได้เป็นหน้าที่ของรัฐเพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นกระบวนการของ “การปกครองร่วม” (Co-governance) ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยเน้นความร่วมมือและการประสานผลประโยชน์ระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ มากกว่าการใช้อำนาจสั่งการแบบลำดับชั้นเพียงอย่างเดียว แนวคิดดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านจากการบริหารแบบรัฐเป็นศูนย์กลางไปสู่การบริหารที่อาศัยเครือข่ายความร่วมมือหลายภาคส่วน การบริหารในลักษณะเครือข่ายอาจเผชิญความท้าทายใน ด้านความรับผิดชอบ (Accountability) และความชัดเจนของอำนาจหน้าที่ ซึ่งยังคงเป็นประเด็นถกเถียงในเชิงวิชาการ

บริบทประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ให้ความหมายของการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบบูรณาการว่าเป็นการบริหารราชการที่มุ่งเน้นการประสานแผน นโยบาย และการปฏิบัติงานของหน่วยงานรัฐ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ของประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2561)

เมื่อพิจารณาในมิติความมั่นคง การบริหารกิจการบ้านเมืองแบบบูรณาการจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากปัญหาความมั่นคงภายในมีลักษณะข้ามหน่วยงานและข้ามมิติ การอาศัยกลไกการบูรณาการ เช่น กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร จึงสะท้อนความพยายามของรัฐในการนำแนวคิดการบริหารแบบบูรณาการมาประยุกต์ใช้กับภารกิจด้านความมั่นคงของรัฐ

กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร: ที่มาและโครงสร้าง

พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 กำหนดให้ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) เป็นส่วนราชการรูปแบบเฉพาะขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีในฐานะผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร โดยมีหน้าที่ในการป้องกัน ควบคุม แก้ไข และฟื้นฟูสถานการณ์ที่อาจกระทบต่อความมั่นคงภายใน รวมถึงการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของประชาชน (พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร, 2551)

ด้านโครงสร้างการบริหารงาน กอ.รมน. มีการจัดแบ่งส่วนงานตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 312/2562 ซึ่งประกอบด้วยส่วนอำนวยการและศูนย์ประสานการปฏิบัติในประเด็นความมั่นคงต่าง ๆ ขณะที่ในระดับพื้นที่มีการจัดตั้ง กอ.รมน.ภาค และ กอ.รมน.จังหวัด เพื่อดำเนินงานด้านความมั่นคงในระดับภูมิภาค

และพื้นที่ โดยมีทั้งหน่วยงานฝ่ายพลเรือนและฝ่ายทหารเข้ามามีบทบาทร่วมกัน (คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 312/2562) โครงสร้างดังกล่าว สะท้อนความพยายามของรัฐในการออกแบบกลไกความมั่นคงให้มีลักษณะบูรณาการระหว่างฝ่ายพลเรือนและฝ่ายทหาร อย่างไรก็ตาม ประสิทธิผลของโครงสร้างการบริหารงาน กอ.รมน. ยังขึ้นอยู่กับการปฏิบัติจริงในระดับพื้นที่

โครงสร้างของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรจะกำหนดให้ฝ่ายพลเรือนเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดทั้งในระดับชาติและระดับจังหวัด แต่ในทางปฏิบัติและในมิติการรับรู้ของสาธารณชน บทบาทของกองทัพในฐานะกลไกหลักด้านความมั่นคงยังคงมีความโดดเด่น ซึ่งนำไปสู่ข้อถกเถียงในเชิงวิชาการเกี่ยวกับดุลยภาพของความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับพลเรือน รวมถึงประเด็นความชอบธรรมทางประชาธิปไตยของกลไกความมั่นคงภายใน (นพนันต์ ชั้นประดับ, 2563)

ข้อจำกัดในการดำเนินภารกิจ

จากผลการศึกษาพบว่า กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) เผชิญข้อจำกัดในการดำเนินภารกิจในหลายประการ ดังนี้

1. ด้านอัตรากำลังพล พบว่า การจัดกำลังพลในลักษณะเฉพาะกิจจากหน่วยงานต้นสังกัดทั้งฝ่ายพลเรือนและฝ่ายทหาร แม้ในระยะแรกจะได้รับความร่วมมือในระดับหนึ่ง แต่ในระยะต่อมากลับประสบข้อจำกัดด้านแรงจูงใจเชิงโครงสร้าง (structural incentives) เนื่องจากความก้าวหน้าในสายอาชีพของบุคลากรยังคงผูกพันกับหน่วยงานต้นสังกัดเดิม ส่งผลให้บุคลากรมีแนวโน้มกลับไปปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานเดิมเพื่อความก้าวหน้าในตำแหน่งมากกว่าการปฏิบัติงานในลักษณะบูรณาการ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบในงานศึกษาด้านการบริหารภาครัฐที่ชี้ให้เห็นว่าระบบราชการแบบหลายสังกัดมักเผชิญปัญหาการจัดสรรแรงจูงใจที่ไม่สอดคล้องกัน

2. ด้านความร่วมมือจากหน่วยงานในพื้นที่ พบว่า ระดับความร่วมมือของหน่วยงานในพื้นที่มีความแตกต่างกันตามการจัดสรรทรัพยากร โดยโครงการที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ เช่น โครงการตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน มักได้รับความร่วมมือมากกว่าโครงการที่ไม่มีงบประมาณสนับสนุน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแรงจูงใจด้านทรัพยากรมีบทบาทสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของหน่วยงานในพื้นที่ ทั้งนี้ ในกรณีโครงการที่ไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ มักมีข้อจำกัดในการดำเนินงาน และจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการร่วมกับโครงการที่มีงบประมาณเพื่อให้สามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อจำกัดดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายของการบริหารงานแบบบูรณาการ ซึ่งไม่เพียงแต่ต้องอาศัยโครงสร้างองค์กรที่เหมาะสมเท่านั้น แต่ยังต้องคำนึงถึงระบบแรงจูงใจและการจัดสรรทรัพยากรที่เอื้อต่อความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในระยะยาว ตัวอย่างเชิงรูปธรรมของความซ้ำซ้อนสามารถพบได้ในกรณีการดำเนินงานด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยซึ่ง กอ.รมน. และหน่วยงานพลเรือน เช่น กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (ปภ.) และกระทรวงมหาดไทย ต่างมีบทบาทในการประสานงานและบริหาร

จัดการสถานการณ์ในพื้นที่ทำให้ในบางกรณีอาจเกิดความซ้ำซ้อนของภารกิจหรือความไม่ชัดเจนในสายการบังคับบัญชา

ประเด็นข้อสงสัยที่นำไปสู่การเสนอให้ทบทวนบทบาทหรือยุบ กอ.รมน.

จากการศึกษาพบว่า ประเด็นข้อสงสัยที่ก่อให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนและนำไปสู่ข้อเสนอให้มีการทบทวนบทบาทหรือยุบกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) สามารถสรุปได้ดังนี้ (สุรางคนา ชัยวงศ์, 2567)

1. การให้ข้าราชการทหารมีอำนาจสูงในการดำเนินการรักษาความมั่นคงภายใน ผ่าน กอ.รมน. โครงสร้าง กอ.รมน. ถูกกำหนดให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ซึ่งสะท้อนถึงการกำกับดูแลโดยฝ่ายพลเรือนในระดับนโยบาย ขณะที่ในระดับปฏิบัติการมีการบูรณาการกำลังจากทั้งฝ่ายพลเรือนและฝ่ายทหาร โดยมีคณะกรรมการในระดับชาติ ระดับภาค และระดับจังหวัด ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากหลายหน่วยงาน แม้โครงสร้างจะกำหนดให้ฝ่ายพลเรือนมีบทบาทนำแต่ในทางปฏิบัติบทบาทของกองทัพยังคงมีความสำคัญในด้านการสนับสนุนกำลังและการปฏิบัติการด้านความมั่นคง ซึ่งนำไปสู่การรับรู้ของสาธารณชนว่ากลไกดังกล่าวอาจมีลักษณะ “ทหารนำ พลเรือนตาม” ในบางสถานการณ์ จึงก่อให้เกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับดุลยภาพของความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับพลเรือนในระบอบประชาธิปไตย

2. ความซับซ้อนของโครงสร้างองค์กร โครงสร้างของ กอ.รมน. จะสอดคล้องกับหลักการบริหารแบบบูรณาการและสามารถอธิบายได้ตามทฤษฎีองค์การสมัยใหม่ แต่การมีหลายระดับของสายบังคับบัญชาและการผสมผสานระหว่างระบบราชการพลเรือนกับระบบลำดับชั้นแบบทหาร อาจส่งผลต่อความคล่องตัวในการตัดสินใจและการปฏิบัติงานในบางกรณี นอกจากนี้ ความซับซ้อนของโครงสร้างยังอาจทำให้เกิดความไม่ชัดเจนในบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ในสายการบังคับบัญชา และส่งผลต่อความเข้าใจของสาธารณชนต่อภารกิจขององค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่นำไปสู่ข้อวิพากษ์เกี่ยวกับประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

3. ความทับซ้อนกับหน่วยงานอื่นทำให้สิ้นเปลืองกำลังคนและงบประมาณประเทศ ความทับซ้อนของภารกิจระหว่าง กอ.รมน. กับหน่วยงานภาครัฐอื่นเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ได้รับการตั้งข้อสังเกต โดยเฉพาะในภารกิจที่มีลักษณะบูรณาการข้ามหน่วยงาน เช่น ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับพื้นที่ซึ่ง กอ.รมน. มีบทบาทในการอำนวยการและประสานงานด้านความมั่นคง ขณะที่กระทรวงมหาดไทย โดยผู้ว่าราชการจังหวัดและฝ่ายปกครองมีบทบาทโดยตรงในการขับเคลื่อนนโยบายและการปฏิบัติในพื้นที่ส่งผลให้เกิดการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่มีลักษณะใกล้เคียงกันในบางพื้นที่ เช่น การรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับชุมชนการจัดการสาธารณภัยซึ่งกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มีหน้าที่หลักตามกฎหมายในการอำนวยการจัดการภัยพิบัติ ขณะที่ กอ.รมน. ก็มีบทบาทในการสนับสนุนและบูรณาการกำลังในสถานการณ์ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง ส่งผลให้ในบางสถานการณ์ เช่น การเกิดอุทกภัยขนาดใหญ่อาจมีการดำเนินงานร่วมกันในลักษณะที่บทบาทหน้าที่บางส่วนทับซ้อนกัน โดยเฉพาะในด้านการอำนวยการ

และการสั่งการในพื้นที่นอกจากนี้ ในมิติของการพัฒนาและเสริมสร้างความมั่นคงในระดับชุมชน ภารกิจของ กอ.รมน. บางส่วนมีความใกล้เคียงกับหน่วยงานด้านการพัฒนาชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่น ซึ่งอาจนำไปสู่การดำเนินโครงการที่มีเป้าหมายคล้ายคลึงกัน ความทับซ้อนดังกล่าวมิได้หมายความว่าการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานไม่มีความจำเป็น หากแต่สะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายในการกำหนดขอบเขตบทบาทหน้าที่และกลไกการประสานงานให้มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ หากขาดการบูรณาการที่เหมาะสม อาจส่งผลให้เกิดการใช้ทรัพยากรซ้ำซ้อนและลดประสิทธิผลของการดำเนินงานในภาพรวม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

นอกจากนี้ ประเด็นความชอบธรรมทางประชาธิปไตย (democratic legitimacy) ของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) ยังคงเป็นข้อถกเถียงสำคัญในเชิงวิชาการ เนื่องจากการดำเนินภารกิจด้านความมั่นคงภายในเกี่ยวข้องโดยตรงกับสิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชน แม้กลไกของ กอ.รมน. จะอยู่ภายใต้กรอบกฎหมายและการกำกับของฝ่ายบริหาร แต่อำนาจในการกำหนดทิศทางและบูรณาการนโยบายในประเด็นความมั่นคงอาจส่งผลกระทบต่อดุลยภาพระหว่างความมั่นคงกับเสรีภาพ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในระบอบประชาธิปไตยร่วมสมัย (Beetham, 2013) เมื่อพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบกับต่างประเทศ จะพบว่าหลายประเทศประชาธิปไตยมีหน่วยงานด้านความมั่นคงภายในที่ทำหน้าที่คล้ายคลึงกัน เช่น United States Department of Homeland Security ของ United States ซึ่งมีบทบาทในการบูรณาการความมั่นคงภายในประเทศ หรือ MI5 ของ United Kingdom ที่รับผิดชอบด้านข่าวกรองภายใน กลไกของประเทศเหล่านี้มักมีการกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจน และอยู่ภายใต้ระบบการตรวจสอบถ่วงดุลจากรัฐสภาและองค์กรอิสระอย่างเข้มแข็ง (Born and Leigh, 2005) แม้หน่วยงานดังกล่าวจะมีลักษณะการบูรณาการคล้ายคลึงกัน แต่ความแตกต่างสำคัญอยู่ที่ระดับของความชัดเจนในอำนาจหน้าที่และกลไกการตรวจสอบถ่วงดุล

เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีของประเทศไทย กอ.รมน. มีลักษณะเด่นในฐานะกลไกการบูรณาการที่ผสมผสานบทบาทของฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนภายใต้โครงสร้างเดียวกัน ซึ่งเอื้อต่อความคล่องตัวในการประสานงานด้านความมั่นคงในสถานการณ์ที่มีความซับซ้อน อาจนำไปสู่ความคลุมเครือในเชิงบทบาทหน้าที่และกลไกการตรวจสอบในบางมิติ กล่าวได้ว่าประเด็นสำคัญมิได้อยู่ที่การมีอยู่ของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร หากแต่อยู่ที่การออกแบบกลไกการกำกับดูแลและการตรวจสอบให้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย กล่าวคือ แม้ กอ.รมน. จะมีบทบาทสำคัญในการบูรณาการการทำงานด้านความมั่นคงที่เกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงานและสามารถตอบสนองต่อภัยคุกคามได้อย่างรวดเร็ว แต่อีกด้านหนึ่ง หากขาดความชัดเจนในขอบเขตอำนาจหน้าที่และการตรวจสอบถ่วงดุลที่เพียงพอ อาจนำไปสู่ข้อกังวลเกี่ยวกับผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ดังนั้น ความท้าทายสำคัญจึงอยู่ที่การสร้างดุลยภาพระหว่าง “ความมั่นคงของรัฐ” และ “หลักสิทธิเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย” ให้สามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างเหมาะสมในบริบทของสังคมไทยร่วมสมัย

บทสรุป

บทความวิชาการนี้ชี้ให้เห็นว่า การบูรณาการกลไกความมั่นคงของรัฐผ่านกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเพิ่มศักยภาพของรัฐในการรับมือกับภัยคุกคามภายในประเทศที่มีลักษณะซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดย กอ.รมน. ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานงานระหว่างหน่วยงานด้านความมั่นคง หน่วยงานฝ่ายพลเรือน และหน่วยงานด้านการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความมั่นคงแบบองค์รวมและการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบบูรณาการรวมถึงแนวคิด Governance ที่เน้นการมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วน (Kooiman, 2003) จากการศึกษาพบว่าผลการวิเคราะห์ในบทความนี้สอดคล้องกับข้อเสนอของ Kooiman (2003) ที่มองว่าการบริหารสาธารณะในยุคปัจจุบันต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างหลายภาคส่วน ตลอดจนสอดคล้องกับแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ของ United Nations Development Programme (1994) ที่ขยายกรอบความมั่นคงจากรัฐไปสู่ประชาชน ข้อค้นพบในบทความนี้ยังสะท้อนให้เห็นข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่คล้ายคลึงกับงานศึกษาด้านการบริหารภาครัฐที่ชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการระหว่างหน่วยงานมักเผชิญปัญหาความซ้ำซ้อนของภารกิจและแรงจูงใจขององค์กร (Pollitt, 2003) การอธิบายดังกล่าวยังคงอยู่ในระดับการวิเคราะห์เชิงเอกสาร ซึ่งอาจไม่สามารถสะท้อนพลวัตของการปฏิบัติงานจริงในระดับพื้นที่ได้อย่างครบถ้วน

ดังนั้น แม้ว่า กอ.รมน. จะมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการประสานงานด้านความมั่นคง แต่ข้อจำกัดที่พบ เช่น ความไม่ชัดเจนของขอบเขตอำนาจหน้าที่ ความซ้ำซ้อนกับหน่วยงานอื่น และประเด็นความชอบธรรมทางประชาธิปไตย สะท้อนให้เห็นว่ากลไกดังกล่าวยังต้องการการพัฒนาในเชิงสถาบันอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ข้อค้นพบของบทความอาจมีข้อจำกัดในด้านขอบเขตข้อมูลและบริบทการศึกษา ซึ่งเน้นเฉพาะกรณีของประเทศไทย ทำให้การอธิบายอาจยังไม่ครอบคลุมความแตกต่างในบริบทระหว่างประเทศ จึงควรมีการทบทวนและปรับปรุงกรอบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของ กอ.รมน. โดยเฉพาะในส่วนของการกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่และกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น การกำหนดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบอิสระหรือกลไกการรายงานต่อรัฐสภาอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและหน่วยงานพลเรือนในการกำหนดนโยบายด้านความมั่นคงเพื่อเพิ่มความโปร่งใสและความชอบธรรมในการดำเนินงาน

กล่าวโดยสรุป ความท้าทายสำคัญของการบูรณาการกลไกความมั่นคงของรัฐมิได้อยู่ที่การคงอยู่หรือการยุบเลิกองค์กร หากแต่อยู่ที่การออกแบบระบบการบริหารและการกำกับดูแลให้สามารถสร้างดุลยภาพระหว่าง “ความมั่นคงของรัฐ” และ “สิทธิและเสรีภาพของประชาชน” ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนของระบบความมั่นคงในสังคมประชาธิปไตยร่วมสมัย

ข้อเสนอแนะ

1. การกำหนดบทบาทและขอบเขตอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน รัฐควรทบทวนบทบาท อำนาจหน้าที่และภารกิจของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) ให้มีความชัดเจนมากขึ้น

เพื่อลดความซ้ำซ้อน เช่น การกำหนด “ภารกิจหลัก (Core Functions)” ของ กอ.รมน. ให้ชัดเจน และแยกจากภารกิจของหน่วยงานพลเรือนกับหน่วยงานฝ่ายพลเรือน และป้องกันปัญหาการขยายบทบาทเกินความจำเป็นอันอาจส่งผลกระทบต่อหลักการแบ่งแยกอำนาจและธรรมาภิบาล

2. การเสริมสร้างกลไกการตรวจสอบและถ่วงดุล ควรพัฒนากลไกการกำกับตรวจสอบการดำเนินงานของ กอ.รมน. อย่างเป็นรูปธรรม เช่น การกำหนดให้มีการรายงานผลการดำเนินงานต่อรัฐสภาเป็นประจำ หรือการจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบอิสระ

3. การเพิ่มบทบาทของหน่วยงานพลเรือนและภาคประชาชน การรักษาความมั่นคงภายในควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานพลเรือน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชนมากขึ้น โดยเน้นการแก้ไขปัญหาเชิงป้องกันและการพัฒนาเชิงพื้นที่ควบคู่กับมาตรการด้านความมั่นคง

4. การบูรณาการมิติการพัฒนาและสิทธิมนุษยชน นโยบายและแผนงานด้านความมั่นคงภายในควรคำนึงถึงผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน รวมถึงคุณภาพชีวิต โดยผสานมาตรการด้านความมั่นคงเข้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการลดความเหลื่อมล้ำอย่างเป็นรูปธรรม

5. ข้อเสนอเชิงวิชาการและการวิจัยในอนาคต ทางวิชาการ การศึกษาครั้งต่อไปควรมุ่งเน้นการวิเคราะห์บทบาทของ กอ.รมน. ในระดับพื้นที่ผ่านการวิจัยเชิงประจักษ์ (Empirical Research) เช่น การศึกษาเชิงกรณี (Case Study) หรือการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อประเมินประสิทธิภาพของกลไกการบูรณาการด้านความมั่นคงภายในของรัฐในบริบทจริง นอกจากนี้ ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับหน่วยงานด้านความมั่นคงภายในของต่างประเทศ เพื่อทำความเข้าใจรูปแบบการบริหารจัดการและกลไกการตรวจสอบที่เหมาะสม อันจะนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้และข้อเสนอเชิงนโยบายที่มีความรอบด้านมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร. (2565). *(ร่าง) แผนรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (พ.ศ. 2564–2565)*. https://isoc.go.th/uploads/ITA/O4/ร่างแผน_รมน. ปี%2064-65.pdf

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 312/2562 เรื่อง การจัดโครงสร้าง การแบ่งส่วนงาน หน้าที่และอำนาจของส่วนงานและอัตรากำลังของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร. (2562, 2 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา, 136*(ตอนพิเศษ 296 ง), 17–24. http://www.ratchakitcha.soc.go.th

นพนันต์ ชั้นประดับ. (2563). การเป็นหน่วยงานด้านความมั่นคงของรัฐของ กอ.รมน.: ศึกษากรณีการตรวจสอบถ่วงดุล. ใน *แนวคิดด้านความมั่นคงแห่งทศวรรษใหม่ (หน้า 9–103)*. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

นพนันต์ ชั้นประดับ. (2565). *ความมั่นคงของรัฐในก้าวต่อไป: ปรัชญา ทฤษฎี และการปฏิบัติ. ใน ดนัยวัฒนา รุ่งอุทัย (บ.ก.), ความมั่นคงใหม่ (หน้า 41–42*). ไทภูมิ พับลิชชิ่ง.

พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551. (2551). *ราชกิจจานุเบกษา,125* (26 ก), 1-15. https://ratchakitcha.soc.go.th/

ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. (2565). *รายงานสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประจำปี 2565*. ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2561). *การบริหารราชการแบบบูรณาการ (Integrated governance).* http://www.opdc.go.th/

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2566). *รายงานสถานการณ์ภัยคุกคามทางไซเบอร์ของประเทศไทย*. สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์.

สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. (2563). *ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579.* สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ.

สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. (2566). *นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2566–2570)*. สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570).* สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สุรางคนา ชัยวงศ์. (2567). *เอกสารประกอบการพิจารณาตามหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมาธิการการทหารและความมั่นคงของรัฐ วุฒิสภา เรื่อง การดำเนินนโยบายความมั่นคงของภาครัฐ*. วุฒิสภา.

Beetham, D. (2013). *The legitimation of power* (2nd ed.). Palgrave Macmillan.

Born, H. and Leigh, I. (2005). *Making intelligence accountable: Legal standards and best practice for oversight of intelligence agencies*. DCAF.

Buzan, B., Wæver, O. and de Wilde, J. (1998). *Security: A new framework for analysis*. Lynne Rienner.

Christensen, T. and Lægreid, P. (2007). The whole-of-government approach to public sector reform. *Public Administration Review, 67*(6), 1059–1066.

Keohane, R. O. and Nye, J. S. (1977). *Power and interdependence: World politics in transition*. Little, Brown and Company.

Kooiman, J. (2003). *Governing as governance*. SAGE.

Pollitt, C. (2003). Joined-up government: A survey. *Political Studies Review, 1*(1), 34–49.

Ullman, R. H. (1983). Redefining security. *International Security, 8*(1), 129–153.

United Nations Development Programme. (1994). *Human development report 1994: New dimensions of human security*. Oxford University Press.

United Nations. (2022). *The sustainable development goals report 2022*. https://www.un.org

World Bank. (2021). *World development report 2021: Data for better lives*. https://www.worldbank.org

ความสัมพันธ์ของสมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลส่งผลต่อคุณภาพรายงานทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย

Correlation of Digital Accountant Competencies Affecting the Financial Reporting Quality of Private Higher Education Institutions of Thailand

ปาลิดา เชษฐ์ขุนทด*
Palida Chetkhuntod*
คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ วิทยาลัยนครราชสีมา
Faculty of Business Administration and Information Technology, Nakhon Ratchasima College
*Corresponding author's email address: khuntod2007.Lc@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received)	วันที่แก้ไขบทความ (Revised)	วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)
11 กุมภาพันธ์ 2569	19 มิถุนายน 2569	29 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลกับคุณภาพรายงานทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษา และ 2) ผลกระทบของสมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลที่มีต่อคุณภาพรายงานทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษา ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ทำบัญชีของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 64 คน ใช้การสำรวจแบบสำมะโน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันและการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณนำเข้าทุกตัวแปร ผลการวิจัยพบว่า ผู้ทำบัญชีของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความคิดเห็นต่อสมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านจรรยาบรรณวิชาชีพและทัศนคติมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านทักษะการปฏิบัติงานด้านการปรับตัวให้พร้อมสู่ยุคดิจิทัล ด้านทักษะการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสาร และด้านความรู้ทางวิชาชีพและความคิดเห็นต่อคุณภาพรายงานทางการเงินโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านความถูกต้องและเชื่อถือได้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ด้านความสามารถเปรียบเทียบได้ และด้านความสามารถเข้าใจได้ ผลการทดสอบความสัมพันธ์พบว่า สมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลทั้ง 3 ด้าน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพรายงานทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .638 ถึง .841 และผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณพบว่า สมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลสามารถร่วมกันพยากรณ์คุณภาพรายงานทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้ร้อยละ 81.5 (R^2 = .815) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลวิจัยนี้ช่วยยืนยันและสนับสนุนทฤษฎีสมรรถนะว่า ทุนมนุษย์ โดยเฉพาะสมรรถนะด้านดิจิทัลของ

นักบัญชี เป็นปัจจัยเชิงกลยุทธ์สำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของข้อมูลสารสนเทศทางการเงินในบริบทของสถาบันอุดมศึกษา และยังมีส่วนช่วยให้องค์กรสามารถจัดลำดับความสำคัญในการลงทุนเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลในด้านที่ส่งผลกระทบสูงที่สุดต่อคุณภาพรายงานทางการเงินก่อน ตลอดจนกำหนดเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการคัดเลือก และประเมินผลการปฏิบัติงานของนักบัญชีดั้งเดิมสู่การเป็นนักบัญชีดิจิทัล นอกจากนี้สถาบันการศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นกรอบแนวคิดในการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาสาขาวิชาการบัญชี โดยการบูรณาการทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการวิเคราะห์ข้อมูลเข้ากับหลักสูตร เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทการดำเนินงานขององค์กรในยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: สมรรถนะนักบัญชีดิจิทัล, คุณภาพรายงานทางการเงิน , สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ABSTRACT

This study aimed 1) to examine the relationship between digital accountant competencies and the quality of financial reporting in private higher education institutions and, (2) to investigate the effect of digital accountant competencies on the quality of financial reporting in private higher education institutions. The population comprised 64 accountants employed by private higher education institutions, and a census approach was adopted to collect data from the entire population. A structured questionnaire was used as the research instrument. The data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and multiple regression analysis (Enter method). The findings indicated that the overall level of digital accountant competencies was perceived to be at the highest level. Among the five competency dimensions, professional ethics and attitudes received the highest mean score, followed by operational skills, digital adaptability, interpersonal and communication skills, and professional knowledge, respectively. Likewise, the overall quality of financial reporting was rated at the highest level. Accuracy and reliability achieved the highest mean score, followed by relevance to decision-making, comparability, and understandability. The results of the correlation analysis revealed that all five dimensions of digital accountant competencies were positively and significantly related to the quality of financial reporting at the .01 significance level, with correlation coefficients ranging from .638 to .841. Furthermore, the results of the multiple regression analysis demonstrated that digital accountant competencies collectively explained 81.5% of the variance in the quality of financial reporting ($R^2 = .815$, $p < .01$). These findings provide empirical support for competency

theory by demonstrating that human capital, particularly the digital competencies of accountants, constitutes a strategic resource that directly enhances the quality of financial reporting in higher education institutions. The findings also provide practical implications for organizations by identifying the digital competencies that should be prioritized in human resource development initiatives to improve financial reporting quality. Furthermore, the results may serve as a benchmark for the recruitment, selection, and performance evaluation of accountants transitioning from traditional to digital roles. In addition, higher education institutions may apply these findings as a conceptual framework for enhancing accounting curricula through the integration of information technology and data analytics, thereby equipping graduates with competencies that align with the evolving requirements of modern organizations.

Keywords: Digital Accountant Competencies, Financial Reporting Quality, Private Higher Education Institutions

บทนำ

บทความวิจัยนี้กล่าวถึงสมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลส่งผลต่อคุณภาพรายงานทางการเงินซึ่งในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมทางสารสนเทศได้ส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อกระบวนการดำเนินงานด้านบัญชีและการเงินขององค์กร เมื่อแนวทางทางการบัญชีแบบ Manual Accounting ที่ต้องบันทึกรายการทางการเงินด้วยมือลงในสมุดบัญชี ซึ่งมีข้อเสียคือใช้เวลามากและเสี่ยงต่อความผิดพลาด การค้นหาข้อมูลทำได้ยากกว่าระบบอัตโนมัติ แต่ปัจจุบันการวิเคราะห์ข้อมูลทางบัญชีในอดีตถูกเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลที่ขับเคลื่อนด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้องค์กรต่าง ๆ นำระบบบัญชีอัตโนมัติ เช่น Accounting Software, RPA (Robotic Process Automation), AI, Machine Learning และระบบ ERP เข้ามาใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะการดำเนินธุรกิจ ส่งผลให้รูปแบบการทำงานของนักบัญชีเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมาก การเข้ามาแทนที่ของเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการบัญชีจากการทำมือระบบเก่านั้นได้ ส่งผลกระทบต่อผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพบัญชี ปัจจุบันจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนและประยุกต์ความรู้ทักษะวิชาชีพและทักษะดิจิทัลกับระบบไร้กระดาษ นักบัญชีในยุคดิจิทัลต้องมีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพบัญชี เทคโนโลยีสารสนเทศ นวัตกรรม มีการออกแบบระบบงานบัญชีเชิงประยุกต์และการบริหารจัดการระบบสารสนเทศทางการบัญชีที่ดีในการใช้ข้อมูล เพื่อสนับสนุนข้อมูลในการนำเสนอและวิเคราะห์ข้อมูล การวางแผน และเป็นที่ปรึกษาในการช่วยตัดสินใจการมีบทบาทของเทคโนโลยีที่มีมากขึ้นเพื่อเพิ่มประสทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานของนักบัญชียุคดิจิทัลปรับแนวคิดและเป็นคู่คิดผู้บริหาร

โดยเข้าใจข้อมูลเพื่อสามารถวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงิน ดังนั้น เมื่อเป็นยุคดิจิทัลนักบัญชีต้องมีความเข้าใจในธุรกิจ มีความเข้าใจด้านเทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ ๆ สามารถนำความรู้รอบด้านเทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือในการประยุกต์ใช้กับงานบัญชีได้จึงต้องมีการพัฒนาคนในด้านความรู้ ทักษะ และการมีจรรยาบรรณในการประกอบอาชีพ เพราะคนที่ปฏิบัติงาน คือ รากฐานของหน่วยงาน (ปรียาณัฐ มิรัตนไพร, 2566) ดังนั้น รายงานทางการเงินจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสะท้อนฐานะทางการเงินและผลการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อันประกอบด้วย ผู้บริหาร คณะกรรมการ หน่วยงานกำกับดูแลและสาธารณชน โดยรายงานทางการเงินที่มีคุณภาพควรมีความถูกต้อง ครบถ้วน เชื่อถือได้ ทันเวลาและเป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีที่เกี่ยวข้อง หากผู้ทำบัญชีขาดสมรรถนะด้านดิจิทัลอาจส่งผลให้การใช้เทคโนโลยีทางการบัญชีเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เกิดข้อผิดพลาดในการจัดเก็บ ประมวลผล และรายงานข้อมูลทางการเงิน ซึ่งอาจกระทบต่อคุณภาพและความน่าเชื่อถือของรายงานทางการเงินได้ ดังนั้น สมรรถนะของนักบัญชีดิจิทัลจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพรายงานทางการเงินขององค์กร

สมรรถนะของนักบัญชีดิจิทัลจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพรายงานทางการเงินขององค์กร อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาพบว่า การศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลส่วนใหญ่มักมุ่งเน้นไปที่บริบทของภาคธุรกิจ เอกชนเชิงพาณิชย์ หรือสถาบันอุดมศึกษาของรัฐเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ดี ยังไม่มีการศึกษาในบริบทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งเป็นองค์กรที่มีลักษณะเฉพาะตัวทั้งในด้านโครงสร้างการบริหารงานภายใต้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และรูปแบบการจัดการรายได้ ค่าใช้จ่ายที่แตกต่างจากหน่วยงานรัฐ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นช่องว่างและความสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเติมเต็มองค์ความรู้ที่ยังขาดหายไป และนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของนักบัญชี เพื่อยกระดับคุณภาพรายงานทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไทยให้มีประสิทธิภาพสูงสุดอย่างแท้จริง

จากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาสมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลส่งผลต่อคุณภาพรายงานทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในการกำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาบุคลากรด้านบัญชี การปรับปรุงกระบวนการจัดทำรายงานทางการเงินและการยกระดับคุณภาพรายงานทางการเงินให้มีความถูกต้อง โปร่งใสและสอดคล้องกับบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลกับคุณภาพรายงานทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษา
2. เพื่อศึกษาผลกระทบของสมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลที่มีต่อคุณภาพรายงานทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษา

สมมติฐานการวิจัย

1. สมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลมีความสัมพันธ์กับคุณภาพรายงานทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

2. สมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลมีผลกระทบกับคุณภาพรายงานทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

กรอบแนวคิดการวิจัย

1. แนวคิดสมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัล

มีผู้วิจัยได้ให้ความหมายเกี่ยวกับสมรรถนะของนักบัญชีดิจิทัล หมายถึง นักบัญชีที่ความรู้ความสามารถ มีทักษะความเชี่ยวชาญ มีสติปัญญาในการคิดวิเคราะห์ และปฏิบัติงานด้านวิชาชีพบัญชีได้อย่างถูกต้อง (อริยา สรศักดา, 2562) สมรรถนะของนักวิชาชีพบัญชีในยุคดิจิทัล หมายถึง ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาตรฐานการศึกษาระหว่างประเทศสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี ฉบับที่ 2 และ ฉบับที่ 3 (ณฐา ธรเจริญกุล, 2561) ประกอบด้วย

ด้านความรู้ทางวิชาชีพ ความรู้ความชำนาญในหลักการบัญชี การสอบบัญชี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะการปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชีและกฎหมายที่กำหนด (Jones and Smith, 2018)

ด้านการปรับตัวให้พร้อมสู่ยุคดิจิทัล ในด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การเรียนรู้เครื่องมือดิจิทัลใหม่ ๆ และทัศนคติเชิงบวกต่อการเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จมากขึ้น (สุนันทา สังขทัศน์, 2568)

ด้านทักษะการปฏิบัติงาน นักบัญชีต้องมีการฝึกฝนและพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง สมรรถนะนักบัญชีจึงควรมีองค์ประกอบสำคัญ คือ ทักษะทางปัญญา ทักษะทางวิชาการเชิงหน้าที่งานและปฏิบัติ ทักษะส่วนบุคคล ทักษะการปฏิสัมพันธ์ทักษะการสื่อสารและทักษะการจัดการองค์กรและธุรกิจ (มาตรฐานการศึกษาระหว่างประเทศ ฉบับที่ 3 : IES 3)

ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพและทัศนคติ ข้อบังคับสภาวิชาชีพบัญชี ว่าด้วยจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี พ.ศ. 2561 กำหนดขึ้นเพื่อให้ถูกต้องตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพบัญชี (สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2561)

ด้านทักษะการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสาร นักบัญชีจำเป็นต้องมีทักษะการปฏิสัมพันธ์ถือเป็นความสามารถในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นในองค์กรได้เป็นอย่างดีรับสารและส่งสารได้สามารถตัดสินใจได้ภายใต้สถานการณ์กดดันได้อย่างมีเหตุผลและมีประสิทธิภาพ ส่วนประกอบของทักษะทางการ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสาร (สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2563)

2. แนวคิดคุณภาพรายงานทางการเงิน

คุณภาพรายงานทางการเงินโดยประยุกต์จากกรอบแนวคิดมาตรฐานการรายงานทางการเงินสำหรับกิจการที่ไม่มีส่วนได้เสียสาธารณะ (ปรับปรุง 2565) ของสภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ ประกอบด้วย

1. ด้านความสามารถเข้าใจได้ (Understandability) ข้อมูลที่ช่วยให้ผู้ใช้รายงานทางการเงินเข้าใจได้ ควรนำเสนออย่างกระชับและชัดเจน โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าผู้ใช้มีความรู้พื้นฐานด้านธุรกิจและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และสามารถอ่านวิเคราะห์รายงานได้ด้วยความตามสมควร

2. ด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Decision Relevance) ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและสามารถสร้างความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจได้ โดยช่วยผู้ใช้งบการเงินยืนยันผลของเหตุการณ์คาดการณ์ไว้ในอดีตและคาดคะเนผลของเหตุการณ์ปัจจุบันที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

3. ด้านความถูกต้องและเชื่อถือได้ (Accuracy and Reliability) ข้อมูลที่สามารถยืนยันความถูกต้องได้สามารถทำให้ผู้ใช้งบการเงินที่มีระดับของความรู้และความเป็นอิสระที่แตกต่างกันเกิดความเห็นที่ยอมรับร่วมกันได้ถึงแม้จะไม่เห็นด้วยอย่างสมบูรณ์ก็ตาม

4. ด้านความสามารถเปรียบเทียบได้ (Comparability) ข้อมูลในรายงานทางการเงินต้องสามารถ ใช้ในการระบุความแตกต่างหรือความเหมือนของเหตุการณ์เชิงเศรษฐกิจระหว่างสองเหตุการณ์ได้ การใช้นโยบายทางการบัญชีมาถือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจะสามารถช่วยให้ข้อมูลสามารถเปรียบเทียบกันได้

3. หลักเกณฑการจัดทำบัญชีและรายงานงบการเงินประจำปของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2547

เพื่อให้การจัดทำบัญชีและรายงานงบการเงินประจำปของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นไปในแนวทางเดียวกัน สอดคล้องตามความในมาตรา 43(9) ประกอบกับมาตรา 65 แห่ง พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 ได้ออกประกาศคณะกรรมการการอุดมศึกษา เรื่อง หลักเกณฑการจัดทำบัญชีและรายงานงบการเงินประจำปของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2547 (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, ม.ป.ป.)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

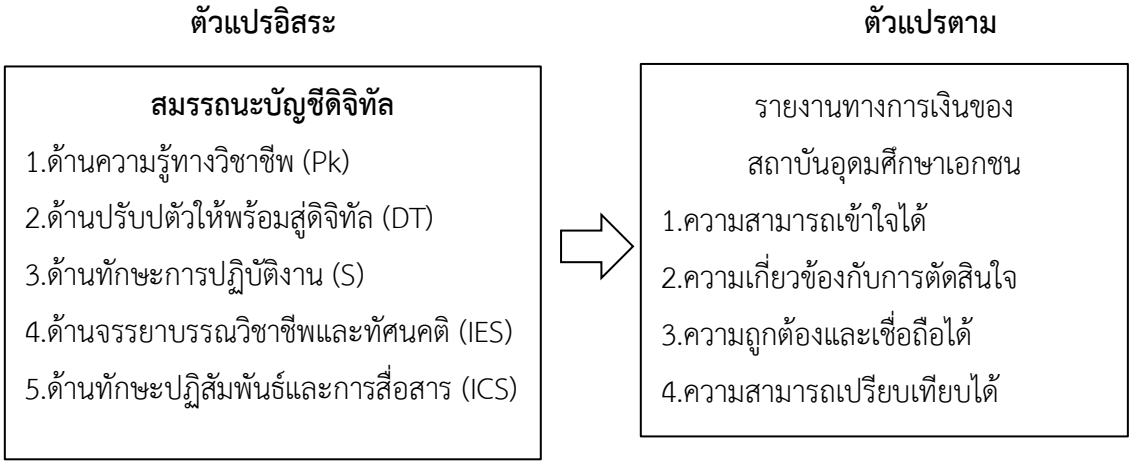
สุนันทา สังขทัศน์ (2568) ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะวิชาชีพบัญชีกับความสำเร็จในการปฏิบัติงานของนักบัญชียุคดิจิทัลในสำนักงานบัญชี จังหวัดนนทบุรี พบว่า นักบัญชีมีทักษะวิชาชีพโดยรวมอยู่ในระดับมาก ครอบคลุมด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ ความรู้ความชำนาญ การจัดการและเทคโนโลยีดิจิทัล มีความสำเร็จในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ทั้งด้านคุณภาพงาน การยอมรับและความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องตลอดจนกระบวนการปฏิบัติงานตามมาตรฐาน ทั้งนี้ ทักษะวิชาชีพบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

จีระภา ยะโส และคณะ (2567) ได้ศึกษา ผลกระทบของสมรรถนะนักบัญชียุคดิจิทัลที่มีต่อคุณภาพของรายงานทางบัญชีภาครัฐ: สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า สมรรถนะด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชีและความสามารถในการปรับตัวมีความสัมพันธ์และส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพของรายงานทางบัญชีภาครัฐอย่างมีนัยสำคัญ

Ndakutigi and Okoroigwe (2025) ได้ศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบดิจิทัลของงานบัญชีต่อคุณภาพการรายงานทางการเงินในประเทศไนจีเรีย ผลการศึกษาพบว่าปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีผลดี

อย่างมีนัยสำคัญต่อคุณภาพการรายงานทางการเงิน ในทางกลับกันการศึกษาแสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีบล็อกเชนมีผลกระทบเชิงลบและไม่มีนัยสำคัญต่อคุณภาพการรายงานทางการเงินในไนจีเรีย นั่นหมายความว่าเพื่อให้ผู้สอบบัญชียังคงมีความสำคัญในวิชาชีพการบัญชี พวกเขาต้องเร่งพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีที่กำลังเกิดขึ้นใหม่เหล่านี้ งานวิจัยนี้แนะนำว่าผู้บริหารขององค์กรควรให้ความสำคัญสูงสุดกับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัย เช่น ปัญญาประดิษฐ์มาใช้และบูรณาการเข้ากับกระบวนการบัญชีของตน ผู้ประกอบวิชาชีพด้านบัญชีควรติดตามความก้าวหน้าล่าสุดในด้านเครื่องมือและเทคโนโลยีทางดิจิทัล

จากแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง สมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลส่งผลต่อคุณภาพรายงานทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ทำบัญชีของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 64 คน ใช้การสำรวจแบบสำมะโน (Census) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แม่นยำและลดความคลาดเคลื่อน Cochran (1977)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยศึกษาบทความ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะนักบัญชีกับคุณภาพรายงานทางการเงิน เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะคำถามแบบมาตราส่วน (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert) ซึ่งมี 5 ระดับ (ธานินทร์ ศิลป์จารุง, 2555) การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน เพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยแบบสอบถามตรวจสอบด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item-objective congruence: IOC) (Rovinelli and Hambleton, 1977) จากนั้นนำคำแนะนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง

เหมาะสม และนำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุง โดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน หาอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเป็นรายข้อ (Discriminant Power) โดยใช้เทคนิค Item-total Correlation สมรรถนะนักบัญชีดิจิทัล ได้ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.692 – 0.941 คุณภาพรายงานทางการเงินมีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.687 – 0.978

3. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายลักษณะของข้อมูล โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบนำเข้าตัวแปรทุกตัว (Regression Analysis)

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาสมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลส่งผลต่อคุณภาพรายงานทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย พบว่า

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 89.2 มีอายุระหว่าง 34-44 ปี จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 47.7 การศึกษาปริญญาตรี จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 51.56 ปริญญาโท จำนวน 26 คน ปริญญาเอก จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 7.81 และมีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 10 ปี จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 63.10

2. ผู้ทำบัญชีของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.30) เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมาไปหาน้อย พบว่า ผู้ทำบัญชีมีความคิดเกี่ยวกับสมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลด้านจรรยาบรรณวิชาชีพและทัศนคติ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.51) รองลงมาคือ ด้านทักษะการปฏิบัติงาน ($\overline{X}$ =4.22) ด้านการปรับตัวให้พร้อมสู่ยุคดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.20) ด้านทักษะการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสาร ($\overline{X}$ =4.20) และด้านความรู้ทางวิชาชีพ ($\overline{X}$ = 4.06) ตามลำดับ

3. ผู้ทำบัญชีของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพรายงานทางการเงินโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.35) เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมาไปหาน้อย พบว่า ผู้ทำบัญชีของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความคิดเกี่ยวกับคุณภาพรายงานทางการเงินด้านความถูกต้องและเชื่อถือได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.57) รองลงมาคือ ด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ($\overline{X}$ = 4.41) ด้านความสามารถเปรียบเทียบได้ ($\overline{X}$ = 4.30) และ ด้านความสามารถเข้าใจได้ ($\overline{X}$ = 4.14) ตามลำดับ

4. ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทั้ง 5 ด้าน ด้วยวิธีการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson’s Product-Moment Correlation Coefficient) สามารถแสดงผลการทดสอบดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ของสมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลกับคุณภาพรายงานทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ตัวแปร	QFRE	PK	DT	S	IES	ICS
QFRE	1					
PK	.707**	1				
DT	.813**	.849**	1			
S	.841**	.819**	.859**	1		
IES	.638**	.291*	.512**	.632**	1	
ICS	.780**	.537**	.609**	.685**	.752**	1

**ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

จากตารางที่ 1 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลกับคุณภาพรายงานทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน (Y) พบว่า สมรรถนะนักบัญชีดิจิทัล ด้านความรู้ทางวิชาชีพ (Pk) ด้านการปรับตัวให้พร้อมสู่ยุคดิจิทัล (DT) ด้านทักษะการปฏิบัติงาน (S) ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพและทัศนคติ (IES) และด้านทักษะการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสาร (ICS) สามารถร่วมกับพยากรณ์คุณภาพรายงานทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Rxy) อยู่ระหว่าง .638 - .841

เป็นที่น่าสังเกตว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระบางคู่มีค่าค่อนข้างสูง ได้แก่ คู่ด้านการปรับตัวให้พร้อมสู่ยุคดิจิทัล (DT) กับด้านทักษะการปฏิบัติงาน (S) และคู่ด้านความรู้ทางวิชาชีพ (PK) กับด้านการปรับตัวให้พร้อมสู่ยุคดิจิทัล (DT) ซึ่งสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันที่ความรู้ทักษะทางวิชาชีพและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของนักบัญชีมีความเชื่อมโยงและเกื้อหนุนซึ่งกันและกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ตารางที่ 2 สมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลกับคุณภาพรายงานทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	Ms	F	Sig.
Regression	6.093	5	1.219	50.977	.000**
Residual	1.387	58	.024		
Total	7.480	63			

** P<.01

จากตารางที่ 2 แสดงว่า สมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลกับคุณภาพรายงานทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงกับกลุ่มตัวแปรพยากรณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรพยากรณ์และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของสัมประสิทธิ์ตัวแปรพยากรณ์

ตัวแปรพยากรณ์	b	SE.	Beta	t	Sig.	VIF
Constant	1.365	.255		5.359	.000	
PK	.072	.081	.127	.891	.377	6.326
DT	.320	.111	.379	2.888	.005*	5.377
S	.261	.100	.384	2.605	.012*	6.793
IES	.053	.091	.065	.581	.563	3.879
ICS	.256	.063	.404	4.049	.000*	3.108
R = .901, R^2 = .815, Adjusted R Square = .799, = .154						

* P<.01

จากตารางที่ 3 แสดงว่า ตัวแปรพยากรณ์ที่สามารถทำนายสมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลที่มีผลต่อคุณภาพรายงานทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้จำนวน 3 ปัจจัย คือ ด้านการปรับตัวให้พร้อมสู่ยุคดิจิทัล (DT) ด้านทักษะการปฏิบัติงาน (S) และด้านทักษะการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสาร (ICS) เข้าสมการถดถอยแล้วจะได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับร้อยละ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับร้อยละ 90.1 (R = 0.901) ณ นัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์อำนาจพยากรณ์ ร้อยละ 81.5 (R^2 = .815) โดยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยสมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลที่มีผลต่อคุณภาพรายงานทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

$\hat{Y}$ = 1.365 + .256ICS + .261S + .320DT

$\hat{Z}$ = .404ICS + .384S + .379DT

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า ผู้ทำบัญชีของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพนักบัญชีให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและระบบดิจิทัลในปัจจุบัน โดยเฉพาะด้าน จรรยาบรรณวิชาชีพและทัศนคติ สะท้อนให้เห็นว่างานบัญชีในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังคงให้ความสำคัญกับความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบและทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพเป็นหลัก เนื่องจากเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของข้อมูลทางการเงิน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ International Federation of Accountants (2019) ระบุว่า จรรยาบรรณวิชาชีพเป็นหัวใจสำคัญของวิชาชีพบัญชี โดยเฉพาะหลักความซื่อสัตย์ ความเที่ยงธรรมและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยสร้างความเชื่อมั่นในข้อมูลทางการเงิน แม้ในบริบทที่เทคโนโลยีมีบทบาทสูงขึ้น นักบัญชียังคงต้องยึดมั่นในคุณธรรมและทัศนคติ

ที่เหมาะสมควบคู่กับทักษะดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Duska et al. (2018) ซึ่งศึกษาด้านจริยธรรมทางบัญชี พบว่า นักบัญชีที่มีจรรยาบรรณและทัศนคติที่เหมาะสมจะมีแนวโน้มจัดทำรายงานทางการเงินที่ถูกต้อง โปร่งใสและลดความเสี่ยงของการบิดเบือนข้อมูล ส่งผลให้ผู้ใช้รายงานทางการเงินเกิดความเชื่อมั่นมากยิ่งขึ้น ด้านทักษะการปฏิบัติงานและการปรับตัวให้พร้อมสู่ยุคดิจิทัลที่อยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่านักบัญชีมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและระบบบัญชีดิจิทัลในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับการศึกษาของ สุนันทา สังขทัศน์ (2568) ที่พบว่า นักบัญชีมีทักษะวิชาชีพโดยรวมอยู่ในระดับมาก ครอบคลุมด้านจรรยายรรณวิชาชีพ ความรู้ความชำนาญ การจัดการและเทคโนโลยีดิจิทัล มีความสำเร็จในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ทั้งด้านคุณภาพงาน การยอมรับและความพึงอใจของผู้เกี่ยวข้องตลอดจนกระบวนการปฏิบัติงานตามมาตรฐาน ทั้งนี้ทักษะวิชาชีพบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสำเร็จในการปฏิบัติงาน เช่นเดียวกับการศึกษาของจิตต์ศุภางค์ แก้วคำ (2568) พบว่า ความฉลาดทางวิชาชีพบัญชียุคดิจิทัล ด้านความฉลาดรู้ทางดิจิทัล ด้านความฉลาดรู้สารสนเทศ ด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างชาญฉลาด ด้านการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ มีผลกระทบเชิงบวกกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของนักบัญชีในประเทศไทยได้ร้อยละ 34.3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานทางบัญชี มีผลกระทบเชิงบวกกับความสำเร็จในการปฏิบัติงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ ปรียาณัฐ มิรัตนไพร (2566) ค้นพบว่า สมรรถนะการทำบัญชีดิจิทัล มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานของนักวิชาการเงินและบัญชีสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย ดังนั้นผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชี ควรตระหนักและให้ความสำคัญกับการสร้างศักยภาพด้านการทำบัญชีดิจิทัล โดยให้ความสำคัญกับการมีความรู้ความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีแก้ปัญหาจนเกิดความเชี่ยวชาญ และสามารถวินิจฉัยข้อมูลที่เกิดขึ้นให้ออกมาในรูปแบบของรายงานที่เข้าใจง่ายและมีประโยชน์ต่อผู้บริหารและบุคคลที่เกี่ยวข้องในการใช้ข้อมูล เมื่อนักวิชาการเงินและบัญชีสถาบันอุดมศึกษามีสมรรถนะการทำบัญชีดิจิทัลที่มีองค์ความรู้ความเชี่ยวชาญและวินิจฉัยข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานแล้วจะส่งผลให้หน่วยงานเกิดสัมฤทธิ์ในการมุ่งสู่เป้าหมาย บรรลุวิสัยทัศน์พันธกิจและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติต่อไป

คุณภาพรายงานทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านความถูกต้องและเชื่อถือได้ แสดงให้เห็นว่ารายงานทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความถูกต้องตามหลักการบัญชีและสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงได้อย่างมั่นใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จีระภา ยะโส และคณะ (2567) พบว่า สมรรถนะด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชีและความสามารถในการปรับตัวมีความสัมพันธ์และส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพของรายงานทางบัญชีภาครัฐอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการที่รายงานทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความถูกต้องตามหลักการบัญชีและน่าเชื่อถือในระดับมากที่สุดนั้นเป็นผลลัพธ์โดยตรงจากการที่นักบัญชีของสถาบันมีสมรรถนะและความรู้ทางวิชาชีพที่สูง รวมถึงมี

ความสามารถในการปรับตัวเท่าทันมาตรฐานการบัญชีที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งความรู้ความสามารถเหล่านี้ช่วยลดข้อผิดพลาดในการบันทึกบัญชีและการจัดทำงบการเงิน ส่งผลให้รายงานทางการเงินที่มีคุณภาพและมีความน่าเชื่อถือสูงตามไปด้วย ส่วน ณัฐชนน น้านิรัตศัย (2562) พบว่า พฤติกรรมของผู้บริหารในการสนับสนุนความถูกต้องของข้อมูลทางการเงิน การส่งเสริมหลักธรรมภิบาล การจัดการทรัพยากรมนุษย์และการสร้างความยอมรับจากผู้มีส่วนได้เสียมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพรายงานการเงินตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินสำหรับกิจการไม่มีส่วนได้เสียสาธารณะอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากคุณภาพรายงานทางการเงินที่ดีไม่ได้เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของนักบัญชีเพียงอย่างเดียวแต่สะท้อนถึงการที่ผู้บริหารของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ความสำคัญและสนับสนุนความถูกต้องของข้อมูล มีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการดำเนินงาน และมีการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ เช่น การคัดเลือกและพัฒนาฝีมือนักบัญชีอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อฝ่ายบริหารสร้างระบบที่เอื้อต่อความโปร่งใส จึงส่งผลให้รายงานทางการเงินของสถาบันมีความถูกต้องและสามารถนำไปใช้อ้างอิงได้อย่างมั่นใจ ในขณะที่ สุภาภรณ์ หอมหวน (2567) พบว่า สมรรถนะนักบัญชีสมัยใหม่มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพรายงานทางการเงิน ดังนั้นนักบัญชีควรมีการเข้าร่วมการฝึกอบรมเกี่ยวกับวิชาชีพบัญชีและพัฒนาตนเองให้มีทักษะ ความรู้คุณลักษณะที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานทางด้านวิชาชีพบัญชีและควรตระหนักและนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน การแก้ไขปัญหาหรือช่วยในการดำเนินงานให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะทำให้องค์กรมีความเชื่อมั่นในตัวนักบัญชีและส่งผลให้นักบัญชีมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดีต่อไป เนื่องจาก นักบัญชีที่มีสมรรถนะสูงย่อมสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องตามมาตรฐานการบัญชี ลดข้อผิดพลาด และสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่งบการเงินส่วน สิริพรรณ์ โกมลรัตน์มงคล (2562) บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำและนำเสนอรายงานทางการเงินควรตระหนักและให้ความสำคัญกับการพัฒนาปัจจัยทักษะของนักบัญชีและปัจจัยระบบการควบคุมภายในที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถนำเสนอข้อมูลทางการเงินที่มีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ได้อย่างแท้จริง เนื่องด้วยความสำเร็จในการจัดทำรายงานทางการเงินที่มีคุณภาพสูง สะท้อนถึงการที่ผู้บริหารของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีพฤติกรรมในการสนับสนุนความถูกต้องของข้อมูล ส่งเสริมหลักธรรมาภิบาล ตลอดจนให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการควบคุมภายในที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปัจจัยเกื้อหนุนจากฝ่ายบริหารและระบบควบคุมภายในที่เข้มแข็งนี้เอง เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้รายงานทางการเงินมีความถูกต้อง เชื่อถือได้ และมีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ตัดสินใจอ้างอิงได้อย่างมั่นใจ

ดังนั้นสมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลความสัมพันธ์กับคุณภาพรายงานทางการเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับร้อยละ 90.1 (R = 0.901) ค่อนข้างสูงถึงสูงมาก แสดงให้เห็นว่ายิ่งนักบัญชีมีสมรรถนะดิจิทัลมาก ก็ยิ่งส่งผลให้คุณภาพรายงานทางการเงินมีความถูกต้อง น่าเชื่อถือและตอบสนองต่อการใช้งานมากขึ้น แสดงให้เห็นว่าสมรรถนะนักบัญชีดิจิทัลเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพรายงานทางการเงิน การพัฒนานักบัญชีให้มีความรู้ทางวิชาชีพที่ทันสมัยควบคู่กับการปรับตัวด้านเทคโนโลยี การมีทักษะการทำงานที่มีประสิทธิภาพยึดมั่นในจรรยาบรรณและ

การสื่อสารที่ดีจะช่วยยกระดับคุณภาพรายงานทางการเงินให้มีความน่าเชื่อถือและเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการองค์กรอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สถาบันการศึกษาเอกชนควรสนับสนุนให้นักบัญชีเรียนรู้การใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลขั้นสูง เช่น Power BI หรือ Tableau เพื่อเปลี่ยนข้อมูลรายงานทางการเงินที่เป็นตัวเลขซับซ้อน ให้กลายเป็นรูปแบบสารสนเทศเชิงภาพ (Dashboard) ที่เข้าใจง่าย สำหรับผู้บริหารและคณะกรรมการสถาบันที่ไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านบัญชีโดยตรง สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลและความโปร่งใสขององค์กร

1.2 สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรส่งเสริมการพัฒนาทักษะและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการทำงานของบุคลากร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพในการแข่งขันของสถาบัน

1.3 ผลการวิจัยครั้งนี้สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เช่น อบรมสมรรถนะของนักบัญชีในด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การรายงานผลการปฏิบัติงานด้านบัญชีของหน่วยงานมีความถูกต้อง โปร่งใส และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาสมรรถนะของนักบัญชีดิจิทัลที่เน้นด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การใช้โปรแกรมบัญชี ระบบสารสนเทศทางการบัญชี การวิเคราะห์ข้อมูล และการทำงานผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล เพื่อประเมินความถูกต้องของข้อมูลทางการเงินและนำไปประกอบการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

จิตต์ศุภางค์ แก้วคำ, สุพัตรา โสระธิวา, ภัทราพร ภาระนาค และ ฉัตรรัชดา วิโรจน์รัตน์. (2568). ผลกระทบของความฉลาดทางวิชาชีพบัญชียุคดิจิทัลที่มีต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและความสำเร็จในการปฏิบัติงานของนักบัญชีในประเทศไทย. *วารสารการพัฒนาชุมชนและสังคม*, *12*(3), 259–284.

จีระภา ยะโส, สลักจิต นิลผาย และ อัครวิชช์ รอบคอบ. (2567). ผลกระทบของสมรรถนะนักบัญชียุคดิจิทัลที่มีต่อคุณภาพของรายงานทางบัญชีภาครัฐ: สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, *6*(4), 60–70.

ณฐา ธรเจริญกุล. (2561). สมรรถนะของพนักงานบัญชีที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการทำงาน: กรณีศึกษาสถานประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย*, *24*(1), 58–70.

ณัฐชนน น้านิรัตศัย. (2562). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพรายงานทางการเงินตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินสำหรับกิจการที่ไม่มีส่วนได้เสียสาธารณะของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ.* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS* (พิมพ์ครั้งที่ 13). บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.

ปรียาณัฐ มิรัตนไพร. (2566). *ผลกระทบของสมรรถนะการทำบัญชีดิจิทัลที่มีต่อผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานของนักวิชาการเงินและบัญชีสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์. (ม.ป.ป.). *จรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี*. https://www.tfapa.or.th

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2561, 27 พฤศจิกายน). ข้อบังคับสภาวิชาชีพบัญชี ว่าด้วยจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี พ.ศ. 2561. *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 135 ตอนพิเศษ 301 ง. หน้า 17–25.

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2563). *บทบาทนักบัญชีในโลกอนาคตจากนักบัญชีสู่นักบัญชีนวัตกร*. https://www.tfac.or.th/Article/Detail/126212

สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (ม.ป.ป.). *ประกาศคณะกรรมการการอุดมศึกษา เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดทำบัญชีและรายงานงบการเงินประจำปีของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2547*. https://www.ops.go.th/th/about/ccphe/laws-private-higher-education/download/5306/11710/16

สิริพรรณ์ โกมลรัตน์มงคล. (2562). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพรายงานทางการเงินของรัฐวิสาหกิจในประเทศไทย* [สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

สุนันทา สังขทัศน์. (2568). ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะวิชาชีพบัญชีกับความสำเร็จในการปฏิบัติงานของนักบัญชียุคดิจิทัลในสำนักงานบัญชี จังหวัดนนทบุรี. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, *27*(2), 42–56.

สุภาภรณ์ หอมหวน. (2567). *สมรรถนะนักบัญชีสมัยใหม่ที่ส่งผลต่อคุณภาพรายงานทางการเงินของนักบัญชีธุรกิจ SMEs ประเภทวิสาหกิจขนาดกลาง กลุ่มกิจการผลิตในประเทศ*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อริยา สรศักดา. (2562). *สมรรถนะของนักวิชาชีพบัญชีในยุคดิจิทัลเพื่อพัฒนาคุณภาพ* [สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

Cochran, W. G. (1977). *Sampling techniques* (3rd ed.). John Wiley and Sons.

Duska, R. F., Duska, B. S. and Ragatz, J. A. (2018). *Accounting ethics* (3rd ed.). Wiley Blackwell

International Federation of Accountants. (2019). I*nternational Education Standard 2, 3: Professional skills*. https://www.ifac.org

Jones and Smith. (2018). *Evidence on the proliferation of non-GAAP adjustments and the transparency of the related disclosures (KPMG Grant Report)*. International Association for Accounting Education and Research (IAAER).

Ndakutigi and Okoroigwe (2025). Digitalization of accounting practices and financial reporting quality: The experience of professional accountants in Nigeria. *International Journal of Latest Technology in Engineering, Management & Applied Sciences*, *14*(1), 277–285.

Rovinelli, R. J. *and* Hambleton, R. K. (1977). *On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity*. Tijdschrift voor Onderwijsresearch, *2*(2), 49–60.

คำแนะนำในการเตรียมบทความเพื่อลงตีพิมพ์ใน วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นโยบายการพิจารณากลั่นกรองบทความ (Editorial Policy)

วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ออกปีละ 4 ฉบับ เริ่ม ฉบับที่ 1 ปีที่ 13 พ.ศ. 2566 เป็นต้นไป (ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม - มีนาคม ฉบับที่ 2 ประจำเดือน เมษายน - มิถุนายน ฉบับที่ 3 ประจำเดือน กรกฎาคม - กันยายน และฉบับที่ 4 ประจำเดือน ตุลาคม - ธันวาคม) รับพิจารณาบทความครอบคลุมในด้านบริหารธุรกิจ ศึกษาศาสตร์ การท่องเที่ยว ภาษาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิเทศศาสตร์ และนิติศาสตร์

บทความที่จะได้รับการพิจารณาลงตีพิมพ์จะต้องผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการ และผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องเพื่อประเมินคุณภาพของบทความว่าอยู่ในระดับที่เหมาะสมที่จะลงตีพิมพ์หรือไม่ บทความแต่ละเรื่องจะได้รับการประเมินคุณภาพทางวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง อย่างน้อย 3 ท่าน โดยกระบวนการพิจารณากลั่นกรองนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิจะไม่สามารถทราบข้อมูลของผู้ส่งบทความ (Double-Blind Process) และบทความที่จะลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะต้องเป็นบทความที่ไม่เคยได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น ๆ การละเมิดลิขสิทธิ์เป็นความรับผิดชอบของผู้ส่งบทความโดยตรง

ข้อตกลงของวารสาร

ผู้เขียนจะต้องชำระเงินค่าดำเนินการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์วารสาร เมื่อบทความของท่านผ่านการอนุมัติจากคณะกรรมการตรวจประเมินเบื้องต้นในขั้นตอน Submission แล้วเท่านั้น (ห้ามโอนก่อน) โดยวารสารฯ จะแจ้งไปยังอีเมลให้ผู้เขียนชำระเงินค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ บทความภาษาไทย จำนวน 4,000 บาท บทความภาษาอังกฤษ จำนวน 5,000 บาท

ประเภทของผลงานวิชาการที่รับลงตีพิมพ์ในวารสาร

ผู้ส่งบทความควรตรวจสอบความถูกต้องของการพิมพ์ต้นฉบับ เช่น ตัวสะกด วรรคตอน และความเหมาะสม ความสละสลวยในการใช้ภาษา รวมทั้งควรจะกำหนดประเภทของบทความให้ชัดเจนว่าเป็นบทความวิชาการหรือบทความวิจัย องค์ประกอบของบทความทั้ง 2 ประเภท ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. บทความวิจัย (Research Article) ประกอบด้วย บทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมติฐานของการวิจัย (ถ้ามี) แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิธีการดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย อภิปรายผล และสรุปผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ และเอกสารอ้างอิง มีเนื้อหาความยาว 8-15 หน้ากระดาษ A4 รวมบทคัดย่อภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และเอกสารอ้างอิง ประกอบด้วย

1) ชื่อเรื่อง (Title) ไม่ควรใช้ชื่อเรื่องที่ยาวเกินไป ควรมีความกระชับ ชัดเจน และครอบคลุมเนื้อหาสำคัญ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

2) ชื่อผู้ประพันธ์ (Author (s)) ระบุชื่อ และนามสกุลของผู้เขียนทุกคน (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) (ไม่ต้องใส่ชื่อตำแหน่งหน้าชื่อ) พร้อมระบุหลักสูตร สาขาวิชา (ถ้ามี) คณะ และมหาวิทยาลัยที่สังกัด กรณีที่ไม่ใช่สถาบันอุดมศึกษาให้ระบุหน่วยงานที่สังกัด รวมทั้งอีเมลและหมายเลขโทรศัพท์ของผู้ประพันธ์อันดับแรก (First Author) หรือ ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author) ที่สามารถติดต่อได้

3) บทคัดย่อ (Abstract) บทคัดย่อต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยบทคัดย่อควรจะระบุจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์โดยย่อของงานวิจัย ขอบเขตของงานวิจัยและผลวิจัยหลักและมีจำนวนคำไม่เกิน 350 คำ และไม่ควรมีการอ้างอิงถึงเอกสารการอ้างอิง

4) คำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีความยาวไม่เกิน 3-5 คำ

5) เนื้อหา (Contents) ประกอบด้วยหัวข้อต่อไปนี้

5.1 บทนำ เป็นส่วนที่นำเสนอความสำคัญของปัญหาที่ทำวิจัย เขียนให้กระชับและเข้าใจง่าย

5.2 วัตถุประสงค์การวิจัย เขียนเป็นความเรียงต่อเนื่องในย่อหน้าเดียว โดยแยกประเด็นการศึกษาให้ชัดเจนด้วยภาษาที่สั้นและกระชับ

5.3 สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)

5.4 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เนื้อหาสำคัญ กระชับเข้าใจง่าย

5.5 วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย รูปแบบการวิจัย ประชากรและตัวอย่าง (ระบุสูตรคำนวณขนาดตัวอย่าง) วิธีการสุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิธีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ วิธีรวบรวมข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.6 สรุปผลการวิจัย นำเสนอผลเป็นลำดับจากข้อมูลทั่วไปจนถึงข้อมูลเฉพาะเรื่อง โดยมุ่งเน้นการตอบคำถามตามวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นหลัก อธิบายให้กระชับอาจควบคู่กับการใช้ตาราง กราฟ หรือภาพประกอบ

5.7 อภิปรายผลการวิจัย อภิปรายเพื่อให้คล้อยตามถึงความสัมพันธ์ หรือหลักการที่มาจากผลสนับสนุนหรือคัดค้านทฤษฎีที่มีผู้เคยนำเสนอ เปรียบเทียบผลการวิจัยและตีความหมายของผู้อื่น เน้นถึงปัญหาหรือข้อโต้แย้งในสาระสำคัญของเรื่อง ให้เขียนแยกย่อหน้าตามประเด็นที่อภิปราย

5.8 ข้อเสนอแนะ เป็นการเสนอผลที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงในภาพรวมหรือเฉพาะกลุ่ม หรือเป็นข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในอนาคต

5.9 เอกสารอ้างอิง

2. บทความวิชาการ (Article) เป็นการนำเสนอเรื่องทางวิชาการที่อยู่ในความสนใจของบุคคลทั่วไปในปัจจุบัน หัวข้อและเนื้อหาควรชี้ประเด็นที่ต้องการนำเสนออย่างสมบูรณ์ และมีลำดับเนื้อหาที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ชัดเจน รวมถึงมีการใช้ทฤษฎีวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ ตามหลักวิชาการ โดยมี การสรุปประเด็นอาจเป็นการนำความรู้ กรอบแนวคิดและทฤษฎีจากแหล่งต่าง ๆ มาสังเคราะห์ โดยที่ผู้เขียนสามารถให้ทัศนะทางวิชาการผ่านมุมมองของตนเองได้อย่างเด่นชัด และเกิดประโยชน์แก่ผู้อ่าน มีเนื้อหาความยาวไม่เกิน 8-15 หน้ากระดาษ A4 ประกอบด้วย

1) ชื่อเรื่อง

2) บทคัดย่อ/Abstract

3) คำสำคัญ/Keywords

4) บทนำ/ส่วนนำ

5) เนื้อหาสาระ

6) บทสรุป

7) เอกสารอ้างอิง

รายละเอียดการเตรียมบทความเพื่อส่งตีพิมพ์

1. การพิมพ์ จัดพิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Word กระดาษขนาด A4 พิมพ์แบบแนวตั้ง (Portrait) คอลัมน์เดียว ใส่หมายเลขหน้าทุกหน้าที่ด้านขวาล่างของกระดาษ

2. เค้าโครงหน้ากระดาษ กำหนดขอบกระดาษทั้ง 4 ด้าน เท่ากับ 2.54 เซนติเมตร หัวกระดาษและท้ายกระดาษขนาด 2.54 เซนติเมตร

3. ตัวอักษร (Font) ให้ใช้ตัวอักษร Th Sarabun New ประกอบด้วย

- ชื่อเรื่อง (Title)

  - ขนาด 18 point แบบหนาและกึ่งกลางหน้ากระดาษ ภาษาอังกฤษใช้ตัวอักษรพิมพ์ใหญ่ตัวแรกของทุกคำ ยกเว้นคำบุพบทใช้ตัวอักษรพิมพ์เล็ก

- ชื่อผู้เขียน (ทุกคน)

  - ชื่อผู้เขียน ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ขนาด 14 point, กำหนดตรงกลาง, ตัวธรรมดา

  - ชื่อหน่วยงานของผู้เขียน ภาษาไทย ขนาด 14 point, กำหนดตรงกลาง, ตัวธรรมดา

  - อีเมลสำหรับผู้ประพันธ์บรรณกิจ ขนาด 14 point, กำหนดตรงกลาง, ตัวธรรมดา

- บทคัดย่อ

- ชื่อ บทคัดย่อ และ ABSTRACT ขนาด 16 point, กำหนดชิดซ้าย, ตัวหนา

- ข้อความบทคัดย่อภาษาไทย ขนาด 16 point, กำหนดชิดขอบซ้ายและขวา (Thai Distributed), ตัวธรรมดา ไม่พิมพ์แยกคำ การเว้นวรรคให้เว้นระยะ 1 ตัวอักษร

- ข้อความบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ขนาด 16 point, กำหนดชิดขอบซ้ายและขวา (Thai Distributed), ตัวธรรมดา ไม่พิมพ์แยกคำ การเว้นวรรคให้เว้นระยะ 1 ตัวอักษร

- ข้อความบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 350 คำ

- ย่อหน้าแรกให้เว้นระยะ 1.5 เซนติเมตร

- คำสำคัญ

- ให้พิมพ์ “คำสำคัญ” ต่อจากส่วนของบทคัดย่อ ขนาด 16 point, กำหนดชิดซ้าย, ตัวหนา ส่วนข้อความของคำสำคัญ ขนาด 16 point, ตัวธรรมดา ระหว่างคำให้คั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค “ **,** ”

- Keywords

- ให้พิมพ์ “Keywords” ต่อจากส่วนของบทคัดย่อ และ Abstract ขนาด 16 point, กำหนดชิดซ้าย, ตัวหนา ส่วนข้อความของคำสำคัญ ขนาด 16 point, ตัวธรรมดา อักษรตัวแรกเป็นตัวพิมพ์ใหญ่ ระหว่างคำให้คั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค “ **,** ”

- รายละเอียดบทความ

- หัวข้อใหญ่ (ไม่มีลำดับเลข) ขนาด 16 point, กำหนดชิดซ้าย, ตัวหนา

- หัวข้อรอง ขนาด 16 point, กำหนดชิดซ้าย, ตัวหนา

- เนื้อเรื่อง ขนาด 16 point, กำหนดชิดขอบซ้ายและขวา (Thai Distributed), ตัวธรรมดา ไม่พิมพ์แยกคำ การเว้นวรรคให้เว้นระยะ 1 ตัวอักษร

- ย่อหน้าแรกให้เว้นระยะ 1.5 เซนติเมตร หากมีย่อหน้าที่ย่อยลงไปอีก ให้เว้นระยะเพิ่มออกไปอีก 0.5 เซนติเมตรไปเรื่อย ๆ และเพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการพิมพ์ให้ดำเนินการจัดระบบการพิมพ์

4. การเขียนตาราง ให้วางตารางใกล้ตำแหน่งที่อ้างถึงในเนื้อหา โดยลำดับเลขของตาราง (ตัวหนา) และชื่อตาราง (ตัวธรรมดา) ไว้เหนือตารางและชิดซ้าย เช่น **ตารางที่ 1** .... และระบุแหล่ง **ที่มา:** .... ไว้ใต้ตาราง (ถ้ามี)

5. ภาพประกอบ ให้วางภาพประกอบใกล้ตำแหน่งที่อ้างถึงในเนื้อหา โดยลำดับเลขของภาพ (ตัวหนา) และพิมพ์ชื่อภาพ (ตัวธรรมดา) เช่น **ภาพที่ 1** ... ไว้ใต้ภาพและตรงกลาง และระบุแหล่งที่มา **ที่มา:** ... (ถ้ามี)

รูปแบบเอกสารอ้างอิง (References)

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความพยายามที่จะพัฒนาคุณภาพวารสารสู่มาตรฐานสากล โดยมีเป้าหมายให้วารสารคงอยู่ในฐานข้อมูล TCI เพื่อให้วารสารได้มีโอกาสเข้าถึงผู้อ่าน และยกระดับความเป็นสากลของวารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนั้น กองบรรณาธิการวารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงกำหนดรูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิง การเรียงลำดับเอกสารอ้างอิง **กรณี** เอกสารอ้างอิงที่แปลเป็นภาษาไทยให้ยึดตัวอักษรในการเรียงลำดับ และตามด้วยเอกสารอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ข้อกำหนดในการเขียนเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

1.1 รูปแบบการอ้างอิงประยุกต์จากรูปแบบ **APA Style, 7th edition**

1.2 จำนวนบทความที่นำมาอ้างอิงต้องไม่เกิน 20 บทความ แต่ละบทความไม่ควรมีอายุเกิน 5 ปี (แต่หากเป็นบทความที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีซึ่งมีอายุมากกว่า 10 ปี อนุโลมให้นำมาใช้อ้างอิงได้)

2. วิธีการอ้างอิงในเนื้อหา (In-text Citation) และอ้างอิงท้ายเล่ม (Bibliography) โดยกำหนดและตัวอย่างดังนี้

ผู้เขียน/องค์กร/แหล่ง/ประเภท	**อ้างอิงท้ายเล่ม (รูปแบบ/ตัวอย่าง)**	**อ้างอิงหน้าข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)**	**อ้างอิงหลังข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)**
1 คน	ยุพาวรรณ วรรณวาณิชย์. (2564). อิทธิพลของการสื่อสารแบบปากต่อปากทางอิเล็กทรอนิกส์ และทัศนคติต่อการท่องเที่ยวภายในประเทศ ที่มีต่อความตั้งใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์, 5*(1), 1-10. Eriksen, A. L. (2023). Enhancing mathematical reasoning in primary school with the strategic board game Othello. *European Conference on Games Based Learning*, *17*(1), Article 1524. https://doi.org/10.34190/ecgbl.17.1.1524	ยุพาวรรณ วรรณวาณิชย์ (2564) Eriksen (2023)	(ยุพาวรรณ วรรณวาณิชย์, 2564) (Eriksen, 2023)
2 คน	ฐิตารีย์ ศิริมงคล และ ณัชฌานันท์ นิติวัฒนะ. (2566). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการบอกปากต่อปากทางอิเล็กทรอนิกส์ของร้านกาแฟท้องถิ่น. *BU Academic Review, 22*(2), 95-116. Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607-610. https://doi.org/10.1177/001316447003000308	ฐิตารีย์ ศิริมงคล และ ณัชฌานันท์ นิติวัฒนะ (2566) Krejcie and Morgan (1970)	(ฐิตารีย์ ศิริมงคล และ ณัชฌานันท์ นิติวัฒนะ, 2566) (Krejcie and Morgan, 1970)

ผู้เขียน/องค์กร/ แหล่ง/ประเภท	อ้างอิงท้ายเล่ม (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหน้าข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหลังข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)
3 คน ขึ้นไป	ชนกนันท์ ช่วยประครอง, สุวัฒสัน รักขันโท และ สมชัย ศรีนอก. (2565). การพัฒนาทักษะในการแกปญหาโดยการใชเกมเปนฐานเรื่องนโยบายการเงินและการคลังของระดับชั้นมัธยมศึกษาปที่ 6 โรงเรียนดงตาลวิทยา. *วารสารการบริหารจัดการและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *4*(6), 155-167. Robbins, S. P., Judge, T. A. and Campbell, T. T. (2017). *Organizational behavior*. Pearson Education.	ชนกนันท์ ช่วยประครองและคณะ (2565) Robbins et al. (2017)	(ชนกนันท์ ช่วยประครองและคณะ, 2565) (Robbins et al., 2017)
สถาบัน หรือ องค์กร - อ้างอิงครั้งที่ 1 (มีตัวย่อ) ใช้ตัวเต็มและตัวย่อ	สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2566). *รายงานผลการประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2565*. สสวท. World Intellectual Property Organization. (2014). *World intellectual property indicators 2014*. Geneva, Switzerland: WIPO. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/intproperty/941/wipo_pub_941_2014.pdf	สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท, 2566) World Intellectual Property Association (WIPO, 2014)	(สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี [สสวท], 2566) (World Intellectual Property Association [WIPO], 2014)

ผู้เขียน/องค์กร/แหล่ง/ประเภท	อ้างอิงท้ายเล่ม (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหน้าข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหลังข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)
- อ้างอิงครั้งที่ 2 (มีตัวย่อ) ใช้ตัวย่อ		สสวท (2566) WIPO (2023)	(สสวท, 2566) (WIPO, 2023)
- อ้างอิงครั้งที่ 1 และ 2 (ไม่มีตัวย่อ)	กองทุนการเงินระหว่างประเทศ. (2566). *รายงานเสถียรภาพทางการเงินโลก: ความเสี่ยงความเปราะบาง และการฟื้นตัว*. กองทุนการเงินระหว่างประเทศ. World Bank. (2022). *World development report 2022: Finance for an equitable recovery*. World Bank. https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2022	กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (2566) World Bank (2022)	(กองทุนการเงินระหว่างประเทศ, 2566) (World Bank, 2022)
2 แหล่งขึ้นไป	สมชาย วัฒนกิจ. (2564). *การพัฒนาแนวคิดผู้ประกอบการในศตวรรษที่ 21*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สุชาติ พงศ์เกษม. (2565). *การเรียนรู้เชิงรุกเพื่อสร้างนวัตกรรม*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วรนาถ ศิริวัฒน์. (2563). *การวิเคราะห์ทักษะผู้ประกอบการยุคดิจิทัล*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.	วรนาถ ศิริวัฒน์ (2563); สมชาย วัฒนกิจ (2564); สุชาติ พงศ์เกษม (2565)	(วรนาถ ศิริวัฒน์, 2563; สมชาย วัฒนกิจ, 2564; สุชาติ พงศ์เกษม, 2565)

ผู้เขียน/องค์กร/ แหล่ง/ประเภท	อ้างอิงท้ายเล่ม (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหน้าข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหลังข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)
	Jones, A. M. (2019). *Entrepreneurial mindset in the digital era*. Oxford University Press. Miller, L. B. (2018). *Active learning strategies for innovation*. Harvard Business Review Press. Smith, J. K. (2020). *21st century entrepreneurship*. Routledge.	Miller (2018); Jones (2019); Smith (2020)	(Miller, 2018; Jones, 2019; Smith, 2020)
กรณีไม่มีปีที่พิมพ์	กิตติพงษ์ สุวรรณราช. (ม.ป.ป.). *การบริหารองค์กรยุคใหม่*. วิชาการ. Johnson, M. A. (n.d.). *Managing workplace conflict*. Conflict Press.	กิตติพงษ์ สุวรรณราช (ม.ป.ป.) Johnson (n.d.)	(กิตติพงษ์ สุวรรณราช, ม.ป.ป.) (Johnson, n.d.)
ข้อมูลระดับทุติยภูมิ	ธีรยุทธ บุญมี. (2561). *การเปลี่ยนผ่านของสังคมไทยสู่อนาคต*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. Brookhart, S. M. (2017). *How to give effective feedback to your students* (2nd ed.). ASCD.	สมพงษ์ จิตระดับ (2560 อ้างใน ธีรยุทธ บุญมี, 2561) Dewey (1910 as cited in Brookhart, 2017)	(สมพงษ์ จิตระดับ, 2560 อ้างใน ธีรยุทธ บุญมี, 2561) (Dewey, 1910 as cited in Brookhart, 2017)

ผู้เขียน/องค์กร/ แหล่ง/ประเภท	อ้างอิงท้ายเล่ม (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหน้าข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหลังข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)
- บทสัมภาษณ์ ไม่เผยแพร่สาธารณะ	ไม่อ้างอิง ไม่อ้างอิง	สุชาติ เรืองฤทธิ์ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 มกราคม 2566) Green (personal communication, 2023, March 10)	(สุชาติ เรืองฤทธิ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 มกราคม 2566) (Green, personal communication, 2023, March 10)
- บทสัมภาษณ์เผยแพร่ ในโทรทัศน์หรือ เว็บไซต์หรือบทความ	ชื่อ✓นามสกุล.✓(วัน✓เดือน✓ปีที่สัมภาษณ์).✓สัมภาษณ์โดย ✓✓✓✓✓✓ ชื่อผู้สัมภาษณ์.✓*ชื่อแหล่งที่เผยแพร่*.✓URL (ถ้ามี) สุชาติ สุภาพ. (12 มิถุนายน 2565). สัมภาษณ์โดย กานต์รวี สัจจา. *มติชนสุดสัปดาห์*. https://www.matichonweekly.com Porter, M. (2021, March 15). Interview by Sarah Lee. *Harvard Business Review*. https://hbr.org	สุชาติ สุภาพ (2565) Porter (2021)	(สุชาติ สุภาพ, 2565) (Porter, 2021)

ผู้เขียน/องค์กร/ แหล่ง/ประเภท	อ้างอิงท้ายเล่ม (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหน้าข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหลังข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)
ราชกิจจานุเบกษา	ชื่อกฎหมาย.✓(วัน✓เดือน✓ปี).✓*ราชกิจจานุเบกษา*✓*เล่มที่*✓ตอนที่ ✓✓✓✓✓✓ หน้า–หน้า.✓URL (ถ้ามี) *พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562*. (4 พฤษภาคม 2562). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 136 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1–34. https://ratchakitcha.soc.go.th	พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 (2562)	(พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562, 2562)
หนังสือแปล	ชื่อ✓นามสกุลผู้แต่ง.✓(ปีที่พิมพ์).✓*ชื่อเรื่องหนังสือภาษาต้นฉบับ* ✓✓✓✓✓✓ [ชื่อหนังสือภาษาไทย] ✓(พิมพ์ครั้งที่).✓สำนักพิมพ์. อัลเฟรด อาดเลอร์. (2564). *Understanding Human Nature* [การเข้าใจชีวิต] โพสต์บุ๊กส์.	อัลเฟรด อาดเลอร์ (2564)	(อัลเฟรด อาดเลอร์, 2564)
หนังสือ	ชื่อ✓นามสกุลผู้แต่ง.✓(ปีที่พิมพ์).✓*ชื่อเรื่อง*✓(ครั้งที่พิมพ์).✓สำนักพิมพ์. สมชาย จงจิต. (2563). *การบริหารจัดการองค์กร*. วิชาการ. Smith, J. A. (2020). *Organizational management*. Academic Press.	สมชาย จงจิต (2563) Smith (2020)	(สมชาย จงจิต, 2563) (Smith, 2020)

ผู้เขียน/องค์กร/แหล่ง/ประเภท	อ้างอิงท้ายเล่ม (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหน้าข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหลังข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)
หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book)	ชื่อ✓นามสกุลผู้แต่ง.✓(ปีที่พิมพ์). ✓*ชื่อหนังสือ*✓(ครั้งที่พิมพ์).✓URL องอาจ มหานิยม. (2550). *ประวัติศาสตร์ไทยโดยสังเขป*. http://www.museum-press.com O'Keefe, E. (n.d.). *Egoism & the crisis in Western values*. http://www.onlineoriginals.com/showitem.asp	องอาจ มหานิยม (2550) O'Keefe (n.d.)	(องอาจ มหานิยม, 2550) (O'Keefe, n.d.)
บทความวารสาร (ฉบับพิมพ์) (Journal Article)	ชื่อ✓นามสกุล.✓ (ปีที่พิมพ์). ✓ชื่อบทความ.✓*ชื่อวารสาร*, ✓*ปีที่*(ฉบับที่), ✓✓✓✓✓✓หน้า–หน้า. ศุภิกา ประเสริฐพร, ลักขโณ ยอดแคล้ว และ มาลีรัตน์ สาผิว. (2567). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการประกอบการธุรกิจจำหน่ายไม้ดอกไม้ประดับในเขต อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 14*(4), 149-157. Reynolds, L. M. and Carter, J. P. (2023). Rethinking employee engagement in hybrid work environments. *Journal of Business and Management*, *29*(1), 45–59.	ศุภิกา ประเสริฐพร และคณะ (2567) Reynolds and Carter (2023)	(ศุภิกา ประเสริฐพร และคณะ, 2567) (Reynolds and Carter, 2023)

ผู้เขียน/องค์กร/ แหล่ง/ประเภท	อ้างอิงท้ายเล่ม (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหน้าข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหลังข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)
บทความวารสาร อิเล็กทรอนิกส์ (มี DOI)	ชื่อ✓นามสกุล.✓ (ปีที่พิมพ์). ✓ชื่อบทความ.✓*ชื่อวารสาร*, ✓*ปีที่*(ฉบับที่), ✓✓✓✓✓✓ หน้า–หน้า.✓https://doi.org/xxxxx Smith, J. A. and Lee, R. K. (2022). Leadership styles in digital-era organizations. *Journal of Organizational Behavior*, *43*(3), 245–261. https://doi.org/10.1002/job.2567	Smith and Lee (2022)	(Smith and Lee, 2022)
(ไม่มี DOI แต่มี URL)	Lin, H. T. (2023). Sustainable supply chains: A review of recent progress. *Global Journal of Logistics and Transport*, *11*(1), 22–38. https://gjlt.org/articles/2023/supply-chain-review	Lin (2023)	(Lin, 2023)
หนังสือพิมพ์	ชื่อ✓นามสกุล.✓(ปี,✓วัน✓เดือนที่เผยแพร่).✓ชื่อบทความ. ✓✓✓✓✓✓ *ชื่อหนังสือพิมพ์*,✓หน้า. สมชาย ใจดี. (2566, 10 พฤษภาคม). การเลือกตั้งครั้งใหม่. *ไทยรัฐ*, น. 5. Brown, A. (2023, May 10). New election underway. *The Bangkok Post*, p. A3.	สมชาย ใจดี (2566) Brown (2023)	(สมชาย ใจดี, 2566) (Brown, 2023)

ผู้เขียน/องค์กร/ แหล่ง/ประเภท	อ้างอิงท้ายเล่ม (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหน้าข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหลังข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)
หนังสือพิมพ์ออนไลน์	ชื่อ✓นามสกุล.✓(ปี,✓วัน✓เดือนที่เผยแพร่).✓ชื่อบทความ. ✓✓✓✓✓✓ *ชื่อหนังสือพิมพ์*.✓URL ไทยรัฐออนไลน์. (2565, 1 มกราคม). เปิดตัวโครงการใหม่ของรัฐบาลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว. *ไทยรัฐ*. https://www.thairath.co.th/news/politic/1234567 Jones, M. (2023, March 5). Climate crisis intensifies. *The Guardian.* https://www.theguardian.com/environment/article	ไทยรัฐออนไลน์ (2565) Jones (2023)	(ไทยรัฐออนไลน์, 2565) (Jones, 2023)
วิทยานิพนธ์หรือ สารนิพนธ์หรือ การศึกษาค้นคว้าอิสระ	ชื่อ✓นามสกุล.✓(ปีที่เผยแพร่).✓*ชื่อวิทยานิพนธ์*✓[ระดับวิทยานิพนธ์ ✓✓✓✓✓✓ ปริญญา]. ชื่อมหาวิทยาลัย.✓URL(ถ้ามี) สมศรี แสนสุข. (2561). *การศึกษาผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศต่อการเรียนรู้ของนักเรียนมัธยมศึกษา* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สุภาพร แสงจันทร์. (2564). *รูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับความผูกพันต่อองค์การของครูในโรงเรียนเอกชนจังหวัดนนทบุรี* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. http://repository.swu.ac.th/jspui/handle/123456789/12345	สมศรี แสนสุข (2561) สุภาพร แสงจันทร์ (2564)	(สมศรี แสนสุข, 2561) (สุภาพร แสงจันทร์, 2564)

ผู้เขียน/องค์กร/แหล่ง/ประเภท	อ้างอิงท้ายเล่ม (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหน้าข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหลังข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)
รายงานการประชุมหรือการสัมมนาหรืออภิปราย	หน่วยงานที่จัด.✓(ปีที่พิมพ์).✓*ชื่อรายงานการสัมมนา/อภิปราย/การประชุม*✓(วัน✓เดือน✓ปีที่จัด).✓สถานที่จัด.✓URL (ถ้ามี) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). *รายงานการสัมมนาวิชาการเรื่อง "ทิศทางการศึกษาไทยในอนาคต"* (5 พฤษภาคม 2565). โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชัน กรุงเทพฯ. https://www.onec.go.th/event/report2022.pdf United Nations. (2021). *Report of the Climate Action Summit 2021* (September 21–23, 2021). New York, NY. United Nations. https://www.un.org/en/climate-summit-2021/report.pdf	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2565) United Nations (2021)	(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565) (United Nations, 2021)
แผ่นพับ (Pamphlet)	ชื่อหน่วยงานที่จัดทำ.✓(ปีที่พิมพ์).✓*ชื่อแผ่นพับ*✓[แผ่นพับ].✓สำนักพิมพ์. กรมอนามัย. (2564). *การล้างมืออย่างถูกวิธี* [แผ่นพับ]. กระทรวงสาธารณสุข. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2565). *กินผักผลไม้ลดโรค* [แผ่นพับ]. https://resource.thaihealth.or.th/sites/default/files/fruit_leaflet.pdf	กรมอนามัย (2564) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (2565)	(กรมอนามัย, 2564) (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2565)

ผู้เขียน/องค์กร/แหล่ง/ประเภท	อ้างอิงท้ายเล่ม (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหน้าข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหลังข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)
จุลสาร (Newsletter)	ชื่อหน่วยงานที่จัดทำ.✓(ปีที่พิมพ์).✓*ชื่อจุลสาร*✓(ปีที่,✓ฉบับที่,✓เดือน), ✓✓✓✓✓✓ หน่วยงานที่จัดพิมพ์. กรมควบคุมโรค. (2566). *จุลสารสุขภาพดี* (ปีที่ 15, ฉบับที่ 2, เมษายน–มิถุนายน). กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2565). *จุลสารวัฒนธรรมไทย* (ฉบับที่ 3, กรกฎาคม–กันยายน). https://www.culture.go.th/sites/default/files/newsletter3_2565.pdf	กรมควบคุมโรค (2566) กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2565)	(กรมควบคุมโรค, 2566) (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2565)
รายงานการวิจัย	ชื่อ✓นามสกุลผู้แต่ง.✓(ปีที่พิมพ์).✓*ชื่อรายงานการวิจัย*✓(รายงานวิจัย ✓✓✓✓✓✓ เลขที่). หน่วยงาน. วิชัย รัตนเศรษฐ. (2565). *การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย* (รายงานวิจัยเลขที่ วช.65/2565). สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.).	วิชัย รัตนเศรษฐ (2565)	(วิชัย รัตนเศรษฐ, 2565)

ผู้เขียน/องค์กร/แหล่ง/ประเภท	อ้างอิงท้ายเล่ม (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหน้าข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหลังข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)
บทความหรือบทหนึ่งในหนังสือการประชุม (Conference Proceeding Chapter)	ชื่อ✓นามสกุล.✓(ปี พ.ศ.).✓ชื่อบทความ.✓ใน✓ชื่อบรรณาธิการ✓(บ.ก.), ✓✓✓✓✓✓ *ชื่อหนังสือการประชุม*✓(หน้า xx–xx).✓สำนักพิมพ์.✓URL(ถ้ามี) ดาริกาญจน์ วิชาเดช และ วัชโรบล โกศลวิทยานันต์. (2566). แรงจูงใจในการเดินทางของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยววัดพระมหาธาตุ แก่นนคร อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. ในกนกอร บุญมี (บ.ก.), *การประชุมวิชาการและการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 10 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 8: การพัฒนางานวิจัยและนวัตกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน* (หน้า 886–896). มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. https://idcneu.com/neunic2023/file_article/be/neunic2023-be-06.pdf	ดาริกาญจน์ วิชาเดช และ วัชโรบล โกศลวิทยานันต์ (2566)	(ดาริกาญจน์ วิชาเดช และ วัชโรบล โกศลวิทยานันต์, 2566)

ผู้เขียน/องค์กร/แหล่ง/ประเภท	อ้างอิงท้ายเล่ม (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหน้าข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหลังข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)
เอกสารนำเสนอในที่ประชุม (Presentation Slides)	ชื่อ✓นามสกุลผู้แต่ง.✓(ปีที่นำเสนอ,✓วัน✓เดือน).✓*ชื่อเรื่องสไลด์หรือเอกสารนำเสนอ*✓[สไลด์นำเสนอหรือเอกสารนำเสนอ].✓ชื่อการประชุม.✓URL(ถ้ามี) ชาญชัย สมบุญ. (2565, 20 มิถุนายน). *การตลาดยุค AI* [สไลด์นำเสนอ]. การประชุมการตลาดแห่งชาติ. https://www.marketingconf.ai/slide123 Chanachai, S. (2022, June 20). *AI-era marketing* [PowerPoint slides]. National Marketing Conference. https://www.marketingconf.ai/slide123	ชาญชัย สมบุญ (2565) Chanachai (2022)	(ชาญชัย สมบุญ, 2565) (Chanachai, 2022)
โปสเตอร์นำเสนอในที่ประชุม (Conference Poster)	ชื่อ✓นามสกุลผู้แต่ง.✓(ปีที่นำเสนอ,✓วัน✓เดือน).✓*ชื่อโปสเตอร์*[โปสเตอร์นำเสนอในที่ประชุม].✓ชื่อการประชุม,✓สถานที่.URL(ถ้ามี) ณัฐวดี ศรีประเสริฐ. (2567, 5 กรกฎาคม). *แนวทางการพัฒนาสื่อดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการอ่านในเด็กปฐมวัย* [โปสเตอร์นำเสนอในการประชุม]. การประชุมวิชาการระดับชาติด้านการศึกษาครั้งที่ 10, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.	ณัฐวดี ศรีประเสริฐ (2567)	(ณัฐวดี ศรีประเสริฐ, 2567)

ผู้เขียน/องค์กร/ แหล่ง/ประเภท	อ้างอิงท้ายเล่ม (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหน้าข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหลังข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)
	Tanaka, M. (2024, August 12). *Strategies for developing critical thinking skills in first-year college students* [Poster Presentation]. The 10th International Conference on Education Innovation, Kyoto University, Japan. สุรีรัตน์ จันทนา. (2566, 15 สิงหาคม). *การพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาโดยใช้เกมดิจิทัล* [โปสเตอร์นำเสนอในการประชุมออนไลน์]. การประชุมวิชาการระดับชาติด้านนวัตกรรมการศึกษา ครั้งที่ 3, จัดผ่านระบบออนไลน์. https://conference.edu/poster/sureerat2023	Tanaka (2024) สุรีรัตน์ จันทนา (2566)	(Tanaka, 2024) (สุรีรัตน์ จันทนา, 2566)
เอกสารประกอบการสอน	ชื่อ✓นามสกุล.✓(ปีที่พิมพ์).✓*ชื่อเอกสารประกอบการสอน*✓(เอกสาร✓✓✓✓✓✓ ประกอบการสอน).✓คณะ✓มหาวิทยาลัย. ศิริพัฒน์ ศรีจันทร์. (2567). *การเป็นผู้ประกอบการ* (เอกสารประกอบการสอน). คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.	ศิริพัฒน์ ศรีจันทร์ (2567)	(ศิริพัฒน์ ศรีจันทร์, 2567)

ผู้เขียน/องค์กร/ แหล่ง/ประเภท	อ้างอิงท้ายเล่ม (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหน้าข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหลังข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)
วิกิพีเดีย (Wikipedia)	ชื่อบทความ.✓(ปีที่พิมพ์,✓วัน✓เดือน).✓ใน✓วิกิพีเดีย.✓URL วิกิพีเดีย. (2567, 20 พฤษภาคม). *ปัญญาประดิษฐ์*. ใน วิกิพีเดีย, สารานุกรมเสรี. https://th.wikipedia.org/wiki/ปัญญาประดิษฐ์ Wikipedia contributors. (2024, May 20). *Artificial intelligence*. In Wikipedia, The Free Encyclopedia. https://en.wikipedia.org/wiki/Artificial_intelligence	วิกิพีเดีย (2567) Wikipedia contributors (2024)	(วิกิพีเดีย, 2567) (Wikipedia contributors, 2024)
เอกสารจากเว็บไซต์ (Webpage)	ชื่อ✓นามสกุลผู้แต่ง.✓(ปีที่แต่ง).✓*ชื่อเรื่อง*.✓URL กฤษณ์ กาญจนบัตร. (2549). *คุณสมบัติแฟรนไชส์ซี*. https://www.dbd.go.th/download/consumer3.pdf. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *รายงานสถิติจังหวัด*. https://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/report/statistics.aspx	กฤษณ์ กาญจนบัตร (2549) สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2564).	(กฤษณ์ กาญจนบัตร, 2549) (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564)
Social Media Twitter ตัวอักษร	ชื่อผู้ใช้.✓[@ชื่อบัญชี].✓(ปีที่โพสต์,✓วัน✓เดือน).✓*ข้อความบางส่วนของ✓✓✓✓✓✓ โพสต์*✓[โพสต์ Tweet].✓Twitter.✓URL ThaiHealth. [@ThaiHealth]. (2565, 5 มกราคม). *การออกกำลังกายเป็นประจำช่วยเสริมสร้างสุขภาพที่ดี* [ทวีต]. Twitter. https://twitter.com/ThaiHealth/status/123456789	ThaiHealth (2565)	(ThaiHealth, 2565)

ผู้เขียน/องค์กร/ แหล่ง/ประเภท	อ้างอิงท้ายเล่ม (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหน้าข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหลังข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)
Social Media Facebook Post	ชื่อผู้โพสต์.✓(ปีที่โพสต์,✓วัน✓เดือน).✓*ข้อความโพสต์*✓[โพสต์ ✓✓✓✓✓✓ Facebook].✓Facebook.✓URL สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2565, 5 มกราคม). *การออกกำลังกายเป็นประจำช่วยเสริมสร้างสุขภาพที่ดี* [โพสต์ Facebook]. Facebook. https://www.facebook.com/ThaiHealth/posts/123456789	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (2565)	(สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2565)
Social Media Instagram	ชื่อผู้ใช้.✓[@ชื่อบัญชี].✓(ปีที่โพสต์,✓วัน✓เดือน).✓*ข้อความบางส่วนของ ✓✓✓✓✓✓ โพสต์*✓[โพสต์ Instagram].✓Instagram.✓URL ThaiHealth. [@ThaiHealth]. (2565, 5 มกราคม). *การออกกำลังกายเป็นประจำช่วยเสริมสร้างสุขภาพที่ดี* [ภาพถ่าย]. Instagram. https://www.instagram.com/p/ABC123DEF/	ThaiHealth (2565)	(ThaiHealth, 2565)

ผู้เขียน/องค์กร/ แหล่ง/ประเภท	อ้างอิงท้ายเล่ม (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหน้าข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)	อ้างอิงหลังข้อความ (รูปแบบ/ตัวอย่าง)
Social Media YouTube หรือ Streaming Video	ชื่อผู้ใช้หรือชื่อช่อง.✓(ปีที่เผยแพร่,✓วัน✓เดือน).✓*ชื่อวิดีโอ*✓[วิดีโอ]. ✓✓✓✓✓✓ YouTube.✓URL ThaiHealth. (2564, 10 ธันวาคม). *การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพที่ดี* [วิดีโอ]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=ABC123DEF	ThaiHealth (2564)	(ThaiHealth, 2564)

หมายเหตุ: -การพิมพ์เอกสารอ้างอิง บรรทัดแรกของแต่ละรายการให้พิมพ์ชิดขอบซ้ายมือ บรรทัดต่อไปพิมพ์เยื้องเข้าไปประมาณ 7 เคาะ

-ผู้เขียนเป็นนิติบุคคล ได้แก่ หน่วยงาน องค์กร บริษัท และเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดพิมพ์ให้ใส่ชื่อย่อหรือข้อความสั้น ๆ ของสำนักพิมพ์ เนื่องจากเขียนชื่อเต็มไว้ในส่วนของผู้เขียนแล้ว เช่น มหาวิทยาลัย, กรม, สถาบัน, โรงพยาบาล, WHO, The Association, The Council, The University, The Foundation เป็นต้น

-หลังเครื่องหมายมหัพภาค (.) จุลภาค (,) และทวิภาค (:) ให้เว้น 1 ตัวอักษร

-การใช้ตัวเอียง ได้แก่ ชื่อหนังสือ ชื่อบทหนึ่งในหนังสือ ชื่อวารสาร ปีที่ของวารสาร ชื่อการประชุม ชื่อแผ่นพับ ชื่อวิทยานิพนธ์ ชื่อรายงานการวิจัย ชื่อเอกสารเว็บไซต์

Download รายละเอียดการเตรียมบทความเพื่อส่งตีพิมพ์ ได้ที่นี่

https://so04.tci-thaijo.org/index.php/neuarj/preparing_articles

วารสารวิชาการและวิจัย

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ